

Camil Petrescu

Patul lui Procust

I

Mustrarile d-tale sunt fara utilitate, ca minia cuiva care bate la usa vecina inchisa, in loc de aceea pe care o cauta, dar si in scrisoarea trecuta, ca si acum aproape, mi-a slabit vointa de a face efortul unei explicatii gindul ca si lamuririle sunt de obicei zadarnice.

Veneam in ziua aceea cu bratul plin cu flori ... Nu ma asteptase ... Nu dorisem decit sa retraiesc o clipa ... ceva din trecut si ma supuneam acestui demers cum primești un singur pahar de vin, stiind ca mai multe nu ai putea suporta. Dar servitorul mi-a remis un bilet cind am sunat. Un plic odios, de un albastru pal, aproape alb. Parca un gind otravit mi s-a imprastiat in singe si mi-a uscat pielea. Nu stiam ce sa raspund, nici n-am citit biletul, pentru ca acum continutul lui mi-era indiferent. Alta-data ma adinceam in cercetarea motivelor, cum ai cauta izvorul apei neregulat subterane intr-o grota. Mi-era acum numai o mila imensa de bucuria mea si de florile pe care le aveam in brate. Am regretat pe urma brusc ca am dat drumul trasurii – din superstitie – caci eram atit de obosita, ca nu mai puteam merge pe jos, si parca din senin am inceput sa sufar in tot corpul cum revin durerile daca a trecut prea repede anesteziul. Ma stringeau pantofii, mi se lipeau nadusite, de-a lungul picioarelor, jartierele. Nu stiu de ce mi-a fost rusine sa ma vada servitoarea ca aduce flori neprimate acasa si asta era fara temei, pentru ca de obicei imi cumpar singura flori, pe care le aduc si le risipesc in vasele smaltuite. Dar gindirea mi-era atit de dezorientata si ma puteam folosi de o logica jignita tot atit de putin cit te poti sprijini pe un picior bandajat. Incruntasem sprincenele ca sa nu-mi dea lacrimile si regretam stupid pe un singur ton, cum, iti aduci aminte cind ai fost la noi la vie, cinta neintrerupt din fluier, aceeasi masura nebunul care se intorcea cu vacile. De ce a facut asta ? Singur m-a chemat si eu am venit sa fac un lucru dragut, nerefuzind sa retrim o ora dintr-un trecut atit de plin de bucurii neclasate inca.

Acasa l-am gasit pe D. stind pe divan si citind. Socot insa ca a luat cartea in mina numai cind mi-a auzit pasii in vestibul. M-a scos din sarite si cred ca in privire imi aparuse, ca un ciine la poarta ograzii, toata indignarea de care eram capabila. Mi-a fost insa mila de el ... Era palid, mai urit ca de obicei, cu ochii tulburi si gura informa, uscata ca o smochina. As fi vrut sa-i pun din nou in vedere ca nu trebuie sa intre si sa ramina la mine cind nu sunt acasa, dar mi s-a parut ca minia mea i-ar sfarima nervii, ca l-ar deprima ca o insulta nemeritata. De aceea am zimit oportun si i-am dat mina ... Mi-a sarutat-o intimidat si a cautat sa-mi defineasca parfumul. Intiia oara ma parfumase din nou – tot din superstitie – cu parfumul care facea parte din vechea mea dragoste, ca mirosul dintr-o gradina.

Pe urma a intrebat stingaci si penibil: „Te superi ca te-am asteptat ?” Intrebarea lui, care nu avea decit un raspuns, m-a crispat din nou, m-a enervat mai mult decit asteptarea insasi si n-am raspuns. Fireste ca oricare altul ar fi plecat imediat, jignit, el insa a ramas umilit si cu sufletul ghemuit. Intr-o clipa mi-a parut rau de brutalitatea mea si am cautat acum, dupa ce mi se parea ca pusesem lucrurile la punct si stabilisem o intelegere tacuta intre noi, ca nu trebuie sa mai vie alta data – sa repar putin din raul pe care-l facusem acestui trup cu nervi rosi de suferinta ca un lemn de cari – si am chemat servitoarea, spunind sa prepare ceai. Din nou tot corpul i s-a ridicat in privire o stralucire, ca untdelemnul care se inalta din fundul apei. Si-am fost multumita de mine.

Ma iubea de cincisprezece ani. Stiam ca sunt pasiunea lui ramasa din adolescenta, cum ramine iutin ilogica si copilaroasa mintea bolnavilor dupa meningita. Acum cincisprezece ani eram, mi se spune si astazi, cea mai frumoasa fata din oraselul nostru. E foarte important acest „cea mai” in oraselele mici. Mi-e greu sa-ti explic de ce. Dar pentru ca te-am vazut iubitor de curse de cai, ca si mine, da-mi voie sa fac o comparatie care are sa-ti dovedeasca definitiv, daca mai era nevoie, ca nu as putea deveni niciodata scriitoare si te va face, sper, sa renunti la insistentele dumitale. Simt insa ca numai asa as putea spune exact ceea ce gindesc.

Stii ca sunt, in general, luate, doua categorii de cai. Cei pretendenti la marile premii clasice si cei care se multumesc sa-si incerce norocul numai in handicapuri modeste. Se intimpla insa in unii ani ca se gaseste pe hipodrom cite un cal cu singe foarte aristocratic si cu toti muschii necontenit gata de intrecere, care cistiga toate premiile mari, nelasind celor care sunt abia cu putin inferiori lui nici unul. Fiecare dintre acesti cai nenorocosi ar putea cistiga orice handicap, rareori inasa, sau din pricina regulamentelor, sau a mindriei proprietarilor, alearga in aceste curse. Asa ca ei nu se aleg in unii ani cu nici un premiu. Ei bine, intr-un orasel de provincie, toate fetele frumoase sunt fata de cea mai frumoasa – chiar cind deosebirea e tot asa de mica – in situatia acestor nenorocosi candidati. Cea mai frumoasa recolteza toate visurile, toate ambitiile adolescentilor din oras. As vrea sa-ti spun ca si mai tirziu, si intr-alta parte, am vazut ca lucurile se intimpla tot asa, dar ar fi nevoie de oarecare precizari si simt ca nu mi-ar mai ajunge respiratia, ca as ocoli prea mult. Eram deci, in strimtul si proaspatul nostru orasel de munte, cea mai frumoasa fata iubita de elevii liceului, curtata de tinerii magistrati si obiectul cavalerismului ofiterilor din garnizoana. Fara sa fim vecini, casa judecatorului D. tatal era in apropierea noastra, pe o strada bolovanoasa, care urca spre coasta, in padure la stinga. Gradinile noastre comunicau una cu alta, si un pirleaz scurta drumul noaptea vecinilor nostri, cind se intorceau de la noi, de la carti, acasa. Oarecare dificultate era, pentru ca doamna D. era destul de durdulie si cu greutate, de aceea, ziua prefera inconjurul pe cele doua strazi.

E de prisos sa-ti mai spun ca D. era mai toata ziua la noi. Stiam de la o sora a lui – erau doua – cit ma iubeste, si poate ca iubirea lor pentru mine venea din faptul ca era alimentata de pasiunea importanta a fratelui pentru mine. Ceea ce am stiut mai tirziu – dupa ce m-am maritat am aflat de la un coleg al lui – e ca D. era invidiat de tot liceul, ca avea un fel de ne vazuta si emotionala aureola, pentru ca toti colegii lui il vedeau pe strada, la tenis, la conferintele Cercului militaro-civil, in apropierea si tovarasia mea si a lor. Ele erau inasa urite. E adevarat ca platea destul de scump aceasta distinctie. Il puneam sa-mi scrie lectiile, sa-mi retina bilete la teatru, sa duca scrisorile direct la gura si sa ia raspunderea tuturor lucurilor prin casa, caci mama era cu mine foarte severa.

Mai tirziu, a venit in oraselul nostru, intors din Germania, un tinar inginer, cu care dupa citeva luni m-am maritat. Aveam optsprezece ani si D. nouasprezece. Cind a auzit ca s-a hotarit logodna mea, a venit si mi-a spus intia oara ceea ce stiam de la sora lui, ca ma iubeste si ca are sa se omoare. Am fost mirata cind am aflat cita poezie facuse pina atunci fara sa stiu, m-a miscat durerea lui, am plins amindoi, dar m-am maritat cu celalat, care, dupa cum imi explica mama, avea o frumoasa cariera. D. inasa nu s-a omorit si, desi mi-a trimis in ajunul zilei de nunta o poezie tradusa din nemteste de Iosif – ah nu mai stau acum sa-mi amintesc autorul, Heine, nu ? – n-a venit la nunta in giulgiu de strigoi, ci intr-un smoching nou, din garderoba pe care ai lui i-o dadusera si cadou, si pentru ca ii era necesara la terminarea liceului. N-as fi vrut sa se omoare, o, deloc, dar m-am gindit uneori ce impresie ar fi facut in oraselul nostru sinuciderea lui din cauza mea.

Eu am plecat cu sotul meu in Germania. D. s-a dus sa-si faca Dreptul la Bucuresti.

Din cind in cind mama imi transmitea in post-scriptumuri de scrisori ecouri din necazurile familiei D. Fetele s-au maritat prost, si vechiul meu tovaras, din vremea cozilor pe spate, nu-si dadea examenele la Universitate, isi petrecea timpul prin cafenele si lucra noaptea la o gazeta. Acasa, in timpul acesta, batrinul D. isi parasise nevasta si avea o amanta mai tinara, cu care isi cheltuia in escapade amoroase la Bucuresti tot ce cistiga, ba chiar rupea si din mica avere pe care o agonisise pina atunci, din care inasa apucase sa dea zestre fetelor. A urmat o afacere nelamurita, batrinul a murit, dar sa trecem peste asta.

Multe s-au intimplat de la divort si de la intoarcerea mea din Germania. Intr-o zi de primavara ieseam pe strada uscata de vintul nou si inundata alb de lumina proaspata. Era plina lume bucuroasa ca a parasit paltoanele si blanile, ca niste sopirle cu pielea noua. Se purtau buchete de violete si toate privirile erau vii. Coboram pe bulevard spre Cismigiu, usoara cercetind interesata rochiile deschise ale femeilor, in tonuri indraznete, asa cum nu eram obicinuita sa vad in Germania. Moda cerea mult un galben de culoarea lamii, care la inceput ma jignea, dar, cind il vedeam purtat de mai toate femeile frumoase, laudam croitoreasa care-mi impusese culoarea. In dreptul hotelului „Palace”, vad ca la doi pasi inaintea mea se opreste cineva impietrit si atit de brusc, ca m-am oprit si eu in loc, ca un raspuns reflex. Aveam dinainte un tinar intr-un palton prea mare, cu buzunarele roase si labaratare, cu gulerul soios si decolorat.

Aveam maxilarele aproape dreptunghiulare, neras de multe zile, gura stearsa si uscata disparea in figura palida si brazdata, cum dispar desenurile pe o batista murdara. Dar cind i-am intilnit ochii, i-am recunoscut nu pe ei, ci privirea.

Era D., devenit barbat si precoce imbatrinit. Isi framinta figura, isi trecea limba peste buze ca sa si le umezeasca, dar nu putea articula nici o vorba. M-am apropiat si i- am luat mina, atunci l-am auzit pronuntind, mai mult gifiit: „Tu!” Dar mina nu mi-a strins-o, si a lui ramasese inertia intr-a mea, ca si cind toate puterea din ea se consuma in respiratia sacadata si in privire. Isi trecea mereu limba peste buzele uscate ca sa poata spune „Tu!”

La doi pasi de noi se oprisera doi domni carora primavara le oferea prilejul sa apara in sacouri taiate dupa noua moda, cu talie strinsa. O doamna, care astepta linga trotuar o trasura, intorsese si ea capul. Nu stiu daca ai sa ma intelegi, si poate ca ai sa ma certi si pentru asta, explicindu-mi-o cu severitate; insa nu-mi place sa fiu vazuta in tovarasia unor barbati mizeri ca infatisare, cu ghetete scilciate si cu miinile neingrijite. Dar imi parea bine ca il vad si, poate si ca sa ma pedepsesc putin, asa cum nu stiu care general isi pedepsea corpul fricos, i-am luat bratul, am traversat bulevardul si ne-am trezit pe cheiul Dimbovitei, si el cu pavajul uscat de vint, cu iarba malurilor convalescenta.

Am aflat atunci, si mai tirziu dupa asta, ca m-a iubit necontenit. Caci i-am zadarnicit viata.

Intr-o zi am fost pina la el. Locuia pe Calea Mosilor, intr-o curte lunga, marginita de o parte si de alta de casute mici si darapanate, ca o stradela. Intrarea mea acolo a fost un prilej de uimire: ovreici diformate de maternitate iesisera in prag, fetele ma priveau de dupa perdele, iar copiii isi intrerupsesera jocul si se luasera dupa mine. D. ma astepta in fata usii. Asta mi-a displacut violent. Era ceva grotesc, prin exces.

Am petrecut aproape doua ceasuri intr-o camaruta mirosind a umezeala, cu o masa cu picior in mijloc, cu oglinda de perete pistriuita de rugina, cu un pat cu asternutul lasat la mijloc si inspre margine, din pricina ca slujea si de scaun, cu cearsaful atirnat mai jos decit un soi de cuvertura. Mi-a fost imposibil sa refuz ceaiul pe care mi

l-a dat, dar n-am putut sa maninc niste bomboane sapunoase, cumparate de la o fosta cofetarie de mare lux, de la care totusi cei care cumpara des bomboane stiu ca nu trebuie sa mai tirgiiesti. Mi-a aratat insa lucruri care m-au facut sa retraiesc clipe din trecut si m-au impresionat. Caiete de ale mele din scoala cu marginea alba de doua degete, cu scrisul ascutit si neglijent, pentru care eram necontenit pedepsita, o fotografie luata de primul fotograf ambulant venit in oraselul nostru. Eram un grup care ne intorceam de la tenis, si in dreptul pavilionului „ne-am pozat”, facind nazbitii. Si mai erau intr-un sertar de sifonier, jos, singurul sertar din casa, o multime de alte lucruri de ale mele: batiste, biletele trimise prin care ii ordonam sa-mi retie locuri la conferinte, un volum de Lamartine cu versuri subliniate si comentate de mine, o alta carte, de germana, pe care eu scrisesem, Dumnezeu stie ce ce acolo, din Suily Prudhomme:

*Ici bas tous les hommes pleurent Leurs amitiés ou leurs amours.
Je rêve aux couples qui demeurent Toujours.*

Mi-a vorbit mult, neintrerupt, cu febra. Si pentru a doua oara descopeream la omul acesta ceva neobisnuit si eram inspaimintata mai mult decit magulita, ca de o rana ce ti se descopere treptat de sub bandaj.

Nu m-am mai dus niciodata in camaruta din Calea Mosilor, dar a fost nelipsit de la mine el. Necontenit intimidat, gata sa se faca oricind de folos. Am fost intr-un rind rau bolnava si el era disperat. Ma plictisea pentru ca niciodata nu intelegea ce-i spun, incurca totul din exces de zel. imi facea din cind in cind cadouri care depaseau evident resursele lui obicnuite, de corector de gazeta. Nu puteam sa mai vorbesc despre nevoile mele fata de el, ca ma surprindea cu servicii. Intimidat ca de obicei, intr-o zi mi-a rupt umbreluta si pina seara disperat mi-a adus alta si cu un miner mai scump decit cel vechi. Ii interziceam cu inversunare aceste apucaturi, dar era zadarnic. De la o vreme mi-era teama sa nu fure de undeva si, nenorocindu-se, sa nu ma compromita si pe mine. As fi preferat nesfirsit mai mult ca tot ce cheltuia asa sa cheltuiasca mai bine schimbindu-si infatisarea si hainele, dar, nu stiu de ce, niciodata nu m-a ascultat si continua sa ma faca sa privesc in jurul meu de cite ori ma oprea pe strada.

Acasa de asemeni nu-mi convenea totdeauna cind venea. Eu il primeam bucuroasa cind eram singura, dar cind se intimpla sa am lume la ceai, era atit de deplasat intre cei citiva barbati eleganti, femeile il evitau atit, ca mi-era mila de el. De multe ori ma gindeam sa nu-l primesc sau sa-i spun sa ma astepte intr-o odaita pe care o am sus la etaj. Dar imediat mi-era rusine de mine insami ca am avut acest gind.

Am incercat sa-l fac sa-si schimbe viata, sa-l transform asa cum spalacita Thea transformase pe Löwborg, dar n-am izbutit. E iremediabil ratat si, cred, intr-adevar mediocru. Multa vreme am socotit ca

numai din cauza ca eu il intimidez e asa, dar pe urma am citit citeva poezii dedicate initialelor mele, intr-o revista de mina a saptea, curente si patetice ca niste sorcove.

Ti-aduci aminte ca m-ai privit surprins cind te-am intrebat despre el chiar din ziua cind te-am cunoscut si cind, de altfel, te-am intrebat atit de multe,. Dar cindva am sa-ti povestesc mai multe intimplari din vremea asta. in timpul pasiunii mele pentru X a trebuit, si ce greu mi-a venit, sa-i interzic sa mai vina la mine. X imi spunea „ca-l plictiseste". Mi-a trimis scrisori disperate si fara inteles, flori putine in fiecare zi, caci era singurul lucru pe care ii mai ingaduisem sa mi-l trimita, il ghiceam la coltul strazii si ma pindea noaptea cind veneam acasa. De la o vreme i-am permis din nou sa vina, dar atragindu-i luarea-aminte sa evite sa intilneasca pe X.

N-am vazut insa niciodata pe cineva mai „malencontreux" decit el. E adevarat ca si eu uitam uneori ca trebuie sa vie, dar de cele mai adeseori, tocmai cind veneam cu prietenul meu acasa, il gaseam astep-tindu-ma. Evident ca ar fi putut spune ca mi-a adus o carte sau ca a venit sa-mi faca un comision, dar nu spunea nimic. Avea un aer speriat, bilbiia lucruri neintelese, se ascundea cind era inutil, compromitator si ridicol. Si el facea asta ca sa-mi evite mie nemultumirile, caci gindul ca e incomod, mai tirziu am stiut, il durea.

Ca si acum, cind ma intreba daca ma supara ca a asteptat in salonas.

Cind am cerut de ceai, toata figura lui imbatrinita s-a iluminat de bucurie, ca o movila veche pe care cade soarele. Se invirtea in jurul meu impiedicindu-ma, imi ajuta sa prepar ceaiul, zapacit. Ne asezasem pe treptele divanului, care face colt, dinainte cu cestile taiate-n felii alb si albastru - nu scosesem pentru el cesti japoneze - pe tava mare de arama veche batuta, care e transformata in masuta.

Li rideau ochii. Ce bine-mi pare ca nu l-ai gasit acasa. Am incremenit cu ceasca in mina.

De unde stii ca am fost la el?

Desi n-ati vorbit de aproape o jumătate de an, stiu ca azi ai fost la el... Il intrebam cu ochii mari si buzele oprite.

S-a dus la biroul mic, la miniatura de birou de domn care ti-a placut atit de mult, si dintr-un sertar mi-a scos o scrisoare a mea neterminata. Toata dimineata ma intrebasesem daca sa ma duc sau nu la X. In mine lupta dorinta de a-mi da, numai, intirziind o ora in garsoniera care m-a vazut de atitea ori in florita de bucurie, prilej de amintiri mai precise, asa cum unii iau opium, stiind ca isi procura doar iluzie trecatoare, dar cautind ca macar in vis sa se simta aproape de cineva dorit - si teama ca are sa fie o greseala, ca el, lipsind cum de atitea ori a facut-o, ar putea transforma acest proiect intr-o intimplare dezagreabila. Ii scrisesem deci: „Prietene, iarta-ma daca nu voi veni. Dupa-amiaza va trebui sa ma duc neaparat..." Si aci ezitasem: sa-i pui un motiv serios ca sa fie o adevarata justificare, sau sa pun dinadins unul fara insemnatate, ca sa-i dau impresia ca acum, pentru mine, a ma duce sa-l vad are mai putina importanta decit o proba la croitoreasa, un ceai la o prietena „care nu poate fi refuzata", sau altceva in felul acesta?

Nehotarita, m-am intrerupt si am lasat scrisoarea pe masa. Am ocolit-o toata ziua, iar pe la patru, cind m-am hotarit s-o completez, mi-am spus ca acum e prea tirziu ca mai trimet. N-am putut macar sa respect nici o alta hotarire pe care o luasem, aceea de a ma duce cu intirziere, ca sa-l fac sa ma astepte, dovedindu-i ca-i fac o concesie acceptind invitatia.

In mine totul se accelera inasa, mai intii domol, dar o data coborita in strada, atit de violent, ca mi se parea ca trasura merge prea incet, numai la gindul ca voi fi acolo.

D. ma privea inmarmurit acum, pironit de ochii mei, asteptind pentru intia data de la mine vorba taioasa de minie.

Ai umblat in hirtiile mele?

Mi se parea ca nu mi se poate aduce o jignire mai grava... ca omul acesta abuza de delicatetea mea. E adevarat ca era atit de alarmat, ca nu mai indraznea nici sa respire, ca isi trecea limba numai peste buzele uscate ca sa si le umezeasca.

M-am sculat de jos infuriata si m-am dus la sertar, in care am recunoscut, cu un capat de dovada in miini, ca umblase la toate scrisorile.

Sa plec?

Atit a putut articula, scos din tiparele lui.

Nu m-am mai putut stapini, caci gindul ca libertatea mea, la care am tinut atit, e in joc, ma scotea din sarite.

Da, si imediat!

Din ochii care nu puteau fixa nici un gind s-a lasat pe pleoapele inrosite o roua de lacrimi, pe urma

doua siroaie s-au scurs de-a lungul nasului osos, pe gura fara singe si fara contur, ca o floare veche de cirpa decolorata.

Am simtit un val de caldura, in piept, in obraji, n-am mai putut respira nici eu si mi s-au marit si ingreuiat ochii. Pe urma. am simtit ca gura mi se strimba intr-un suris involuntar si trist. M-am apropiat de el si i-am luat mina, spunindu-i pe nume. Din tot corpul acela imbatrinit inainte de vreme, sucit in el insusi ca o foaie vesteda, s-a pornit un plins zguduitor, de parca toata viata din el s-ar fi revarsat lichida, in lacrimi. Ochii inundati nu i se mai vedeau, doar sprincenele, imbinat acum intr-un unghi usor, accentuau ca acolo s-a concentrat totul. am luat in brate si, plingind mereu, s-a lipit de mine ca un inecat de cel care vrea sa-l salveze. Pe bratul gol simteam acum si gura lui, si lacrimile fierbinti. L-am sarutat pe ochi, i-am spus vorbe de mingiere, ma inlantuia tot mai strins si, cum eram acum amindoi pe divan, el mi-a raspuns lipindu-si gura de gitul meu, de obrajii mei.

Atita suferinta, prin simpatie, ca acele forte recent descoperite, a inmuiat in mine tot scheletul mindriei. Si mai ales era un gind care acum mi se intindea in singe, drept, cum se intinde culoarea varsata in apa. Cind eu am suferit atit, cind eu am fost indurerata ca X n-a putut face un gest de prietenie si loialitate, cum pot eu lasa linga mine atita deznadajduita durere din cauza mea?

am dezmeticit tirziu. Eram pe jumatate goala, dar putin imi pasa de asta. El astepta alaturi de mine si am simtit, deschizind ochii, ca nu m-a acoperit pentru ca, o data revenita, sa nu trec peste un fapt evident implinit, sa se creeze intre noi o realitate care sa-si caute continuarea. In orice caz ii era teama sa nu regret, considerind totul ca o uitare de o clipa, care niciodata nu va reveni. I-am zimbit insa fara sa fac un gest macar si atunci, in lumina slaba pe care o trimitea prin fereastra un bec din strada, l-am simtit mai mult decit l-am vazut cutremurat de bucurie. Mi-a vorbit mult, tot mai incalzit, de aceasta realizare a visului lui, de zigzagul cumplit al zilei acesteia dupa cincisprezece ani. S-a intrerupt din povestire, adica din aceasta descarcare de ginduri, ca sa-si muste pumnul incremenit: „Daca n-as fi venit astazi?...” Si numai gindul asta l-a impietrit de groaza, de parea in lumina slaba o coloana de lava stinsa.

Simteam o multumire potolita ca am facut o fapta buna. Mi-a fost mila de el si i-am luat obrajii in palme: „O sa raminem impreuna toata noaptea”. S-a lipit de mine, inlantuitor, recunoscator.

Am trecut apoi in camera de baie si apropierea unei deprinderi igienice m-a strabatut toata cu un fior, ca un pumnal infipt in cel mai ascuns colt al trupului meu:

„Daca as ramine mama?” Eu, mama unui copil al acestui om? Si am simtit ca ma doare capul, ca mi-era rau ca dupa dezmeticirea dureroasa din visul dat de cocaina. Am intirziat mult, cautind sa inlatur orice posibilitate.

Cind am revenit, am reaprins lumina, pentru ca in intunec omul acesta caruia ma dadusem lua contururi de molusca uriasa. A venit si m-a luat linga el, sarutindu-mi bratele, in timp ce eu, regretind cumplit usurinta cu care-i promisesem noaptea, ma gindeam cum sa-mi reiau fagaduinta.

„Stiam cit esti de buna. intotdeauna am gindit ca esti buna si cred ca este ceea ce am iubit in tine... nesfirsita ta bunatate.”

Am mai cautat sa nascocesc nimic, caci simteam ca n-as fi avut curajul sa i-o spun.

Dar toata noaptea n-am avut decit un singur gind. Sa-mi feresc gura de a lui. La inceput n-a observat, pentru ca faceam aceasta cu oarecare abilitate. Dar mai tirziu n-am mai putut ascunde nimic. Ii simteam buzele si calde, si cleioase, ca un corp de melc tirindu-se de-a lungul corpului meu... pe git in sus. Nu stiu daca ma lasasem cu totul dezbracata, dintr-o inconstienta cochetarie - cei doi barbati imi spusera ca am un corp „neasemanat”, de „fausse maigre”, ca si prietenele mele care ma vedeau uneori goala - sau pentru ca el ma rugase asta, lipindu-si obrajii de pulpele mele: „Ah, daca ai sti cum mi-am ars timp de cincisprezece ani inchipuirea, ca sa mi te vad in minte, in toata intimitatea ta de femeie! Cum nimic, nimic, pe lume nu mi se parea mai neajuns!” Dar poate ca era si nadejdea ca se va multumi cu atit. intr-un tirziu, saruturile lui au devenit mai staruitoare si gura lui lipicioasa si moale imi cauta buzele. Am avut o crispare a intregului corp. I-am respins toata fata, punindu-i miinile parapet in dreptul gitului. Din nou am crezut ca se rupe ceva in el, o artera, un organ vital. S-a oprit uimit: „De ce? De ce asta?”

Si iar n-am avut taria sa i-o spun. Am mintit: „Am o respiratie imbibata de acid fenic. Am fost azi la dentist.” Si inca o data, la o incercare, mi-a simtit bratul oprindu-i gitul. Atunci s-a multumit cu corpul. Dar eu simteam ca tot ce eram „eu” mi se refugiase in ochi, in obraji; in linia strinsa a gurii, cum se refugiază cineva dintr-o camera inundata, intr-un colt oarecare, pe o mobila mai ridicata. Il priveam, simteam zgiriindu- mi pieptul hainele lui care inca ma dezgustau, si atunci, nadajduind prin absurd ca poate gol imi

va stirni prin deviere un interes oarecare, i-am spus sa se dezbrace. Dar am facut mai rau. Avea toata pielea palida si neagra de-am inghetat.

Tot corpul mi-a intepenit, refuzindu-se. Dificultatile pe care le spoream cu atit dezgust il faceau penibil de stingaci si, fara sa vrea, brutal. Un cot rau plasat imi taia respiratia, un genunchi imi zgiria pielea. Extenuat, s-a ridicat tirziu si si-a apropiat figura de a mea.

Nu ma iubesti?

Atunci, ca unui frate, cu vocea indurerata, cu o sinceritate de inceput de viata, i-am raspuns:

-Nu.

Abia cind l-am vazut devenit livid si cu gura intredeschisa am inteles ca el ma intrebase cu nadejdea unei protestari de negatie din partea mea. Dar simteam ca n-as putea reveni, si el s-a ridicat ametit. S-a aranjat in graba si a plecat, dupa ce cu privirea mi-a cerut, din usa, un vag da. I-am raspuns cu un suris dezolat, rigid, ca de lemn.

A revenit dupa trei zile intr-un hal de nedescris. Era dimineata, eram in pat inca si a ingenuncheat linga capatiul meu. M-asteptam sa se plinga, sa ameninte, desi ma rugase sa-l primesc, spunind ca va fi cuminte. Mi-a spus cu vocea potolita, ca o lumina egala, cu o privire frumoasa cum n-a avut el niciodata, ca intelege ca nu pot sa-l iubesc, ca niciodata n-are sa uite cit am fost de buna cu el. Simteam in mine un suflet de sora. I-am luat miinile si i le-am mingiiat. Ridea mai pe urma frumos, dar am simtit cum mina lui ma cauta, sub cuvertura de lina moale si fina, ca un sarpe care-si joaca limbile.

Simteam ca sunt limite peste care n-as putea trece. Nu mi-am putut feri decit capul, caci am inteles ca toata linistea lui este linistea care precede un eveniment neobicinuit, moartea sau nebunia.

Si el a framintat, exasperat, in brate un trup a carui inertie ii innebunea simturile, voluptate cumplita pe care si eu de atitea ori am cunoscut-o.

Peste citeva zile, infrint, umilit, mi-a iesit inainte jos, in strada, caci spusesem servitoarei sa-i spuna ca nu sunt acasa.

Stiam ca esti acasa si ca trebuie sa iesi. Aseara am vazut lumina in camera la tine si nu m-am miscat de la poarta! Nu m-as fi miscat niciodata inainte de a te vedea, caci ma asigurasem ca esti sus si ca trebuie odata si odata sa cobori. De ce nu ma primesti ca mai inainte sus?... numai sa stau acolo sa te privesc.

M-a infiorat o tresarire de indignare, ca si cind mi-ar fi trecut de-a lungul sirei spinarii un postav aspru. Cererea asta in rate si perfida m-a revoltat.

Pentru ca sus n-ai sa te multumesti cu atit... M-a privit cu ochii albi.

Te dezgust atit de mult?

Am simtit din nou ca ma intreaba cu nadejdea absurda ca-i voi raspunde tagaduind. Dar nici n-am putut sa-i confirm brutal primul raspuns. Alaturi de noi locuia o vecina greu bolnava de tuberculoza, care intreba pe toata lumea cum o gaseste, dar toti primisera cuvint de la doctor sa nu-i spuie adevarul, caci asta ar fi omorit-o. Dar am obosit azi, alta data am sa-ti scriu mai mult.

T.

II

Sa-ti mai scriu despre D. mi-ar fi greu, caci iti marturisesc ca el nu formeaza nici pe departe centrul preocuparilor mele de acum, iar efortul la care ma supui este asemeni celui care e impus unui convoi, obligat sa se abata ca sa ia un trecator izolat. De altminteri, nici n-a mai venit la mine decit de putine ori. Ne-am intilnit multa vreme numai pe strada si am facut totdeauna asa ca, desi i-am raspuns cu amabilitate la salut, sa nu ma poata opri sa stam de vorba. Cind mi s-a parut ca sentimentele si mai ales dorintele lui si-au pierdut din acuitate, i-am facut din nou posibila venirea in salonasul cu divan care face colt, cu birou in miniatura si mese din tipsis de arama batuta.

E adevarat ca de cind intra, chiar de la usa, cauta sa-mi surprinda privirea, ca sa vada ce intentii am. Si pe urma, punindu-mi intrebari obicinuite, ma supraveghea continuu, ca un judecator de instructie care, fumind amabil cu cel banuit, il examineaza atent. Vream sa plec indata, dar gestul mi se parea brutal si atunci exageram in intrebari binevoitoare, al caror raspuns nu-l asteptam niciodata. Pina cind, in cele din urma, el ma intreba, vrind sa para degajat: „Vrei sa pleci?” Si asteptind raspunsul meu pe care il stia inevitabil si penibil prietenos: „Trebuie sa ma duc sa incerc o rochie, insa n-are decit sa mai astepte croitoreasa”. Dar abia acum plecarea era hotarita, caci peste citeva momente, dupa ce il mai intrebam ceva

fara rost, imi puneam palaria: „Ma conduci pina la o trasura?" Constiinta mea era acum impacata, caci aveam chiar aerul - si asta era important - ca am facut un sacrificiu pentru el, intirziind.

Intr-o zi, intr-o dimineata luminoasa, cum citeam lenesa inca in pat, a venit si a intrat, profitind ca era deschis. Am incremenit si, ca intr-un film american din Far-West, privirile a doi dusmani care se examineaza brusc din prima clipa ca sa-si cunoasca intentiile, iar pe urma isi dau familiar mina, ochii nostri s-au intilnit. M-am linistit insa imediat. D. era trist si transfigurat. Ochii mici aveau o lumina vaga, iar gura vesteda, un suris care cobora coltul sting al buzelor. Nu era linistea imobila despre care ti-am scris. A asteptat sa ma linistesc si eu, iar cind a vazut ca sunt dispusa sa stau de vorba cu el, si-a adus un taburet linga capatiiul meu si mi-a spus ca afara e o vreme de primavara frumoasa, ca toata lumea e pe strada si ca sunt o lenesa daca sunt in pat la o asemenea ora, chiar daca e sarbatoare.

Era simpatic si-i vorbeam cu placere. invirtea in mina ginditor o foaie de hirtie, in timp ce-mi raspundea. I-am cerut sa vad ce e si mi-a aratat-o bucuros. Era o romanta din cele pe care le vind colportorii prin cafenele, prost tiparita, cu notele gresite si versurile anapoda. Dar era vorba acolo de un barbat, care spunea unei femei - chipurile in versuri - „o, te-am iubit intotdeauna si tu n-ai pretuit cum se cuvine dragostea mea, dar vei imbatrini, toate farmecele se vor duce si atunci vei regasi, parasita de toti, pe cel care te-a iubit de cind era copil si te va iubi pina la moarte".

N-am raspuns nimic, pentru ca argumentele lui nu m-ar fi convins. De unde sa stie d ca acei barbati, si inca atiti, ma iubesc cu adevarat, cind eu nu pot sa stiu macar despre unul singur, despre X daca ma iubeste sau nu. Am devenit trista, caci din tot corpul mi s-a adunat un nod, ca un nucleu, in inima. Am auzit de multe ori spunindu-mi-se ca sunt iubita in taina de barbati si am fost invidiata de asta, ca si cind ar fi fost o realitate pentru mine aceasta iubire de a carei existenta nu stiu, cum nu stiu sa deslusesc realitatea unui singur personaj in toata populatia Guatemalei, unde n-am fost niciodata, insa stiu ca exista. Dar stiu un lucru, ca X nu ma iubeste, ca am suferit din cauza lui aproape mortal. Daca sunt intr-adevar exceptionala, cum de imi poate prefera pe alta? E numai joc al intimplarii toata iubirea? Si daca intr-adevar el ma pretuieste ca pe singura femeie al carei suflet a stat fata-n fata cu al lui, atunci pentru ce acum e in bratele alteia, pentru ce mie mi se intimpla ceea ce mi se intimpla, pentru ce el si eu traим in medii straine, jucind acolo o viata definitiva, cind avem intens si nevazut acelasi suflet ca doi frati siamezi acelasi pintec? El are metresa, traieste o viata completa fara mine, apare cu femei care joaca rolul de sotie, de la masa luata in restaurant pina la camera de dormit; asta poate pina la moarte, in orice caz acum cind tineretea trece. Ochii mi s-au ingreuiat din nou de tristete, dintii au prins buza de jos si pe urma am unit sprincenele in unghi ridicat ca sa nu-mi dea lacrimile. O, imposibila dragoste, suflet fermentat de indoiala, descurajare de „femeie iubita de toti barbati".

As fi vrut ca D. sa plece, ca sa pot sari din pat si sa ma plimb agitata prin casa... Dar daca toti se insala? Oare nu i se spune oricarei femei acelasi lucru? Sau daca mi se spune numai mie nu-i poate un malenlendu general? S-ar putea sa nu fie vorba decit despre o simpatie anume, nu neaparat erotica, si in privinta asta mi-am adus aminte cit de mult m-a nelinistit faptul ca, atunci chiar cind toti barbati musafiri, in aceeasi casa cu mine, imi aratau staruitoarea si indiscreta lor preferinta, pina la complimentul definitiv si brutal, nevestele lor nu erau geloase. Pe urma, mi se atribuie anumite „succese" pe care eu stiu ca nu le-am avut. Nu cumva tot ce mi se atribuie e de aceeasi natura? As vrea sa fiu insa iubita, dorita definitiv si numai eu, in toate privintele, de toti barbati, numai ca sa fiu si mai pretuita de X si ca sa fiu sigura ca nu e nimic din tot ce ofera celelalte pe care sa nu-l pot oferi si eu.

Timp indelungat am ramas pe ginduri, abatuta, uitind de el, cu sufletul ciugulit din cind in cind de cite o intrebare, ca de ciocul unei pasari cenusii. Pe urma, ochii impaienjeniti, pe care ii intorsesem cum intorci o scrisoare ca sa nu-ti citeasca vecinul in ea, au ramas ca fixati de rosul viu al unor maci de Luchian. E tabloul despre care ti-am spus ca l-am primit dar de ziua mea si pe care n-am vrut sa ti-l arat ca sa fac un act de vointa. Cu chenar de lemn negru, l-am fixat pe peretele din fata patului pentru ca rosul fraged si catifelat al petalelor imi limpezește privirea somnoroasa dimineata cind ma scol, de pot ceti ora la ceasornicul de alaturi de el. Ti-am spus, de altfel, ca in odaia de dormit, varuita alb si cu vreo doua dungi aurii, nu e decit divanul alb, scazut si vast, tabloul de Luchian, ceasornicul si, la capatii, o masuta alba pentru becul cu abajur de faianta ca sa pot ceti seara. incolo nimic. Nici covoare pe parchetul lucios ca o oglinda de stejar, nici o mobila de-a lungul peretilor goi, de se vede sipca de stejar care masoara lungimea podelei jos, nici draperii la fereastră - nu e nici un pericol de vecini - de poate navali lumina prin amindoua ferestrele, asa ca, dimineata inainte de a trece in camera de baie, iau mai intii, respirind puternic, o

adevarata baie de lumina.

Cind mi-a intilnit privirea, pe care o spiona probabil, D. mi-a suris scuzindu-ma cu indulgenta. I-am cerut voie sa ma imbrac si s-a grabit sa-mi dea dreptate, tresarind. Si-a luat apoi notele si s-a indreptat spre usa.

Trec in salonas pe divan si te astept pina te imbraci. Astepta cu privirea intrebatoare.

Dar imi iau intii baia!?

I s-au strins trasaturile fetei, iar ochii si-au pierdut lumina egala pe care o aveau.

Te astept oricît vrei, citesc ceva - si brusc, ca si cind ar fi calcat strimb - sau poate trebuie sa vie cineva...

Intrebarea era stupida si-mi dovedea ca D. iar s-a tulburat, ca e un aparat care functioneaza anormal.

Nu, n-astept pe nimeni, dar dimineata imi place sa fiu singura in toata casa, sa trec in voie dintr-o camera intr-alta, sa am astfel impresia ca m-am inchis ca sa nu fiu tulburata. Exact as fi vrut sa-i spun ca vreau sa am impresia ca e o zona in care sunt inaccesibila celorlalti... oricui.

Uite, plec imediat, nu te speria, ca nu ramin sa te vad goala, si, spunind asta, era din nou vulgar si in intentie si in glas.

Dar in cadrul usii albe s-a oprit, si-a framintat buzele ca si cind ar fi luat o hotarire definitiva si pe urma a revenit linga capatiul meu. Mi-a pronuntat numele cu o voce muzicala si inmuiata in lacrimi:

Nu e nimic pe lume, nu pot face nimic ca sa ma poti iubi putin? E cu adevarat imposibil?

Intrebarea lui mi s-a parut frumoasa ca un zbor de pasare si i-am zimbit. A zimbit si el ca un pacient care zimbeste unui doctor. Am intors fata spre perete inasa, ca sa evit un raspuns. Cind mi-a luat mina sa mi-o sarute, a lui era lesinata si calduta, ca a unui bolnav de anemie.

III

Luni de zile n-am mai stiut nimic despre el. Ma intrebam uneori ce s-a facut - mi se pare ca te-am intrebat si pe dumneata despre el - cred ca pe jumatate bucuroasa ca nu ma mai sicutie cu staruintele sale, pe jumatate oarecum nelinistita ca s-ar putea sa fiu uitata de cineva pentru care ani de zile am fost sensul vietii lui, devenita acum indiferenta ca un astru care s-a racit. Mi se parea ca asta ar fi pentru mine insami o dovada ca intr-adevar poate inceta cineva sa ma iubeasca si ca deci ar putea veni o zi cind pentru X as fi o femeie ca oricare alta, pe care o lasi pe strada sa treaca fara s-o opresti, adica fara sa socoti intilnirea cu ea un mic eveniment.

Intr-o seara, la Teatrul National, venisem inadins s-o vad pe Lucile jucind si-mi era ciuda pe d-ta ca ai refuzat sa vii s-o asculti, pretextind ca te indispon actritele care debuteaza in piesele in versuri. Ea, saraca, staruise sa te fac sa asisti la spectacol si cred ca a considerat ca un esec al meu faptul ca nu te-am putut convinge sa vii, dar refuzul d-tale n-a fost fara un soi de epilog. Alaturi de mine, citeva fotolii mai la dreapta, era D., intovarasit de o fata draguta, daca vrei, dar amindoi deplasati parca la fotoliul de orchestra, ca doi eroi din teatru care trebuie sa ia din sala parte la actiune. Nu parea deloc surprins cind m-a vazut, si asta m-a enervat putin, pe urma am observat ca vorbea cu insistenta si cu o falsa caldura cu prietena lui. Dupa un timp, ca si cind s-ar fi topit in mine o pojghita sufleteasca, m-am simtit usor induiosata si m-am hotarit sa fac un foarte ciudat soi de serviciu amicului meu. L-am chemat - si a incremenit cind a vazut semnul mic pe care i l-am facut - iar pentru ca a trebuit sa astept putin pina sa ma poata asculta, caci dupa privire simteam ca ii vijiiie urechile, l-am certat, cu intentie, tare, ca sa auda fata care il intovarasea ca m-a uitat cu desavirsire si ca nu a venit sa ma vada. Cu coada ochiului am cautat sa stiu daca ea asculta si am vazut-o urmarindu-ne uimita. As fi vrut cu staruinta ca aceasta atentie a mea sa-i ridice lui actiunile de cuceritor asupra ei, caci cu sinceritate as fi fost multumita ca o femeie sa-l iubeasca, sa-i dea ceea ce nu-i pot da eu, dar asupra iubirii lor, acomodata in lumea posibilitatilor, sa planeze, superioara ca un vis irealizabil, pasiunea lui pentru mine. D. era atit de fericit ca toate zbirciturile fetei ii disparusera, intinse de un val de singe, gura i se umezise si ochii ii rideau mai inviorati. In antractul urmator am primit inasa prin omul de serviciu un biletel al Lucilei prin care remarca mirata lipsa d-tale, imi inchipuisem eu ca ai ei erau ochii care cercetau nelinistiti prin gaura practicata in cortina si, declarindu-se multumita ca D. e in sala, ma ruga staruitor sa-i cer lui sa scrie citeva rinduri despre debutul ei, la gazeta, caci se vede ca ea il crede gazetar influent. Mi s-a oprit o clipa singele sub piele; am avut pentru mine insami un gest de dezolare. Mi-am spus, vorbind in gind ca un desen pe aceiasi culoare, ca pentru nimic in lume nu as putea sa cer lui D. un

serviciu, acum dupa ce fusesem prietenoasa cu el. Un suris daruit e un lucru prea frumos ca sa fie masurat cu vreun echivalent si eu inghet uneori, chiar cind constatarea e ulterioara, la gindul ca ar fi banuit cineva ca un zimbet al meu e interesat, desi, e timpul sa-ti spun, mi se pare ca din diferite motive lumea ma crede altfel. Cu mindria sufocata ca intr-o agonie l-am chemat din nou, la sfirsit, pe D., cerindu-i, cu glasul dezarticulat, sa scrie citeva rinduri. Intr-o gazeta fara tiraj a aparut un articol ditirambic, dar Lucilei nu i-am vorbit luni de zile.

Indispozitia acestei intimplari, insensibilitatea mea fata de D., chiar acum, cind era intovarasit de o femeie, au fost apoi, dupa ce si-a pierdut din acuitate, pentru gindurile care m-au framintat pe drum spre casa, ca o injectie care prepara un corp pentru operatie. Era in mine o durere amortita la constatarea pe care o faceam acum ca nici gelozia, ca nimic nu poate stimula o dragoste inexistentă, ca nici mijlocul acesta recomandat de atitia autori de maxime si de piese de teatru nu mi-ar putea fi de nici un folos daca as incerca vreodata sa-mi recistig pretul in ochii lui X.

Intr-o zi, D. s-a achitat insa de serviciul pe care am incercat sa i-l fac, si inca in mod princiar, desi fara sa stie. inainte de Paste plecam cu acceleratul la matusa mea. Stiu ca tine mult sa ma aiba de sarbatori, pentru ca venirea mea e un adevarat eveniment in oraselul lor. Casa matusi-mi capata o deosebita importanta, devine centrul vizitelor pas-cale si mai toate familiile isi dau intilnire in casa in care mergem noi. Cum matusa mea este o nevinovata cocheta a primirilor gospodaresti, e fericita cind ma duc la ei. Ma asezasem deci confortabil pe locul meu, linga fereastră, cu pardesiul incheiat si o toca usoara de drum trasa aproape pe ochi. Examinam curioasa pe tovarasii de compartiment, cind a aparut in usa, chemind ca a gasit loc, recenta metresa a lui X.

Am incremenit cu buzele intredeschise si inima imi palpita ca o pasare ce se zbate ca sa zboare, in mina cuiva, si nu izbuteste. Crisparea gitului imi impiedica respiratia. M-am ghemuit mai mult, ca sa nu fiu recunoscuta, si mi-am intors cu totul privirea pe fereastră. El a aparut primavaratec - l-am simtit fara sa-l vad pe cind aseza geamantanul in plasa, pe urma s-au asezat alaturi si atunci am intors si eu capul. M-a salutat surprins si amabil, dar era o amabilitate evident voita. Am inteles mai tirziu ca mergeau sa faca Pastele la Sinaia, am inteles din intrebarile ei nerabdatoare, dar si din geamantanul care dusesse cindva si sarmatele mele camasute la Sighisoara, tot de Paste. Era o durere pe care nu o mai puteam stapini, care imi macina corpul ca un voltaj prea mare, un aparat. La fel mergea acum cu o alta femeie, reedita functional ca un conductor un drum care in amintirea mea era un refugiu unic de bucurie trecuta, caci socoteam cele trei zile petrecute in vremea dragostei noastre, in oraselul sasesc cu aspect medieval si cu cetate, incomparabile in viata lui si a mea. Dupa o examinare amanuntita in care desprinsesem acest episod de tot ceea ce in Bucuresti fostul meu prieten putea reedita cu alte femei, alesesem din trecut aceasta calatorie, cum ai alege o mobila care a mai ramas buna printre ruinele lasate de un incendiu. Am simtit zadarnicia oricarei iluzii, dar abia tirziu am putut sa surid pentru mine insami, si surisul acesta m-a linistit cum trebuie sa-l linisteasca pe oratorul care si-a pierdut penibil sirul, o intorsatura de fraza fericita, buna de final. Linistea mi-a fost insa de scurta durata, caci peste citeva clipe s-a mai urcat in compartimentul nostru un domn care ti-e prieten si d-tale, si lui X, si mie, dar care are un oribil aer de mizantrop, cu ochelarii care ii cad atit de des pe nas in jos, ca a ajuns sa aiba un adevarat tic al gurii. Ei bine, cind l-am vazut, cind am inteles ca studiaza penibila intilnire ca o vulgara drama si ca face in gind ipoteze asupra sentimentelor mele, m-am simtit intr-adevar parasita si mizerabila. Cu putin inainte de plecarea trenului a intrat insa in compartiment un comisioner, carunt, inalt si cu mustata tunsă pe gura cocolosita, pe care-l cunosteam de cind imi aducea flori de la D. Avea acum in brate un vas, un fel de strachina intesata de viorele, ca o floarea-soarelui albastra, inchisa in smalt verde. Pe un carton alb D. imi scria ca socoate ca-mi va fi calatoria mai placuta daca voi avea dinainte gramada de flori. Un domn de vizavi a si fixat orizontala mescioara a compartimentului, de am pus pe ea vasul cu minunea de fraged albastru care iti improspata respiratia, ca si privirea, ca si gindurile. Pe urma darul venea, aparent, din lumea tuturor posibilitatilor si facea impresie. Cel putin stiam acum ca nu mai sunt compatimita.

INTR-O DUPA - AMIAZA DE AUGUST

Luasem masa la restaurantul de pe strada Regala, in-gradina, cu doi scriitori.¹ Am mincat tot timpul, enervat, feluri de mincare salcie, am baut apa calduta si lesioasa, vin cu gust de limonada. Toate acestea, pentru ca n-am avut curajul sa declar celor doi scriitori, cu care sunt prieten de altfel, ca eu nu pot sta la alta

masa decit la aceea la care sunt obisnuit, ca nu ma pot intelege cu alt chelner decit cu cel care ma slujeste de obicei. Unii cred ca asta e un inceput de manie (cum mi se spune), oricum, mi-a fost frica sa le spun celor doi ca nu-mi place sa schimb masa la restaurant, caci ar fi zimbet indulgent si zimbetul acesta indulgent mi-ar fi taiat toata pofta de mancare. Ei sunt doi scriitori cunoscuti tuturor acelor care calatoresc cu trenul si profesorilor de limba romana, au un fel de certitudine in calmul si in politetea lor indiferenta si comoda, care contrasteaza cu graba si excesul de zel pe care-l vadesc eu in fiecare gest cind vorbesc cu ei. imi spun cu un ton indepartat si deferent: „Diplomatule”, „Aviatorule”. Stiu ca si ei sunt maguliti sa stea la masa cu mine, din cauza numelui si a situatiei mele in Ministerul de Externe, dar e in asta ceva gratuit, asa cum cei care imbraca un frac de inchiriat il dispretuiesc si il afiseaza totusi. La rindul meu, am pentru ei stima pe care o ai pentru lucrurile pe care n-ai sa le poti face. Admiram pe cei care joaca tenis si cu destula truda am devenit campion regional de tenis, am tinut sa se vorbeasca, sa se amestece in convorbire fraze despre modul in care dansez, iar fetele ma anunta la telefon sa vii negresit la bal „si sa dansez numai cu ele”. Fac box, am trei cai de curse, dintre care unul a luat premiul „Solon”, premiu fara insemnatate baneasca prea mare, desigur, dar pe care il ambitioneaza toti proprietarii, din cauza ca a fost cucerit de cai ilustrati in trecut. Cu atit mai mare e meritul meu ca l-am putut cuceri cu un grajd de trei cai numai. Am avut doua accidente de automobil despre care a vorbit toata presa si indeosebi Le Progrès (organ al partidului conservator, fondat in 1918 de A.Marghiloman) la cronica mondena. Am incercat trei recorduri cu avionul, numai dupa doi ani de pilotaj, caci abia de atunci incoace m-am decis, cu toate ca as fi avut prilejul inca din timpul razboiului, cind am fost cerut la un centru de aviatie, dar era tocmai in timpul unor lupte grele de cavalerie la Sticlarie, si cind colonelul mi-a aratat, zimbind cu dispret perfect ascuns, ordinul Marelui Cartier, parca ar fi plouat cenusa pe mine, asa ma simteam de prost.

- Du-te, te mai odihneste la poarta Cartierului, ca de zburat nu prea se zboara acolo. Aci e greu... miine divizionul dumatiale trebuie sa atace Cosna.

A devenit livid.

O vezi pe asta, pe femeia aceasta cu rochia roscata? Si s-a intors, facindu-ma si pe mine sa ma intorc.

Am ridicat din umeri a nedumerire, dar n-am spus ca o cunosc, ca sa aflu vreo taina, care altfel nu mi-ar fi fost poate marturisita.

Nu, dar ce e cu ea?

A ramas ingindurat, tulburat si nu mi-a raspuns nici cind am repetat intrebarea, mereu framintat de amintirea lui...

A reluat abia cind trecusem de Teatrul National, ca sa ocoleasca orice lamurire.

E prea lung si prea complicat.

Am crezut ca mi se ofera prilejul cautat de multa vreme.

E ceva asa de extraordinar, intr-adevar?

Poate ca nu, poate ca da, nu stiu... Sunt ca si bolnav, din asta, de o luna de zile. Un adevarat subiect de roman... S-a intors brusc spre mine: Ai iubit vreodata? Si fara sa mai astepte raspunsul, fringind ceva din el: Patru generatii dintr-ai mei n-au gindit cit ma framint eu de o luna.

Am cautat sa exercit asupra lui presiunea care mai niciodata nu da gres in lumea profana.

Poate ca m-ar ispiti sa-l scriu eu - romanul asta - daca-l socoti atit de interesant.

Haide atunci la Sosea (era prin septembrie), sa luam masa si sa-ti povestec toata intimplarea.

Am refuzat molatec.

Nu, daca mi-o povestesti nu mi-e de nici un folos. Subiecte mi se ofera toata ziua. Nu e scriitor caruia sa nu i se ofere aproape cotidian subiecte. „Extraordinar. Am sa-ti povestesc cazul meu!... Sa vezi!... Ai putea sa scoti un roman!...” Daca vrei sa-mi fii cu adevarat de folos, povesteste-mi totul in scris. Mai mult decit intimplarea insasi, care nu poate fi mai extraordinara, orice ai spune, decit un razboi, m-ar interesa amanunte, mai ales cadrul, atmosfera si materialul intimplarii... Fireste ca nu-ti cer decit o redare, in sa e nevoie sa fie cit mai amanuntita... Pe urma eu voi preface totul intr-un roman. (Si spunind asta minteam, caci nu ma gindeam chiar sa scriu un roman.)

Era mereu framintat de vederea lui dinauntru.

Ai sa fii foarte surprins...

Nu stiu; sa vedem... Vrei sa-mi faci acest mare serviciu? Povesteste net, la intimplare, totul ca intr-un proces-verbal. (Caci, cu adevarat, banuiam mai interesante decit intimplarea insasi alunecusurile din condei, digresiile.)

A suris pe ginduri, descurajat, dar era atit de prins de imprejurare, ca pe urma m-a luat de brat.

Asculta, am sa fac si asta... Desi ma intreb daca nu ai sa arunci ce scriu eu la gunoi.

Imi vei fi de folos numai daca imi vei da material, cit mai mult, chiar cind ti-ar parea incarcat ori de prisos, fii prolix, cit mai prolix. Foloseste cind vrei sa te explici comparatia. incolo nimic.

Bine, intr-o saptamina am sa-ti aduc un caiet intreg.

Nu mi l-a adus peste o saptamina, nici peste doua, ci abia peste o luna... Ceea ce nadajduiam s-a realizat. Fred Vasilescu s-a „ambalat" si intimplarea a luat proportii. Marturisesc ca n-am avut nevoie de prea multe modificari, abia ici-colo de am simtit obligatia unor deslusiri, a citorva intariri de imagini, de corijat unele lipsuri (caci multe altele or mai fi ramas) si mai ales am schimbat citeva nume si date, complicind putin lucrurile nude, pe care banuiesc ca el insusi le mai complicase de asemeni, ca sa evit indiscretiile.

Abia cind l-am cunoscut mai de aproape am inteles de ce doamna T. l-a iubit atit, de ce a suferit asa de mult din cauza lui. Nu numai datorita frumusetii lui barbatesti, sportive, cit mai ales pentru un soi de loialitate si delicatete, un mod de sinceritate a vietii, care nu seducea numai femeile, ci cistiga si prietenia barbatilor lor, caci puteau sa sufere din pricina lui, ca si ele, dar nu-l urau. Nu jignea niciodata, nici macar pe cel caruia ii lua nevasta. Cam prea echilibrat, vorbind rar, dar nu fara o privire stapina pe sine si ades ironica. Am ramas la escadron, spre marele necez al ordonantei care se vedea restabilit la oras, dar si spre bucuria rosiorilor mei, care ma iubeau ca pe un frate. Toate le-am facut in viata, si tot ce mi-a stirnit amorul-propriu e trecut in activitatea mea ca intr-un memoriu de cariera. Numai scriitor stiu ca oricit as vrea, orice as face si oricit m-as storce, n-as putea deveni niciodata, si de aceea stau cu sfiala alaturi de cei doi prieteni, caci zimbetele lor ma umilesc putin, nu mult, asa cit s-ar apleca o trestie sub apasarea vintului.

Au bunavointa sa se intrerupa din cind in cind, intr-o convorbire ale carei date elementare nu le cunosc si care tocmai de aceea imi pare nesfirsit de interesanta, cum erau convorbirile din biroul tatalui meu, cind se rosteau familiar si ca in continuare nume care mi se pareau tot asa de frumoase ca Trebizonda, sau Valdemar, sau Casablanca, numele misterioase ale copilariei mele. Tovarasi mei de masa pronuntau cind cu indignare, cind cu „nu e rau" sau „imi pare ca are culoare", nume de scriitori si reviste, toate imprumutate de la flori si in genere de la tara, care ma fascinau ca toate lucrurile inabordabile. As fi vrut detalii dar nu indrazneam sa le cer, caci nu mi le-ar fi dat, zimbind cu indulgenta, si ma multumeam cu sonoritati muzicale care ma limitau si ma sileau sa-mi recunosc o reala, netagaduibila inferioritate.

Eram strimtorat, eu atit de sigur de mine de obicei, eram nelalocul meu, nu izbuteam sa fiu eu, cum nu izbutesti sa ai mersul si silueta ta daca ti-a intrat o pietricica in pantof. Am mincat in sila o farfurie de salata de vinete cu gust de dovleci tocaci si cu untdelemn unsuros, pentru ca tovarasi mei de masa mincau cu prea multa pofta si mi s-ar fi parut inconvenabil ca eu sa declar ca un fel atit de apreciat de ei nu e comestibil. Au cerut apoi varza cu carne, dar prudent am asteptat sa le-o aduca intii lor, ca sa vad despre ce e vorba. N- am regretat aceasta prudenta, cind am vazut farfuria cu marginile patate de sos galbui (poate din pricina ca, grabit, chelnerul aduce mai multe farfurii o data, puindu-le unele intr-altele ca la pension, si de aceea uneori fundul farfuriei intra in sosul celei dedesubt, cind nu si degetele celui grabit). De altfel, am facut rau ca am acceptat sa maninc in gradina. intii ca umbra era calduta si iradia, dar, mai ales, fiindca la amiaza e totdeauna mai cald afara, chelnerul strabate astfel o portiune de gradina prin soarele dogoritor - iar din pricina asta naduseste de-i curg mici siroaie pe temple si la radacina nasului. indeosebi sosurile, sub proiectorul arzator al namiezii, devin vii si calde, capata un fel de materialitate fiarta care te dezgusta. Caut un refugiu de proaspat si racoritor in ape minerale. Dar mai ales varza cu carne de acum mi se pare o monstruozitate culinara; de obicei se face cu carne de purcel mai grasa, ca sa fie frageda, sau cu piept de vacuta, in cazul cel mai rau. Oricum, sosul trebuie sa fie scazut, nu ca in cazul de acum, apos si revarsat, de mai curind o ciorba lesioasa de varza, in care au cazut la intimplare bucati de muschi cu fibre lungi, ca niste sfori roscate, rosii numai intr-o parte si vinete spre negru, cu o pojghita alba, pe cealalta parte. Prietenii mei mincau insa cu pofta, imi adresau intrebari binevoitoare, cu surisuri protectoare si ma indemnau sa beau din vinul cald, pe care chelnerul, neobisnuit cu preferintele mele, nu-l adusese in baterie cu gheata, iar eu acum nu mai aveam curajul sa poruncesc indreptarea lucrurilor. Eram sincer necajit ca nu pot sa beau, cind eram indemnat cu atita cordialitate, mai ales ca aveam pentru unul dintre comeseni nu numai o admiratie extraordinara, dar si amintiri frumoase din vremea razboiului. Dupa ce luptasem calare in tot timpul retragerii, regimentul nostru, in a doua parte a campaniei, a fost bagat in foc descalecat la Sticlarie, pe valea Oituzului, unde am luptat o bucata de vreme. Ranit, am fost evacuat intr-un spital dinapoia frontului, intr-

un tirg moldovenesc. Ofiter intendent al spitalului era tocmai cel care acum era in dreapta mea la masa. Baiat de petrecere, harnic la treaba, dupa cite se spunea, luptind voiniceste cu damigeana cu vin, dar si izbutind sa obtie totul de la centrele de aprovizionare, asa incit spitalul nostru nu ducea lipsa de nimic. Toata lumea era incintata de el, si mai ales noi, ofiterii raniti, care puteam parasi patul. intr-un pavilion din fund, unde ocupa doua incaperi ofiterul intendent, se incegeau niste grandioase partide de pocher, care tineau uneori de la trei dupa-amiaza pina a doua zi dimineata. Era un bun camarad, cu un limbaj anume al lui, poetic, care de atunci ma umplea de admiratie si pe care, umilit de marginirea mea, l-am regasit pe urma in volumele lui de proza. Dar iata ca acum incepe o adevarata drama pentru mine. in sosul, sau mai bine zis zeama din farfuria celui alt scriitor, putin ascunsa de taiteii de varza, doarme cu aripile strinse, inecata in grasime, o musca.

Niciodata, nici chiar in razboi, cind am comandat patrute tari de cavalerie, nici cind am fost insarcinat, ca de atitea ori, cu misiunea de a conduce prin tara diferiti oaspeti de marca, nu mi s-a pus o problema atat de alarmant imediata si atat de insolubila parca. Sa atrag luarea-aminte a domnului, tot atat de reputat scriitor, dar pe care eu il cunosteam mai de putin timp, si care tocmai explica un manifest literar, era oarecum prea tirziu, caci si mincase jumatate din farfurie. Si pe urma, din acelasi fel de mincare imbuca (acesta e cuvintul) si vechiul meu prieten. Ar fi trebuit deci sa renunte amindoi la resturile din farfurie si sa caute sa-si impace in stomac cum vor putea: mincarea consumata cu structura si imaginea mustei. De altfel, aveam impresia ca, desi mi-ar multumi, ar fi totusi enervati si, asa ca in nu stiu care filozofie unde realitatea se creeaza prin insusi faptul cunoasterii, m-ar fi facut pe mine - care prea vad toate - raspunzator de existenta micii vietati decedate in grasimea din farfurie. Ma simteam intimidat ca un elev de scoala, care n-ar indrazni sa atraga luarea-aminte profesorului ca i se vede rupt ciorapul, deasupra pantofului, la calcii. M-am hotarit sa astept cu nadejdea ca ei vor minca totul din farfuria si ca o intimplare fericita va face sa ramiie in restul din zeama picolului tocmai portiunea cu cadavrul mustei. Asa asteptam sa se apropie ziua de examen cind eram mic, sau inspectia insarcinatului de afaceri cind eram detasat.

Nervos, nehotarit, obsedat de imagine. Iar cind am inteles ca voi asista la clipa inevitabila, cind tovarasul meu va inghiti musca, am devenit palid - cred ca mi s-au albit buzele. Intre-rupindu-se atunci din pasionata lor discutie despre programul gruparii lor, scriitorul balai, voinic si plin de voie buna, m-a intrebat daca nu cumva mi-e rau. Abia am putut sa soptesc, aratind extenuat cu un virf de cutit spre musca.

A suris, si cu un gest secundar, de paranteza, a scos cu furculita musca, a aruncat-o jos si i-a spus prietenului meu, asa in treacat, cu binevoitoare ironie: „E gingas domnul”, pe urma a propus ca manifestul sa fie tiparit pe hirtie mai luxoasa, cu desene moderne.

Mai tirziu a trebuit sa ne retragem, cu masa cu tot, mai inspre salonul cel mare, caci cortul intins deasupra se incinsese de tot. Marturisesc ca am recurs la un procedeu destul de inelegant, dar am toate scuzele. Cind am propus, prevazator, schimbarea mesei, eram sigur ca prietenii scriitori vor accepta bucuros propunerea mea. Si iata de ce: cam pe la sfirsit, cind se golisera cea mai mare parte din mese, veneau sa dejuneze presedintele Camerei cu fata lui, una dintre cele mai frumoase fete din societatea bucuresteană. Dar cind m-au vazut salutind, cei doi scriitori m-au si intrebat in graba si cu o mimica extrem de indiscreta, ca si cind ar fi fost vorba de o pensionara a localului, cine e domnisoara. Nu puteam nici sa nu raspund si nici sa raspund, pentru ca fata observase intrebarea simultana a celor doi si ar fi ghicit dupa miscarea buzelor raspunsul meu. De-abia am asteptat plecarea.

Ne-am despartit foarte cordial in fata restaurantului, rugindu-i sa-mi trimita si mie revista pe care voiau s-o scoata. Cred ca am facut si o suprema impoliteta intrebind cum pot plati abonamentul, ba inca ducind si mina la portvizit. A fost numai o precipitare mintala. Eu, care sunt dat in cercurile noastre drept model de atitudine degajata si liniste de spirit (pentru ca totdeauna ma consider cel putin egalul celor cu care vorbesc, dar nu in orice caz din aceeasi lume cu ei), sunt timid si imbracat in haine prea strimte in fata celor pe care-i admir. Acum, de pilda, daca as fi inceput asa: „Va rog sa ma considerati si pe mine abonat la revista”, nu m-as mai fi simtit obligat sa schitez un gest precis, ducind vag mina la portvizit. Dar pentru ca incepusem numai asa: „Va rog sa-mi trimiteti si mie revista”, mi-era teama ca ei sa nu inteleaga cumva ca doresc sa mi se trimita revista gratuit, mai ales ca, desi mai putin prieten cu unul dintre ei, imi permisesem totusi sa achit eu toata socoteala. A trebuit sa fac un gest care sa arate cum vreau si am tinut sa ma explic, repede. Dar e ceva atat de incurcat, ca toate virtualitatile astea ma enervau tot mai mult, tocmai pentru ca nu puteam exprima nimic, erau fara coada si cap, inghesuite in citeva clipe, cum ai viri cu sila si ai inghemui pe cineva, care s-ar zbate, intr-un sac. Nu stii daca nu-i apesi genunchiul pe git, nu stii unde-i e capul, nu stii sa

dai forma unitara sacului, in sfirsit. Si eu, cind sunt nelalocul meu, stau in clipa (aruncat in graba) ca virit in sac. Nu gasesc nici explicatia pe care o caut disperat si nici echilibrul dupa care ma chinuiesc cu indirjire. Am fost aproape recunoscator scriitorului voinic si balan, care m-a batut pe umar si mi-a explicat ca voi plati mai tirziu. Mi-a insemnat apoi adresa in carnet.

Am luat-o in jos, spre dreapta, cu toata caldura, sa vad cum se darima casele pentru deschiderea bulevardului Bratianu. Eram nerabdator, caci nu fusesem pe acolo din ajun. Casei din dreptul strazii Regale ii ridicasera acoperisul si ramasese acum asa, cu pereti tapetati intre care fusese viata de familie, de s-ar fi putut uita cineva de la etajul casei Visante sa vada inauntru, ca intr-un corp omenesc, deschis pe masa de operatie. Negresit, mobilier nu mai era, dar albastrul tapetului inchisese scene de viata: iubire, necazuri, nasteri, vizite; era intreaga soba la gura careia statuse desigur vreo femeie ginditoare, alaturea era soneria mica in perete. Si acum era un gol de namiza pina in adincurile luminoase, arzatoare ale cerului.

O casa fara acoperis, vara, nu e o casa din care chiriasii se muta ca sa vie alti chiriasi. E ca o violare. Nu ar trebui sa se permita oricui sa vada o casa careia i se ridica acoperisul, cum metresa care iubeste nu lasa slugile sa faca patul in care au fost imbratisarile ei, ci il stringe si-l aranjeaza singura, in clipa plecarii.

Facusera un scoc si coborau pe el caramizile roase si uruitoare, ca bustenii pe jgheabul de munte. Din cauza prafului si a molozului, toti trecatorii se alipeau cit mai mult de gardul de fier al caselor de vizavi (strada veche nu avea mai mult de sapte metri latime) si isi tineau cit puteau respiratia. Darimaturile acestea de case au fost calamitatea bucurestenilor dupa razboi, ca si constructiile neingradite de scinduri protectoare macar. in dreptul unei cladiri, descompusa in zidarie veche, birne si fier, trotuarul era desfacut, trasurile si automobilele intrau unele intr-altele, de nu mai conteneau claxoanele si injuraturile soferilor. Eu veneam in sa in fiecare zi. Ma duc oriunde se deschide o strada noua. Astept perspectiva viitoare cu pasiunea cu care jucatorul fileaza cartea. intii nu se vede nimic si de aceea in fiecare zi nu intirzii prea mult. E mai mult o enervare ca lucrurile merg prea incet. Daca urmeaza o duminica sau o zi de sarbatoare, mi se pare ca un proces de nastere s-a suspendat. Ma opresc si fac tot soiul de ipoteze asupra aspectului pe care il va avea noua strada dupa reconstituirea pavajului. Stiu bine ca un moment nou se va crea. Dar va disparea unul vechi, iar aceasta tranzitie n-am putut s-o prind niciodata, cum, cind eram mic, nu pricepeam cum din hirtie si boabe negre pe ea iesea cind un cintec sprinten, cind un oftat lung, cind o grindina de sunete. Ma ascundeam dupa usa si ascultam cum cinta mama la pian. Toata casa era plina de sunete ca un clopot si eu stiam ca ea cinta privind, dar cum din boabe negre ca piperul poate sa iasa sunet n-am priceput niciodata. In viata mea am ramas cu pasiunea si nelinistea schimbarilor, a trecherilor. Stiam deci ca acum va fi o strada noua, desigur ca orice alta strada noua, dar atunci nu va mai fi si cea veche, ca sa le poti compara, pentru ca ar trebui sa fie chiar in locul acesteia; iar imaginile, ca obiectele, sunt impenetrabile. Si noutatea, momentul inedit ar fi tocmai in examinarea comparativa a celor doua imagini simultane. Mai bate un vag vint de mijloc de august, linistit si fiert parca, asemeni „porumbelului fierbinte” pe care o tiganca il ofera oamenilor care darima casa, intr-o copaie, in care desigur au fost culcati copiii (dupa ce a fost fiert, neindoios, in cazanul cu rufe). Ma acopera praful cind ma indrept spre strada Batiste. incet, trebuie sa ocolesc, caci intr-o curte e un depozit improvizat de benzina. „For-duri” vechi de tinichea, jerpelite ca niste haine de salahori, modele aproape comice, revindute soferilor, vin sa se aprovizioneze, caci parca ele singure (cele de lux fac siesta) mai lucreaza in namiaza asta de august, impreuna cu acei paria care asfalteaza, intre dogoarea cazanului cu smoala si a cerului arzator albastru. Strada e pustie si inaintea mea e, singur drumet, o foaie de hirtie, care, luata de vint, se tiraste cu pasi marunti de soarece, incercind intii parca sa traverseze, dar se loveste de muchia trotuarului, cu care alearga apoi paralel departe, pe urma spre capat, unde strada ocoleste putin, salta ca o gisca, incercind sa zboare. Dintr-acolo vine cu graba intinsa un automobil cu geamantane asezate ca niste turnuri oblice alaturi de sofer, altele turtind genunchii domnului si doamnei, care mai vor, cine stie, sa prinda trenul de Sinaia sau de Constanta, unde e prospetime si racoare.

Si nici prietenii mei nu sunt acasa. Ferestrele au hirtie albastra, pe usa este scris cu creionul un bilet. Urc trei trepte ca sa-l descifrez: „Omul care vine din partea domnului Vasiliu sa intrebe la usa din dos, la bucatarie, ca are un pachet si o scrisoare”. Nu tineam prea mult sa-i vad, desi femeia e agreabila cind e familiara, dupa-masa veneam numai asa, ca sa am ce face, dar faptul ca gasesc acum usa inchisa ma scade sufleteste ca o parasire, ca o nesansa disproportionata. Prezenta lor de-abia imi devine necesara. La intoarcere, putin amarit, descopar si retin toate casele care au geamurile astupate cu hirtie albastra. Casa din colt are obloane moderne cu lame paralele, care se ridica si se lasa ca la birourile americane. Ca sa apuc pe strada Enei, caci viu spre „Capsa”, ocolesc un hotel, in etajele caruia sexualitatea e condensata si toropita in

dupa-amiaza asta de vara, ca gazele care se tirasc in fundul unei mine. Iata, dupa un croitor sarac, o legatorie de carti. Vitrina e prea sus, ca pe un podium, dar tot disting neverosimilele adunaturi de poze. Un portret al arhiducelui Rudolf, rupt din vreo revista ilustrata, veche, din vremea cind se incerca la ilustrate desenul imitind fotografia, trei caricaturi colorate de Jiquid: un cap mare de general cu mustati enorme pe un trup cit un deget, alta cu un cap cit un mar pe un trup. tot cit aratatorul: Eugen Statescu si nu mai stiu cine. Carti postale galbejite, insirate pe sfoara ca minatarcile, cu muzicieni celebri: Chopin, Schumann, Bizet, Wagner. Citeva femei goale. Una - din ce vreme? - cu fusta ridicata in fata, danseaza cancanul, indoind picioarele cu pulpele excitante intre jartiere, azvirlite din maldarul de dantelarie alba a „dessous”-urilor. E blonda, grasuta, cu sinii prezentati pe dantela, ca perele mari de lux in cutii cu vata. Trebuie sa fie faimoasa „La Goulue” sau vreuna din scoala ei. E cald, si dupa-amiaza asta de august ! e calma si imbicsita, ca in orele de siesta un harem adormit. incep sa-mi simt corpul, as minca piersici si as vrea sa vad o coapsa de femeie frumos arcuita, cu pielita alba, ca sa ti se lipeasca de podul palmei. Opresc o trasura cu cai desirati si ososi. Pe linga strada Plevnei si bulevard e o curte lunga cit o stradela si acoperita, cu etaje adaogate, cirpit fiecare cu scarite de lemn strimbe. Sunt locuinte studentesti si menajuri boeme. La cismeaua din curte e noroi, pentru ca toata ziua trebuie sa vie lumea sa ia apa. Cutia cu gunoaie, enorma, e in fata, si alaturi de ea citeva carute de lemne, asa ca toata casa pare un tren de marfa cu tenderul inainte.

Ma gindeam cu enervare ca s-ar putea ca usa de lemn, toata, a Emiliei, catre care ma duceam, sa fie inchisa cu cheia, iar la repetatele mele batai, intarite, usa aceasta sa ramiie definitiv calma, egala, ca o bariera intre mine, cel de afara, si interiorul baricadat.

Totul in trupul meu era pregatit inca de pe drum si se accentua intens pentru ce avea sa vie. Mina desfacuta ca sa-si mareasca suprafata de pipait se incolacise de pe acum in jurul bratului alb, plinut al fetei, ochiul juca inca de pe drum comedia enervata a sinilor, care, pe jumatate vazuti, nu ramin asa etern, ca intr-un tablou, caci camasa, prinsa inca la mijlocul trupului, cade de pe ei, dezvelindu-l pe unul complet, iar pe altul pe jumatate, sini a caror vaga moliciune e parca provocata de greutatea, senzualitatii dizolvante, lenese si lenevitore ca aerul cald. Cutele pe care le face camasuta, ocolindu-le rotunjimile de fructe, sunt tot atit de molatice si incolacite ca si linia lor sinuoasa.

Genunchiul inca de pe drum se simte potrivit prin rochie deasupra genunchiului ei, in primitoarea adincitura cu care incepe coapsa. Miinile-mi coboara apoi, imbratisind femeia cu coatele indoite si sprijinite in soldurile ei, cu fata de dinauntru a bratelor si avanbratelor cuprin-zindu-i si simtindu-i talia, ca niste sepale vii.

Am batut in usa, si sunt surprins de sunetul bataii auzit inauntru, de parca am trimis un sol. Nu va raspunde nimeni; sunetul acesta trimis de mine va fi singurul semn de viata. Se aud pasi inabusiti, insa cineva, topindu-se cu restul lumii, a miscat nevazut clanta, in fata mea la un pas. Sora Emiliei, fara sa astepte sa-i dau buna ziua, s-a intors citiva pasi si, din pragul micului vestibul intunecat ca o magazie, de unde o scara duce sus, a strigat-o, fara sa-mi spuna numele, cum se anunta fetele la bordel: „Emilia”.

Jucau se pare carti, caci vad pe masa un pachet mic, unsuros, care ar putea sa fie si pentru ghicit insa, si acum totul e intrerupt, iar tinarul care e cu ele e nedumerit. E ca o catastrofa linistit convenita, care in loc sa ma maguleasca, ma stinjeneste, caci deschide ca un hiatus intre ceea ce se intimpla pina acum in aceasta sufragerie cu mobile vechi si intre cele ce se vor intimpla in si in prezenta mea... Trebuie sa gasesc o introducere, oricum. Dar tinarul, dupa ce a ezitat citeva clipe, nesti-ind ce sa faca, sau poate la un semn, neobservat de mine, al vreuneia dintre femei, se decide si, dupa ce balabaneste putin miinile, se strecoara prin usa deschisa in vestibul, fara sa salute, ca o vietate domestica. Era ca de douazeci si cinci de ani, cu o figura de lautar, oaches de tot, ras, imbracat in haine negre.

Toata miscarea asta produsa de venirea mea ma stinghereste si ma intristeaza, caci stiu bine ca prestigiul meu de om n-a cistigat nimic, dar mi-a descoperit, jignind ceva in mine, ca exista straturi de viata normala mult mai jos decit mine. De ce a plecat tinarul acesta?

Ce inferioritate isi simte si accepta fata de mine chiar, care sunt asa cum sunt, care de atitea ori ma simt marunt, inferior, imbracat ca in haine straine, de capatat, cu toata aparenta mea de monden? El e poate cel care o conduce pe Emilia in oras, ii saruta respectuos mina in strada, asteapta ingrijorat sa fie invitat, considera ca a fi primit de ea e un semn de importanta in viata, ori ca o duminica. Fac desigur revelionul impreuna, iar cind isi lasa genunchiul prea descoperit, ea se acopera, sau il pofteste afara cind isi imbraca rochia. Emilia aceasta, pe care am avut-o din noaptea cind m-a dus un prjeten cu ea la „Luzana”, pe care am chemat-o la mine cind am vrut si pe care totusi, in trei ani, am venit cel mult de trei ori s-o am, care de cite

ori a fost singura cu mine n-a intirziat, ca sa ramiie in camasa cu coapsele goale, un sfert de ora, fata asta blonda sau mai mult spalacita, grasuta si vulgara, pe care au avut-o toti prietenii mei, ca si mine (capitanul Stefanescu, in tren, fara ca ea sa-si scoata chilotii).

Caci e intr-adevar grava, impozanta in atitudine, nu stiu cum sa spun, are ceva de profesoara, un fel de aer sarac cu duhul si sigur de el. Priveste serios, aprobator sau dezaprobator, se plictiseste, are veleitati sa conduca discutia, crede in sfirsit ca discuta. De aci e poate toata drama ei, caci de la inaltimea asta trebuie sa treaca la atitudinea femeii pe care o asezi pe pat, dar, fara resurse sufletesti, ea nu poate gasi tranzitia necesara... Poate ca acei din jurul ei nu pot s-o aiba numai din cauza asta (dar nici nu e obligata fata de ei), cind insa e nevoita de interes, sau din dorinta pur si simplu, sa se dea, atunci intre femeia imbracata si cea goala e o succesiune de momente neangrenate, precipitate, indiscrete pentru deficienta raportului sufletesc dintre cei care vor fi impreuna in pat. Totul apare ca un sir de concesii si abandonari al caror mobil adevarat se iveste indiscret, jignitor si urit. De aci si dispretul cu care vorbesc cele ca ea de act.

N-ati mai fost de mult pe la noi? intreba sora Emiliei, o femeie ca de patruzeci de ani, caci poate nici nu stie numele celui pentru care s-a revolutionat toata casa.

Valeria, fa niste cafele, domnului ii place cafeaua dulce si bine fiarta.

Tine minte din seara restaurantului in gradina. Daca o femeie care m-ar iubi ar tine minte un amanunt ca acesta, as fi cald magulit, dar la Emilia n-are "nici o semnificatie, ca un accident de memorie, sau ca o buna organizatie practica. ii explic ca am impresia ca „am deranjat-o", ca am provocat prin venirea mea neasteptata o reala perturbare.

O, nu, deloc. Imi face placere.

Spune asta rece si plat din lipsa de vocabular analitic. Eu stiu bine ca e incintata (as spune, dar Emilia nu poate fi chiar „incintata", caci asta presupune o anumita fluiditate interioara). E satisfacuta intii pentru ca stie ca miine ma va conduce abil, atit cit poate ea sa fie abila, sa-i achit o pereche de pantofi sau, cine stie, se va gasi o formula sa-i las, ca rindul trecut, doua mii de lei pe mescioara. De altfel, si in afara de asta, Emilia cauta contactul - e un cuvint din vocabularul ei - cu baieti din lumea buna. Caci ei „lanseaza" femeile, adica le duc la petreceri unde au sansa sa dea peste bancherul batrin si decrepit care le va subventiona apoi lunar. Am un coleg care face, oarecum cu metoda, astfel de aranjamente si e platit in natura de fetele recunoscatoare.

Nu stiu, mi s-a parut ca tinarul fusese cam stingherit putin.

Emilia ma lamuri cu oarecare graba, atit cit poate ea sa se grabeasca, dar mai ales cu importanta, ca sa inlature un moment mai degraba posibilitatea de a fi banuita ca ar putea fi a celui plecat...

A, nu, e un coleg...

... si spunea asa, ca si cum coleg ar fi insemnat un eunuc sau un servitor, la care o femeie ca ea nu se poate cobori.

Mi-a adus o piesa de cetit. L-am rugat pe el sa-mi caute ceva, ca anul acesta nu mai merge. Daca nu mi-o da un rol, ii las si plec. Cu sase mii de lei ai lor pe luna de-abia imi platesc pantofii pe care-i stric ducindu-ma la repetitie. Baiatul asta citeste carti, ca e si pe la o gazeta, nu stiu care...

Nu cunosc, nu pricep prea mult teatrul, desi e una din pasiunile mele, prin culisele lui, dar Emilia spunea firesc si detasat de obiect „l-am rugat pe el sa-mi caute ceva" cum ne spunea odata un suplinitor ratacit la liceu: „Napoleon este foarte important fiindca a avut mai multe razboaie", sau plutonierul-major, cind era escadronul in mars: „Cintati cintecul ala, cum ii spune, cu soldatul, sau ala, cum ii zice, cu doamna invatatoare. Hai cintati!" Teatrul e pentru ea ceva necunoscut intimplator, de unde iti vine aplauze, flori si automobil, in care, „daca ai noroc", ai si succes, ca piesele ti le aduc, asa, prietenii, cum ti-aduc ciorapi de la Paris. „N-ai auzit de-o piesa... asa, pentru mine?" Ea spunea ca

„asa nu mai merge", pentru ca se socotea mereu nedreptatita, ca directorii teatrului si regizorii o persecutau, nerecunoscindu-i meritele. Astepta sa i se dea un rol, in realitate prin rol ea intelegea un succes, caci roluri i se dadusera citeva, dar fusese dezastruoasa, ca o bucatareasa patetica. Nimic in lume n-ar fi facut-o sa convie ca ea n-a priceput cumva rolul, ca era vulgara in el, ci dimpotriva ca „ce, ala era rol?" Acum asteapta intimplarea de la „baiatul" de adineaori. Cred ca in realitate Emilia nu citea nici gazeta cu anunturi.

Toate rolurile mele le da Marioarei S...

Marioara S... era o actrita destul de tinara, care trecea drept foarte frumoasa cind privea languros, caci isi „facea" bine capul. N-avea nici un fel de feminitate, oricum insa era si mai vioaie si mai subtire decit

Emilia. Nu era lipsita iarasi (cind nu vorbea) de o gratie reala. Numai faptul ca femeia din fata mea nu-si dadea seama ce deosebire e intre ea si Marioara S... si tot devenea concludent pentru lipsa ei de bun-simt, pentru incapacitatea ei de a avea impresii cit de putin intemeiate, de a descoperi nuante.

Crezi ca ti-ar fi convenit rolurile Marioarei S...? am intrebat-o inmuiat si din cauza caldurii, desi ferestrele erau in umbra, caci soarele trecuse inspre dreapta, dar molesit mai ales din cauza descurajarii de a gasi vreodata vreun punct de intelegere cu femeia asta.

Sora Emiliei tocmai intrase cu o tava pirogravata pe care erau doua cesti de cafea, una verde si alta alba, cu dungii aurite, iar alaturi de ele doua dulceturi, pe farfurioare in forma de frunza de vie.

Cum, n-ati auzit-o pe Emilia niciodata?... Aaa! Te face sa plingi. N-ati fost la teatru? Ia spune, Emilio, scena din Modelul.

Era totusi cald, iar sufrageria asta saraca, veche, cu fata de masa cu patrate alb-rosii, cu un bufet de stejar cu florile sculptate, dezghiocate, cu usile fixate, ca sa nu se deschida singure, prin bucati de hartie virite sub ele, cu pomiere cu mere noduroase, oricum nu te predispune sa asculti scene declamate. In colt, un patefon de lemn, model vechi, langa un divan deselat, acoperit cu velinte rominesti, ma indemna sa ma trintesc pe el, desi perinele, una pictata avea culoarea cojita acum, iar alta deformata si cu continutul gramadit intr-un colt, aratau nu numai ca gazdele sunt relativ neatente cu nimicurile materiale ale existentei, dar si ca destula lume se mai trintise pe acest divan. Am ramas deci pe scaun, si-am inginat vag in contrast cu preciziunea invitatiei...

A, nu! Nu am auzit-o niciodata in Modelul. Era sa adaog „desi ma duc des la teatru”, numai asa dintr-o nevoie de reactiune ironica la intrebarea Valeriei, care banuia ca nu merg la teatru daca n-am vazut-o pe sora-sa in Modelul.

A iesit acum cinci ani, la productie cu ea... Emilia, haide, fa scena cu printesa.

Dupa ezitari si surplus de invitatii, de altfel destul de reci, Emilia s-a ridicat in picioare, a dat scaunul la o parte, a lipit coatele de corp, stringind pumnii, a facut o grimasa de durere si dispret si, aruncand energic capul in profil, pe cind corpul era cu fata la noi, a inceput:

„Nu, doamna, este amantul meu... amantul meu - o, cit am suferit pentru el... Aa! Ce stii dumneata? in timp ce dumneavoastra, femeile de lume, traiati in virtet (Emilia ezita), virtetul luxului ametitor, eu petreceam nopti intregi deasupra masinii de cusut, ca sa poata cumpara a doua zi pinza si vopsele pentru tablouri... (Si din git, sec:) Ce stii dumneata, doamna, ce e amorul?”

S-a oprit subit si s-a asezat scurt si linistit la masa.

Nu sunt in nervi azi.

Am inceput sa mint gratuit si neconvins.

Dar nu, dar nu, era foarte bine...

Valeria, corpolenta si cu sinii aproape turtiti unul de altul in strin-soarea brasierii, s-a grabit, luind nota de aprobarea mea oarecum.

A, pacat ca n-ai auzit-o... a fost aplaudata mai mult decit celelalte si i-au aruncat flori pe scena.

Acest „i-au” care ar corespunde anonimului „on” etc. nu era totusi chiar atat de anonim, caci am fost si eu o data la o productie cu prietenul R., sef de cabinet al teatrului, si stiu ca fetele si prietenele lor isi aruncau flori din sala una alta, dar nu e mai putin adevarat ca si aci era un soi de ierarhie: cantitatea era in raport oarecum si cu meritul celei omagiate, caci chiar manifestarile acestea au limite. Cinematografistii, de pilda, stiu ca nu pot face reclama mare oricarui film. De altfel, cred ca multa lume socoate ca Emilia are talent. Ba multi o cred si frumoasa. Are capul rotund de tot, ceea ce e inca mai subliniat fiindca poarta parul pieptanat lipit si despartit in doua printr-o carare din crestet pina in mijlocul fruntii. La spate e rasucit puternic intr-un coc mare, ceea ce inseamna ca e deci o coafura greceasca. Fruntea ei, fragment de sfera, e asa de limpede, de parca nici unul dintre milioanele ei de stramosi n-a incretit-o vreodata din cauza vreunui gind.

Jos e marginita de arcade ingineresti de geometrie, mai ales ca sprincenele smulse cu truda sunt trase ca de un penel sigur. Orbitale nete, desavirsite si ele, ca niste scheme de pestisori carora li s-au retezat capetele si sunt puse frumos fata-n fata, nu s-au adincit niciodata de suferinta. Ochiul verzui, mare, le umple perfect. Pleoapa de jos, cu genele facute cu rimei, se pierde aproape imediat in obrazul plin, iar cea de sus e foarte apropiata de sprincene, ceea ce da impresia ca Emilia e mereu incrunzata (fara nici o dunga totusi). Nasul e oarecare, dar buza de sus subtire, cu tot santuletul ei, pare ca e intr-o piele prea scurta; din pricina asta, se vede, Emilia nu poate suride. De altfel, toata fata ii e parca imbracata intr-o pjele alba,

frumoasa, dar mult prea scurta si numai de aceea sta intinsa. Imi aduc aminte ca se spunea despre o fosta „demimondena” ca si-a injectat in obraji parafina ca sa-i dispara cutele. Asa parca a facut si Emilia. In orice caz, seamana mult in privinta aceasta cu acele capete cu pielea intinsa, cu rosu in obraji, din cartile postale ilustrate pe care scrie intr-un colt „Souvenir”.

Dar cum se face ca n-ati plecat nicaieri? ma intreba, „ca sa intretie conversatia”, Valeria.

Ii explic ca n-am avut concediu (desi de la minister, de cind cu zborurile, sunt intr- un soi de disponibilitate) inci si nu-l voi avea decit asa cum l-am cerut, intre 1 si 30 septembrie.

N-ati fost nici la mosie? Cu caldurile astea...

Valeria asta simte nevoia sa ma scuze cu orice pret fata de conceptia ei de eleganta si

„lume buna” ca n-am plecat. in sufletul ei e, probabil, o lupta intre notiunea de om elegant pe care o are ea si aceea pe care i-o ofer eu. Toata „lumea buna”, asa cum o concepe ea, isi face un punct de demnitate din a parasi Bucurestii vara; dar, pe de alta parte, stie, oricit de vag, ca „eu sunt primit in cele mai bune familii”. Stie ca „am si parale”. E aci una din acele tranzitii care ma pasioneaza. Pe viitor, Valeria, care are acum 40 de ani, sau va renunta sa mai judece eleganta lumii dupa criteriul de pina acum - unul dintre atitea multele cite o fi avut - sau nu ma va socoti pe mine elegant. Pentru moment e intr-un soi de expectativa indelungata.

Dar Emilia, care se asezase la masa si pareea ca ia parte la convorbirea inceputa, se ridica precis, dind din nou scaunul la o parte, si, tot cu capul in profil, cu coatele lipite de corp si cu pumnii strinsi, incepe dintr-o data ca si cind i-ar fi venit din senin, din nou zguduitor:

... Doamna, sunteti o mizerabila... O... cit l-am iubit. E viata... viata mea, doamna. Din ochii mari, verzi, prinsi molatec cu pleoapele lor grasute in orbitele geometrice,

tot timpul ii curgeau doua mici fire de lacrimi, nu atit de puternice ca sa ajunga la radacina nasului, dar destul de adevarate ca sa trezeasca acelasi fenomen si in ochii Valeriei.

Prietenii mei cred sincer ca n-am inima... Si citeaza cazuri de autentica insensibilitate pe care as fi dovedit-o adeseori, refuzind de a crede celor in nenorocire. Partea de adevar e insa ca plinsul provoaca in minte o reactiune de minie si dezgust... De atitea ori am fost in pragul mortii (de doua ori ranit, doua accidente de automobil, unul de avion), am fost ingrozitor nedreptatit, totusi stiu bine ca nimic nu justifica plinsul demonstrativ. Nu corespunde - si m-am gindit mult la asta - nici unui sentiment, nu dovedeste nimic. Nu e nici o legatura intre el si sinceritatea emotiei, sau, mai bine, intre el si valoarea simtirii. Emotiile mortale sunt intense, palide si egale. Cei cu adevarat in stare sa sufere sufleteste au si orgoliul de a refula totul, au si durerea inferioritatii lor de o clipa - si poate ca tocmai aceasta comprimare mistuie si doare mai mult, deci e de presupus ca tocmai cei mindri, care isi ascund simtirea, sunt cei care, si mai ales prin asta, sufera cu adevarat.

Plinsul demonstrativ mie imi reaminteste de o femeie care si-ar schimba bandajul igienic in public.

Si, in genere, plinsul dupa „fericire”, orice s-ar spune, nu ma impresioneaza, pentru ca cei care-si clameaza aprig si humos „dreptul lor la fericire” si-l doresc mai totdeauna lovind necrutator in altii.

Emilia pretinde insa de la mine un cuvint, un semn de admiratie. S-a asezat din nou la masa, se sprijina in coate si priveste aiurea, asteptind. Valeria e de asemeni surprinsa de tacerea mea prelungita, dar cind observa ca gindesc, deduce, pare-se, ca sunt tulburat. Eu simt una dintre acele impulsii irezistibile de a face ceva inconvenabil si absurd, ca, de pilda, de a mingia barba mare si matasoasa a unui domn grav; sau de a turti cu o palma scurta si apasata cilindrul matasos al unui personaj marginit si important, in sfirsit ceva analog acelui procedeu de cinematograf de a trinti un castron de crema in obrazul unei profesoare urite si solemne. Acum, cind am vazut sentimentul Emiliei, cind, potolita si patrunsa de importanta talentului ei, asteapta un cuvint de la mine, eu sa-i spun, de pilda, calm si firesc, ca ar fi bine sa se lase de teatru si sa se apuce de croitorie, insa nu de croitorie fina, sau, si mai bine, sa se faca vinzatoare de camasi gata si gulere de cauciuc. Dar e prea cald si, la urma urmelor, nici nu merita sfortarea unei articulari. Fara voia mea, cu aceeasi gratuitate cu care ma pregateam de tsnire, ma trezesc zimbind admirativ: „Foarte emotionant!”

Valeria are ochii cei mai dulci din lume.

N-ai cumva pe cineva la Teatrul National?

Dar sora-sa protesteaza, dezamagita desigur de nenumaratele incercari infructuoase. Valeria, domnul... nu se ocupa cu teatru.

Ma conving tot mai mult ca Valeria, datorita si corpolentei si virstei, s-a confirmat in functiunea de

manager artistic al surorii ei.

Taci din gura, ca stiu ce spun... si, intorcindu-se spre mine, mai direct: Poti sa ai talent cu carul, ca daca n-ai un pic de protectie e tot degeaba. Cind te uiti la alea de la National... ca toate au ajuns. Vezi, una traieste cu directorul, alta cu regizorul...

Valeria se intrerupe, caci surprinde strecurarea unui gind pe figura mea... Rechemat, imi opresc privirea pe rochia ei albastra cu boabe negre, sub care apar bretelele subtiri, ca niste sireturi, ale brasierii. Cum sta putin aplecata deasupra mea, ii vad sinii. in loc sa fie intre ei o vilcelusa de carne alba si frageda, nu e decit o cuta intunecata, care e singurul hotar intre burdufioarele lor molatece, laptosi cum sunt si lipiti unul de altul ca doua emisfere cerebrale. Totusi imi vine sa intreb: Dar, in definitiv, Emilia de ce nu se culf a si ea cu directorul sau cu regizorul, daca n-o fi facut-o inca? imi dau seama ca, chiar in dupa-amiaza asta imbicsita de august, intrebarea e oarecum nepotrivita intr-o casa care iti ofera cafea si dulceata si spun deci, senin si degajat, privind umarul Valeriei:

Frumoasa rochie...

Mint serios si indiferent, caci am pierdut toate punctele de contact logic cu aceste doua femei... intr-o convorbire, replicile se angreneaza, au corespondente indepartate si, desigur, un conventionalism care presupune ca anumite adevaruri si precizuni sunt cistigate pentru discutie din insusi faptul ca traim in aceleasi orase, in aceleasi zile, ca ne imbracam nemteste. Ceea ce numesc eu dreptate, sinceritate, adevar, frumos e insa atit de departe de ceea ce corespunde la ele acestor notiuni, incit niciodata nu vom izbuti sa ne intelegem. O convorbire e asa, ca jocul acela al figurii. de pe dosul oglinjoarei: cind nu izbutesti sa potrivesti cele cinci margeluse albe in gura turcului, daca esti intelept incepi sa-i admiri mustatile... sau faci din oglinjoara sfireleaza. Deci, ca sa accentuez admiratia, pipai putin rochia Valeriei.

Este eponj, nu?

Femeia o clipa nu stie ce sa creada, pe urma are aerul sa gindeasca: „eu totdeauna am stiut ca ma imbrac bine, dar iata numai el, ca e baiat subtire, isi da seama de asta". Desigur, o gindeste. Toate femeile cred totdeauna chiar cel mai absurd si mai gratuit dintre gesturile de admiratie, daca vine serios, de la cineva care nu e din cercul lor obicinuit. Vai, daca eu insumi, atunci cind nu vad intentia de gluma, sunt inclinat sa cred tot binele care se spune despre mine. E ca un omagiu, o recunoastere necunoscutului. Nimic nu garanteaza valorile curente, deci noi toti, chiar atunci cind gustul si educatia noastra ne spun altfel, ne putem permite sa credem complimentul care ni se face serios (ceea ce desigur nu exclude minciuna totusi) ca hotarirea unei improvizate Casatii, pe care profitam de ocazie ca s-o admitem infailibila.

Cu toate ca e magulita ca-i admir rochia, Valeria nu uita insa ca n-am fost in stare sa-i ascult tirada inceputa despre stelele care traiesc cu directorul... in aerul inchis al sufrageriei se mai adaoga si golul unei taceri. As vrea sa spun ceva, dar gindurile s-au departat de mine ca trebuie sa le trag inapoi ca pe niste balonase captive, carora, dindu-le libera sfoara, s-au ridicat si s-au lipit de tavan. Sunt aici, lipite de tavan, politeta si gindurile mele, dar ca sa le pun in fraza trebuie sa le scurtez sfoara si sa le minuiesc cu interes. Si n-am nici un mobil sa fac asta. E acum o tacere nemiscata, de care Valeria profita ca sa aduca intreaga atmosfera la punctul initial, la ceea ce ma adusesese aci, ca revenirea la dezbaterile unei comisii dupa o frivola digresie... Prin urmare se scoala ridicind tot trunchiul in brasiera si centura, lat, intarit ca un sac plin: Ma duc la bucatarie sa-mi vad de dulceata... ca am luat niste caise, o frumusetete...

Tot ce am gasit mai bun in piata... Nu ma costa nimic sa intreb:

Dar va pricepeti sa faceti dulceata? Naivitatea intrebarii mele amuza sincer pe Valeria.

Vai de mine... dulceata? Pai asta, pe care ati luat-o, nu-i facuta de mine?... Si, ducindu-se la bufet, scoase foaia de hirtie indoita de sub micile usi care, amindoua, se desfac brusc ca niste aripi de lemn, lasind sa se vada inauntru, aliniata ca la cofetarie, o serie de borcane, rosii, galbene, roze, toate etichetate. Sa-ti fac eu dulceata... Ia uite ici... si Valeria le prezinta ca un capitan al dulceturilor, pe fiecare muschetar in parte, dupa ce mai intii le citeste etichetele. Desigur ca ea le cunoaste si pe dinafara, dar mai mult ca sa-mi arate mie ca e vorba de ceva sistematic si destul de pretios. Uite aici dulceata de ciresi amare... si iar citeste, asta-i de visini... borcanele astea sunt de caise crude.

Dar astea care le faceti acum?

Valeria e si mai amuzata de naivitatea mea, iar Emilia intervine doctoral:

Or fi de caise coapte... Astea-s de caise crude... E foarte priceputa Valeria la gospodarie... si fara sa ia nota de aprecierea mea elogioasa: A, sa fi vazut la Birlad ce camara, ce casa aveam.

Acum sunt sincer surprins, si cum Emilia a trecut alaturea, unde stiu ca e camera de dormit:

Sunteti din Birlad?

Valeria imi explica asezat si cu oarecare dichis in fraza:

De la Birlad chiar nu... De pe linga Tecuci... dar barbatul meu era la prefectura la Birlad.

Sunt bucurosi, caci de la Birlad e prietenul meu, scriitorul.

Atunci il cunoasteti pe G...?

Cum sa nu?... Cum sa nu? Doar eram prieteni, buni vecini... Si cu conu Nicolaita, si cu coana Verona...

A, parca-l aud pe conu Nicolaita: „Duduca Valeria, ma rog matali, sa ne trimiti si noua din cozonacii matali... ca madam G..., asa-i zicea el nevesti-si, madam G... niciodata nu mi-i rumeneste asa." Ca asa cum ii potriveam eu din faina si aluat, cum presaram stafidele grase si aurii... nu orice stafide... Pe urma, cozonacii, trebuie sa stii...

Si uitind ca se intorsese la punctul initial al vizitei, rapita, de timp si de amintiri, duduca Valeria, tot in picioare, a devenit foarte mobila.

A, o data la Sfintul Grigore... ziua lui barbatu-meu... Ce-a fost la noi... Dascali, ofiteri... judecatorul... ca toata lumea venea bucuroasa... ca ni se dusesse vestea. Ma rog matali... sa maninci ghiveci facut de mine... ca il faceam scazut in oala de pamint.

Numai asa merge ghiveciul. Si trebuie sa pui de toate. Unele fac ghiveciul numai cu piept de vaca, dar nu iese bun. Nu-nu-nu. Trebuie sa adaogi si o jumătate de carne de berbec, vreun kilogram de momite, daa!... altfel iese fara grasime... Nu mai spun ca nu trebuie sa lipseasca nici un fel de leguma si zarzavat!... fireste... Si daca crezi matali ca ajunge! As... Trebuie sa stii sa-l potrivesti din foc... Daca-l pui pe un foc prea iute, s-a ispravit, iese fiertura... Trebuie un foc domol, ca sa patrunda bine, si lasi patru- cinci ceasuri ca sa scada de tot, ca ghiveciul care are zeama nu mai e ghiveci.

Competenta cu care Valeria vorbeste de arta culinara nu e de dispretuit, si daca nu izbuteste sa ma convinga de personalitatea ei (mai e si divanul acesta deselat), banuiesc aci in ecuatie o necunoscuta pe care nu o gasesc si las totul nerezolvat, cum facem desigur de atitea ori in viata. Cind Emilia s-a intors, Valeria care (numai mi se paruse mie) nu uitase sa plece, nu iese totusi pina nu ma invita din prag sa vin la ea la masa odata.

Am ramas singur cu Emilia si simt ca, in trei capete, in casa asta, e, neprecisa, cam aceeasi preocupare. Afara trebuie sa fie mereu tare cald, caci soarele e inca foarte sus, trotuarele sunt incinse de dogoare, iar zidurile fierte inca in aer toropitor... Ar trebui sa deschida putin ferestrele, caci mobila si aerul au ceva de apa incropita... Dar Emilia se gindeste la altceva...

E un fel de impresie evidenta ca toata conversatia de pina acum a fost doar un epifenomen, iar acum venim la obiect. Grava, acrită mai incerca un capat de convorbire. Acum inteleg cit de lipsita de resurse e... Nimic n-ar fi mai usor decit o introducere... O gluma, o amenintare sagalnica, un suris ar fi ca un fir, dupa care luindu-ne, am ajunge pina la pat. Nimic nu mi-ar fi mai usor decit sa fac eu aceasta tranzitie, dar nu vreau... ca un examinator rau, care nu vrea sa ajute pe candidatul incurcat... Emilia nu stie sa glumeasca sau, ceea ce e si mai deplorabil, trebuie sa aiba gluma atit de vulgara, incit, intimidata de asa-zisa mea situatie mondena, nici nu indrazneste sa fie ea insasi... De suris Emilia nu suride, caci e prea grava. Frumusetea ei caligrafica e, hotarit, injectata sa ramina tare. Intr-un anumit sens, e dezarmata, caci nu are nici una din acele arme ale feminitatii menite sa mascheze intentii materiale si sa coloreze situatii delicate. Sau, nu, desigur ca le are, insa brutalitatea cu care eu ii ingreuiez situatia, cruzimea cu care m-am agatat in gind de masca ei grava si de sentimentul ei de adineaori ma fac sa ramin amorf, silind-o pe ea sa fie ea, adevarata ea, aceea care se da fara nici o justificare sufleteasca... din mobile cu totul straine iubirii.

Mai incerca vreo doua intrebari care nu duc la nimic.

L-ai mai vazut pe Vasiliu?

Ma joc cu cartile de joc (si ea ar putea porni de aci), raspunzind calm:

-Nu.

Nici eu... si acum ma fixeaza.

Nu numai capul, ci toata e alcatuita din rotunjimi ca o pisica mare, plina si balana, dar fara gratia pisicii, caci e prea grava. Umerii ii sunt si ei frumos arcuiti in jos. Poarta o rochie cafenie, decoltata la git in forma de elipsa, mare, croiala chimono. Insa pe spinarea umerilor si a bratelor lipseste din mineci o fisie longitudinala, iar marginile sunt prinse numai prin citeva suvite transversale. Asa ca rotunjimi si piele alba, umar si brat incadrate lung sunt oferite ca mostre din trupul ei imbelsugat. Hai s-o ajut.

Cind incepeti repetitiile?

Ar putea raspunde cu o fraza rasturnata si provocatoare, cum rastorni o femeie cu poalele in sus, dar Emilia e normala ca un scris de dictando.

- La 15...

Mai tace putin... eu mai privesc capacul de la soba, „covorul” de pe divan... S-a sculat de pe scaun, a rinjit putin, caci, vrind sa zimbeasca, pielea scurta de deasupra buzei nu i-a permis, nu mai gaseste nimic, si mi s-a trinitit pe genunchi, indesat ca sa-i simt toata greutatea feselor, in cupa coapselor... Vrea sa fie sagalnica, se pare, si, simtindu-ma excitat, dupa ce se convinge, cuprinzind cu mina, se intoarce, atin-gindu-mi cu barbia obrazul, si imi da o palma de profesor care glumeste cu elevul lui, prins in flagrant delict. Mereu cu schema ei de suris.

Asta e Emilia.

E in mine o lamurire mare si egala ca intr-o sala vasta de muzeu. imi arata spre camera de dormit de alaturi, ii raspund cu un gest din aceeasi gama, aratind cam inspre bucatarie... (oricum e acolo sora-sa, probabil atenta), ridica din umeri si mi se scoala de pe genunchi, intii cu un picior si, intirziat, apoi cu celalalt.

Situatia e atit de brutala, atit de dezbracata de orice conventie, ca ma jigneste. Sunt mai intii stingherit ca om, caci nu vreau sa mi se stie momentul exact cind sunt cu o femeie, cind sunt in exercitiul virilitatii mele. Si nu se poate ca femeia de la bucataria vecina sa nu stie, sa nu banuiasca ce se petrece in acelasi interior cu ea. E penibil sa fii inchipuit in exercitiul functiilor fiziologice, oricare ar fi. Totusi trecem in dormitor.

Emilia se dezbraca tacuta. A ridicat deasupra capului cu bratele intinse rochia cafenie, apoi combinezonul si a ramas goala, cu mijlocul plin, cu o carne molateca si putin mai fumurie, care nu asteapta decit o inclinare a corpului ca sa se indoaie in dungi groase. Sinii ii sunt prinsi, ca la dansatoare in carapace, in cupele de plasa negre ale brasierii (plase care amintesc de acelea pe care barbatii le pun ca sa-si fixeze parul). O centura albastra ii preseaza putin pintecele, si de ea spinzura lateral jartierele care intind ciorapii. incadrata intre centura si cele doua jartiere care coboara in interiorul coapselor, o floare mica balaie, pe o pernita de carne, echilateral triunghiulara din cauza latimii pintecului tinar, e centrul magiei ei de femeie. Dezbracarea asta mi se pare neverosimil de precisa, e pentru mine un fel de prag trecut, caci stiu cit de lung e uneori drumul pina aici, cit de incert. N-am fost insurat, n-am fost nici macar „colat” si orice femeie care s-a dezbracat simplu, pentru mine, mi-a fixat, uimit, tot ui in mine, cum ti se fixeaza respiratia in pragul unei asteptari. Femeia aceasta voinica, alba, care a simtit ca- mi place sa vad o femeie goala, isi desface de la spate centura, care se desprinde cu tot aparatul de panglici late si elastice, lasind trupul gol, ca spatele unui cal tinar, dupa ce i se ridica hamurile. S-au desprins acum si scufele de plasa de pe sini. Vede ca ma uit la ea si ma intreaba mirata, asa cum ai intreba pe cineva daca nu sta pe scaun, cu ochi mari si fara stralucire, ca niste ape verzi statute: „Nu te dezbraci?” Asteapta trinitita pe patul larg, conjugal, de pe care a dat un colt al cuverturii verzi la o parte, si dupa ce a pus prevazatoare sub perina un prosop mic. In imbratisare o simt straina, corp aparte, poate pentru ca sunt putin obsedat de gindul ca sora ei din bucatarie sa nu descopere evolutia acestei vizite (desi e cert ca tocmai de aceea nu va veni, ca e o intelegere intre ele), dar si pentru ca Emilia da ceva programatic acestui fapt care in aceasta imprejurare isi merita termenul de dictionar, act.

Ramin uscat si simte aceasta neparticipare a mea. Ca sa ma antreneze face, rece, exces de zel. Se misca sacadat, zvircolit, isi dilata narile, isi ingreuneaza respiratia pina la gifiiala. E inutil dramatica, de-mi aminteste de intii data cind am vazut-o. Dadea concurs la o reprezentatie in beneficiu, a unor colegi, la un teatru popular, intr-un sfirsit calduros de primavara... I se daduse rolul principal dintr-o drama si cred ca numai din aceasta cauza primise sa joace. Si atunci, ca si acum, era pasionata, excesiva, inutil zbuciuernata. Ea m-a facut sa inteleg mai bine expresia „lyrisme à froid”, pe care mi-o reamintesc si acum, cind simt ca o perna grea, amorfa, pintecele acestei femei agitate lipit de al meu. E o voluptate „à froid”, cum sunt acele fripturi de cauciuc pe care le cumperi ca sa faci farse musafirilor. Imbratisarea cu Emilia nu mai inseamna un dialog senzual, in care fiecare gest si miscare sunt ca niste replici ale corpurilor, raspunzindu-si intr-o piesa bine scrisa si in care zbuciumarea c uneori o indoiala, o apropiere, un suris al voluptatii, un moment de incordare, o descurajare care primeste o dojana surizatoare, o lupta unde fiecare miscare are precizia unui schimb de lovituri de floreta, o senzatie de infringere careia imediat ii raspunde un va! de duiosie. O imbratisare adevarata a corpurilor e frumoasa ca o convorbire intre doua inteligente, in care nici un moment una nu pierde intelegerea cu cealalta, sau ca o carte citita cu pasiune, in care fiecare amanunt e priceput si justificat. Imbratisarea Emiliei e insa aproximativa, in contratimp, pierzind contactul, ca in gestul cind,

punind agitat manusile, le-ar pune gresit, pe cea din dreapta in stinga, si invers, apoi ar reveni, ar insista si, fara sa-si dea seama, le-ar schimba din nou tocmai cind era sa le puna bine, din pricina ca nu mai are nici un mijloc de control; in sfirsit, i s-ar parea ca tot mai bine erau intii si ar pierde totul, si mai agitata inca. In acest „teatru”, Emilia e tot atit de bine intentionata, tot atit de excesiva si de falsa ca si pe scena, cind joaca furios si prea drastic, cu nadejdea ca totusi „talentul” ei e apreciat. Aceeasi lipsa de gradatie, aceeasi extenuare inutila si aceeasi impresie de platitudine. Cred ca e preferabila pasivitatea absoluta a unei prostituate clasate acestui joc dezordonat care tradeaza nu numai saracia sufleteasca, dar si intentia ei de a fi altfel decit ceea ce este in realitate (iubirea Emiliei jigneste cum jigneste conversatia ei atunci cind vorbeste cu importanta si cu „radicale”). Ma cuprinde o sila imensa de mine, o deprimare (care, drept sa spun, ma cam ingrijoreaza, caci mi-e teama ca e si un semn de batrinete), ma copleseste un fel de seaca tristete pentru virilitatea zadarnic si josnic risipita. Nu vorbesc. Nestiind ce sa mai faca dupa ce si-a sfirsit rolul, Emilia cauta sa introduca acum un soi de familiaritate apropiata imprejurarii. Are aerul sa-mi spuna cu un suris scurt si cu o sagalnicie rigida, rezumata: „Strengarule, ce-ai facut?” si asta ma dezmeticesc. Scaderea care m-a doborit e socotita, dupa cit imi pare, de Emilia ca o nivelare, si ea, care nu indraznise sa ma sarute, ma saruta acum neconvins, putin profesoral... Dar a ales rau momentul, caci daca inainte de imbratisare evit sa o sarut - cum as evita sa beau dintr-un pahar strein - acum mi-e si mai simtita impresia lipi-coasa ca sunt intr-un local josnic, din vitiu. Nu e acea tristeta „post coitum”, e mai mult un moment, e o constatare de coborire, ca o piatra kilometrica pe un drum.

Emilia, dupa citeva incercari inutile de a obtine comunicatie cu gindurile mele, se scoala de linga mine, ca sa revie peste citeva clipe, dupa ce a intirziat dupa un paravan.

La ce te gindesti ? ...

Si parca dindu-mi cu miina in dreptul ochilor, ca dupa o albina, ar vrea sa-mi sfisie material pinza gindurilor. Ii zimbesc gratuit si glacial. Se apropie de mine inselata de suris si o simt calda ca o mincare, respiratia ii e prea incarcatata, fata din pricina transpiratiei ii e prea lucioasa, iar cind se apasa pe mine, pielea i se lipeste de a mea, incit miscarea devine parca jupuire. Ma sustrag cu sila incercarii ei de a ma saruta.

Emilia simte ca nu o apreciez, iar gravitatea ei caligrafica e jignita, pasionata cum e in vanitate (caci asta-i e, socot, caracteristica, pentru ca numai asta explica si aerul ei important, si faptul ca pretuieste prea mult lumea buna, ba, mai ales, dovedeste asta chiar faptul anume ca s-a facut actrita). Cauta deci sa ma intereseze cu orice pret. Ma apostrofeaza, ca un picior dat mingii, la fotbal, greoi, sagalnic:

Te-am vazut la „Chateaubriand” cu Miti Marculeanu. Iti place ?

Intorc putin capul spre ea, mirat, caci Miti Marculeanu nu-mi place deloc, iar daca eram cu ea la restaurant ² pentru ca, din motive pe care am sa le spun alta data, simt de vreo doi ani nevoia sa fiu vazut totdeauna cu cite o femeie.

Emilia nu vrea sa ma creada insa si-mi spune rece:

Escrocule, nu te-am vazut eu cum faceai pe cocosul in jurul ei ?!

Emilia a spus asta cu un glas fals, dezacordat ... Nu e deloc adevarat ca „faceam pe cocosul in jurul ei” acelei femei. Abia daca aveam atentiile impuse de o elementara politete fata de ea. Iar interpelarea „escrocule”, ca sa poata fi spusa unui barbat, trebuie sa presupui oarecare familiaritate, un fel de numitor comun al conversatiei. Suna insa in gura Emiliei ca o insulta intre doi straini, si mai ales adresata mie acum dovedeste o lipsa de angrenare a convorbirii, stupefianta. Emilia a pronuntat, de altfel, intreaga fraza: „Escrocule, nu te-am vazut eu facind pe cocosul in jurul ei”, cu o nesiguranta care nu numai ca-i da materialitate (si-i agrava astfel intelesul; aceeasi nesiguranta care face ca unii actori sa sporeasca fara sa vrea trivialitatea unor expresii pe scena), dar dovedea si ca ea, acum, doar o „experimenta” in lipsa de altceva. Era o asociatie noua de idei la ea, vrea sa imite pe Miti Marculeanu, al carei stil banuia ca-mi place. Miti Marculeanu, o mahalagioaica frumoasa si voinica, gen florareasa, care se specializase in roluri de cocota si nu izbutea decit in ele, afecta trivialitatea, convinsa ca asta ii da un frmec irezistibil in ochii barbatilor. Injura ca soldatii, spunea anecdote pornografice si scatologice si transa multe situatii, la cel mai animat supeu, cu o apostrofa pe care un ministru o lansase cu succes vietii politice de pe insasi banca ministeriala. Nu pot sa-mi dau seama ce efect are asupra altor barbati vulgaritatea voita (dar voita si din cauza usurarii pe care i-o aduce femeii ce o speculeaza, permitindu-i sa fie ea insasi, cum un suflet de spion se simte bine agent de siguranta), pe care, de altfel, o sublinia si printr-o eleganta a rochiilor exagerata, dar mie imi infatasa si mai mult prostia de acasa a acestei actrite. De altfel nu facea decit sa imite si ea searbad (cum imita in toate) pe o mare si frumoasa comediana, dupa cum aceasta insasi adoptase o moda -dindu-i stralucire si savoare, ca si

toaletelor pe care le adopta - moda recenta, adusa in teatru, dupa cite stiu, de un celebru actor roman, de la Comedia Franceza. In acesti trei ani, in care am cautat consolare si pretexte, inversunandu-ma sa patrund in viata actritelor si deci sa cunosc si teatrul, am inteles insa ca libertatea de a folosi un limbaj verde era proportionala oarecum cu importanta fiecaruia. In plina scena, de pilda, aveau dreptul acesta - stiu de la repetitie - numai regizorii si vedetele.

Asa cum elevii din scoala militara isi fac un ideal din locotenentul instructor si-l imita in oras cu orice prilej, cu convingerea ca in modul acesta dovedesc o reala superioritate, toate actritele si mai toti actorii necunoscuti cautau sa-si dovedeasca in cercul cunoscutilor lor „cachet-ul profesional" printr-un limbaj degajat. E adevarat, trebuie sa spun, ca libertatea cuvintului si a gestului nu erau mai niciodata jignitoare la marea comediana. Dar asta are nevoie de o explicatie. Un cuvint sau un gest pot sa jigneasca sau nu, dupa felul sufletesc al celui care-l face.

Gest trivial, propriu-zis, nu exista, numai feluri de a fi triviale. O intimplare mi-a limpezit cu totul aceasta presupunere... Pe la sfirsitul lui april, intr-o seara calduroasa ca de vara, m-ara dus cu prietenul R. (seful de cabinet al Nationalului) in cabina sa luam la masa, caci vream sa mergem cu masina la o gradina afara, la Sosea, pe Miti Marculeanu si pe o camarada a ei. Jucau amindoua in ultimele zile ale stagiunii la un teatru particular. N-aveam subiect de vorba, sosisem prea devreme si, in timp ce se imbracau pentru primul act, cele doua actrite, care aveau aceeasi cabina, „ne dadeau o sueta de birfeala", dupa cum declarau ele insele. in timp ce colega facea glume cu o invidie vulgara (glume care intilnind acelasi fond de invidie vulgara la auditor aveau totdeauna succes) pe socoteala unei colege, Miti Marculeanu a scos de sub masa un soi de cutie de tinichea (ca aceea din care se da de baut la rate) si ne-a invitat net: „Iesiti afara, ca vreau sa ma..." Si spune cuvintul pe nume, asa cum eu nici intre prieteni la vespasiana nu-l pot spune. E adevarat ca si marea comediana, intr-alta imprejurare, tot la acest teatru, ba cind afara de noi mai era in cabina ei directoriala si Miti Marculeanu - venita aici, de la ea, ca in salonul de musafiri al cabinelor - ne invitase afara pe toti, imi amintesc ca aproape cu aceeasi fraza. Dar gestul ei se integra unui alt fel decit aceuia al unei actrite imitatoare... Pe ea o stiam, e drept, familiara, si amatoare de expresii neocolite, dar mai stiam si cit de mult suferise din cauza unei iubiri dezinteresate, in care jucase totul, cariera si mijloace materiale; stiam ca de multe ori punea in situatii disperate pe directorul teatrului, anuntind ca nu joaca din motive ridicole (ca sa faca o escapada sentimentala, intr-un rind invocase o indispozitie strict femeiasca), dar mai stiam ca, fara urma de rivalitate, isi sprijinea camaradele, le obtinea roluri, ca un mic roi de fete se foloseau de garderoba ei, de la ciorapii de matase pina la mantoul de blana, ca intr-un rind, ca acei comandanti de vas care se salveaza in urma, desi nu era obligata, nici macar moralmente, acceptase sa nu fie platita ea, ca sa-si primeasca salariul actorii din-trupa - desi circula pe seama ei anecdota ca in ziua cind un extrem de inalt personaj nu i-a trimis cadoul, bizuindu-se pe extrem de inalta lui situatie, care ar fi trebuit s-o maguleasca pe stralucita comediana, ea il silise cu ajutorul unei fotografii dedicate sa se execute numaidecit. Ceea ce n-a impiedicat-o odata sa-si vinda casa aproape pe nimic, daca nu chiar pe nimic, unei rude sarace. Pe cind felul Mitii Marculeanu era altul; stiam ca acasa isi controleaza servitoarea, acru, pina la centima, ca in vremea de la inceputul crizei monetare isi alegea amantii dupa capacitatea lor de a-i da indicatii la Bursa. (Drept e ca dupa ce facuse vreo doua milioane din joc, dar mai ales din afaceri, solutionate in dormitorul ei, pierduse tot, absolut tot, ca si Emilia - am aflat mai tirziu - in falimentul unei banci mici, ale carei dobinzi mari le tentasera lacomia, ca luase amantul unei prietene prin intrigi si lamuriri de amanunte fizice, care il despartisera de iubita lui.) Cit despre conditiile de plata, atit de incerte la micile trupe neconsolidate, se spunea despre ea ca e platita intotdeauna inaintea servitorilor si a masinistilor chiar, ca e singura pe care „n-o pacaleste nimeni" din cauza indirjirii plate cu care obtine tot ce i se cuvine.

Toate astea n-o impiedicau sa fie pentru Emilia un fel de ideal, caci si idealurile sunt ierarhizate pe o adevarata scara a valorilor. Fara indoiala insa ca Emilia ar fi putut sa nu aleaga indicele abia superior ei, ci un altul mai inalt - sarind in modul acesta citeva trepte; dar inteligenta ei era prea marginita, nu vedea nimic mai departe decit vecinatatea si pe Miti.

Dar lunga mea absenta, desi sub pretextul fumatului, o nelinisteste. Nu mai are curajul, dupa insuccesul frazei de adineaori, sa mai spuie ceva si simt, asa cum stau cu fata in sus, cu miinile sub cap, ca ma spioneaza... Ca urmareste in fixitatea privirii mele, in jocul imperceptibil al mimicii, sa ghiceasca la ce gindesc. intorc privirea si-i surid binevoitor, dezolat parca de caracterul definitiv si aproape involuntar al dispretului meu, cum medicul zimbeste in treacat unui bolnav incurabil. Apoi revin la marea comediana si prin asociatie de idei la alte intimplari in apa gindurilor mele...

Emilia incearca din nou seductia fizica. Se lipseste de mine, dar, fara sa vreau, fac o brusca miscare intr-o parte; nu s-a sters bine dupa paravan si camasa pe care a pus-o ii e uda de apa, la mijlocul corpului... Se apropie de urechea mea, e calda si hotarita, dar tot fara simtul realitatii, fara ocol, ca in teatru cind joaca.

Nu mai vrei?

Nu pot spune: nu; ar fi o brutalitate, nu prea dureroasa pentru ea, dar pentru felul meu de a fi obicinuit... A inceput sa se dea unui calcul vulgar de excitare metodică, imi gidila sfircul cit o boaba de linte al pieptului, si nu simte ca ori de la cine ar veni - si mai ales de la ea -mi-e dezagreabila aceasta mingiere. Nu i-o spun inasa, ea de asemeni nu simte, nu pricepe, si repetarea acestei neplaceri ma face sa-mi simt toata pielea corpului, din picioare pina la radacina parului, straina de aceasta femeie greoaie de linga mine.

Ca sa creeze un fel de alibi, sau mai curind ca sa devieze intr-o justificare cel putin tacerea mea, Emilia ia de pe meschioara de linga capatii doua tigari, din care una mi-o potriveste mie intre buze, desi abia arunca tigarea, iar alta o aprinde pentru ea... Acum cel putin tac pentru ca fumez, deci demnitatea Emiliei e relativ impacata.

Tigarea e placuta, in caldura dupa-amiezii ma simt inca bine, gol si lungit in patul foarte comod, care se bucura de atentia deosebita a stapinei casei, ca o scula profesionala, desi cearsafurile straine ma enerveaza. E larg, conjugal, cu tablii galbui, imitatie de palisandru. Trebuie sa-i spun ceva placut femeii de linga mine... Examinez putin odaia... In dreptul patului e un sifonier mare, tot galbui, cu oglinda. De-a lungul marginii din stinga, intre cadru si oglinda, citeva fotografii: o actrita prietena, deasupra un actor de cinematograf, a treia e un domn cu mustati gen sergent-major, scrie pe ea citeva rinduri, de dedicatie, greu de descifrat de aci. Ultima, sepie, e o femeie, pe care nu o pot recunoaste din cauza ca nu-i vad decit jumatatea de sus a capului, restul e acoperit ca si jumatatea oglinzii de tabla galbuie a patului... Imi ridic ochii spre abajurul din colt, suspendat pe un picior mare aproape cit o umbrela de soare. E de matase galbena, pictata, si seara, cind e aprinsa, lumina trebuie sa cada intr-o difuziune conica, pe o parte din camera si pe covor, dind musafirilor culcati ai Emiliei impresia unui interior poetic. Mint dintr-o inexplicabila perversitate (nu- cumva e acea iesire din personalitate pusa in contul vitiului meu care zapaceste totul, si nu cumva sunt si eu tot atit de incapabil ca si Emilia, in felul ei, de a gasi unitatea de simtire salvatoare?).

Foarte elegant abajur... Trebuie sa fie o frumusetate, seara, cind se aprinde becul si se vad picturile de pe el.

Desi era un paravan in genul unei mode perimate, Emilia fu foarte multumita ca am gasit ceva care sa-mi placa in casa ei.

O privesc cu indiferenta degajata cu care privesti de sus o omida miscindu-se pe poteca. Un reflex, numai din simpla constatare a situatiei, ma indeamna sa-i mai spun ceva agreabil si gratuit de stupid:

Ia uite cite carti ai... Le-ai citit pe toate?

Si ma intind peste largul patului pina la noptiera galbuie de la capatii, care formeaza garnitura cu patul: Jertfa de Radulescu-Niger in editia „Biblioteca pentru toti”. Emilia e mereu satisfacuta ca ma intereseaza lucruri din dormitorul ei si ma lamureste cu o importanta neglijenta: „Jertfa o citeste Valeria, eu am citit-o...” Cobor pina la etajera cu carti si, uitind ca sunt gol, din pricina ca femeia de linga mine mi se pare atit de putin femeie, caut sa descifrez brosurile care stau strimb, intr-o rina, din cauza ca nu sunt destule ca sa umple rafturile.

Doa feerii, desigur, de la clasa: Trandafirii rosii si insir-te margarite, doua volume din Anna Karenina, in traducere de domnul Brates... Un roman moldovenesc, din biblioteca „Minerva”, Farmecul iubirii, versuri de Orthansa Constantinescu, Ce este monismul? de dr. Leon, Productia petrolifera in anii 1922 - 1923, Rominii la Marasesti de Gh. Stefanescu... si inca altele la fel.

Anna Karenina ajunsa pina in dormitorul Emiliei... Privesc din nou din pat, acum cu o melancolie uscata, neangajata cu nimic, volumul fara coperta, numai cu pagina de fata, indoita la colturi, de parca ar fi uscata de singuratate.

Ti-a placut?

Emilia sta rezemaza intr-un cot, cu sinii intinzindu-i camasa, ca niste pungute albe in care ai turnat apa; are, grav, o grimasa:

Are sfirsitul trist, nu-mi plac cartile care se sfirsesc rau...

Cind luasem cartile, smulsesem si fotografia tipului brun cu mustati razboinice din marginea oglinzii, ca sa citesc dedicatia... Cu cerneala violeta, pe partea mai alba, dedicatia are patru rinduri cursive, aproape

caligrafice, dar repede scris, si relativ mare:

„Dragalasei domnisoare Emilia Rachitaru, in semn de simpatie din partea mea, V. Constantinescu". Toate majusculele dunt bogate in curbe si ochiuri ca la dictando, iar parafa e atit de abil intortocheata, incit iti face impresia ca autorului i-a fost frica sa nu i se imite iscalitura pe o fotografie dedicata.

Privesc fotografia, o fixezi si pe ea.

Sta alaturi intr-o rina, voinica si cu piciorul dedesubt indoit in asa fel, incit nu-l mai incapa camasa care s-a ridicat intinsa deasupra lui, cam pina in dreptul unde vine de obicei prins ciorapul de jartiere, impins spre mine, genunchiul apare gol, formind cu piciorul de deasupra lui, lungit, descoperit si el de sub camasa, dar mai putin, un culcus triunghiular de carne bogata, alba si molateca. Solicitata de privirea mea, Emilia imi da lamuriri cu grija cu care ar face o prezentare: „E logodnicul meu".

Sunt intr-o clipa napadit de un sentiment uitat, care ma patrunde tot, ca o eruptie pe intreaga piele... imi amintesc de cind cu confratii mei liceeni frecventam bordelurile cele mai mizere, asa cum numai infr-o capitala orientala pot fi murdare si mizere niste bordeie.

Casute mici cu porti de lemn intredeschise, prin fata carora treceam de cite cinci sase ori, pina cind ma decideam sa intru, ca sa nu fiu vazut, nu de vreun cunoscut, dar nici macar de trecatorii necunoscuti si indiferenti... In casele astea nu atingeam nici un obiect caci toate imi dadeau aceeasi impresie pe care de copil o aveam, cind mi se spunea despre carnea de cal ca e spurcata... Imbracat, si femeia de asemenea imbracata in capot, ritualul amorului venal se reducea la gesturile si vorbele strict necesare. Ei bine, adeseori intilneam in aceste odai carti postale ilustrate si fotografii, pe care multa vreme le-am crezut asa, adunate de pe strada, rapite destinatarilor, numai ca sa impodobeasca odaia femeii, dindu-i iluzia vietii de familie. Dar intr-o zi am descoperit ca aceste ilustrate erau adresate chiar femeilor la care veneam, cuprinzind date autentice de familie: „Sa traiesti si sa-ti dea Dumnezeu sanatate si tie, si lui Costica", sau agramat si insistent: „Salutari de la Galati, ceai facut cu ceam vorbit...; despre haine nu spune nimic... eu cum iau concediu viu acolo, vezi trimiteti vorba Marii". Era o lume care nu numai ca nu intra stinjenita pe poarta, ci si scria, avea legaturi de viata normala cu aceste femei si aceste camere; atitia, nu numai ca nu cautau sa distruga orice urma ca au trecut pe acolo, dar se recunosteau prieteni sau rude in scris. Aveam impresia ca descopar un tarim nou al simtirii. Fotografia cu dedicatie a logodnicului imi amintea de toata aceasta lume, cu femei care, daca, extrem de rar ziua, treceau in trasuri si le cunosteai, nu numai ca nu le salutai, fireste, dar le priveai strain, de parca ar fi fost detinute plimbate sub escorta la tribunal.

Si unde e acum logodnicul tau? Ati rupt cumva?...

Emilia e extrem de sigura de ea, incit uitind ca e in camasa uda, are o privire orgolioasa.

E acum detasat in Ardeal, la o administratie financiara... dar ne scriem foarte des.

Tresar, caci aud ca a intrat cineva alaturi in sufragerie, inasa numai mi s-a parut. O privesc pe femeia de linga mine si ma intreb ce fel de cap si simtire ar putea avea un om care o iubeste... cum ar putea fi construit... daca atunci cind scrie pe o carte postala, sta la masa, palid, daca zimbeste, ce sens are la el „buna ziua", sau „la revedere"? Gindirea imi relaxeaza trasaturile, si femeia ma crede mai abordabil. Incepe sa-mi sarute adincitura molateca dintre umar si muschii pieptului.

Intreb cu o nuanta de uimire, caci imi e peste putinta sa cred ca Emilia poate fi iubita, convins, de altfel, ca are sa-mi dea, chiar ea, un raspuns abil, ocolit.

Logodnicul tau te iubeste?

Te cred... imi scrie mereu de acolo... Si e de o gelozie teribila. Cind ies cu el pe strada, se uita banuitor la toata lumea... e mereu pornit pe cearta.

Ascult cu interes de poveste americana, si Emilia e foarte sigura ca ma intereseaza in ipoteza de femeie iubita... Se incalzeste putin, descopera ca ma impresioneaza mai mult succesele ei de femeie cu altii decit saraturile de bumbac pe umeri.

Si te iubeste cu adevarat?

Parca e singurul... Pe mine m-a iubit foarte multi.

Spune asta fara nici o emfaza. Si cred ca e sincera, din cauza greselii de gramatica... Observa cineva ca evreii au accent numai cind se infurie... Emilia, ' care de obicei vorbeste corect, greseste, se vede, cind e mai cu plenitudine ea insasi.

Si cum te-au iubit?

Nu intelege si ma priveste mirata, fara sa incrunte sprincenele desenate, cu ochii mari, verzi... Dar e bucuroasa ca ma intereseaza ceva.

Asa cum se iubeste, cum sa ma iubeasca?...

incercam acum, cind vede ca a gasit ceva care sa ma intereseze, sa ma sarute din nou... Sunt mai rabdator, caci vreau sa stiu cu adevarat cum poate fi iubita Emilia... Ii mingii culcusul framintat ca o gutuie, de carne, pe care-l face genunchiul mare al piciorului ei sting indoit sub ea.

Are ca o lucire bucuroasa de explorator... A gasit ce poate trezi in mine dorinta.

Caci e ceva care depaseste bunavointa mea. Oricit de mult as fi atitat si tulburat cind viu pe drum, a doua oara, parca trezit, dezmeticit, simt ca n-as putea-o avea. Fara indoiala ca ea spera in sa ca un fel de gelozie barbatesca m-ar putea face s-o doresc din nou... Cu destul dispret, de altfel, caci socot ca Emilia nu pretuieste pe nimeni, in sa, cind are nevoie, se preteaza la ce e necesar, imi spune ca logodnicul ei „nici n-a atins-o”, fara sa- si dea seama ca expresia asta circula in zestrata cu anume sens, caci ea ii da intelesul nefigurat: ca o adora ca pe o icoana. Asta ma uimeste si mai mult...

I-am spus intr-o seara cind ma conducea acasa... de la cinematograful, lamurit:

„Mai intii pe la biserica... O sarutare, doua, acolo, treaca mearga...”

Parca as descoperi o lume noua... Aceasta delimitare... aceasta masurare in pasiune... ma uimeste... Cum o accepta el? Ce crede? O socoate pe Emilia fata?... Mi-e cu neputinta sa cred... Toata sensibilitatea mea se cabreaza.

Pina la capat o asemenea presupunere mi se pare de necrezut... Trebuie s-o intreb...

Asculta, Emilia, el crede, si aici sovai in glas putin, ca esti fata?

Treaba lui... Putin imi pasa... I-a lasat Valeria sa inteleaga ca directorul teatrului m-a necinstit... Daca-i place... Daca nu...

Ea pastreaza grava, academica, un desavirsit echilibru si nu-l tine, inutil, la curent cu intimplarile ei sentimentale.

Nu e bine sa spui tot barbatilor... Treaba lor daca afla... Eu tagaduiesc totdeauna...

Nu ma costa nimic... Daca se supara, pleaca... si cu o metoda filozofica: Ce vrei sa le fac?... Incep sa am un fel de sensibilizare a propriei mele puteri... Femeia aceasta care minte pe toti barbatii... e sincera cu mine, vreau sa zic indiscreta, palavrageste numai din cauza ca nepasarea mea a scos-o din fagasul ei... Altfel, dispretul ei pentru ceilalti oameni trebuie sa fie nemarginit, caci e asa de convenabil voinica si grea, ca pare nutrita cu dispret pentru lume... Pe mescioara-toaleta din fata oglinzii mari (tot galbuie, garnitura cu patul), alaturi de periuta de rimei, de pensa, de masina de ras, de cutioara cu ros de obraz, o sticla de „Origan Coty”, si apa de colonia, toate aliniate, e si purgativul „Grain de Vals” tinut acolo, caci Emilia nu concepe ca poate fi ceva de dispretuit la ea... De altfel, e convinsa ca numai „intrigile” o impiedica sa fie cea mai mare artista a Romaniei.

E adevarat ca instinctul ei nu se insala... E in mine un inceput de dorinta, o vaga sensibilizare.

Din cauza caldurii suntem nadasiti amindoi... Cind a vrut sa ma imbratiseze, grea si uda, s-a frecat de piciorul meu, de am crezut ca-mi juleste pielea... Asta m-a potolit iara... caci senzatiile nu erau de acelasi fel.

Dar acum stie care e coarda sensibila.

E unul care m-a iubit ingrozitor, saracul...

Am zimit mirat si ea a crezut ca zimbesc numai neincrezator... Pe urma s-a ridicat in genunchii plini si carnosii cind erau indoiti si care, impreuna cu pintecele plat, elastic, cu inca un pintec turtit de grasime tinara, suprapus in mijlocul celuilalt, de parca ar avea un mic inceput de sarcina, erau tot ce-mi placea la Emilia. Stind pe brinci, fara sa se dea jos din pat, s-a intins cit mai mult si a tras sertarul de sus al toaletei, aratindu-si soldurile pline si sanatoase, pe care nu le mai ajungea cama-suta moale, care spinzura de ele, la intimplare. Cutia pe care a scos-o era plina de scrisori si amintiri de tot soiul... taieturi din ziare si alte maruntisuri.

Valeria are grija sa le stringa toate... Spune ca trebuie pastrate...

Emilia are insensibilitatea lenesa, putin laliie, pe cind Valeria e foarte pedanta si atenta la anumite, dar numai la anumite detalii.

Cronicile, mi-am aruncat ochii peste ele, erau din diferite ziare. Unele cu litere si hirtia cunoscuta a marilor cotidiane... altele cu hirtie mai scortoasa si litere mai mari... foile mici, probabil necunoscute... In cele mari, totdeauna numele Emiliei era subliniat cu rosu, intr-o lista de alte nume, din interpretarea pomenita irt treacat... In celelalte, care pareau in intregime dedicate Emiliei, se vorbea de o mare artista care in Legea iertarii a zguduit sala si a emotionat-o, impresionind-o profund.

„E una din nadejdile teatrului rominesc prin vocea ei clara si puternica, prin gesturile ei elegante...”

Imi amintesc ca am fost si eu la teatru o data, cind Emilia dubla un rol intr-o piesa originala, caci interpreta se imbolnavise... Ea voia sa dea „celor de la National" pesemne

„o lectie de ce inseamna teatru adevarat"... Articula fiecare silaba, facind-o sa vibreze ca un bob de fier intr-o nuca de tabla... Tinea umerii drept... si nu ridica bratul decit pina la inaltimea lor... Se misca foarte incet si majestos... Rolul era insa al unei sarmane croitorese, care, parasita de iubitul ei, cu un copil, cauta sfioasa de lucru... Din tot rolul Emiliei nu se mai pricepea astfel nici un cuvint, si aproape nimic din tot actul acela... caci nimeni nu intelegea de ce doamna solicitata nu dadea afara pe scara o solicitatoare atit de batoasa si artagoasa... si cu o durere atit de crunta.

Mai era un program de la spectacolele Emma Gramatica si, in regula, diploma de absolvire a Conservatorului, impreuna cu certificatul claselor primare... o pipa... intr-un loc erau carti de vizita, trimise probabil cu flori...

Dupa ce m-a lasat citva timp sa admir cutia... Emilia a scos ea singura un pachet de scrisori, cam gros, legat in cruce cu o panglica roza... Deasupra avea pusa sistematic o fotografie ca un indiciu despre continut, cum se pune la pachetele de pesmeti pe deasupra imprimatul reclama...

Sunt tot de la logodnicul tau? (Si de-abia ma retineam sa nu pun logodnicul intre ghilimele.)

Dar nu e logodnicul meu...

Am privit mai cu luare-aminte si am inghetat, caci desi semana in mod surprinzator cu logodnicul ei, chipul din fotografie imi parea acum cunoscut... Dar cum nu-mi venea a crede, intrebai cu jumatate de glas:

Cine e?

Si-a asezat putin o perina sub ea... Intoarsa spre mine, cu mijlocul sucit, accentua o dunga de carne plina, oblica peste coaste, in dreptul coatelor, caci siretul camasutei ii lunecase de pe umar pina jos, pe brat.

Un tip pe care nu-l cunosti... Era putin cam haloimas, dar era simpatic.

Suride strimt.

Ce e haloimas?

Nu stii... serios?

Spune-mi!

Nu stiu cum sa-ti spun... Dar se zice de cineva care e asa... Si gindindu-se, cu buza scurta: Cum sa-ti spun? Si hotarit: Haloimas!... asa, cu figuri.

Parca l-am vazut undeva, am spus inmuiat, cu nadejdea contractata ca totusi ma insel. Ridicind sprincenele subtiute, prea putin arcuite, pe orbita desavirsit geometrica:

E unul Ladima... a murit.

Priveam fotografia cu uimirea si groaza cu care se examineaza foaia venita de la un examen - pozitiv - al singelui.

Semana cu logodnicul meu, dar era blond si foarte inalt... Pe urma nu avea mustatile asa in sus decit rareori... Saracul, era mereu necajit, si atunci mustata ii cadea pe gura... Nu cred ca l-ai vazut vreodata...

Cind s-a intors, siretul camasii, intins de brat, s-a rupt, si camasa i-a cazut toata intr-o parte pe coapse, de a ramas goala.

Are pintecul prins sus intr-un corset de grasime robusta, ca Venus a lui Rubens, si care numai cind e culcata se largeste putin.

Ladima sa o fi iubit pe femeia cu respiratia groasa de linga mine, de care ma incalzesc acum ca de o perna prea indesata? Era el in fotografie, asa cum il intilnisem la Movila... inalt, slab, cu ochi rotunzi si orbite mari, adincite... cu o mustata de sergent- major si carare de frizer, cu haina lui neagra, de alpaca, iar camasa alba, si cu gulerul totdeauna prea larg, scrobota, cu mansetele mari, rotunde, ca niste burlane, prinse cu butoni roz de camasa, pe cind ceilalti butoni erau mici betigase, desigur de aur - cine stie ce amintire... Ar fi fost un cap frumos, de n-ar fi fost atit de demodat... Nu cred ca avea mai mult de 35 - 40 de ani... dar la virsta asta citiva negustori mari stiu sa fie aproape la moda, cu fata complet rasa, cu camasa de matase, cu mansetele moi strinse pe incheietura, cu cravate tineresti, strict innodate, sus sub gusa, iar parul pieptanat lipit pe spate si totdeauna tuns cu grija, ca sa le dea un aer sprinten. Acum il vedeam in fotografia veche, desi murise numai acum trei luni, ca pe o cruce de marmora, incadrata in rama de sirma galbena. Dar tot nu-mi vine sa cred ca dedesubt in pachet e cu adevarat ingropat misterul lui, caci a fi iubit pe femeia de linga mine e a fi ingropat sufleteste. Poate ca Emilia exagereaza, cine stie. Ea desface funda roza cu oarecare grija.

Valeriei nu-i place neregula... Le-a aranjat cu grija, in ordine, dupa date... Spune ca o femeie trebuie sa

pastreze totul...

E cu adevarat scrisul stiut... Mare, aplecat spre dreapta, cu literele subtiute putin ca sa incapa mai multe. Literele mari sunt facute din linii trase lung, dar fara colaci. Cozile termina mereu spre dreapta, apasat, de parca fiecare rind ar sfirsi intr-o parafa. Imi da o impresie de halucinant acest scris subtire, aplecat mult spre dreapta, aproape foarte mare si in acelasi timp cu literele foarte inghesuite... E, cel mai adesea, un scris cu cerneala violeta.

Ma uit peste tot teancul mare, ginditor. Emilia vrea acum sa le dea la o parte.

Pierdem timpul ... Lasa-le ...

A intins mina si, cind s-a aplecat, sinul mic atirna sub brat ca o gutuie molateca.

Imi aprind, pe ginduri, cautind sa nu rasara deasupra cit sunt de abatut, o tigara, si zimbesc fals, de teama sa nu tradez un prea mare interes.

Intreb nemiscat, ironic, punind intre ghilimele:

Sunt „pasionante”?

Te cred, numai citeste una dintre ele. Da spuneai ca esti grabit? Sunt gol, lungit pe spate. Ea e linga mine, aproape de tot, intreaga,

mai sus, ca sa-si poata petrece mina in jurul gitului meu... Sinii i se apropie acum voinici, fara sa se diformeze prea mult... Banul cel mare, cafeniu, usor bulbucut din jurul sfircului drept, e pe din doua taiat de marginea de sus a camasii pe care a ridicat-o, din nou, doar intr-o parte. E in jurul cafeniului, ca o aureola alburie, vizibila numai cind privesti atent, irizata mai in alb inca decit restul pielii.

Scot teancul de scrisori surizind.

Le masor cu privirea, le resfir ca pe un pachet de carti de joc, jucind teatru.

Multe sunt, draga... n-ai pierdut din ele? Emilia e flatata.

Era cam aiurea, scria mereu...

Am desfacut panglica, ginditor, cu teama ca voi face o greseala, dar cu dorinta abia stapinita de a citi.

Da-mi sa-ti dau eu daca vrei sa citesti una... de pe la mijloc. Tresar in mine si ii fac semn ginditor:

Lasa, ca citesc vreo doua... de la inceput.

Una... doua?... Le voi citi absolut pe toate, cu pasiunea cu care surprinzi prin fereastra de vizavi o discutie muta, fireste, intre vecina aproape goala si amantul ei. Nu vrei sa pierzi nimic. Dar acum, cind o lume nebanuita mi se va dezvalui?...

Domnisoara,

Stiam ca primavara asta o sa-mi aduca numai bucurii... M-ati cautat -ieri si alaltaieri la redactie... inselat acum o saptamina de soarele prea timpuriu al acestui inceput de martie, iesisem din casa fara palton (nu pot sa-l sufar mai ales ca e cam vechi). M-a surprins insa zapada moale de alaltaieri si am racit, a trebuit sa stau in casa... Am fost destul de pedepsit, pentru ca nu v-am putut admira la noi in redactie... si nu m-am putut ameti de parfumul... Fumeaza, dintr-un porttigaret lung de doua palme de baga, rosiatic, si ma lamureste grav:

Era un „Coty” ... il primisem cadou de la Zaganescu.

...atit de rar al miinilor d-voastra... Tot zimbetul de azi nu ma poate consola de surisul dumneavoastra pierdut...

Imi scrieti ca v-arfi de folos, la clasa, piesa intre amor si prietenie... Ca ati vrea sa dati productia cu ea... Nu-mi spuneti insa autorul... Si, cum probabil e tradusa... titlul exact in frantuzeste...

Daca s-apublicat... eposibil s-o gasim sau la Fundatie, desi acum, cu greva studentilor, mi-e teama ca Fundatia e inchisa, sau la Academie... Miine voi fi pe la 10 la redactie... Nu indraznesc sa va deranjez acasa. Daca veti trece pe la ora 1 sa ma luati... am putea lua aperitivul impreuna la vreuna din bodegi.

Sa sper? Cu respectuoase sarutari de miini,

G. D. Ladima

- Cind era asta?

A intors spre mine ochii mari, verzosi, care nu spun, din pricina gurii de manechin, nimic.

Acum doi ani, cind am dat productia.

Asez scrisoarea pe noptiera si parca-mi ramine pe degete o pulbere ca de la un cadavru de fluture. Sunt nerabdator sa iau alta, caci vreau sa stiu ce-i putea scrie Emiliei, dar nu trebuie sa ma tradez, deci,

ocolind, mai fac gesturi gratuite. Apoi:

Domnisoara,

A plouat intreaga saptamina si n-am iesit din casa... Cind ploua zile intregi, e ceva intunecat si humos in mine, de parca imi umbra rime pe tot corpul... Fireste ca v-am tradus actul pe care mi l-ati cerut... tmile Fabre nu e un autor care sa-mi placa, dar gindul ca textul acesta va fi interpretat de d-voastra a mai luminat pentru mine pustiul ceasurilor de ploaie. (Din pacate stau cu camera si prea sus, sub streasina, de vad cum se scurge apa.) La redactie n-am fost decit o jumatate de ora pe zi sa-mi scriu articolul, desi mi-e sila sa scriu cu picioarele in ghetete pline de noroi, ca in bandage ude.

V-am vazut ieri trecind cu o masina mare, albastra, pe Calea Victoriei. Ati ocolit-o pe strada Regala... Era o masina de casa, albastra, si v-am facut semne disperate ca sa va atrag luarea-aminte, dar nu m-ati vazut.

Cu oarecare dispret domestic:

Il vazusem, dar am intors capul, ca eram grabita... Era masina lui Berdiceanu, trimisese sa ma ia, si el ma astepta.

...Mi-a parut grozav de rau ca nu m-ati vazut. Era o bucurie care a trecut pe langa mine, cit sa intind mina, dar fara s-o pot opri in loc.

Miine viu sa va aduc piesa... in Calea Plevnei, nu ? Sunt atit de curios sa va vad locuinta...

Am emotie... Vreau sa mergem pe urma la cinematograful. Un coleg entuziast imi spune de o actrita tinara in Gösta Berling, la Lipsani. Zice ca tot filmul e admirabil. Am oprit biletele.

G. D. Ladima Intorc capul spre ea, care e rezemata in cot, intr-o rina, aproape cu fata-n jos. Acum burta cea mica i se lasa usor spre cearseaf. Nu trage din tigare. Pun si foaia asta pe noptiera... frunzaresc scrisorile din cutia pitita intre trupurile noastre, asa, de forma, caci le iau tot la rind.

E un bilet scurt, cu creionul.

Mi-a parut rau ca nu v-am gasit acasa. Mi-a spus doamna Valeria, sora d-voastra, ca ati fost chemata de profesor acasa, in vederea productiei... Am facut insa o cunostinta pretioasa, in persoana doamnei Valeria, care e o admirabila gazda si o incintatoare moldoveanca. Am gustat cel mai bun serbet din viata mea... Am ris... am glumit... Ce bine ar fi fost sa fiti si d-voastra...

„Serbet facut de Valeria...” gindesc eu.

Scrisoarea care vine pe hirtie galbuie are rindurile mai neregulate, pe patru pagini.

Scumpa domnisoara si prietena,

Cit de gresita esti... Dar n-am fost deloc separat... Sau in sfirsit... daca vrei... am fost putin indurerat... A fost atit de minunata masa noastra in doi la gradina aceea de pe Stefan cel Mare, pe care numai gustul dumatiale ales a putut-o descoperi... Toata seara am avut impresia ca sunt ametit de atita frumos. Dupa filmul cu Jannings, care mie mi-a placut foarte mult, si el si Lya de Putti... boschetele acelea de trandafiri mici sunt o inventie de poet. Sa traiasca. Ura...

Nasicu... De vreme ce asa il cheama...

Mergeam citeodata acolo, cu un avocat... E foarte frumoasa... E asa cu boschete si cu lautari... Nu e lume multa niciodata.

...Nu mai vad de aseara, in toata viata mea, decit seara asta de mai, cu boschet de trandafiri de primavara, cu pui fripti, cu brinza noua, cu vin si lautari.

Poate ca ar fi fost mai bine sa raminem acolo... Cu toate ca plimbarea la Sosea, singuri, pe sub teii in floriti, a fost inca una din putinele bucurii ale vietii mele ingrozitoare... De altfel, totul a pornit de la mine...

Eu am avut ideea nefericita sa propun sa luam inghetata la „Flora”. Acesta mi-a fost totdeauna norocul. Excesul de fericire ma face nerod...

Ridica de umerii arcuiti in jos, care dupa ceafa sunt legati ocolit, in , grumazul lucios.

Recunostea singur ca spunea prostii citeodata...

D-ta ai refuzat, recunosc... si politetea d-tale m-a impresionat si m-a indirit... Dar, de ce n- as spune? Mi s-a parut penibil caprin lumea aceea de snobi ai cunostinte de care te feresti... Un copil ca d-ta... in localul acela!

Ciudat era ca totusi el staruise sa mearga acolo... crezind probabil ca o inifiaza...

Bietul Ladima.

Am vazut ca asta te-a indispus... Dar n-am fost separat... Sau, Doamne, poate ca mai bine a fost asa... Pretul impacarii a fost un dar dumnezeiesc care rascumpara totul, chiar si necazurile unui biet scrib urgisit.

Devotatul

G.D.L. L-am sarutat, ce era sa fac, nu-i asa? Cind veneam pe jos, pe alee, la intoarcere...

Mi s-a parut ca e separat din cauza tipilor de la masa... Caci nici nu-i cunosteam macar... Dar mi s-a parut unul foarte bine si ma uitam la el... Ladima era cam ametit, insa a simtit ceva... A cerut sa plateasca si am plecat repede.

Totusi parca Emilia exagereaza... Chiar asa de pasionat, nu... Scrisorile sunt, asa, cu intorsaturi de scriitor... Are un aer degajat de om care nu prea pune la inima. M-as fi mirat. Sunt probabil scrisori obicinuite pe care ea si Valeria, din politica, le-au transformat in amor mare... Pe o hirtie de un mov aproape alb, tot cu cerneala violeta:

Prietena scumpa,

Te-am asteptat sa vii pina la 1 ½. Iinteleg cit de preocupata esti si cit de agitata din cauza productiei... Doamna Valeria spunea ca de doua zile nu mai maninci de ingrijorare... Ne-am inchipuit ca din cauza ploii asteia, care n-a incetat o clipa de azi-dimineata, n-ai mai venit... Noi numai despre productie am vorbit. Daca ti-as spune ca numai cind am dat bacalaureatul am mai fost atit de emotionat, n-ai crede... Simbata la ora 6 ½ se joaca nu numai cariera d-tale, ci si norocul meu... Am dat ieri in gazeta o nota despre d-ta... M-a tulburat dragostea cu care a taiat- o d-na Valeria ca s-o pastreze. Sunt atit de fericit sa-ti vad numele tiparit... Tot atit, crede-ma, ca atunci cind mi-a aparut intii poezie semnata... As vrea sa fac totul pentru d-ta. Am o incredere nemarginita in talentul d-tale si o teama vaga ca nu vei fi inteleasa... E asa de greu sa faci arta adevarata la noi in tara... Stai miine linistita in casa pina dupa-amiaza... Voi veni si eu, dar te vom lasa sa te odihnesti singura in dormitor... Voi juca tabinet cu d-na Valeria... Si vom strajui linga d-ta... As vrea sa fii aclamata, sa fii acoperita de flori...

G.D.L.

P.S. Domnul acela marunt si batriior cu care ti-am facut cunostinta ieri la Salonul Oficial...

- Incepuse sa ma poarte pe la expozitii... Spunea ca „e neaparata nevoie pentru un artist”.

Si Emilia are pentru pictura, ea care seamana cu modelele voinice ale modernistilor fara sa stie, dispretul unui bucatar pentru prajituri. Cred chiar ca am venit la ea si mai viu, nu stiu cum, si dintr-un soi de curiozitate provocata de faptul excitant ca seamana cu nudurile pline, faloase, ale unor pictori pe care un coleg de la Quai d'Orsay mi le arata la expozitiile de scandal ale pictorilor noi. Ma gindesc la Picasso, mai ales la Favorv.

...m-a intilnit ieri la cafenea si mi-a spus surizind cu prietenie afectuoasa: Foarte draguta prietena d-tale... Mi-au dat lacrimile de bucurie, Emy. (Uite, e stupid sa spun, dar sunt fericit, Emy). Prietena mea... Prietena mea... L-am rugat sa dea o nota si la ei in gazeta... Mi-a spus s-o scriu singur ca o da el... inchipuie-ti cu ce graba am scris-o.

Diseara (ah, daca ai sti cum astept sa se faca 9 seara, ca sa vii la d-ta!).

G.D.L.

Emilia ma lamureste cu oarecare pedanterie, caci a observat ca o ascult cu interes.

Incepusem pe vremea aceea cu „unchiul”. Nu venea decit intre 5 si 7, asa ca aveam serile libere si stateam cu Ladima, care venea in fiecare seara dupa masa... Lua de multe ori bilete de cinematograf de la gazeta. Sau ieseam sa ne plimbam in trei cu Valeria pe bulevard prin dreptul Pompierilor. Asta ii facea mare placere... Vineri, ora 6

Azi ... (mai sunt din “azi” sase ore grele, asta seara ...) Pe urma, de la 2 la 8, alte sase mai usoare (caci vor fi de somn, daca voi putea dormi) si pe urma toata ziua de miine, paralizata de emotie ...

Pe diseara ... G.D.L

P.S. – Cu I.N. am vorbit ieri la “Capsa” ... A suris cu mutra lui de tatar cumsecade si mi- a promis ca va fi foarte atent ... Ce admirabil prieten este acest N. Pe Stefanescu nu-l cunosc ... dar va vorbi cu el un coleg de redactie ... Imi spui ca esti ingrijorata de cronica Scenei ? Voi cauta chiar miine sa reiau cunostinta cu criticul ei. De altfel, voi vorbi si cu directorul ei, care mi-a cerut colaborarea ... Am facut toate acestea pentru ca mi le-ai cerut tu ... Dar crede mai bine in steaua si talentul tau ...

G.

Intind mina obosit, imi trag piciorul de sub genunchiul greu al Emiliei asezat pe coapsa mea si spun asa, in gluma :

- Dar asta a luat-o in tragic ! caci intr-adevar Ladima se autosugestioneaza intr-un mod intristator.

Ea are aerul sa-mi spuna : « Nu-ti spuneam ?!

-Stai sa-ti arat eu una ... si incearca sa caute in cutie. Tot indiferent, intinzindu-ma.

-Lasa ca o citesc ... ca am timp ... tot e cald afara ... E placut aci la tine ... Imi place sifonierul mult, de unde ai luat mobile ?

E multumita de asta si ma lamureste cu importanta.

Din scrisori lipseste ceva ... Nu a clar ... I-a fost sau nu amanta ? Imi vine s-o intreb, dar stiu ca intrebarile acestea n-au sens, pentru ca adevarul nu se spune, iar daca provoci o minciuna, se falsifica una dintr-alta, tot ce urmeaza, ca un calcul in care s-a gresit la inceput o cifra. Poate sa aflu mai jos, poate sa surprind lenea Emiliei cu vreo marturisire.

Draga, scumpa Emilia,

Bine ca s-a terminat ... Eram intoxicat ... eram paralizat ieri in intunericul salii ... Cind a batut gongul pentru Casa de lut, cind s-a facut intuneric in sala de a ramas numai cortina tivita pe jos cu lumina... sa nu ia foc teatrul ... Nu stiu de ce ai intirziat intrarea in scena ... In clipa aceea mi s-a dilatat tot sufletul de emotie ...

Toti recunosc ca ai fost admirabila ... Pe mine m-ai emotionat pina la lacrimi ... Pacat ca n-ai avut parteneri demni de tine ... Tinarul acela ... Demetriu ... cum D-zeu il cheama ? ... parca are braga in vine ... Ai fost tot atit de aplaudata ca si baietasul acela Rosen, care a jucat pe Smerdiacoff din Fratii Karamazov.

E asa de frumos azi, s-a inseninat dupa atitea zile de ploaie, ca te implor sa mergem diseara la o gradina sa mincam ... Am impresia ca toata lumea te va privi, biruitoare. Si daca vrei si eu

... Sa saruti seara, pe alea intunecata a unui parc, o gura care a infiorat o sala de spectatori ... Abia astept cronicile, care insa nu vor aparea decit miine, luni, fiindca se publica numai a treia zi ... Azi a aparut numai a noastra, caci m-am dus in cursul noptii la tipografie si am scos un articol economic, ca sa-i dau drumul...

Trec azi pe la voi.

G.D.L. Trecerea asta de la dumneavoastra, dumneata, la tu, inseamna ca au devenit amanti ? Emilia se da atit de usor, ca mi se pare ciudat atita literatura, ca sa stea cineva cu ea in pat.

E aproape insuportabil ca un om atit de serios, un profesor ca infatisare, care facea oricui, chiar asa demodat, o impresie de reala distinctie, cu care nu se putea glumi niciodata, sa se duca la tipografie, ca un functionar marunt amoretat, numai ca sa faca un serviciu unei eleve de Conservator.

De-abia ma retin sa intreb pe Emilia daca i s-a dat ... Stiu ca e de prisos.

Scumpa, neasemanata prietena,

E o copilarie ... sa plingi pentru asta ... Caci aproape era sa plingi ... Daca iti spun ca aici o cronica n-are cea mai mica importanta ... Asculta-ma, e o copilarie ... De altfel, nici eu nu pricep nimic ... Toti mi-au promis ... In sfirsit, n-are nici o importanta. Totul e insa angajamentul. Am aproape certitudinea ca vei fi angajata ... Directorul s-a uitat in program, cind ai terminat tirada ... Sunt sigur ca a vrut sa-ti retie numele ... Daca te-as fi gasit acasa.

Mi-e dor ... trebuie neaparat sa te vad ... Azi ... pina miine e o imensitate.

Dezolat, G.D.L.

Omul acesta asa de grav, pedant de binecrescut si atit de lipsit de orice familiaritate, ca se ridica in picioare la masa, de teama ca musafirul, venit sa-i vorbeasca, sa nu ceara loc sa stea jos, a putut sa fie atit de copilaros? Parca nu mai e el.

Iau din teancul dintre noi doi.

Scumpa mea,

Cum s-au schimbat toate... Trebuie sa te vad... Imi lipsesti ca lumina unui neurastenic... De o saptamina nu putem sta ca lumea de vorba... In fiecare zi te-am asteptat... Noroc ca sora ta e atit de buna... Ii sunt nesfirsit recunoscator... Lamureste-ma ce e cu plecarea asta la Birlad... Simt ca innebunesc... Nu, nu... Vom face tot posibilul sa mergem la Tekirghiol... Eu am nevoie de bai calde pentru reumatismele mele... Sper ca voi aranja ceva. Si in sat e bine... Am auzit ca la Movila sunt curenti... Pe urma poti merge cu bacul de la sat la mare oricind vrei... Gindul despartirii mi-e absolut imposibil de realizat, cum nu pot gindi un cerc patrat... Vom avea atitea de lamurit... Nu ca femeie, nu de corpul tau duc lipsa, Emilia. Prezenta ta sufleasca imi e necesara... Trebuie sa fim impreuna... E foarte frumos acolo... Un prieten care a fost la sat mi-a spus ca vine acolo foarte multa lume buna... Trebuie sa vii, Emy. De la 1 la 30 iulie... e cel mai frumos sezon.

Ieri m-am intilnit cu amicul, stii care, cel cu cronica din Dimineata si astepta sa-l salut...

M-am facut ca nu-l vad... La gazeta am o multime de plictiseli... As vrea sa plec... Totul ma dezgusta... As vrea sa fim amindoi intr-un oras strain, mare, curat... Ieri, cind am fost la voi, te cauta si Cina... Nu stiu ce vrea sa-ti spuna. E foarte draguta si cred ca te iubeste mult. Ea ti-a aruncat flori pe scena... E drept ca si tu i-aizvirilit un brat de garoafe... Prietenia asta ma induioseaza... E asa de rar lucru...

Scrie-mi doua rinduri,

G.D.L. Trebuie s-o iau prin surprindere pe Emilia, mai ales ca mi se pare ca afirmatia din scrisoare ma ajuta. Spun deci o enormitate:

In definitiv, tot i te-ai dat, de ce nu te-ai fi maritat cu el?

imi raspunde cu mimica, apasind in jos buza de sus, departind-o de nas, ca un cioc de rata, a mirare si dispret.

Asa o data... treaca-mearga... S-a infruptat el... Pe urma ma plictisea... Nu era om de inteles, cum era sa mi-l iau pe cap?

Inghet de nedumerire. Parca pipai stofe proaste. „S-a infruptat el o data”. Ma uit lung la ea. Emilia are constiinta, deci, ca reprezinta un ospat de carne? Are constiinta valorii animalitatii ei... exploateaza totul rece, cu rinduiala si socoteala; gindeste vulgar si grijuliu despre sexul ei, ca un taran despre marfa si hambar.

Chiar daca n-a iubit-o, ceea ce e penibil e ca un om ca Ladima poate sa scrie unei astfel de femei, fara sa gindeasca nici o clipa ca faptul acesta, daca s-ar afla, l-ar compromite... Aci vii, dar dupa ce termini pui o moneda sub scrumiera, pe noptiera, si pleci cu grija sa nu lasi nimic compromitator la fata locului.

Nu mai citesti?

M-am plictisit, mint si ma intind... Mai sunt tigari?

Fumez mult, ingindurat. Se desteapta in mine, chemata de asta, cum se cheama stafiile, viata mea proprie, pe care o comprim greu, indurerat. Cind Emilia incearca sa ma sarute pe gura, desi nu i-am ingaduit asta niciodata, reiau lectura.

Scumpo,

Sunt multumit ca te simti atit de bine acolo, la Birlad... Trebuie sa luam bucuriile asa cum sunt... Mi-e totusi atit de greu sa-mi inchipui ca te poti simti bine intr-un oras in care nu sunt eu. Pentru ca mi-e totidfara nici un Dumnezeu, cind stiu ca nu esti in acelasi oras cu mine... Nu stiu... ai sa zimbesti poate... dar mi separe ingrozitoare fraza ta... „Aici petrecem admirabil...”

Ziua, intr-o familie unde e mult tineret... Dansam, jucam tot felul de gajuri. Seara ne plimbam prin gradina publica si mergem des la cinematograf...” Dar eu... eu, Emy... unde sunt in toate astea?

Sunt obosit, sunt disperat... N-am putut sa plec la intii... am avut neplaceri la ziar... Nu s- aii platit chenzinele, dar pina acum eu nu eram lasat printre intirziatii care pot sa astepte pentru ca eventuala lor plecare nu ar insemna o paguba... Directorul, sau mai bine zis proprietarul politic al gazetei, s-a suparat zilele trecute de un articol al meu prin care ceream sa se mute capitala in Ardeal... insa articolul a avut ecou, si un inginer mi-a trimis o brosură a lui, prin care arata posibilitatile tehnice ale stramutarii. A fost un succes personal mare. Ti-l trimit, articolul pe care l-au reprodus vreo doua gazete, sa-l citesti... Tin foarte mult la parerea ta...

Arata-l si Valeriei... Am fost inca de joi la adresa data de tine, dar n-am gasit pe nimeni... Am fost ain nou dupa ce am primit cartea postala... Pachetul era pe numele meu (?), mi l-a dat un fecior... L-am dus si-am avut plictiseli la posta ... Mi-a spus ca nu ² bine impachetat, ca trebuie desfacut ...

In carton nu e admis impachetatul decit daca e flexibil si bine legat in sfori, ca intr-o plasa

... Ca e preferabil in pinza ... mi l-a facut inasa, pentru un bacsis, fara sa-l mai desfaca, un om de serviciu de acolo. Am ramas surprins de acest exces de precautii .

G.D.L.

-Zau, a fost o adevarata nebunie din partea mea ... In pachet erau jartierele si combinezonul. Ii venise la Zaganescu dama de la cinema. N-am avut timp decit sa pun ciorapii, pantofii si rochia; combinezonul si jartierele le-am lasat acolo, in graba, ca nu le gaseam ... Daca desfacea ! Mai ales ca era si o scrisoare, si ce scrisoare, a lui Zaganescu.

Acum umreaza patru pagini fara titlu.

Aici cald si urit, Emy ... Singura bucurie sunt scrisorile tale. Sunt destramat sufleteste ...

Dement din cauza lor ... De cite ori vin spre casa am obsesia lor ... Ma intreb: „Mi-o fi pus-o coana Marita pe masa ? Sau poate o gasesc pe noptiera ?” Saptamina trecuta a fost ceva nemaipomenit ... Deschisesem usa gifiind ... Nu -mam uitat direct la masa, de frica sa n-o vad goala ... Am intors capul incet si totusi pe jurnalul care acoperea fata de masa nimic ... Mai aveam o sansa .. pe mescioara de la capatii ... Mi se stringea pieptul de parca nu mai facea parte din mine... Era un animal viu deosebit ... Nimic ... A fost pe urma o stare de prostatie. Totul era pustiu si cu miros de lesie ... Am incercat sa o citesc si tocmai cind imi trecuse durerea si-mi erau gindurile intr-o amorteala impacata, am vazut jos pe dusmea ... la doua palme de usa, asezat piezis acolo pe linoleum, plicul dreptunghiular, alb, atit de asteptat ... Am sarit nebun de bucurie ... Intimplarea m-a amuzat enorm ... Parca era o gluma ... Un joc de-a surpriza ... Era asa de placuta aceasta farsa de nesfirsita gratie. Intimplarea n-o poate realiza singura ... E o mina mai inalta care angreneaza toate ... Stiu, postasul negasind pe nimeni, a virit scrisoarea pe sub usa ... Totusi scrie-mi mai des ... Scrie-mi mult, Emy ... Scrie-mi ce-ti trece prin cap ...

E trist fara tine,

G.D.L.

P.S. Am citit scrisoarea pe care i-ai trimis-o Ginei ... Mi se pare atit de straniu ca o intreb daca se mai afla in Bucuresti si ce fac, daca-i vede, atitia domni pe care nu i-am cunoscut ... Cum sa-ti explic ? Am avut Impresia dureroasa pe care o ai cind cineva vorbeste prin semne din spatele tau ...

Iar trebuie sa ma intrerup. Ma trag gindurile ca o apa. E ceva care raspunde din mine. Propria mea viata, si toate intimplarile pe care le stiu trecute se desfac din nou ca un strigoi care ar ridica o lespede pusa deasupra lui. O lacrima adevarata provoaca totdeauna alta, in alti ochi, pe deasupra ratiunii instinctele se cheama si inteleg acum ca si amintirile altora si ale tale iti raspund din inconstient, cum isi raspund paznicii sau ciinii din noapte. In camera asta ca o insula in caldura zilei, gol, as vrea sa fumez mereu si sa gindesc, cu o voluptate de neintrerupt. In 1926 ... in 1926 ... Dar, trebuie sa citesc mai departe.

Iti scriu, draga, scumpa Emy, de la Tekirghiol ... N-am putut pleca decit la 5 iulie ... Aveam neaparat nevoie ... Mi-au dat chenzinele amindoua si pe cea trecuta ... dar am plecat ... Timp de trei zile mi-au aminat un articol ... am crezut ca e o intimplare ... Am cerut lamuriri secretarului de redactie ... care mi-a spus ca are ordinul directiei sa nu-l puie deloc ... Mi-am dat in aceeasi clipa demisia de la gazeta ... am pus o singura conditie... Sa mi se dea si pe trecut tot ce am de luat ... Am incasat deci trei chenzine ... Una am dat-o la

chirie ... Cu alte doua fac bai de putina la Tekirghiol ... N-as spune ca spectacolul bolnavilor in putini sau pe lacul abia adinc la mal ca o mocirla e incintator. Tine de scalda bivolilor si de baia mortilor.

Din motive de igiena: Bucurestii sunt un oras cu ierni cumplite si veri care descompun de caldura.

Canalizarea e primitiva si complicata, pentru ca urmeaza strazi sucite. Vecinic reparatii vor impiedica prin transee circulatia. Imprejurimile sunt mocirle si praf. Nu e loc de recreatie si inviorare. In afara de frumusetea cerului, inalt, totul terfeleste imaginatia ... Dimbovita e meschina, ca un sant cu laturi ... Din iunie pina in septembrie orasul acesta miroase ca o lada de gunoi. Apa de baut ii vine de departe, iar uzinele electrice vor trebui sa intinda cabluri de sute de kilometri peste munti si dealuri. In treizeci de ani, circulatia va deveni atit de complicata, incit strazile actuale vor mai putea sluji numai pietonilor..

Cincizeci de ani de aci incolo, cetitenii vor fi robi exproprierilor comercializate si scandaloase ... Panamele acestor acestor indelitniciri vor dezona orasul neintrerupt, vreme de o jumătate de veac. Calea Victoriei, ale carei case sunt in interior ruine mucegaite, igrasioase, intunescoase, puturoase si pline de sobolani cit cateii (i-am vazut de atitea ori eu cu ochii mei), va costa bugetul unui stat intreg. Fiecare metru se va plati cu sute de mii lei.

Visez o capitala ca o inima noua ... Pe undeva pe Olt in Ardeal, sa zicem la o posta de Brasov, la Feldioara ... Adapostita de viscole, cu verile placute ca intr-o statie climaterica ... Totul se poate incepe din nou acolo. Restaurantele nu vor avea bucatariile in grajduri cu rindasi bolnavi de riile, ci laboratorii de faianta si nichel ... Iar salile de mincare de mincare, aerisite, caci nu vor fi cu ferestre spre canal ... Se vor lasa locuri pentru gradini, parcuri si pietre mari. Imprejurimile vor fi dealuri cu vile, sau inspre Brasov, cimpii cu arene si stadioane, un hipodrom al frumusetii... Toata zona apropiata la 30-40 de kilometri, briul verde si carunt sus, al Beucegilor... Se va lucra tot anul in cintec si bucurie in aceasta cetate a sanatatii ...

Si poate ca ... nu poate ... sigur ... arhitectii si edili de acolo vor gasi posibilitatea sa faca bulevardele, strazile si pietile asa de frumoase, ca oamenii saraci sa aiba si ei momente cind sa uite de uritenia vietii. (Aici, in Bucuresti, este prea mare deosebirea intre placerea pe care ti-o pot procura cei bogati si inabusitoarea atmosfera in care traiesc saracii, fara nimic oferit ochilor lor.)

In zece ani, pina in 1936, e de presupus ca se vor tripla, prin constructii moderne si mari, numarul si volumul caselor din Bucuresti ... Sa le construim aceste vile si palate, de-a dreptul acolo, si in zece ani vom avea un oras de trei sute de mii de locuitori, asemanatori oricarui oras din Elvetia si Germania, care ar imbogati frumusetea acestui mare regat ... Mussolini vrea sa faca nu numai un suflet nou ci si alt fizic italienilor lui ... Nu mai ingaduie nici sa se vorbeasca de maretia Romei vechi ... Vrea o Italie si italieni noi

... Ce avem noi de pastrat din acest Bucuresti, cerut de turci la indemina lor ? Mormintele noastre sunt la Arges, la Tirgoviste, la Suceava ... De ce sa ne invinuiasca mereu cei dezrobiti ca sunt robii balcanicilor de la Bucuresti ?

Si din punct de vedere ostasesc aceasta mutare se impune ... Acolo, la Feldioara, ar sta intre capitala si oricare eventual dusman, zidul inalt al muntilor ... Administrativ ? Nu mai incupe indoiala ca da ... capitala s-ar gasi chiar in mijlocul tarii ... Tunelul inceput la vama Buzaului ar pune Braila si Galatii mai aproape decit sunt azi de capitala cu citeva poste.

Dar nimic nu se va face cu oameni care nu vad dincolo de botul ghetei lor. ,,

Este ciudat ca m-am obisnuit si cu mirosul de ou clocit, care creste in timpul caldurii, scazind spre seara, putin ... E un miros nefatarnic, ca un miros de grajd ... Perfect acceptabil in felul lui

... Infame sunt mirosurile de trezit, de canal acru, de closet, pe care le degaja strazile capitalei.

Mi-am gasit aci prieteni: un profesor, invalid din razboi, care face bai calde, ca sa-si intinda piciorul, si un inginer batrin, care a capatat reumatism pe santier. Si el, si nevasta-sa fac bai calde ... Dupa ce facem cite doua ore sudatie, ne intilnim la plimbare pe cheiul lacului, ca sa zic asa, care e promenada locala. Are galantare instalate in dughene, cu toate marfurile sezonului, fotograf, frizer etc. Mincam intr-o bucatarie baraca mare verde, asortata ca orice restaurant mare din Bucuresti. Unlautar si un tambalagi ne cinta si la prinz, si seara.

Pe la 6, cei care n-au plecat la mare cu bacul, jucam table in fata cafenelei putin, sau sah ... De ce nu esti aicea, Emilia ? Singura mingiere a absebntei tale e ca lucrez putin ... Am scris o poezie la care as vrea sa mai cizelez inca. Ti-o trimit totusi. As fi bucuros sa stiu parerea ta ... Daca ar fi aci, itu jur ca as lucra de doua ori mai mult. Cu oboseala mistuitoare de a nu te ave aci,

Am ramas iar pe ginduri, cu ochii ficsi, cu bratul incordat, uitind in mina scrisoarea ... Emilia imi flutura mina grasuta in fata fruntii, ca sa-mi readuca privirea acasa... In dupa-amiaza asta calda se aduna in

mine durerea ca un cheag strain in inima

... Zimbesc Emiliei ca sa-mi dea voie sa gindesc ... Am intrat acum in propria mea viata.

-La ce te gindesti ?

Aprind o tigara ca sa pot spune cind ma intreaba iarasi:

-La nimic; fumez. E placut la tine aici.

PATUL LUI PROCUST

Felie de noroi e ciclul meu, Spre capatul carent aratat cu greu, Fuiorul tors al cretei mi- e povara
Si de ma apara, ma si masoara. Triunghiul Tau inscrie albatrosii, Si doare mlastina cu viermii rosii,
Mirajul frumusetii nevalente,
Cind ochiul meu spre cruguri, sus, atent e.
Hraniti cu putrezime, de asemeni, Se-ngrase nuferii suavi si gemeni. Eu, plin de bale si viscos, greu
lupt. Alaturea, din soare sa ma-nfrupt.

*Cu burta flasca, la urechi rubin,
Cu clopotei de slava si venin,
Vecin cu mine se tiraste. Totusi,
Imparatesc pe balta albiei lotusi.*

Dar ochii mei in mine se intorc, Sa ma cuprind, alt fir incep sa torc. Mai mare sunt decit cei mari, si mai Frumos decit un crin in miez de mai.

Spre tine, Doamne, gindul imi inalt ... Nici flori, nici aur nu mi-ai pus in smalt. Nici gheare. Tu mi-ai dat in loc de ele Doar cunostiinta miseliei mele... Nu mint cind spun ca e placut. Sunt batai care aduc cu masajele si sunt dezgusturi care atrag irezistibil, ca vederea unui sarpe mare, te apasa tristeti la care n-ai renunta.

Nu ma mai oboseste nici Emilia, care e incintata cind ii spun ca-mi place la ea...

Vrei sa mai luam cite o cafea cu apa rece?

Ideea cade la timp ca un minutar, ma voi putea parasi in voia gindurilor, dar nu vad cum o sa avem cafeaua..

Ai tu aici... masina si spirt? imi spune firesc si masiv:

Nu... o face Valeria...

Atunci trebuie sa ne imbracam?

De ce? Nu e prea cald? E mai bine asa... Ma duc eu sa-i spun.

Marturisesc, banuiam ca Valeria nu e intr-adevar plecata... dar cel putin se convenea ca ignoreaza ca suntem goi in dormitor... E un minimum pe care-l puteam inchipui pentru a salva pudoarea ei de sora. Deci... Spun asa, fara rost, nu stiu de unde, rarit, ca un actor abatut: „Bietul Ladima”.

Ea s-a dat jos, a imbracat peste soldurile doldora, care se prelungesc cu coapsele, voiniceste, intr-un spate rotund ca o piine dubla, care tremura in intregime, cind calca apasat, patrunzator, un chimono de satin lucios rosu, imprimat cu flori galbene; si chiar inainte de a-si petrece in fata o pulpana peste alta, ca sa-l innoade in sold, a iesit in sufragerie.

In anul acesta, 1926, in luna aceasta, l-am cunoscut, ca sa zic asa, pe Ladima, intr-o seara, catre miezul noptii, la hotelul „Popovici” de la Movila... Aci se aduna seara tot tineretul, care se prajea ziua pe plaja ingusta si sinuoasa. Femeile, aproape anonime in lumina, cind dormitau lungite lince pe cearsafuri albe, in costume de baie, oarecum toate la fel, ca niste oi intr-un obor sau, daca vreti, unele ca niste flacai la recrutare, altele ca niste „girls” de opereta, deveneau seara „doamne”, imbracate, capatau siluete proprii, o biografie si un nume de obicei foarte cunoscut, caci pe vremea aceea veneau la Movila mai toti cei care alcatuiau bunastarea si mondenitatea bucuresteană... Ograda selecta, marginita spre maidanul soselei de un gard viu, cam salbatecii, avea, la marginea bataturii de la intrarea hotelului cu aspect de-han de munte, alt gard de soci rari si sezlonguri de nuia, dincolo de care era spre stinga gradina oarecum taranesc de neingrijita, cu mesele restaurantului.

Un fel de umbrar-pavilion, si, mai spre stinga inca, adapostind intr-un colt jazul, slujea seara pentru dans. Situat ceva mai sus decit mesele din gradina, era ca o scena de vara, iar in vreme de ploaie, era, la

rindul sau, transformat in restaurant... Ierarhia sociala, dupa anarhia si devalmasia senzuala de pe nisip, se restabilea aci...

Numele cu patina aristocratica, si uneori princiară, se adunau la o parte. Domnii si doamnele care dupa siesta jucasera intreaga dupa-amiaza bridge, in costume albe sau pulovere colorate, dupa ce terminau masa inceputa devreme, se retrageau, unii in sezlonguri, altii plecau sa faca plimbări cu masina, iar citeva cucoane apareau la ferestrele deschise ale hanului-vila, caci toti erau pensionarii lui, cu camerele retinute cu un an inainte, si priveau ca la teatru. Consideram toti cu aceeasi curiozitate in fiecare seara pe cei care veneau dupa masa sa ia desert, cafele sau vin; sa danseze sau sa priveasca, si ei, pe dansatori... Intre noua si jumatate si zece si jumatate, toate celelalte restaurante se goleau, dar gradina „Popovici” era ticsita, caci se adaogau mese pretutindeni, iar cind nu se mai putea nici asa, cunoscutii isi cereau ingaduinta sa se aseze de nevoie la mesele celor sositii mai din vreme. Ba unii priveau si de afara, peste gardul viu. Mai ales ca in vara asta venea uneori seara, de la Constanta, sa ia masa aci si uneori dansa principele Nicolae. Simbata, ca si duminica de altfel, se mai facea o noua schimbare... Toti cei care aveau masini plecau in diverse excursii pentru o zi, doua si apareau democratic cei de la sat, incit o actrita - caci erau aci vreo cinci-sase - vorbea cu dispret de „publicul de simbata si duminica”, asemanator, pare-se, celui de la teatru... Noi plecasem in simbata asta, un grup intreg, incarcat in Austro-Daimler-ul meu... rabla, cum era poreclita de baieti si fete din spirit de antiteza, caci altminteri, cu cei opt cilindri ai lui, era o torpila mare, botoasa, de nichel alb-albastru si piele cafenie la fotolii. Aveam in fata, alaturi de mine, o fetita a unui petrolist american, foarte dulce, foarte descreierata, care bea mai mult cointreau si whisky intr-o seara decit toti membrii unui echipaj la un loc. (Noi am crezut multa vreme ca e o femeiusca neastimparata de 21 - 22 de ani, inotatoare si „nudista” pasionata, caci atit ne spunea ea ca are, dar tirziu am aflat de la un servitor ca nu a implinit decit 15 ani). Tot in fata, linga Mouthy, era actrita satena - grecoaica - pe care nu putea s-o suferă Emilia in ruptul capului... in spate erau inghesuiti trei insi din cei cinci, care alcatuiau „banda noastra”, „baietii teribili” ai Mobilei... Un fel de gasconi, dansatorii cei mai buni, cu corpuri elastice de atleti usori, bautoari strajnici si destul de scandalagii. (Dar vad ca iau lucrurile in serios... Stii ca a inceput sa-mi placa sa scriu?... Voi fi pacatuind cumva impotriva gramaticii, probabil ca folosesc mereu unele cuvinte, cum mi se spune ca fac si cana vorbesc, dar altfel nu e greu. Vreau acum sa stii totul.

Povestind in scris, retraiesti din nou aceleasi intimplari bucurii, intocmai, dar parca le simti altfel, apar acum luminate de alt inteles, care le face si mai vii, pentru ca stii si ce s- a intimplat in urma.) Plecaseram pe la sase dupa-amiaza, dupa ce facusem de dimineata plaja, iar dupa-masa flirt, toti sase gramada. Mouthy vrea sa vada camile, pentru ca auzise ca intr-un sat, in jos, taranii ara in loc de cai si vite cu camile... Luasem si doua sticle de whisky, caci sifoane gaseam pe drum la circiumi, citeva pachete de tigari

„Caporal”, fiindca nu fumam toti decit din astea, si o pornisem razna, nebuneste, dind drumul esapamentului de infioram vaile moi si largi, si mai ales, asta vrea Mouthy, stricam siesta burghezilor... N-am gasit satul cu camile, de altminteri de la o vreme nici nu mai stiam pe unde mergeam. Luam pina la 100 pe ora, treceam vijiiind, urlind, injurati de cei cu carute care abia aveau timp sa traga in sant... Opream numai la umbrare de circiumi de ceream sifoane... inghesuiala ne incalzea placut, caci eram toti in haine usoare. As fi preferat sa am linga mine pe actrita satena, care era foarte frumoasa, desi nici Mouthy nu era mai urita, dar prea o cunosteam bine, chiar dormisem de citeva ori impreuna... Gindesc ca as fi iubit-o poate daca nu era atit de nebuna, daca n-ar fi plictisit-o, cred, sa fie iubita, si daca nu ar fi fost in viata mea intimplarea care a fost. Poate din politeta fata de Mouthy, poate din timiditate, poate fiindca vrea sa evite familiaritatea inghesuiei, caci ne cunosteam abia de citeva zile, Lena Core-mati intirziase sa se suie in masina, iar americana, pentru ca tineea sa fie linga volan, se grabise sa se urce linga mine, facind loc, linga ea, pentru actrita.

Pe drum, mai ales dupa ce mai bauseram putin, Mouthy se deda unui fel de atitare nebunesc. Avea un trup durdului de mica bacanta, cu picioarele putin cam grosicioare sus, caci glezna jos era foarte fina, dar tocmai din cauza asta parca mai pline de pofta, cu talia lunga si sinul mic... Seda sprijinita de cotul meu si potrivita asa, ca, de cite ori intorceam volanul, sa-i izbesc de sus in jos sinul, care elastic scapa totusi zvicnind deasupra si pastra un fel de miscare vibratorie... Cind intoarcem la loc volanul, izbeam iar sinul viu si gol sub camasuta si rochita de pinza liliachie, acum de jos in sus, si iar vibra... Corpul si-l tineea putin arcuit si indepartat cu socoteala pentru ca toata senzatia sa aiba un punct de centrare... Mergeam nebuneste si asteptam cu un fel de panica prilejurile sa intorc volanul... Cind a simtit ca ma tulbura nebunesc ea isi sprava, mi-a aruncat dupa git bratul gol si ars de soare, pina devenise din innegreala, auriu, de parea de

bronz, ca o cariatida de lampa aurie, asa cum era toata din cap pina in picioare. Incercam diferente de caldura, caci bratul ei imi acoperea ceafa si simteam de unde, sfirsind rochia, incepe pielita fierbinte. Eram parca imbatat de viteza, de trepi- datiile ritmice, nervoase, ale masinii si mai ales de fluidul acela care se stringea in sinul sting al femeii dupa ce parcurgea ca intr-un circuit amindoua corpurile... Desi ametiti, baietii, alarmati, au inceput sa protesteze... Didi Ghenovicescu, foarte indraznet la vorba, dar uluitor de prudent la fapt, a inceput sa strige in ton miriit si sa intinda de jachetica dejerse pe care o luase cu ea si o purta pe umar, tinind-o cu un deget de agatatoare:

A nu se vorbi cu conducatorul... Strict interzis pipaitul in timpul mersului, in persoana soferului...

Pe urma era un adevarat hai:

Mouthy, ai innebunit?... Lasa baiatul in pace...

Si o tragea de motul bastii albe, care la trupul ei de bacanta mica ii dadea un cap de gheisa de 6 ani. L.C. era palida si suridea nervos, ca sa arate ca nu-i e teama, dar buzele ii devenisera subtiri... Parea un catelus sprinten, intr-o rochie de olanda alba, tunsă absolut baieteste, cu ochii castanii, obrazii albi, tari. Avea jumatarea fetei ingusta, iesita putin in afara, o data cu nasul acvilin, ca un botisor aristocratic. Era o frumusetate proaspata si sfioasa, care contrasta cu tunsul ei de licean, mai ales cind suridea dulce si facea gropite in obrazii frumos arcuiti, caci avea gura mare. Acum nu privea decit inainte. Aprinsa, invapaiata, Mouthy se agata mai puternic de gitul meu... desi Ghenovicescu cauta sa-i desprinda bratul.

Din cind in cind soseaua serpuia ca sa urce vreo coasta, dulce de altfel, dar oricit, mai ales din cauza gramezilor de pietris, menite reparatului, era cu adevarat pericol sa ne rasturnam sau sa derapam... La intoarcere, pe dreapta si pe stinga mea, nu mai vedeam de la o vreme decit linii de intuneric. Deschiseseam iar esapamentul, pentru ca bubuiturile lui de mitraliera sa ne faca drumul liber. Farurile foarte puternice, de masina cu pretentii, luminau trei sute de metri inaintea noastra... Dar daca in stinga si in dreapta, daca inaintea mea chiar, la zece metri, nu mai vedeam nimic, indelungata obicinuinta cu masina tineea treze reflexele si deprinderile strict necesare... Putea Mouthy sa se atirne greusoara de gitul meu, sa-si apese sinii de mine, privirea imi era fixata la doua sute de metri inainte... piciorul pe frina, chiar daca era strins intre genunchii rotunzi, plinuti ai ei... Mina urmareea strins volanul, chiar daca ea il izbea din cind in cind.

Eram parca o racheta lansata trepidind in noapte.

Ghenovicescu se trezise de groaza... se ridicase spre spatarul fotoliului nostru si cauta sa tie pe Mouthy care intaritata si indracita se intindea ca un sarpe incolacitor sa- mi ajunga la gura...

Pietrele de pe sosea trosneau in jerbe de sub roti, de parca ar fi fost simplu noroi.

Marginoiu, care era mult mai curajos decit Ghenovicescu, il consola:

Lasa, draga, ca-ti plateste petroliferul picioarele, daca ti le rupi, in dolari.

Malatu, care motaia in fundul masinii, cu pardesiul pus si gulerul ridicat pina la urechi, Dumnezeu stie de ce, a intarit parerea:

Daca-ti rupi picioarele, dai lovitura... te ia Mouthy de barbat. Unsprezece milioane si un fotoliu, cu motor, ca sa te plimbi singur prin gradina. Dar Mouthy, cu capul rotund si obrazii bucalati sub ochii oblici putin, cu breton pina la sprincene, ceea ce o facea sa semene uimitor a papusa, a intors capul, placida si cu accent:

Draga, din partea mea nu cauta sa faci pe interesantul... ca nu te iau, nici cu picioare, nici fara picioare...

Ghenovicescu, exasperat si infuriat, cautind sa-si pastreze rolul de conducator si umorist, cu tot caraghioslicul fricii lui, schita gestul s-o stringa de git:

Lighioana erotica, si intorcindu-se revoltat: Jur ca in viata mea nu mai merg cu prostii la drum... fi luase basca si o tragea de par: De gitul unuia inteligent nu te-ai agata asa.

Stiu ca lumea si prietenii chiar ma cred prost... Bineinteles ca nimeni nu mi-o spune in fata... Singur Ghenovicescu, «are, pentru ca e spiritual, isi permite orice, ma apostrofeaza asa, uneori, dar fireste ca nimeni nu-l ia in serios si nu am de ce sa ma supar.

Acum e furios:

Daca n-ai fi atit de prost, as suferi grozav cind vad femeile murind dupa tine...

Dar asa nu conteaza... E ca si cind m-ar insela nevasta-mea cu lacheul dansator.

Iar Mouthy imi suiera cald, atingindu-mi lobul urechii:

Saraca dama ta... Sa poata sta asa, ce fericita ar fi...

am separat si i-am spus ca e o gluma de prost gust sa mi se vorbeasca de femeia aceea care ma

plicitiseste ingrozitor.

Ghenovicescu facea de obicei pe socoteala acelei doamne, dimineata pe plaja, glume rautacioase:

Ma, Fred, ca sa scapi de asta, trebuia sa-ti aduci aeroplanul. Nu-i chip sa te slabeasca asa cu una, cu doua... Uite-o ca vine iar.

Crispat insa, incearca acum s-o retie din cind in cind pe Mouthy, dar, prudent, isi da seama ca orice miscare a lui ar putea tulbura reflexele mele.

Descreierata mi se atirna, de la un timp, de git insinuanta, cu ceafa usor sprijinita pe dosul miinii cu care tineam volanul si, cu fata in sus, imi sorbea buzele... Trebuia sa tiu gitul intepenit, ca sa-i sustin greutatea si ca sa-mi pastrez privirea in conul de lumina la doua sute de metri, pe sosea.

Asculta, Fred, sar jos... sa stii, m-arunc jos...

In sfirsit, Mouthy s-a potolit putin... Ghenovicescu o supraveghea insa, iar cind a vazut ca are de gind sa reia, a apucat-o de git, si, paralizindu-i astfel miscarile, a tras-o, cu genunchii ei goi si rotunzi, cu soldurile plinute, peste gramada din dos... Nu i-au mai dat drumul, desi se zbatea, dar cred ca ea exagera miscarile tocmai pentru ca-i placea lupta asta. Eu am fost si mai multumit, deoarece L.C. a venit aproape de mine... Vorbea foarte asezat, fara gesturi, privea mereu inainte si-mi arata astfel profilul ei cu botisor aristocratic. Am domolit mersul si am discutat tot timpul despre teatru.

Din cind in cind, intorcindu-se, suridea pe ginduri: obrajii inalti se arcuiau frumos, schitind doi vagi S de o parte si de alta a gurii, faceau gropite si i se vedeau dintii albi din fata. Mi-a spus ca m-a vazut uneori chiar la repetitii si i-am explicat ca sunt prieten cu seful de cabinet al Teatrului National. Rochita de olanda alba, cu tesutul ei de minuscule patratele, ii inchidea, cum era moda, intr-o elipsa mica, taiata de rosul siragului de coral, gitul lung si vinjos de fata. As fi vrut s-o sarut acolo unde ceafa se topeste in umar, asa era de cuminte si de serioasa... Cu toate astea, cind am inceput sa intram in jocul prafuit al luminilor, din fata pravaliiilor de fructe si maruntisuri balneare, in harmalaia de linga „Hotelul Bailor”, mi-a spus:

Stiu ca toata lumea o gaseste ridicola pe doamna aceea care cauta mereu sa fie linga dumneata, mie mi se pare insa foarte interesanta si as vrea s-o cunosc.

Daca as vorbi cu ea, as fi bucuros, domnisoara, sa va fac aceasta placere... Si intunecat: Dar ma agaseaza...

E asa de singura si tacuta... E numai intre cucoane batrine. Ghenovicescu, suit deasupra ca sa faca loc pentru Mouthy acum

potolita, a devenit rau:

E logodnica lui fara speranta... A visat la cinci ani, de Boboteaza, un cap de vitel distins, iar acum are impresia ca si-a descoperii: destinul.

Era atit praf si larma pe sosea, mai ales ca masini treceau necontenit, incit nu auzeam si nu vedeam nimic, ca intr-o ceata deasa strabatuta de fisii de lumina opace... Aproape sa dau din pricina asta intr-o caruta cu pepeni, pe care n-o vazusem... Am virat brusc si am intrat in san(... Noroc ca mergeam la pas... Masina nu s-a rasturnat, dar oprin-du-se prea brusc inclinata, dintre cei care erau ingramaditi la spate, Ghenovicescu si Mouthy s-au rostogolit in sant, aproape unul in bratele altuia. Mouthy a inceput sa-l palmuiasca orbeste pe amicul nostru care, revenit din spaima, a spus rar, ca un doctor care stie ce spune:

Te-am supraevaluat, Mouthy. Tu rasturnata pe volan n-ai putut sa-l zapacesti atit cit a facut-o domnisoara Coremati, stind ca o fetita cu miinile pe genunchi. Si cu un dispret nemarginit: N-am sa-mi iert niciodata ca te-am crezut periculoasa...

Am intrat in statiune pe la primarie, ocolind dupa „Hotel Movila”, la stinga, facind nebunii. Luminam brusc, cu farurile, aleile in sus si in jos, ca sa denuntam pe indragostitii care profitau de economia de lumina a, primariei, sau perechile ascunse in automobile.

La „Popovici” plecase lumea straina si ramasesera, umplind pentru a treia oara gradina, mai mult obicinuitii... incit veneam acum ca in familie si toti ne priveau ca pe intirziati. Era la o masa o frumoasa doamna, sotia unui avocat batrin si tare cumsecade din Bucuresti... La inceput fusese mereu singura, dar cum aci singuratatea era socotita ca un semn de lipsa de aptitudini de seductie (incit o femeie singura era totdeauna socotita ca bolnava sau ca ocolita de ceilalti), sfirsise prin a-si face un menaj de bai, cu trei engleji de la o societate petrolifera de pe la Moreni, barbati tineri, colturosi si plini de manii, dintre care cea mai surprinzatoare pentru cei care umblau toata ziua in halate, iar seara dansau in camasi albe, cu minecile indoite la jumatatea bratului, era ca, oricit ar fi fost caldura de mare, cei trei apareau seara in smochinguri negre cu rever lucios, ceea ce facea ca doamna R. sa apara si ea in toaleta de seara...

La o alta masa mare erau vreo doua familii cu fete frumoase, imbracate inadins fara pretentii, numai in jerseuri sau fulare colorate, una din ele aproape baieteste, si care totusi din cauza tineretii lor nu erau anonime nici pe plaja, nici aci... Chiar printre celelalte erau citeva care gaseau mijlocul sa fie deopotriva de cochete si pe plaja si la restaurant... Aceste citeva erau probabil singurele care stiau ca un costum de baie nu se ia la intimplare din intiul magazin, ci se studiaza din vreme, ca o rochie, dupa revistele de moda... Halatul de asemeni nu-l luau „de-a gata" aproape barbatesc, ci isi alegeau cu o luna-doua inainte si culoarea, si croiala... De altfel, le cunosteai pe cele citeva femei care faceau un fel de francmasonerie a elegantei, pentru ca in anul acela erau singurele care aveau in loc de halat lin fel de pelerine de culori vii (de pilda, Mouthy, L.C., chiar doamna cird ma urmarea), cu gulere mari ca in picturile flamande si care le tineau capetele ca in vase smaltuite, pelerine pe care le lasau sa filfiie libere de tot in jurul corpului, pentru ca astfel sa iasa in mai mult relief plinul subtire si robust al trupurilor tinere. Si acum chiar, de indata ce am sosit, fetele noastre s-au dus sus in camerele lor sa-si schimbe rochiile... Eu, de asemeni, cu toate protestarile baietilor, m-am dus si am pus un sacou de flanela cenusie, la care purtam cravata rosie sau neagra, pieptanindu-ma cu grija, pentru ca mai ales aveam oroare sa-mi fie parul in dezordine...

Cind am coborit, baietii alesesera o masa de nuiele spre coltul de la intrare, instalasera pe ea o sticla mare de whisky si citeva sifoane... Pe urma pornisera la dans, caci intrarea lor fusese salutata cu priviri stralucitoare de toate fetele si urmata de invitatii prin semne... Intr-o ghereta-fotoliu de nuiele, cam cit o cabina telefonica, caci erau vreo cinci-sase pe de margine, Mouthy, care se scoborise cea dintii, fuma ascunsa de nu i se vedeau decit picioarele grasute, foarte tulburatoare, fara ciorapi, si mai ales genunchii goi si molateci ca o indoitura de trup de sarpe gros, auriu, si, ca si sarpele, erau mai negri pe spinare, deasupra, si mai aurii, mai moi dedesubt.

Ma facuse sa-i promit ca nu voi dansa decit cu ea toata seara si acum ma astepta... E adevarat ca ne si potriveam foarte bine... Se spunea de altfel si aci ca dansez deosebit de frumos... Dansam foarte linistit, putin absent, dar aplecat usor deasupra femeii, fara nici o miscare inutila si fara nici o strimbatura de gigolo. Ea privea atenta de tot, inaltata in virful picioarelor, spre fata mea; ii impingeam putin bratul drept, ca sa-i vie cotul mult inapoi si in felul acesta umarul gol venea, cautindu-ma, spre mine, plin de o viata nemiscata... Femeilor le sta bine sa aiba un aer putin afectat in timpul dansului, caci asta face parca sa circule in ele un fluid de sensibilitate dirijat. Alunecam asa amindoi, fara miscari, dar ritmic, pentru ca Mouthy, desi delicios izmenita, cu capul ei de gheisa, era de o pasiune concentrata si plina de liniste.

Nu vorbeam niciodata, bineinteles, in timpul dansului, si nici chiar Mouthy, oricit de vorbareata, uneori numai, caci alteori sta tacuta ca un sarpe ore intregi pe plaja, fara sa priveasca pe nimeni, dospindu-se in soarele fierbinte de amiaza, nu vorbea. De data asta insa mi-a sosit, glumind cu un ton fals, teatral diabolic:

Platonica „dumitale" te insala... Uite-o, danseaza cu un tip.

Doamna aceasta T., despre care toti spuneau ca a venit dupa mine la Tekirghiol, fusese pina acum foarte retrasa. Pina la amiaza sta de obicei jos in nisip s-o arda soarele ca pe o planta, singura aproape, dindos de „Popovici", unde plaja e mai mare, dar mai putin cautata, caci e cam pustie. Seara, cu o esarfa triunghiulara de batic asortat pe umeri, in rochie de casa verzuie, jad degradat in patrate intretaiate, spre alb (sau dimpotriva de culoarea fragilor degradata), lua masa impreuna cu o doamna batrina, vecina de camera, prietena de aci de la „Popovici", si pe urma stau amindoua in sezlonguri ca sa priveasca dansul si lumea care venea. Asta-seara dansa insa, iar americanca mi-a strins mina cu unghiile tari.

Ce e? Ti-a venit rau...? Te vaifi ca se (ine dupa tine si acum cazi din aeroplan pentru ca o vezi dansind cu altul? si Mouthy facea un cap de copil cu breton, mirat.

am spus nimic... Cind a incetat muzica, iar perechile s-au desfacut brusc, asa ca niste jucarii demontate, Mouthy, intorcindu-se de la jumatarea drumului spre gheretele noastre de plaja si vazind ca nu sunt in spatele ei, a inceput sa ma strige... Credea ca am gresit drumul... Simteam insa nevoia sa stiu la ce masa se duce doamna T. O pierdusem din privire in inghesuiala in care coborau perechile si acum o cautam cu ochii la toate mesele, mereu recunoscind cunoscuti, pe care fara sa vreau trebuia sa-i salut... Nu stiu de ce, parca mi se infipse o gheara in inima si imi simteam gura strimbata de un suris. N-am putut-o descoperi, iar pentru ca Mouthy ma striga prea tare, m-am intors. E iritant de indiscret si inelegant sa-fi auzi numele strigat intr-un restaurant.

Triumfind in mod comic, izmenita, s-a instalat in ghereta ca un tron de nuia, si-a vestit pe ceilalti:

- A vazut-o pe dama dansind... si si-a pierdut globulele rosii din obraz.

Au inceput sa faca toti glume de prost gust, care imi erau penibile, dar nu erau nici atat de precise sau triviale ca sa justifice o izbucnire de sportiv, prea violenta. Simteam insa acum ca daca nu ma stapinesc cu totul, provoc un scandal, care ma ingrozea inainte, caci nu sunt in stare de un simplu duel de spirite si intepaturi ca Ghenovicescu, de pilda.

Pusesera mese in toate partile gradinii, adica pina in fundul ei, spre casutele cu pridvor, printre duzi si lilioci... Unele din ele nu le puteam vedea si m-am sculat, dind o raita sa vad daca nu cumva doamna T. este la vreo masa dupa colt, in spatele orchestrei.

Totul era rasturnat si voia buna din masina era acum ca o intoxicare a sufletului.

Abia cind m-am intors am vazut-o. Era la o masa aproape vecina cu noi, tot in marginea dinspre fatada de chalet a hotelului.

Era, in afara de doamna batrina, cu care lua masa de obicei, impreuna cu trei domni pe care ii cunosteam, de altfel. Unul, un deputat oltean, cu o mutra rotunda de amarez de mahala, blond, cu o mustacioara mica tunsă si cu ochi putin cam copilarosi, altul, un economist si dansator monden, cam in virsta, cu cioc mic si mustata arcuita, matasoasa, de dandy demodat, iar cel de al treilea, un avocat voluminos si amabil din Bucuresti, care poate era sotul doamnei batrine.

Statea cu spatele la noi si nu avea scaunul cel mai bun, impotriva obiceiului deci, caci politetea barbatilor la masa nu se arata fata de doamna in virsta, ci fata de cea frumoasa, care, daca ar pleca, reuniunea n-ar mai avea rost pentru ei... E de mirat ca femeile in virsta accepta aceasta capitulare... sau, cine stie, le e teama ca, altfel, nu ar mai fi scoase in lume. Daca doamna T. era cu spatele la noi, asa incit era cu profilul spre gradina si nu putea sa priveasca in toate partile si, mai ales, ceea ce voiau frumoasele, sa fie privite din toate partile, insemna ca ori refuzase cu delicatete locul, ori vrusese anume sa stea cu spatele la noi...

M-am intors la masa si mi-am turnat din sticla de whisky cit sa fac doua pahare...

Lipsea sifonul si asta m-a infuriat arzator. Simteam ca daca nu fac gestul de a turna sifon, orice alt gest as face, m-as trada... - Draga, e ridicol sa fii atat de enervat din pricina unei femei pe care nu o cunosti macar... si despre care recunosti ca te plictiseste cu insistentele ei.

Tinara actrita, care se gatise cu multa grija - si asta mi-a facut o mare placere - imbracase o rochie de matase alba in florata verde-pal, cu minicute, care-i masurau rotunjimea frageda a bratului ceva mai jos de umar. S-a interesat atenta, dar pudrindu- se, despre ce e vorba.

Mouthy a lamurit-o, lasind palul din gura, incovoziata inasa asupra mesei...

„Sufera" din pricina ca l-a tradat Platonica. L.C. m-a intrebat uimita:

Poti fi atat de vanitos incit sa suferi fiindca o femeie care te adora si se tine dupa dumneata ca o umbra isi permite sa danseze si sa stea la masa cu altul?... Si sincer, profund uimita: Sunt ingrozitori barbatii.

Mouthy era dezgustata, inasa si din alte motive.

Miine iti fac cunostinta cu ea... Sa se termine o data comedia asta. Am protestat aproape speriat:

Nu... nu... Nici nu ma gindesc... Ma plictiseste cu insistentele ei... intelegi? .. framintindu-si buzele putin, ma priveste ironic si dragut ca un baietas, dar facind numai pentru atita gropite in obraji inalti:

Inteleg deocamdata ca te plictiseste ca... nu mai insista...

Marginoiu, lungan cu fata rasa, brazdata de cute ca un actor, venise de la o alta masa, aducind paharul, ca sa-si toarne din sticla de whisky. De obicei, baietii isi stabileau un soi de domiciliu teoretic la masa noastra si pe urma colindau mesele burgheze, familiale, venind numai sa-si umple paharul, dar unii veneau pentru asta chiar cind erau ei insisi cu familia, stiind ca pe masa noastra e totdeauna o sticla de whisky, sau crusoane. Asculta, si in timp ce-si turna, lung, negricios, ingimfat:

Ma duc s-o invit la dans.

Dupa razboi, pina anul acesta, „moda" permitea sa inviti la dans o femeie fara s-o cunosti, chiar atunci cind era cu barbatul ei, pe care, nici pe el, nu-l cunosteai.

Mouthy, mirata si sincer binevoitoare, cu gura cit un banut:

Stii ca a mai refuzat pe altii in alte seri? Sa nu te intorci cu steagul, plecat...

Se pastreaza pentru vitelul de aur... a intrerupt acru Ghenovicescu, care nu uita spaima si enervarea de pe drum.

Am devenit mai palid, dar nu pentru ca insulta lui m-ar fi atins... Asta era genul lui si nimeni nu-l lua in serios. Uneori era in insultele lui chiar un ton de admiratie, ca in imprejurarile dintre prieteni. „Vitelul de aur" era fireste aluzie la bogatia mea si, daca vrei, si la pretinsa mea frumusetate; in realitate mi-a fulgerat prin

minte o banuiala, raspindita apoi in singe ca un lichid de injectie. Am inchis ochii, caci mi s-au crispat miinile.

Marginoiu se aplecase ceremonios in fata doamnei T., incit Mouthy a incremenit, sorbind din pahar, asa cu coatele pe masa, acum, si cu pumnii grasuti, sprijinind capsorul cu fata incadrata de breton pina la sprincene, si buclele negre care-i cadeau in jos, arcuite peste urechi, acoperindu-le.

Timpit mai e... Vrea sa-l turteasca mai in plin refuzul. Putea sa incerce mai discret...

Dar doamna T. a raspuns surizind cu toata figura, putin grabita si absenta, incit toti am ramas mirati... E o femeie frumoasa, desi poate fara stilul modei, dar cind e serioasa are trasaturile cam tari putin, incit uneori pare urita... Cind suride insa - vag indurerat totdeauna - trece parca la o alta extremitate si devine de o feminitate fara pereche. Ochii albastri, aproape violeti, cind e vesela, de culoarea prunei brumate alteori, si apropiati putin, stralucesc dintr-o data, impreuna cu albul dintilor de sus, caci gura ii e mult mai mare. Toata fata i se coloreaza brusc, incit pina si parul putin cam uscat si des, ca de negresa, devine dintr-o data parca matasos si viu. Are un suris care se vede departe in multime si individualizeaza.

Cind dansa cu deputatul blond si cu mustacioara, faceau o pereche putin cam provinciala... Marginoiu e insa un dansator desavirsit, inalt, se apleaca usor deasupra femeii, parca s-o protejeze in timpul dansului. Doamna T. nu avea aerul acela afectat, si nu era imbracata si nici pieptanata ca femeile mondene - parul lins, cirlianti mici rasuciti ascutit pe obraz in dreptul urechii, ca dansatoarele spaniole, asa cum cerea moda, sau „bubikopf” ca Mouthy, sau baieteste ca L.C. Nu avea aerul acela nervos ca e strinsa prea de aproape si vrea sa se departeze dind umerii inapoi, creind o linie oblica de la umar la strimtura taliei, atunci cind dansa cu deputatul. Marginoiu, tinind insa bratul sting indoit de la cot, si de acolo perfect paralel cu pamintul, impins si putin in fata ca tulpanul alb cu care isi facuse un fel de turban in loc de palarie. ii indulcea mult fata, i-o implinea, feminizindu-i-o. Toata lumea ii cauta cu privirea.

Orchestra cinta un tango argentinian, la moda, de o pasiune molateca, de tenorino vag sentimental, al carui farmec era tocmai in aceasta destindere voita, care dadea leganarii muzicale ceva din gratia aeriana a miscarilor de pisica si un mister, cam ieftin, de lampa scazuta.

Gilgojanu, altul din banda, care urmarea perechea impreuna cu toti cei de la masa noastra, si-a aprins tigara si a privit-o lung ca un cunoscator.

Esti un dobitoc daca eviti sa cunosti o femeie ca asta... si observind ca-mi caut o tigara nervos, s-a grabit sa-mi dea tabachera din dreptul lui.

Mouthy si-a tugiuit buzele, privind spre ea, si pe urma s-a intors concludent si dispretuitor:

Are un suris absent si binevoitor, de regina care vrea sa se faca populara... Si-a turnat whisky si mi-a turnat si mie din nou...

Am dansat pe urma cu ea, numai pentru ca la intoarcere sa-mi schimb locul si sa iau un scaun de unde sa vad mai bine pe doamna T. ... Americanca a inteles si m-a privit mirat si compatimitor cu mimica, facind ochii frumosi si oblici, mici, lipind buzele intentionat si ermetic... aducind umerii arcuiti in fata. intorsesem scaunul si incalecasem pe el, cu coatele pe spatar si obrazul culcat pe brate. Doamna T. era mereu cu spatele la mine.

De multa vreme curiosii de pe la gard plecasera sa se culce, unele mese erau acum goale. Mouthy m-a intrebat, izmenindu-si capsorul, sprijinit in mina de madona grasuta, peste buclele cazatoare in patrat:

De ce nu te duci, draga, s-o inviti la dans?

Mouthy, uimita:

Sa-l refuze, scumpo? Dar ea moare dupa el... De asta a venit sa-l caute la Movila...

Ar fi o fericire pentru ea s-o danseze.

Peste citeva timp, banuiesc ca deputatul a propus o plimbare pe malul marii, caci au plecat escortati si de economistul brun ...

Galgojanu, grav, a facut propunerea sa mergem si noi pe malul marii.

-Pe cuvintul meu, ai neaparat nevoie de o baie rece ... Mouthy a sarit in sus, batind din palme:

-Hai cu barca ! Hai la turc.

Spre indignarea lui Ghenovicescu:

-Ati innebunit ? In halul asta ? Nu vedeti ca sunteti toti beti ca niste cizmari simbata seara ? Nu merg nici daca stiu ca stai goala la prora, sub lumica.

Mouthy, tot mai excitata, s-a aratat incintata s-o faca si pe asta ... Citeva clipe Ghenovicescu m-a examinat cu intentie si mila si m-a amenintat apoi ca, daca ma mai framinta atit, ma domoleste stropindu-

ma cu sifon.

Lumea de la mesele vecine ne privea amuzata si indulgenta, bucuroasa probabil ca maine poate povesti pe plaja „alta” cu banda beata a lui Fred Vasilescu (sau daca vreti „Luminararu”), convinsa desigur ca asemenea petreceri nu sunt lipsite de eleganta. Dar eu sufeream.

Peste citva timp eu reintrat pe poarta de lemn cu zabrele vechi a gradinii cei trei.

Cind s-au asezat din nou la masa, foarte multumiti si bine dispusi, doamna T. s-a asezat cu fata la mine ... Am privit-o furios in ochi si atunci a baut ostentativ, ciocnind paharul cu toti... Nu- mi scapa nici o miscare. Ei, in orice caz, erau mai beti decit noi... Cum muzica era in pauza, deputatul, dupa obiceiul carciumilor, a cerut sa vie un lautar sa cinte la masa lor... A fost refuzat politicos de catre maitre d’hotel.

Toata lumea observase acum modul sfidator in care, calare pe scaun, cu coatele pe spatat, priveam pe cei de la masa. As fi vrut sa fie cit de putin obraznic vreunul dintre barbati ca sa-l palmuiesc ... De la un timp, deputatul aproape se lipise de doamna T. si cind luau obiecte de pe masa bratele lor se impleteau parca in treacat. Suridea mereu, cu buzele umede, cu ochii vioi, mari, stralucitori, cu toata fata inmuata viu, minunat incadrata de acel turban alb.

M-am uitat furios la el, m-a privit dispretuitoarare, in timp ce el ii aseza esarfa de batic pe umeri, pretext ca sa-i cuprinda usor in podul palmelor. Am baut iar, pina cind n-a mai fost nimic in sticle, si am cerut altele. Urmaream asa de hotarit ce se petrecea la masa aceea, ca toti de la noi vazusera ca nu mai e gluma si ma priveau tacuti, cu destula nedumerire si asteptare.

Doamna T. era viu ametita; cind insa deputatul a voit sa-i dea sa bea din paharul lui, nu m-am mai putut stapini, si cam impleticindu-ma, m-am dus acolo, am batut cu pumnul in masa, strigind indignat:

Doamna, esti o nerusinata.

ridicat in picioare cu fata putin lungita de uimire, cu ochii mari... de-abia mai respira... isi framinta degetele lungi, parca putin uscate, vii.

Cine esti dumneata? Ce vrei? Parca m-ar fi palmuit.

Cine sunt? Ce vreau?... Ai uitat cind framintam cu dumneata droturile divanului meu? (Si stam gata sa lovesc in oricine.)

Toata gradina incremenise... Multa lume se sculase in picioare... Cei trei insa nu miscau nici unul, reputatia mea de boxeur si bun scrimieur ii inghetase pe scaune...

Doamna T. a inchis ochii si toate trasaturile fetei i s-au frint, doar dunga usoara dintre sprincene s-a inaltat... Avea gura indurerata, intredeschisa... de i se vedeau putin dintii frumosi de deasupra. Pe urma a deschis ochii, plini de lumina, lichizi, inlacrimati.

Atunci s-a sculat de la o masa un tip de lautar sau doctor, asa ceva, cu mustata de plotonier, cu mansete scrobite ca doua burlane, pe, care nu-l mai vazusem niciodata, s- a oprit in fata mea, m-a privit in ochi, aprig, si mi-a spus suierat, tare, amenintindu-ma cu aratatorul:

Domnule, esti un gujat... Si, daca n-ai fi beat, te-as palmui.

Am vrut sa ridic mina... Mi-era moale... am vrut sa injur, dar i-am intilnit ochii, am inceput sa-mi plimb limba uscata peste buzele arse, nu puteam articula o vorba... Se asezase iar jos, cind m-am dezmeticit putin si am facut doi pasi pina la masa lui, bilbiindu-ma:

Te rog... sa-mi dai adresa dumitale. M-a privit cu acelasi aer de matador:

Vila Victoria... Tekirghiol - sat.

Doamna T. s-a sculat de la masa si fara sa priveasca pe nimeni, cu ochii dusi, a dat buna seara si, impreuna cu doamna batrina, s-a urcat in hotel.

A doua zi, duminica, Marginoiu si Costescu s-au dus cu masina mea si i-au cerut sa constituie cartelul... Au luat apoi contact cu un capitan de infanterie si un profesor de liceu. Au cazut de acord asupra pistolului si toata dupa-amiaza Marginoiu a cutreierat Constanta ca sa gaseasca arme. S-au intilnit din nou si au convenit sa se amine o zi iesirea pe teren, iar Marginoiu s-a dus seara la Bucuresti de unde a adus pistoale.

Miercuri, dupa ce am incercat vreo doua terenuri, fiindca intilneam mereu oameni, la munca, pe ogoare, urmindu-ne in doua masini, am luat-o pe dupa „Hotelul Bailor”, in sus, ocolind in fata bisericii la dreapta, apoi pe un drum de care, in marginea unei tarlale de porumb... am iesit intr-o cimpie de la capatul lacului. Am schimbat trei focuri, eu tragind in sus si cred ca la fel a facut si Ladima.

Marginoiu mi-a marturisit mai tirziu ca a doua zi doamna T. i-a cerut staruitor o intrevedere si i-a spus ca acest duel nu trebuie sa aiba loc... Pe urma, cind el i-a explicat ca e inevitabil, l-a implorat sa faca asa

ca sa nu existe victime... A staruit atit, a plins aproape - mi-a spus el uimit - incit si-a dat cuvintul de onoare ca armele vor avea incarcatura insuficienta... N-a fost greu, mi-a spus, sa-i convinga si pe ceilalti trei, nici unul dintre ei nedorind sa-si provoace complicatii in caz cind unul dintre noi ar fi fost ucis.

Asa l-am cunoscut pe George Demetru Ladima, despre care am aflat tot atunci ca e ziarist in Bucuresti, si acum, sub fotografia asta legata cu panglica deasupra unui teanc de scrisori, il descopar parca intr-un mormint. Sa gindesc ca a iubit-o pe Emilia, sa-i gindesc alaturi mi-e asa; de greu, cit imi venea in scoala sa adun caii cu gistele.

Cind am venit in Bucuresti, il vedeam adesea pe strada... intr-o zi, imi aduc aminte ca, in fata cafenelei „Capsa”, ne-am salutat, am vrut sa-l opresc.

Emilia s-a intors, isi scoate chimonoul, caci e cald. O asteptam, caci imi dam seama ca scrisorile isi capata intelesul, numai cind ea le comenteaza si opune si punctul ei de vedere...

Vine Valeria cu cafelele numaidecit... Ai dormit?... De ce nu te odihnesti putin?

Nu... ma simt bine si asa... Mai bine mai citim scrisori.

Se suie linga mine, de trosneste patul cind pune pe el intii genunchiul voinic... Pe urma se ridica mult spre capatii.

Iau o noua scrisoare, cu cerneala violeta (probabil o luase cu el la Tekirghiol, scriitor cu tot felul de manii).

Nu mai inteleg nimic, pentru D-zeu... Astept de doua saptamini o scrisoare de la tine... Eu plec de aci la sfirsitul lunii... Trebuie sa vii si tu neaparat la 15 august. Caci atunci incep repetitiile la National... A fost pe aci un poet cunoscut al meu si bun prieten cu directorul... Am vorbit in trecut cu el... Are o piesa in versuri frumoasa, si l-am rugat, in cazul cind vei fi angajata, ceea ce crede si el ca vom obtine de la V. care e foarte simpatic, sa-ti dea un rol in piesa lui. Eu poate sa plec si mai devreme, caci am cheltuit mai repede decit credeam banii... Tot H. crede ca va obtine pentru mine o traducere in versuri de la teatru. Astept toamna asta... iti spun drept, cape o primavara a vietii mele... Vino, Emy draga, in str. Plevnei mai curind, sa invingem amindoi. iti trimit si vreo doua poezii pe care le-am scris aci... M-ar bucura mult sa le gasesti pe gustul tau...

G.D.L.

Foarte tirziu am aflat ca Demetru Ladima a fost poet... Pot spune ca abia cind s-a sinucis, citind vreo doua necroloage pe care le-am inregistrat cu o adevarata uimire (mai ales ca vorbeau despre el ca despre un geniu neinteles).

E putin probabil insa ca poeziile au fost pe gustul Emiliei, caci vad ca nu le-a pastrat. Acum fumeaza privind fix, dar nu-mi vine sa cred ca gindeste, nici ca se plictiseste, pentru ca stiu ca planurile ei sunt satisfacute de vreme ce gasesc macar aceste scrisori interesante in casa ei. Sta asa, cum ar sta un peste in borcanul cu apa, fara nici o nevoie de gindire sau miscare, cu fata in sus... Sinii i s-au revarsat usor inspre coaste cu banii aramii, moi, latiti.

Draga Emy,

Speram sa te mai gasesc acasa... Vin direct de la teatru. Am stat pina la 2 ½, Valeria imi spune ca esti invitata la masa la „Enescu” de catre un unchi al tau si ca ea n-a vrut sa mearga. N-am putut face nimic, caci astepta o lume imensa, iar directorul a venit de la minister abia pe la 12 ½ Si biroul sefului de cabinet si biroul de asteptare erau intesate... Cei mai multi erau nervosi, parca erau la un doctor de boli nervoase... Am intilnit vreo doi scriitori, multe actrite tinere, care povesteau fel de fel de lucruri, cum au petrecut la bai... Era si directorul unui teatru particular, caruia vream chiar sa-i vorbesc despre tine, darm-am razgindit, caci cred ca e mai bine pentru tine la National... Emy, am cunoscut un batrin admirabil, cu care am petrecut o ora aproape, plina de farmec... Dupa ce ne-am cunoscut, in mod foarte simplu de altminteri, caci m-a vazut ca privesc atent, in biroul sefului de cabinet, un tablou alcatuit de el din fotografii de ale actritelor celor mai mari, care au ilustrat Teatrul National, Eufrosina Popescu, Aristizza Romanescu, Maria Ciucurescu, Tina Barbu, Lucia Sturza si altele. Un tablou foarte interesant, pentru ca e neasteptat de variat si bogat, dar putin cam comic pentru ca unele din actualele stele sunt acolo imbracate dupa moda de la 1906, cu mineci cu bufanti, cu parul claie, peste care e pusa, cam spre crestet, piezis, o palarie de fetru barbatesca prinsa cu un ac, incit cred ca - vorbesc de cele care traiesc -bucuroase ar renunta la cinstea unui astfel de tablou istoric. M-

a invitat, cind a vazut ca ma intereseaza, sus la biblioteca sa-mi arate alte lucruri colectionate de dinsul... Afisul de la premiera Fintina Blanduziei, fotografiile de-ale lui Pascaly, Grigore Manolescu in Hamlet, Matei Millo in Lipitorile satului... Un adevarat muzeu adunat de acest domn marunt, cocosat putin si cu fata zbircita ca a lui Voltaire... La plecare, dupa ce mi-a povestit o multime de intimplari, domnul Basarabeanii - asa se numeste - mi-a cerut si fotografia ta, caci, incintat de cordialitatea lui, i-am marturisit ce caut la teatru, ca s-opuie in tabloul istoric. Emy... Emy, sunt sigur ca va fi bine...

G.D.L.

Emilia ridica din umeri cu o nedumerire dispretuitoare.

- Acum intelegi? Se dusese la National, si in loc sa caute sa vorbeasca cu directorul si-a gasit tocmai pe Basarabeanu ca sa discute... Seara i-am spus-o... si mi-a promis ca a doua zi vorbeste neaparat cu directorul. Eram necajita, caci tocmai atunci venise in Bucuresti un fost deputat de la Birlad, care nu-mi lasa un minut liber. Vreo trei zile a trebuit sa iau masa si la prinz si seara cu el.

Haide, inca una, pe hirtie luata de la tutungerie.

Scumpa mea,

Scumpa mea... scumpa mea... Vestea buna... vei fi angajata sigur... Cind (i-am spus ca ma duc... Am fost... Azi era lume tot atat de multa ca ieri. Directorul a venit tocmai pe la 1 si un sfert... A primit intii pe directorul teatrului particular, in urma a intrat regizorul la el si a stat pina pe la 2. Dupa asta a primit pe doamna M.R., pe care seful de cabinet a chemat-o la telefon de acasa... incepusem sa devin nervos... Toata lumea se inacrise de asteptare... Unele doamne rugau staruitor pe seful de cabinet, un tinar blond si foarte amabil. Cu toate ca se facuse ora doua si ceva... a renuntat si la masa si la tot, a dat ordin sa fie introdusa toata lumea... Ne-am aliniat in cabinetul lui, ca soldatii la raport. Chiar ca la raport a inceput cu cel din dreapta. Marturisesc ca as fi vrut sa-i vorbesc intre patru ochi. Asteptam destul de stinjenit sa-mi vie rindul... Era cit pe aci sa-i vorbesc despre altceva, mai ales ca vreo doua fete inaintea mea, absolvente, cerusera sa fie si ele angajate si abia dupa multa razgindire le puse sa vie miine.

... M-a recunoscut, mi-a zimbit foarte amabil, cu figura lui de mandarin chinez, dar cind i-am spus ce vreau, s-a cam intunecat. I-am explicat ca e vorba desigur de unul dintre cele mai mari talente ale teatrului^ nostru. S-a intors zimbind catre Horia Dumbrava, care era si el de fata, dar se vede intrase pe alta usa, ca eu nu l-am vazut cind a venit... A trecut pe urma la cei din stinga mea. Horia mi-a facut semn sa astept...

Tot timpul directorul era ginditor si parca ma uitase cu totul... Si-a luat palaria, si-a pus-o pe virful capului, iar fara sa scoata nici o vorba... Dumbrava mi-a facut semn sa viu dupa el...

Cind m-au vazut plecind cu directorul, servitorii m-au salutat respectuos si parca mirati. In strada astepta automobilul si inainte de a se urca, V., care statuse mereu pe ginduri, de era sa plec fara sa dau buna ziua, ca sa nu-l mai trezesc din reveria lui, m-a intrebat, dintr-o data:

„Domnule Ladima, nu vrei sa faci o traducere pentru Teatrul National?” Am ramas uimit...

am explicat ca as face-o bucuros, ca as avea chiar nevoie... Atunci mi-a intins mina si mi-a spus sa trec miine pe la teatru... L-am intrebat insa ce face cu tine... M-a privit mirat, pe urma a clatinat din cap si mi-a spus: „Spune-i domnisoarei sa vie la teatru la mine”.

O intreb surizind:

Te-a angajat?

Pina la angajament a mai trecut o luna... Mergeam in tiecare zi amindoi ca la scoala, la director acasa - unde astepta si mai multa lume, ca era si avocat. Era insa un tip foarte bine si pina la capat tot m-a angajat.

Cit de neasteptata e toata straduinta omului acesta, cu mansete rotunde ca niste burlane si mustata de notar - daca n-as sti ca s-a sinucis, toate necazurile acestea ale lui mi s-ar parea comice.

Tot mai citesti? ma intreaba Emilia.

Cit e ceasul?

Intinde mina sa ia bratară. Cum s-a intors cu fata in jos talia i s-a sucit pe solduri. Sinul mic c ca un fruct mare, molatec intre subsuoara bratului intins si pintec...

E patru si jumătate.

Iau un aer plictisit, ca si cind m-as intreba pe mine insumi, pe urma asa, fara interes:

Mai am timp, mai staiu... Pina la opt n-am ce face.

De ce nu dormi putin?

Insista atit sa dorm si nu stiu de ce... Ar Fi o acceptare din partea mea, o gazduire care ar crea o situatie de egalitate, sau are ceva de facut?

Pe un petec de hirtie cu creionul:

Daca vii inainte de cinci acasa, treci pe la teatru... Am vorbit cu regizorul sa-ti dea sa dublezi pe Portia din Shylock. E, pe la sase, la teatru.

M-am dus la director si am vrut sa-i arat gazetele de productie... Nu le-a citit si mi-a spus ca are in cap o piesa de mare succes cu un rol pentru mine... Haloimasuri! Venise Sfintul Dumitru, si eu nici nu aparusem pe scena, la repetitie macar.

„Sfintul Dumitru"... Din nou se aduna ca o figura de nori in mintea mea. Daca as gindi m-as simti poate bine, ca dupa o lasare de singe.

Dar nu... alt bilet.

Draga Emy, ieri am intilnit la teatru pe autorul Sufletelor tari, care mi-a spus ca nu te cunoaste, dar ca in principiu nu are nimic de obiectat daca vrei sa dublezi pe doamna Filotti... l- am cerut sa-mi scrie doua rinduri catre regizor, sa spuna ca el crede ca esti indicata pentru rol. Stiu ca autorii au dreptul sa-si aleaga interpretii... Prin urmare, de Sf. Dumitru vei juca sigur.

- A trecut si Sfintul Dumitru si tot nu mi s-a dat rol, imi explica Emilia, care, sprijinita intr-o rina, citeste cu mine.

Se aud batai in usa si ramin incremenit, cind aud glas indreptat spre noi:

Emilia!

Ma lamureste in mod firesc... facindu-mi semn sa stau linistit.

E Valeria care ne aduce cafeaua.

As vrea sa ma acopar. Mi se pare nemaipomenit... Ce gindeste, exact, femeia aceea, despre ce e inauntru? I se pare fireasca aceasta situatie? Ce crede ea despre gindurile mele? S-o fi intrebind asta?

Emilia si-a pus babosii, a strins in jurul soldurilor doldora chimo-noul rosu si a intredeschis usa. Ma acoperisem pina la git. A primit tava cu cestile frunza si pahare cu apa, pe urma a iesit din nou. Am aprins tigara si m-am gindit asa, in mod stupid, intrebindu-ma daca Ladima o fi banuit vreodata scenele acestea.

„Sfintul Dumitru"... L-am intilnit iar, dar fara sa stiu nimic din ceea ce stiu azi. Ce ciudat mi se pare sa leg, deodata, de viata mea trecuta o alta viata, la intretaiere, la o data anumita. Stii ce faceai acum un an la data cutare, pentru ca viata ta trece, asa ca un fir, si prin data asta. Dar sa descoperi ca prin aceeasi data, alta viata trece cu firul ei ti se pare ceva din alta lume... Ai impresia asta, cind citesti in ziar despre o drama recenta...

„Se cunoscusera anul trecut la curse... la Derby"... Si numaidicit... „Dar la curse la Derby anul trecut eram si eu... Stai, ce faceam in ziua aceea?"... „Au venit si au luat masa la un restaurant de pe 11 Iunie"... Nu, eu am fost la masa intr-o familie... Iata ce facea deci Ladima, care-mi apare din neant, parca, la 26 octombrie, cind firele noastre s-au intretaiat iar. Alerga dupa regizorii Teatrului National.

Eram cu „rabla" intr-un sant, in dreptul unui loc viran dinspre capatul parcului Filipescu, spre Calea Dorobantilor, tirziu de tot, dupa miezul noptii... Fusesse o zi calduroasa de toamna, ca de vara... Pe la unele cafenele mai erau mese afara...

Mincasem la un restaurant de la Sosea, unde staturam pina pe la patru, cu prietenii. Plingeam - cu cotul pe volan - cu capul intors pe spatarul fotoliului. Cineva s-a apropiat de mine si atunci m-am oprit din plins, fara sa ridic in sa capul.

Domnule, ce naiba ti s-a intimplat?... Esti ranit?... Sergent, ei sergent ! ... Vino incoace.

Sergentul i-a strigat de departe:

Lasa-l, domnule, ca e beat...

Strainul, a carui voce imi era totusi cunoscuta, dar n-o puteam identifica, a staruit:

Beat, beat... dar s-o fi ranit. Sergentul a raspuns din nou:

Lasa-l, domnule... Asta e obiceiul lui... Nu e intia oara... Lasa-l in pace...

Abia cind mi-am dat seama cine e, in lumina lunei tirzii, la ora aceea, m-am infiorat. Era domnul de la Movila cu care ma batusem in duel... Parca era un strigoi, desprins de cele pamintesti.

Am ridicat incet privirea.

Buna seara, domnule... si deschizind portita masinii... nu vrei sa stai putin linga mine?

S-a urcat cu oarecare dificultate, caci masina, bagata in sant, era destul de inclinata... N-as putea sa spun ce bucurie m-a cuprins, ca o inseninare stelara, o data cu venirea omului acesta, care inca de la Movila imi daduse o impresie de loialitate si bravura... Il simteam ca pe un frate bun.

L-am intrebat insa abia dupa un timp:

De unde vii?...

Umblu asa nauc... uneori noaptea... cutreier mahalalele, ca o stafie, cind toti dorm... Stau tocmai pe Rahovei... Dumneata?

Am umblat si eu cu masina inspre Ploiesti... Veneam spre casa... Mi-era teama sa nu ma intrebe de ce plingeam... dar mi se paru straniu, din punctul lui de vedere, ca nu ma intreaba totusi... Calea Dorobantilor la ora aceea era de obicei neumblata... insa de cind se stricase soseaua Jianu... multe masini treceau pe acolo, spre oras, claxonind din pricina carutelor care veneau cu alimente spre piata si luminind cu farurile. Noi eram insa cam la cincizeci de pasi din drum. M-a intrebat tacut:

Ai tigari?

Am intins tabachera si mi-am scos si eu una... Bricheta insa nu lua foc...

Ai chibrituri?

-Nu.

A venit sergentul care ne-a dat sa aprindem, si, dupa ce si-a aprins si el tigara oferita:

Vad ca sunteti cunostinte?

Da, ne cunoastem.

Buna seara... si s-a departat, calcind cu tocure grele...

Ladima a fumat tigara toata in tacere, intors cu fata cind inainte, cind rasturnat, spre cer... Cind tragea, ii vedeam figura palida cu orbitele adinci, cu mustata ridicata.

Lumina lunei pline facea ca formele sa aiba oarecare limpezime, dar totul era scaldat ca intr-o umbra cro-mo... A zvirilit mucul de tigara.

Mai stai mult aici?

Nu stiu...

A urmat apoi iarasi o lunga tacere. Cum dincolo de sosea erau case mici de mahala, se auzeau din cind in cind latraturi de ciine. De altfel, e probabil ca si putinele vile care se cladisera aci, in plin cimp, dupa un plan de parcelare pe care pentru moment nu-l puteai ghici, erau pazite de ciini. Prea erau departe de oras.

Cum iti convine... sa plec? sau sa mai stau?

Daca vrei, mai stai, pina se stinge lumina de la fereastra aceea mare de colo.

Astepti vreo femeie?... E acolo o femeie... dar n-o astept... E doamna de la Movila pentru care ne-am batut in duel.

N-am putut sa-i vad fata, dar am simtit ca a tresarit, dupa cum si-a inclestat mina in spatarul gros al fotoliului.

Cum? o cunosti?

Am zimit si am simtit ca o voluptate grea, cu gust de pelin si doctorie, sa-i spun omului acesta pe care-l ghiceam un suflet deosebit de al multimei, intelegator ca un duhovnic lumesc, sa-i afirm raspicat si greu, cu ostentatie.

O iubesc de patru ani.

De cind vreau sa ajung odata aci, la aceasta spovedanie, de aproape doi ani...

A ramas iarasi indelunga vreme pe ginduri... Atunci incercam sa ghicesc cam ce gindeste, cum as fi asteptat fara rasuflare o sentinta, dar azi, dupa aceste scrisori, stiu mai bine.

De ce i-ai spus vorbe atat de grele la Movila?...

Pentru ca imi era cu neputinta sa vad alti barbati ciocnind paharele cu ea, cu inteles...

As fi vrut din tot sufletul ca omul acesta sa ma intrebe mai mult... Era singurul pe lume caruia i-as fi incredintat taina, pe care n-o stiu nici parintii mei, faptul cumplit care e cancerul vietii mele, care ma face sa fug de o femeie iubita. Posibilitatea de a povesti cuiva cit sufar m-ar fi usurat poate ca filtrarea singelui. As fi vrut sa-i spun ca de un an si jumătate viata mea e o viata de spion si condamnat... As fi vrut sa-l rog eu sa mi ceara sa-i povestesc, caci desi era atat de tacut si indepartat, il ghiceam in stare de o mare prietenie... Mi-a spus rar, nedumerit:

Mi s-a parut, la Movila, ca nu va cunoasteti.

Ne cunosteam, dar nu ne vorbeam... Pentru ea venisem acolo... Ca s-o supraveghez... Imi venea sa-i

spun: „Dar ca sa intelegi, ar trebui sa-ti povestesc multe... Ar trebui sa stii cutare si cutare lucru." Azi imi dau seama ca putea oarecum sa ma inteleaga si fara sa-i spun nimic...

Acum luna apusese si era racoare... Fereastra, foarte mare, mai mult decit dubla, era mereu luminata. Vila, moderna de tot, se distingea alba, umbroasa, cu linii geometrice si balcoane dreptunghiulare. Fereastra era ca un far in noapte, spre cimpul dinspre Floreasca inspaimintator de plin de viata, la etajul al doilea, ultimul, caci nu erau decit doua.

Crezi ca e cineva inauntru?

Nu stiu, dar cita vreme e lumina aprinsa nu-mi vine sa plec. Poate ca e un barbat, poate ca, singura, citeste...

Poate sa fi uitat lampa aprinsa?

Poate si asta...

De cind esti aici?

De vreo doua ceasuri.

Si ai vazut miscare in camera? Cred ca s-ar vedea umbre miscindu- i se pe perdea.

Nu... n-am vazut nimic.

Atunci nu e nici un barbat... Daca ar fi un barbat inauntru ar fi oarecare miscare in camera...

Asa mi-am zis si eu... De dormit, chiar in doi - si mai ales - se doarme mai bine cu lumina stinsa... Marturisesc ca si eu, singur, rationasem asa... dar nu-i spuseseam lui Ladima, imi era teama ca, daca totusi ar fi altfel, daca totusi ar fi fost un barbat inauntru, as fi fost ridicol, asa, in fata nimanui, a golului, dar as fi fost.

Are obiceiul sa citeasca seara in pat... Asteptind aci imi pare ca sunt cu ea... Nu vorbim „din cauza ca ea citeste"... Vrei sa mai stai cu mine?...

Mai ai tigari?

In clipa aceea, s-a miscat o umbra la fereastra... S-au ridicat storurile si a aparut ea...

S-a rezezat in coate pe chenar, si-a aprins o tigara... - Am tremurat de coincidenta tigarilor, caci parca ar fi stiut ce vorbim noi, parca ar fi continuat, aparind dintre culise, scena noastra... Era imbracata intr-un chimono alb de matase care lucea in lumina si care-i infasa bustul oblic. Apusese luna... era inspre zori un intuneric pufos acum, cetos... Era cu neputinta ca ea sa ne vada in sant... imi venea totusi sa urlu, exasperat, de acolo de jos: „te iubesc" si sa fug apoi in noapte... Dupa ce a sfirsit tigara a plecat de la fereastra si, fara sa lase storurile, a stins lampa.

Emilia, care se intorsese, ma intreba uimita de ce nu beau cafeaua, ca s-a racit.

- O beau rece, imi place sa fumez aci la tine.

In realitate am asteptat-o, caci doream sa citesc scrisorile neaparat impreuna cu ea, ca s-o fac sa-mi dea mereu amanunte fara sa-si dea seama, desi altfel e de o siretenie frusta.

Am intrebat pe Ladima daca vrea sa mergem pina la Sinaia. Stiam ca a doua zi e Sfintul Dumitru si ca nu are, probabil, gazeta...

Mi-a spus ca ii e indiferent... merge oriunde... Nadajduiam, gindul meu intim era ca pe drum vom avea mai mult de vorbit... ca are sa ma intrebe, ca va exista un om caruia sa-i spun tot ce adunat, dospit in mine, imi arde sufletul fara legatura cu nimeni, fara drept de vorba... Dar nu m-a intrebat nimic. Toamna era bogata, iar Sinaia l-a impresionat mult, caci despre ea devenise vorbaret.

Ai avut o buna idee. E o melancolie limpede, regala, in aceste vile splendide si goale, in soarele acesta care lumineaza viu, dar slab, bulevardele. O mai fi vreo pereche intirziata pe aci, neindurindu-se sa sfirseasca o poveste frumoasa ? La Bucuresti melancolia are ceva mizer. E cu ploaie, cu lemne in strada si canale desfundate, cu ziduri leproase, cu trotuarul spart, care te stropeste, cu strazile sucite.

As fi vrut sa-l socotesc invitatul meu, cum era, dar mi-a fost cu neputinta sa platesc pentru amindoi nota la masa... A platit singur, trebuind sa se deduca dupa lista... Avea ceva de „monsieur". De atunci am mai fost de citeva ori in parcul Filipescu, si pe urma aiurea, cu masina.

Tresar, caci Emilia stringe pachetul de scrisori.

Ce faci, de ce iei scrisorile?

Mai vrei sa citesti ?! intreaba mirata si multumita. Iti plac chestiile astea ? Parca te gindeai la altceva.

Ce vrei sa facem ? afara e prea cald...

Soarele, desi a trecut spre apusul cardinal si deci a ajuns piezis spre ferestrele dormitorului, cum suntem in vara, e inca sus si patrunde prin storurile de pinza galbuie.

Aleg o noua scrisoare si intreb, ca sa-mi creez o introducere: -Asta cind ti-a scris-o ?

Nu stiu, sa vedem ce e. Se apleaca pe mine, cu virful sinului drept uni atinge umarul... Si ramine nedumerita, cautind. Scumpa mea, scumpa mea,

Am trecut pe la 11 ½ pe la voi, si Valeria imi spune ca dormi inca... Am rugat-o sa nu te destepte, caci e un somn binemeritat. in stalul meu am fost fericit, Emy, mai ales dupa emotiile ultimelor zile. De doua ori era sa scoata piesa... Cind am mai vazut aseara ca din senin, dupa o zi de toamna asa de frumoasa, incepe sa ninga, eram deznadajduit... Ma intrebam ce vei face... ce enervata trebuie sa fii si tu... La inceput am crezut ca fulgii mari si rari au sase opreasca... Pe urma a inceput lapovita, pe la 7 a inghetat si lapovita, iar pe la 8 nu mai umblau nici tramvaiele, nici automobilele... N-avem noroc, Emy... Ma mir ca au venit si cele cincizeci-saizeci de persoane care au fost in sala. Daca insa cu astfel de sala iei aplauze la scena deschisa, insemneaza ca esti o artista exceptionala... Toti ochii erau inlacramati cind ai strigat cu fata contorsionata de durere, cu pumnii strinsi... cu pieptul scos afara...

Plina de importanta, dar potolita (si tocmai asta da impresia de plin de sine), Emilia ma lamureste: Cind am debutat la National in Secretul mamei.

-Daa ? si surid,prosteste, cum cauti sa fii la nivelul copiilor, pronuntind peltic cind vorbesti cu ei ... Ei ... nu zau ... ai avut succes ? Ma indoiesc, asa, admirativ.

-N-a fost lume multa, dar am avut aplauze la scena deschisa.

Goala cu piciorul sting adus sub cel drept, de-i indoaie plinatatea coapsei, nu cred ca minte.

...Dupa teatru te-am asteptat, in berarie la „Elvetia”, sa te vad iesind, asa cum ne fusese vorba ... Un ceas am stat – pina pe la 1 ½ - aproape lipit de geam.

Viscolul incetase si se vedea foarte bine ... Ti-as fi recunoscut imediat mantoul...

-Aveam un mantou de vizon... il stia.

Emilia numeste asa probabil vreo imitatie de ciine, lucrat.

...Pe A.L. am vazut-o cind a plecat, si pe Ciprian, si pe ceilalti. As fi foarte fericit, Emy sa bem impreuna un pahar de vin ca sa sarbatorim seara asta atit de asteptata... Atit de greu pregatita... Surideam singur, in gind, la nadejdea asta... Valeria imi spune ca erai obosita si ca te-ai culcat fara sa maninci chiar, Emy draga, iti las aci un mic dar... E o cruciulita pe care o am de la mama. As vrea sa insemn cu ceva seara asta de succes din viata ta... Niciodata nu m-as fi despartit de ea... dar de gitul tau isi pastreaza toata frumusetea gindului care mi-a daruit-o.

Mama ar fi bucuroasa s-o stie la tine. Iti sarut de zeci de ori miinile,

G.D. Ladima

Mi s-au umezit ochii... Sunt tot cutremurat. Dar, ca in cazurile din razboi, cind doi conationali din misiune se intilnesc, neasteptat, in teritoriu strain, insa ca sa nu se tradeze, trebuie sa pastreze tacere si anonim, ignorindu-se, caut sa surid indiferent, ca sa nu trezesc banuiala Emiliei. Am aitea de aflat... Intreb cascind:

Ce cruciulita ?... O mai ai ?

O cruciulita de aur, asaa... E la Valeria in scrin. Mi-a parut cam rau atunci ca nu ne-am vazut... Dar eram invitata de catre un cunoscut la un supeu ... la „Iordache”, intr- o camera separata... Erau vreo trei fete, doua de la alt teatru, cu prietenii lor... Cind am iesit de la „Royal” a doua zi, era 9 dimineata, si mi-era o teama grozava sa nu ma intilnesc su el, caci pe acolo, pe Sardinar, sunt numai gazete si mereu intilnesti gazetari. Dar era prea mare zapada.

O vazusem si eu. Dupa citeva zile, in Secretul mamei. Mi-a facut rau...

Avea un fel de suferinta, fara frunte, aproape fizica, pe care Emilia o crede totul pe lume, cum boxerului cu ceafa hipertrofiata de rezistenta crede ca muschii lui sunt deasupra, sunt idealul civilizatiei intregi.

Trage incet din porttigaretul de бага rosie.

Am avut si atunci o bataie de cap si o grija... Nae Gheorghidiu ma anuntase ca o sa vie la mine intre 6 si 8, dupa ce iese de la Camera...

Ramin uimit, am o tresarire, cind aud numele asta, dar ma opresc numaidecit, caci altfel nu mai aflu nimic. Emilia poate fi sincera numai cind e nevoita sa palavrageasca pentru ca sa poata retine, din interes, vreun om care altfel n-o apreciaza...

De obicei Ladima (ea spunea pe nume tuturor si familiaritatea ei cu numele lor social parea si mai penibila) nu venea pe inserate... Asa... uneori dimineata, alteori imediat dupa masa... De cele mai multe ori

venea seara si apoi ieseam la cinematograful sau stam acasa... Drept sa-ti spun, mie nu-mi prea place cind mi se vira cineva asa, in suflut. I-o tai scurt. Dar mi-era mila de el. Acum picase si nu era chip sa-l urnim din loc... Se facuse 6 si eram disperata. Pentru ca ne asteptam din clipa in clipa sa vie Gheorghidiu. Am luat-o inainte si i-am spus ca asteptam pe un domn din Birlad, care e arendasul mosioarei noastre... si, mai sczut, ca intr-o paranteza smechera: I-am spus ca avem o mosioara langa Birlad... Ca trebuie sa discutam contractul... Cind veni Gheorghidiu, era foarte necajit ca il gaseste aici... dar l-am trecut numaidect in dormitor, iar el a ramas cu Valeria. Usa, vezi, e de lemn si nu se prea aude prin ea...

Parca aveam si ce vorbi. Ca de obicei cind venea la mine, Gheorghidiu era grabit si nu se dezbraca, pentru ca poarta briul lui Iov, si-i venea greu sa-l puie la loc... Raminea asa imbracat, in vesta, si punea un servet pe genunchi, ca sa nu-si pateze pantalonii.

La inceput il necajise ca intilneste pe altcineva, dar i-am explicat eu ca ² oruda a noastra, pe urma a inceput chiar sa-i placa... Il auzea vorbind incet cu Valeria, nu se intelegea ce spunea, dar vocile tot se auzeau... Gheorghidiu se oprea citeodata sa asculte, ca era nebun si scirbos... La plecare mi-a dat doua mii de lei: „Da-i si omului care e in sufragerie cinci sute de lei” ... I-am luat... dar cum era sa-i dau lui Ladima ?

De cind povesteste s-a ridicat drept. Capul rotund, cu liniile caligrafiate, e insa tot absent. Sta asezata. Picioarul dinspre mine e indoit de la genunchi, proptind pieptul si sinul, iar celalalt, dreptul e lungit pe cearsaful alb. Belsugul coapsei indoite a cizut putin arcuit, spre asezarea de carne care-i sustine trunchiul, acoperind astfel ca un val cald insasi feminitatea femeii, din care depaseste usor vreo doi cirlionti aurii. Acolo, inspre aceasta parte de „infruptare” pielea pulpei struguroase, cu ochiuri alburii, se afuma parca in partea dinauntru a coapselor, si fiindca explicatia spontana, a spalaturilor, e absolut absurda, ma gindesc deci la motivele atavice. Naiba mai stie!

Sinul, de o greutate mica, rotunda, e turtit ca o minge calda de genunchiul acesta sting de care se sprijina. Genunchiul insusi, neted si lucios ca sideful deasupra, a capatat intr-o parte si alta, deasupra subtoarei lui, doua indoituri de carne grasa, ca doua toarte de vas. Celalalt picior e intins ca si cind ar masura asternutul. Picioarele insesi nu le-ar avea Emilia urite, dar degetele mari la fiecare sunt putin intoarse in sus, ca si cind ar ridica plictisite capul. Nu stiu cum sa spun, asa anapoda, uite, am impresia ca Emilia privit niciodata un rasarit de soare (si poate ca ar trebui sa fac cu ea un zbor in zorii zilei) si n-a privit cu ochii acestia mari de tot, linistiti, niciodata, singura fiind, asa fara motiv, o floare (ma intreb insa daca eu insumi facusem aceasta inainte de a cunoaste pe doamna T.).

O privesc si o ascult.

Tocmai cind mi-era mai mare teama sa nu se intilneasca prea des cu Gheorghidiu, am avut noroc ca s-a separat.

Pe Nae?

Ma priveste solid.

Nu... nici prin cap nu-i trecea. Nu banuia nimic. Sa vezi... Venise sa ma ia de la teatru si tocmai atunci trecea pe acolo ajutorul de regizor, ala care ne punea pe lista de figuratie... Toate fetele sunt dragute cu el... Mimi Stoenescu s-a si culcat cu el...

Am ramas uimit.

Mimi Stoenescu ?

Da, draga. Ce vrei sa faca fata? Mie imi promisese... si se tinuse de cuvint. Dar intelegi, pentru viitor. Trebuia sa fiu draguta cu el... Cind a trecut pe langa noi, l-am oprit: „Ce mai face baiatul dulce?... Sa-ti dea maica o pupica...” si l-am pupat. Ladima s-a facut vinat. N-a scos o vorba tot timpul pe drum, iar la plecare nu mi-a sarutat mina... Mi-a strins-o... asa... plictisit... N-a mai dat pe la noi vreo doua saptamini... Vrea sa ma pedepseasca, sa ma faca sa sufar... Cum imi convenea grozav... de parca eu comandasem asta, l-am lasat bineinteles in pace... Dar cind Gheorghidiu a plecat, nu stiu unde, la o chestie de-ale lui, i-am trimis un biletel: „Tot mai esti separat? De ce nu vrei sa intelegi? Mi-e dor sa te vad.” Mi-a raspuns cu biletul asta... Si cind a venit sa ma ia la teatru, parca fierbea de bucurie... atit suferise in doua saptamini.

Avea in mina, mina ei grasuta, un bilet cu litere mai culcate ca de obicei, pe care-l luase din cutie pe cind povestea.

Numai d-tale crezi ca-ti este dor? Noua, crezi ca nu ne e dor de d-ta?... Si ce dor...

George

De ce i-ai scris?... De ce ai cautat sa-l faci sa se intoarca?

Ne era uneori de folos... Si putin plictisita, ca pentru un lucru pe care in definitiv nu-l prea pricepea

bine: Valeria spunea ca sa nu rup... Ca e o greseala... Ca e mai bine sa-l duc asa, cu zaharelul... La intoarcerea lui Gheorghidiu... a fost insa un carambolaj ceva teribil. Intr-o seara, deputatul a spus ca vrea sa vie la mine, dupa noua seara. Mi-a dat si un bilet de cinematograf pentru Valeria, asa ca ea, dupa ce a pregatit citeva sticle de vin si o gustare cu de toate, pe care le-a pus in dormitor, pe mescioara aia joasa, a plecat... Din greseala, cind a venit Gheorghidiu, am uitat sa inchid usa de la intrare...

Noroc ca el nu scoate nimic de pe el pina in dormitor. Ca, sa vezi... Tocmai aproape de zece aud sunind... Vorba aia, m-am mirat... Gheorghidiu a tresarit, dar i-am facut semn sa taca... Am tacut si eu. A sunat asa... poate zece minute, ca se vedea lumina din antreu, pe urma mi-am dat seama, pe sub usa... Poate ca a apasat clanta si a gasit deschis... A intrat... mirat, se vede, ca e deschisa... ce-o fi vrut nu stiu... ca o data i-am auzit pasii in sufragerie. Am sarit ca arsa... goala cum eram si am tras zavorul... A simtit. A batut furios in usa... a zgiltinat-o... Lui Nae Gheorghidiu de groaza ii curgeau balele... Dupa citva timp s-a potolit, dar n-a plecat... Parca s-a culcat dincolo pe divan si asculta. Drept sa-ti spun, m-am speriat si eu. Il stiam nervos, in stare de orice nebunie. Batrinul imi spunea mereu bilbiind de spaima: „Poate ca vrea parale... ? Asta ma plictiseste. Ti-am spus... Cine e ? Ce vrea ?” Mereu se scula si se imbraca, punea briul lui Iov -ca acum, seara, il dezbracase - si iar il scotea... Parca nu stia cum sa se infatiseze cind celalalt o sparge usa... Dupa vreun ceas Ladima a plecat... A spart niste cesti care erau aci... o fi injurat si a trinitit usa... Tot mi-a fost frica si am iesit cu bagare de seama sa vad... Plecase... Slava Domnului... M-am dus acum sa inchid usa... Ce sa vezi? Scosese cheia, incuiase usa pe dinafara si luase cheia la el... Uimita: o luase la el! Eram acum inchisi in casa... Nae spunea ca in orice caz n-ar pleca, pentru ca nu vrea sa se intilneasca cu derbedeul, care, zicea el, sigur, il pindeste in strada... Da pe urma... zau... ce sa-ti spun, chestia vedeam ca-l excita... Ma intreba, cind ii venea mai bine... gifiind... asa in soapta... aiurit... „Te iubeste?... Spune... te iubeste?...”

Ascult automat... S-a rasucit in mine, ranit, ceva ca o foaie aprinsa, dar Emilia continua senina:

... Mai greu a fost cind s-a intors Valeria... Un ceas ne-am caznit pina sa stricam broasca... Azi imi vine sa rid ce caraghiosi eram facind amindoi pe lacatusii, cu securea de taiat lemne, dar atunci i-as fi tocat capul nebunului ala. Si Valeria care inghetase la usa... Tocmai la prinz mi-a trimis cheia si cu o scrisoare batjocoritoare, care n-o am aci, ca am facut-o bucatele... Ma facea ca pe o femeie de strada... Spunea ca niciodata nu m-a socotit altceva... ca nu m-a iubit... ca-i e sila de mine... Ca ar vrea sa nu ma mai intilneasca niciodata. Vro doua luni de zile, asa... pina la inceputul lui februarie, n-am vorbit. Ne-am intilnit de citeva ori, dar a intors furios capul... O data la cinematograf, din intimplare am fost alaturi... Cind m-a recunoscut in pauza, s-a sculat si a plecat...

Nu pot sa spun ca asta nu-mi cadea in vremea aia foarte bine... dar oricum, vorba Valeriei, era bine cind venea, ca tot aveam nevoie de el... Tocmai peste vreo doua luni, cind ne-am impacat, i-am explicat asa, pe larg, ca din cauza ca am fost singura in casa, m-am speriat, ca eram goala, ca nu am stiut cine e ... ca am crezut ca e vreun hot. M-a crezut. Si tot el si-a cerut iertare... Mi-a spus atunci cit a suferit... Pe divan a stat un ceas, hotarit ca daca se deschidea usa si aparea un barbat sa ma stringa de git... Lui, spunea ca nu i-ar fi facut nimic... I-ar fi strigat numai sa iasa... Si daca n-ar fi iesit, numai atunci l-ar fi sugrumat. Zicea ca a suferit ca un ciine singerat, ca i-a fost teama ca o sa innebuneasca si a pornit asa, cu ochii in foc si cu timplele pocnind... pe strazi, prin zapada... fara sa stie unde... Zicea ca nu putea sa respire si mai mult alerga... Pe urma, dupa ce a obosit, s-a dus la femei in Crucea de Piatra unde a stat pina aproape de prinz... cind mi-a scris scrisoarea si mi-a trimis cheia.

... Eu stiam ca el mai bine moare, dar nu face primul pas sa ne impacam si de aceea ii scrisesem eu: „Domnule, desi stiu ca ti-e capul plin de toate aiurelile, gasesc ca de doua luni e prea de tot. Vino sa-ti explic ce a fost in seara aceea ... „ Si a venit ... Era, saracu, asa de emotionat... Li straluceau ochii, ba a si plins ... Era cit pe aci sa ma dau lui, dar Valeria mi-a spus sa nu fac greseala asta, ca pe urma se duce de nu mai vine... dar l-am lasat sa ma sarute toata seara... caci Valeria ne-a lasat singuri in dormitor... Toata noaptea mi-a vorbit... A plecat tocmai cind se lumina de ziua... Mi-a spus - zau - ca e una dintre cele mai frumoase nopti din viata lui... Din oras mi-a trimis un buchet cu flori si citeva rinduri... Trebuie sa fie acolo.

Da. Cu scrisul mai aplecat si mai halucinant ca oricind:

Emy,

... Iti repet si acum: iarta-ma ! Cind ma gindesc ce draguta esti tu - cind nimeni nu te obliga la asta, nu-i asa ? - si ce grosolan, ce dezgustator am fost eu... mi-e sila de mine... As vrea ca florile acestea sa aduca o lumina si o bucurie care sa acopere totul. Toate uriciunile vietii ... si ale oamenilor... De altfel, seuferinta mea atroce a fost un cancer in aste doua luni, cind te cautam de dimineata pina seara, dar daca te vedeam, ma

ascundeam ca sa te las sa treci, nebanuit de tine... Te pindeam seara cind ieseai de la teatru, numai ca sa te vad ducindu-te cine stie unde... tmy, in clipa cind am aflat ca totul nu fusese decit un rod bolnav al grabei si imaginatiei mele - caci trebuia sa-mi treaca prin cap ca te-ai speriat... mi^ s-a parut ca am reinviat. Eu, cind auzisem in seara aceea de dementa pocnetul zavorului, cind am inteles ca in pustiul mut, in care nu era un semn de viata, era totusi cineva, dincolo de usa, cineva fara chip... st mai erai inca si tu, mi-am pierdut capul. Daca nu ar fi fost sunetul sec al zavorului, care m-a speriat, Emilia... asta e cuvintul... m-a speriat... n-ar fi fost nimic. Am avut impresia unei catastrofe... Am incremenit citeva clipe inaintea usii incuiate. M-am purtat atit de trivial cu tine, Emilia, singura femeie din orasul acesta care gaseste din cind in cind citeva clipe si pentru un nefericit ca mine - fara nici un interes... Cu ce nerozii iti raspund? Buna mea, draga mea Emilia, iarta-l pe George.

- O ducea rau, saracu, pentru ca n-avea nici slujba. Imi spunea - ca fata de noi n-avea secrete - cum era aminat mereu la gazete... de azi pe miine. (Ce lipsa de experienta, ce naivitate, gindesc eu, sa-i iei confidenta a necazurilor materiale o femeie ca Emilia. Nu era un mijloc mai sigur sa piarda totul decit solicitind compatimirea ei. In afara de cazuri rare, e trista imprudenta sa inspire - chiar si fara sa vrei femeii pe care o iubesti. Cum a putut fi atit de putin inarmat pentru asemenea lupta, un om atit de inteligent? E drept ca si credea prea mult in ele.)

Prin februarie gasise de facut niste traduceri, la o librerie. Traducea un roman cu trei lei pagina... Uneori facea pina la patruzeci de pagm pe zi, dar ma rugase sa nu afle nimeni. De Paste s-a terminat insa si cu romanul. Era foarte trist si-i placea sa stea de vorba cu noi, sa-si spuie necazurile. Noua ne pareau rau.

Cred asta, caci rautatea Emiliei nu e agresiva, ci, probabil, crincen defensiva. Daca nu-i sunt interesele in joc, e desigur miloasa.

Emy draga,

N-am putut iesi din casa azi... Sunt racit si ploaia asta rece care nu mai sfirseste ma descompune... Scara casei e uda si murdara... trotuarele sunt sparte... unde lipsesc lespezile sunt ochiuri de apa... unde e putin ioc, trebuie sa fie rasturnata o roaba de lemne, butoaie goale sau caramizi... E cu neputinta sa mergi pe jos in voia ta... lasindu-le gindurilor... Ghetele iti devin de doua ori mai grele... Dezgustator inceput de primavara... Cit iti sunt de recunoscator, Emy, ca dai un rost vietii mele, desi eu o merit atit de putin... Cind capitala asta a tuturor vinzarilor, a tuturor compromisurilor, a tuturor tranzactiilor ofera atita femeilor frumoase, tu renunti la tot, ca sa stai sa asculti la bieteile mele prostii. As vrea sa fiu bogat, Emy... Ma incalzeste ca un vin fierbinte gindul ca as putea veni sa te iau de la teatru, in automobil, ca as putea sa te chem la mine intr-un interior uscat, uscat, Emy, intelegi tu, cu covoare groase pe jos, cu baie... cu baie, Emy, cu fotolii adincisi lampi regale, asa cum vad in interioarele luminate cind trec seara pe bulevard. As vrea sa fiu bogat, Emy, azi cind indur mai multa mizerie ca oricind.

- Valeria banuia, dar mie nu-mi venea sa cred ca erau zile cind nu minca, mai ales acum cind nu mai avea slujba la gazeta. Totdeauna oprea cite ceva dulce la masa pentru el. La inceput nu lua, mai facea nazuri, dar ea staruia, citeodata il ameninta si il facea sa manince.

... Sa fiu nu chiar bogat, Emy, as vrea numai putinul luminos pe care l-am gasit la un confrate la Rimnicul-Sarat, asta-iarna, cind m-a invitat pentru doua zile la el. O casa mica, numai cu vreo patru odai, luminoase toate, Emy, cu dusumele uscate, cu perdele albe la ferestre, cu un dormitor cu sofa mare, calduros, cu o camera de musafiri - ba nu, pe asta as desfiinta-o, daca esti tu cu mine nu mai vreau pe nimeni - al carei asternut seara era olanda si dantela, cu o mescioara, si pe ea o lampa portativa, sa citesti culcat... Biroul lui simplu de tot, dar asa as vrea unul pentru toata viata: o masa mare de stejar... Rafturi negre, pina la jumatarea peretelui alb, pentru carti, un fotoliu adinc pentru fumat tigara. Ah, si-o nevasta, o nevastaplinita, alba ca tine, cu ochii mari, verzi, numai viata, stralucitoare de curatenie si sanatate... ca un model de Titian, asa ca Lavinia, ca Emilia, ca sa prepare ceaiul... Sa ai papuci calzi... Asta...asta... visez.

Si stiu ca e imposibil, Emy... Numai daca nu cumva voi fi numit suplinitor intr-un orasel de provincie... vream sa nu-ti spun... dar gindul ma roade... Trebuie sa-l spun cu un ceas mai devreme... Am vorbit cu Pillat, nepotul Bratienilor, si mi-a promis ca ma va recomanda dr.-ului Angelescu.

Tristul tau, George

P.S. Si o camera de musafiri, Emy... Acolo va sta Valeria... scumpa Valeria pe care nici nu ma gindesc s-o las aci...

- Era atit de copilaros, incit isi inchipuia ca o sa ma las de teatru ca sa merg la... Rimnicul-Sarat. S-a aplecat sa examineze o cicatrice ca o aripioara alba pe care o am deasupra genunchiului: Cind ai cazut cu aeroplanul?

- Nu, automobilul; m-am rasturnat linga Paris.

Emy draga,

E o copilarie... Iata-te acum si geloasa... Draga, dar n-a fost nimic, absolut nimic... in antract stateam de vorba cu autorul si, cind a trecut Lena Corematipe linga noi, el a oprit-o si-a intrebat-o ce impresie are... Pe urma m-a prezentat... Spre marea mea mirare mi-a spus ca ma cu- noaste din cetit... Si chiar mi-a spus titlul unei bucati a mea, aparuta acum vreo trei saptamini... iti spun drept, asta m-a impresionat foarte mult si, om in toata firea, am inceput sa ma bilbii...

Pe urma, foarte draguta, ne-a invitat in loja pentru actul urmator, caci se ridicase cortina... O gaseam, iti spun drept, incintatoare dar, cum se zice, nu e genul meu... Genul meu e alcatuit dintr-un singur exemplar in lumea aceasta si acela esti tu, Emy... Daca vrei tu, renunt si la ceaiul la care ne-a invitat pe mine si pe Horia Dumbrava.

Dar ce-a fost asta? Erai geloasa? (Caci numai asta nu mi-o inchipuiam.)

Emilia a ridicat din umeri ca la o gluma nesarata... A intors capul spre mine cu exces de mimica, pentru ca fizionomia ei caligrafica nu functiona decit in mare, scoborind gura brusc in jos, cu buzele ca un cioc de rata, dispretuitor si facea oarecum cu ochiul... ceea ce insemna: „Crezi asta?”

Faceam asa, pe nebuna... Nu, dar ma plictisea pramatia... de cata-oanca, ca-l invitase in loja. Asa face cu toti. Nu aveam eu chef ca el sa stea in loja cu ea... Si pe urma, lui, eu ii spusesem mai mult in gluma, asa, haloimas... ca sa am ce spune, dar el o luase in serios. Si sfirsind iar cu mimica, batjocoritor: Saracu... ii era frica sa nu sufar...

Asculta, Emilia, tu stiai ca sufera din cauza ta?

Asa sunt barbatii, isi fac idei... Desigur ca suferea... Dar era mindru, nu arata totdeauna... Si pe urma ii placea sa vie la noi... De multe ori cind nu eram acasa, venea si ma astepta. Sta de vorba cu Valeria... ceasuri intregi... discutau... faceau planuri. Era pentru el foarte bine... Dar ce puteam face? Aveam atitea pe cap. Uneori ma mai suparam. Si cu o mindrie groasa: Stii... pe mine sa nu ma plictiseasca cineva prea mult... Acum o noua scrisoare pe hirtie de caiet.

Asta e scrisa la noi, cind ma astepta, e hirtie de la rol.

Emy,

Te-am asteptat pina la 12 ½ ... Imi tot ziceam ca vii si asa a trecut de miezul noptii... Valeria spune ca ai fost sa repeti la o camarada acasa, si banuieste ca, intirziind si prinsa de ploaie, ai ramas sa dormi acolo... Am jucat amindoi tabinet. I-am luat doua partide, desi am prins-o trisind... ne-am certat... Era sa ne luam la bataie... Pe urma ne-am impacat... in jurul unor lingurite de serbet si cafele... Ce bine era sa fii si tu acasa, Emy... Serile in care te vad sunt singurele in care nu ma simt un ocnas al vietii. Ma odihneste un calm, o senzatie de impacare ca o morfina, in interiorul acesta al tau. Privesc in dormitor. Usa e deschisa si lasa sa treaca din sufragerie ofasie lata de lumina, care cade transversal pe patul atit de alb, larg, curat, neatins; in fund luna bate prin fereastra, luminind pe dinafara abajurul galben.

Patul Emiliei intr-adevar e foarte curat, asternutul extrem de fin si alb, pentru ca asa cer interesele ei. E poate obiectul cel mai ingrijit si mai luxos din casa, asa cum vinatorii seriosi dau cea mai mare grija si fac mari sacrificii pentru obiectele de vinat... Stiu de asemeni ca actorii, cind vorbesc de garderoba lor, nu o considera ca pe un lux, ci ca pe un utilaj profesional.

... In orasul acesta putred, in care totul e de vinzare... interiorul acesta e un refugiul de frumuseti si curatenie... Ma ridic sa plec, Emilia, nu fara sa sarut cald miinile Valeriei, duhul ingrijitor, protector, organizator al acestui locas de vis. Te vad in patul acesta alb ca zapada, cu bratele goale, cetind la lampa. Cu imaginea aceasta in minte, cu sufletul plutitor, cobor in strada cu trotuarul spart, cu ceata ploioasa... ca sa strabat Bucurestii in lat, cu norocul meu.

George

P.S. Ma duc sa-ti aduc miine biletele... cred ca le-a oprit Gaiceanu.

- Nimeni nu putea sa-l mai inteleaga... Uneori se supara din nimic, era banuitor, il vedeam nu stiu cum, pripit, amarit, plecind imbufnat. Si tocmai atunci n-avea dreptate. Alteori era asa de blind si de cumsecade. Uite, timp de o saptamina n-am dormit acasa, eram cu unul... Valeriei ii era urit singura acasa, sta cu el de vorba si-i spunea ca repet pentru un turneu... Dupa aceea am plecat cu tipul la Brasov, iar Valeria i-a spus ca am plecat in turneul Teatrului National...

N-a banuit nimic?

Pe urma, dupa ce m-am intors, a mirosit el ceva.

Emy,

Imi e peste putinta sa pricep ceva... Cum poti sa faci asemenea copilarii?... Eram ieri seara la „Giordache”, intr-o camera separata de sus, cind, iesind pe culoar, la plecare, spre miezul noptii, te-am vazut prin usa deschisa de chelner, pe tine intr-un grup de cheflii... Am crezut ca- mi vine rau... Credeam ca sunt beat, era sa viu inaintu... Am stat multa vreme in loc, ascultind... vorbeai, inchinai, faceai propuneri, ce enormitati n-ai spus. Erai desigur beata... N- am stat pina la ziua la usa, de rusine, dar eram in stare sa te astept in strada... Emy, tu esti un copil, nu-ti dai seama ce groaznic lucru e sa primești o invitatie intr-o camera separata cu diva- nuri murdare si oglinzi zgiriate cu pornografii... Daca se afla ceva, esti compromisa pentru totdeauna... Draga, nu te lua dupa colegele tale... pentru ca ele sunt niste dezmatate... Dar tu, Emy, gindeste-te la Valeria, gindeste-te la toti cei care vad in tine o artista mare... Sunt sigur ca n-ai stiut despre ce e vorba... Mi-e gura coclita... Ma simt bolnav, Emy.

G.

Am ramas cu hirtia intepenita in mina... Ea se sprijinise cu umarul de mine si sinul ei se instalase ca intr-un culcus, in indoitura bratului meu, il simteam cu coastele. Intorc apoi capul intr-o lunga mirare.

La „Giordache”?

Ah! ce a mai fost si atunci... Ce motiv de cearta, doua saptamini. De obicei n- aveam nici o grija seara cind mergeam in vreun local, ca eram aproape sigura ca nu-l intilnesc... Totdeauna el minca in birturi si prin bodegi. in seara aceea se infiinta un club, nu stiu ce spunea el, al scriitorilor. Si aveau o masa a lor intr-un salon. Noi eram un grup de sase-sapte inși, mi se pare ca era si Gina, Lenta si pe urma seful de cabinet cu doi prieteni ai lui... Parca trebuia sa vii si tu in seara asta? Da, da... Parca asa spunea Marginoiu? Noi, fetele, ne cam trecusem si spuneam tot felul de prostii... Ne stropeam cu sifon, ne pacaleam unii pe altii. Si el era la usa, draga... inchipuie-ti!...

In chipul acesta am inteles oarecum cauza tragediei lui Ladima... Din pricina saraciei nu putea sa mearga in aceeasi lume cu femeia pe care (oribil cuvint) o iubea, si atunci era cu neputinta sa exercite vreun control... Toate datele ii scapau... Ea, care era totul pentru el, pleca gatita si venea din oras, cum ar fi mers intr-o cetate nepermisa lui, de unde s-ar fi intors spunind ce vrea si cit vrea sa spuie... El era nevoit sa creada si imaginatia lui, necontrazisa de nici un incident al realitatii, putea sa vada o Emilie ideala, buna, suava. Si mai ales o Emilie plina de mister. Daca nu vezi cotidianul unui om, ci numai asa cum apare pe catedra, nu poti niciodata sa-l cunosti. Construiesti numai o figura de profesor... Cotidianul Emiliei nu era, cum s-ar parea, sufrageria cu Valeria, unde ea cobora oarecum ca o printesa, ci patul ei plin de atitea mistere, dupa-amiezele si serile cu supeuri, o lume cu care el nu avea mai mult contact decit are calatorul de pe scara vagonului de clasa treia cu vagonul restaurant, sclipitor de lumina si tacimuri, in cuprinsul de lemn lacuit al caruia evolueaza (desi doar la al saptelea vagon) o lume absolut inaccesibila, mai distantata decit toate distantele de parcurs in clasa treia, in cuprinsul intregii tari.

A venit sa se plinga Valeriei... I-a batut si ei capul ca sa-i explice ce „imprudenta” am facut: „Daca e posibil copilaria asta, Valeria?... in camera separata la

«Giordache»?...”

I-am spus cu juraminte, bineinteles, ca n-am stiut de ce e vorba... ca am crezut ca mergem in restaurant... ca era ziua de nastere a Ginei... mai sti eu ce?... Doua saptamini a suferit ingrozitor... Nu ma

mai saruta... ca sa ma pedepseasca, „sa ma faca sa sufara”... era mereu ginditor, devenise mai banuitor ca oricind. Ma plictisea, nu-i vorba, putin, caci fireste stia tot teatrul ca e amoretat de mine, dar nimeni nu credea ca traiesc cu el, caci toti stiau ca sunt cu Traian...

Care Traian?... E vreun actor?...

Esti nebun?... Si a facut o strimbatura de sila, dar la ea nu cred ca era o sila fizica, ci una morala, inasa mimica ei era nediferentiata. Nu m-am culcat niciodata cu vreunul din teatru... E o prostie... intii ca se afla si pe urma incep invidiile, de nu te mai descurci:

„Asa?... te-ai culcat cu ala si cu mine nu?...” Sunt foarte draguta cu ei si atita tot... Ce rost ar avea sa ma culc cu Baltateanu, sa zic asa?... Colegi...

Dar Traian cine era? Un inginer de la Caile Ferate... Venea cu masina sa ma ia... Tot teatrul stia ca suntem impreuna...

Si Ladima n-a stiut nimic?

La inceput n-a stiut... pe urma a aflat ceva... Dar am tagaduit... spunind ca asa vorbeste lumea... ca Traian nu vine pentru mine... ci pentru Giha... A mers cam greu, dar pina la urma tot a crezut. Stai ca-ti arat acum, ca sunt citeva scrisori din vremea aia...

Intervin grabit, speriat:

Lasa-le la rind... si surid... Dar vad ca tii minte? Buna, indulgenta:

Cum o sa uit cite incurcaturi imi facea?

Ma uit la ea si ma intreb inasa daca nu le-or mai fi citit si altii, asa cum am facut eu acum... daca nu cumva ea le-a facut accesorii ale patului ei profesional.

Ce te uiti asa la mine? ma intreaba senin, surprinsa. O scrisoare pe toate fetele, cu litere mai lungi parca...

Scumpa Emy,

Trebuie sa-(i scriu, caci am impresia ca e singurul mijloc in care mai pot comunica, de o saptamina incoace, cu tine. Nu mai pricep nimic. M-am intilnit ieri prin fata teatrului cu Gina si n-a fost chip sa scot o vorba de la ea... Ce sunt ascunzisurile astea?... Pina si Valeria a inceput sa aiba, de cite ori o vad, un aer incurcat... Repetitii si iar repetitii, desi am impresia ca totusi nu joci decit prea rar pentru atitea repetitii. Emilia, mai fii putin si a mea... E asa de putin ce-ti cer. Imaginea ta n-o mai pot dezlipi de viitorul meu... De altfel, eposibil sa intervieu o mare schimbare in viata noastra. Sunt in preajma unui mare eveniment... S-ar putea, Emy, ca in scurta vreme sa avem bani... bani... sa ai ce-ti trebuie, oferit de mine... Asta ar fi cea mai mare bucurie a mea, azi... Nu pot spune pentru moment... Ai sa vezi... Ba da... trebuie sa-ti spun... iti reprosez ca tu imi ascunzi lucruri, si chiar in aceeasi scrisoare, eu insumi ma fac vinovat de asta... Emy, un prieten mai tinar, foarte, foarte bogat, mi-a telefonat acum doua seri la gazeta, caci se vede ca nu stia ca am demisionat... Noroc ca Negrea, secretarul, imi stia adresa si mi-a trimis vorba... A doua zi de dimineata m-am intilnit cu el... in biroul lui am stat de vorba un ceas intreg. Nu sta acasa, are locuinta in oras, pe Cometa. Foarte frumoasa, cu mobila modernista, care mi-a placut foarte mult. Uite despre ce e vorba... Un frate mai mic al lor a murit... si vor sa faca o fundatie culturala... Batrinul vrea sa dea toata partea eventuala de mostenire a celui mort -sau o buna parte, pentru aceasta fiindatie... E vorba de vreo 7- 8 milioane. N-au vorbit pina acum cu nimeni si prietenul meu a tinut sa ma consulte intii pe mine. Din venitul cam de un milion pe an se vor face 100 de burse pentru scoalele primare, caci batrinul n-ar vrea sa mai ramina nici un nestiutor de carte, 10 burse pentru scoalele secundare, 4 burse pentru Universitate... Din restul venitului, cam 5 - 6000 de lei se vor da anual premii pentru literatura, muzica, pictura si teatru. Astea le-am fixat eu... A vorbit si cu batrinul si cred ca au cazut de acord cu mine. Va fi si un fond de ajutorare... Faptul ca mi s-au adresat mie mi-a facut o nesfirsita bucurie... E posibil sa fiu numit secretarul acestei fundatii. Ar parea lumea altfel construita, Emy.

Ca sa discutam mai mult, am luat ieri masa cu prietenul meu la „Modern”... a platit el.

Miine ne intilnim de-a dreptul la masa, ca sa continuam. M-a invitat tot el, dar acum trebuie sa gasesc parale undeva, ca n-are nici un Dumnezeu sa-l las tot pe el sa plateasca.

G.D.L. Emilia vede ca nu mai dau nici un semn de viata, ca un bolnav in criza.

Ce ai ramas asa?... Ia uite cum a ramas!... isi incrunta putin privirea, ca sa inteleaga mai bine, cu ochii

acea mari, care nu vad decit simplu... Ti s-au umezit ochii? Ce e? Noroc ca pot minti asa, reflex aproape.

Mi-am adus aminte de fratele meu care a murit si el.

Din cauza fratelui mi s-au umezit ochii, dar trebuie sa marturisesc, oricit ar fi de monstruos, ca nu din cauza lui Sorin, ci din pricina acestui biet frate, frate adevarat, din acelasi altoi de suferinta, care era grav ca un profesor universitar, de o politeta de ambasador pensionar, surizind putin indepartat, cu ochii calzi in orbitele prea mari... al carui destin eu as fi putut sa-l schimb in aceasta luna aprilie, cind i-am vorbit despre aceasta „fundatie” si n-am stiut.

Ai avut un frate mai mic?

-Da...

E induiosata...

Aproape ca a turtit cutia cu strisori, trebuie sa se ridice in cot, ca sa luam alta.

Emy,

Ce-a mai fost ieri? Stiam ca nu ai decit in actul trei si am venit sa te iau... M-am jenat sa intru in cabina voastra... imi inchipuiam ca se imbraca fetele si ti-am trimis vorba... Mi-ai spus sa te astept si pe urma n-ai venit... Fetele mi-au spus ca te-a chemat directorul... M-am interesat insa si am aflat ca nici n-afost directorul in seara aceea la teatru si nici nu vine de obicei la spectacol. Te-am cautat apoi pretutindeni... Nimeni nu mi-a spus... Nu te vad aproape doua saptamini si atunci ne pierdem unul de altul?... M-am intilnit cu Gina, care vrea sa-ti vorbeasca... Spune ca nici ea nu te vede...

Intoarce spre mine capul rotund de pisica de lemn, cu orbitele geometrice.

Ce-a fost si atunci... Traian ma astepta la „Elysee” si nici prin cap nu-mi trecea ca Ladima vine sa ma ia... A trebuit sa rog fetele sa-l tie de vorba pina plec, caci daca s-ar fi luat dupa mine, il stiam, nu mai scapam de el. Pe ele le amuza foarte mult asa... Vivi l-a luat in cabina cealalta, si el a marsat... Ele rideau sa se prapadeasca... Nu pricepea nimic si era mirat de atita prietenie si dragoste din partea lor.

Acum tine ea, in mina grasuta, scrisorile, si eu citesc peste umarul ei rotund. Am facut-o inadins pentru ca sa mi le comenteze, fara sa-i cer anume asta, caci, desigur ca, numai asa din reactiune animala, ar refuza... Sub pretext ca stau mai bine, m-am rezemat de ea cu un soi de familiaritate complice si tandra... Creste in mine o durere maracinoasa si sunt actor intr-un teatru care, ca teatrul in teatru din Hamlet, corespunde unei drame adevarate.

Scumpa mea,

Miine vreau sa te vad neaparat, Emy, am vesti bune de tot... Nici nu stii ce infrigurat sunt... Ieri am luat din nou masa cu prietenul meu, afara din oras... Nici nu mi-am inchipuit ca s-au deschis gradinile si mai ales ca se poate minca si ziua acolo... La „Flora”, la prinz, parca esti intr-o statie climaterica in strainatate... Gradina mare cit un parc cu parmalic verde, cu mese afara, asa in plin soare... Galantarul bogat cu mincaruri, chelnerii ingrijiti iti dau impresia de odihna, de curat, ca de sanatoriu. M-am simtit asa de bine... Pe urma, dupa ce am luat cafele si coniac, un coniac tare si usor ca o flacara galbena, am facut un tur cu masina pina la Otopeni... Cu toate ca soseaua era stricata, mi se parea ca nici in leagan, cind eram mic, nu m-am simtit asa de bine, la ora 2, dupa o masa buna, ca in fotoliul adinc si elastic al masinii (putin ametit de vin, e drept). Ei bine, Emy, fundatia e pe cale sa se realizeze... S-ar putea sa mergem inca din vara aceasta la Rimnicul-Sarat... Caci acolo vreau sa mergem, Emy. Obligatiile mele de secretar nu mi-ar impune sa stau in Bucuresti... Asa incit in loc sa traim prost aci, am putea trai curat si frumos acolo.

Cind iti spuneam: „Emilia, da-mi un an de asteptare si incredere, si totul se va schimba...” Fii miine acasa... Trebuie sa stam de vorba.

G.D.L.

- Mi-era imposibil... Traian nu ma lasa nici un minut libera... Dormeam si mineam la el, dar Valeria nu-i spunea lui Ladima... Veneam numai sa ma schimb acasa... El venea insa in fiecare seara si juca tabinet, asteptindu-ma, cu Valeria.

Si cum s-a terminat cu Traian?

Trasaturile caligrafice, adica fruntea senina cilindrica, sprincenele aduse din condei, ochii mari neadinciti in pleoapele grasute, catifelate, se strimba intr-o denuntare:

Intrigile, draga... Ca in teatru e ca un viespar... I-au scris scrisori... As vrea s-o mai intreb, dar e in mine o drojdie de oboseala si nemultumire, cind imi amintesc de...

Fundatia s-a facut. Nu are venituri de un milion, dar are, e adevarat, un secretar. Nici o clipa, nici ca o banuiala macar, nu mi-ar fi trecut prin cap ca am putea oferi unui domn atat de bine postul acesta... In imbracamintea lui serioasa, de profesor, in tonul academic, cum sa-ti spun? cu care vorbea, superioritatea intelectuala si de om de lume pe care o manifesta nu ti-ar fi permis nici o clipa sa crezi ca unui asemenea om ii poti face ofensa sa-i oferi un post de secretar al unei fundatii particulare pe care noi l-am incredintat unui tinar student recomandat de un profesor. S-au dat premii, e drept, intre altele si unul de poezie. Tata a cerut Academiei si unor scriitori cunoscuti sa deearna

„Premiul Sorin Vasilescu” de 30 000 de lei. Trebuie sa spun cu sinceritate ca auzisem ca e un excelent gazetar, dar n-am stiut, pina la sinuciderea lui, ca Ladima e si poet, si mai putin, cum au scris unii atunci, ca e un foarte mare poet. Premiul a fost dat deci altcuiva.

Vrei sa trimit sa mai aduca tigari? La ce te gindesti?

Da... mai pe urma...

Chestia cu ce credea el nu s-a facut, dar pe urma a gasit ceva la o revista, nu stiu unde... Lucra... era asa... secretar... dar nu cistiga mai nimic.

Emy scumpa,

Tin foarte mult sa te rog un lucru... Am invitat la masa... mergem intr-un loc unde se maninca admirabil, e o circiuma pe Buzesti, „La Nepotu ” - trei buni prieteni ai mei... Le-am spus - numai lor, Emy - pentru ca suntem foarte buni prieteni, caci ne vedem in fiecare zi la cafenea, ca va veni si logodnica mea... Emy, nu-ti inchipui ce cald mi separe cuvintul

acesta si inflorit, numai cind il pronunt: logodnica mea... As fi fericit sa fiu intr-o seara in mijlocul prietenilor mei buni, cu logodnica mea... (N-am mai spus la altcineva la nimeni ca suntem logoditi, nu te supara...) Dar cuviinta cere sa ti-i prezint dinainte.

... Iata-i de pe acum, in scris. Unul, Bulgaran, este un mare savant, Emilia... Fireste, nu e profesor universitar... pentru ca numai diplomele conteaza in tara asta... Are o teorie extraordinara asupra atomilor... pe care o va scrie si o va traduce in frantuzeste. A facut descoperiri literare care au revolutionat istoria literaturii noastre... Cibinoiu a fost cancelar la Externe... n-a inaintat pentru ca stii ce inseamna sa inaintezi la Externe; sa fii din lumea lor si sa perii toata viata... Acum vreo cincisprezece ani, Cibanoiu a pus semnul mirarii intr-un ordin al secretarului general, care credea ca St.-Louis e un oras din Franta si numise un consul acolo... E un mare teozof Emy, ai sa-l cunosti... Colaboreaza la o multime de reviste teozofice franceze si germane... Are o biblioteca imensa... Penciuiescu, cel care intregeste trinitatea, e, fara indoiala, cel mai destept om din tara romineasca... Ripostele lui sunt celebre... Ras, negricios, cu o fata de consul roman blazat, e de o cultura care sperie si pe profesorii universitari. N-a primit niciodata o catedra, a socotit nedemn de el asta... A preferat sa fie suplinitor la un liceu particular, decit sa se preteze la compromisuri.

Un profesor universitar care isi pusese ochii pe el, de cind era student, si-a dat catedra si fata dupa altul, cind a vazut ca Penciuiescu face... mofturi. Ai sa-i cunosti, Emy, si ai sa vezi ce tipi interesanti sunt. Prin urmare, draga, trec miine sa te iau pe la 81% nu?

G.D.L.

Se intoarce, si acum inca deziluzionata, schimba picioarele... se intinde, voinica, a plectiseala.

- Am fost... Vai ce seara... Erau niste rable, de parca eram in spital... Unu n-avea dinti si facea spirite... altul facea pe curtezanu. Ce prieteni si-a gasit el!... Am stat numai pina la 11, ca mi s-a parut o prostie sa pierd noaptea cu o adunatura ca asta.

Biletul asta (de la mine din mina) l-am gasit de dimineata, virit pe sub usa, e iscalit de ei trei.

Pacat, Emy, ca n-ai stat... Prietenii mei te gasesc foarte bine... Le-ai placut enorm... Noi acum am

incheiat... dimineata... Ei mi-au spus sa trec sa-ti las pe sub usa biletul acesta pe care iscalesc cu totii. Cu cele mai dulci sarutari de miini, G.

Gedem nu stie ce comoara are. Bulgaran... Nici ducele de Sagan n-a prezentat o asa frumusetate la un supeu prietenilor lui... Cibanoiu.

Daca aveai de gind sa pleci asa de repede, de ce ai mai venit? Penciulescu.

Cam in vremea asta, plecam pe cite doua-trei zile din Bucuresti cu Traian... ca inca nu rupsesem cu el. Avea inspectii si mergeam si eu... Stateam la hotel, pina venea el, pe urma ieseam impreuna la masa la restaurant. La Giurgiu... La Buzau... O data am fost si la Roman... Ladima era foarte enervat si devenise banuitor.¹ Cauta tigari pe noptiera si nu gaseste.

¹ Cam in vremea aceasta Ladima m-a rugat sa-l astept la plecarea de la o sedinta a comitetului S.S.R., ca sa mergem impreuna. Abia dupa ce ne-am despartit de Perpessicius, cu care plecam de obicei, in dreptul hotelului „Athenee Palace” - era fn anul cind se adaogau trei etaje hotelului.„Splendid” si circulam numai pe partea cealalta - Ladima, care ma conducea pe nesimtite spre oras, m-a intrebat, intii cu un aer indiferent, detasat, cum am petrecut la un „ceai” dat de una dintre tinerele angajate ale Teatrului National, daca m-am amuzat bine, ce lume a mai fost si, tirziu apoi si cu ocoluri, daca s-a flirtat, cum mergeau simpatiile, pina la ce ora din noapte am stat (caci am inteles ca, dupa cite stie el, s-a stat pina la 9 seara). Banuiam unde vrea sa ajunga, si-a ajuns foarte tirziu, cu un suris galben si exagerat de vioi.

E adevarat ca a fost acolo si un tinar inginer... Traian Justiniu? Un bun prieten al meu...

Imi dadeam seama cit de mult tine sa afle, si fntelegeam, fn aceeasi clipa, ca nu pot sa nu fac parte din acea cumplita coalitie care se formeaza de la sine fmpotriva unui barbat fnselat... Lasitate, simpla dorinta de a-ti simplifica existenta, teama sa nu pari poltron, un sentiment de vulgar orgoliu ca esti in clipa aceea deasupra, nu stiu ce, m-a fmpiedicat sa-i spun ceea ce stiam, lui Ladima. Poate si gindul ca l- as face sa sufere - si toti dispretuim la altii suferinta din dragoste, o credem neserioasa si gasim ca ni se cere prea mult ca sa ne „amestecam fn asta” - m-a facut, cred, sa nu-i spun ca Justiniu a stat tot timpul cu Emilia, care i-a facut si scene de gelozie, ca toata lumea fi considera fmpreuna, ca acest ceai s-a sfirsit la noua, dar a continuat cu o masa la „Roata lumii”, prelungita si ea, ca fn zorii zilei Justiniu ne-a condus pe toti acasa cu masina, raminand cu Emilia, care probabil a dormit la el.

Nu mai sunt tigari?

Acum o scrisoare fara titlu, dezordonata, fara scrisul acela culcat si mare, ci aproape drept si mai mic.

Aseara treceam, pe linga un grup, in fata teatrului. Unul dintre actorii tineri povestea ceva si toti rideau... Cind m-am apropiat, toti au tacut si pareau jenati... L-am luat pe Ion Sirbul deoparte si, dupa citva timp, necajit, enervat, sicut, mi-a spus, indurerat: „G'edem, esti un dobitoc fara pereche... Nitescu povestea ce i-a facut Traian Emiliei, pentru ca a prins-o in cabina la un teatru particular cu un coasociat director... A vazut-o mergind cu el la teatru, la o ora cind nu puteau fi nici macar repetitii... A urmarit-o, a intrat in teatru si de la usa cabinei a ascultat si a inteles totul. Pe urma?... Gedem, esti un dobitoc fara pereche... cu tot geniul tau... La revedere... Nu te mai apropia de grupurile care rid cu hohote... Nu uita sa depui carti de vizita la Anul nou si la ziua onomastica lui Traian Justiniu. La revedere...” si aplecat batind matanii.

Nu sunt, Emy, nici fiirios, nici nu sufar. Mi-e numai o imensa, o nesfirsita mila de mine... Fiecare suntem ursiti de la facerea lumii sa fim asa cum suntem, asa cum e ursit simburele sa dea bostan, si bobul de griu spic... S-a facut in mine ca o lumina de moarte si inteleg acum, neasteptat, toate intimplarile si toate faptele omenesti ale acestui an de delir, de cind te cunosc... Cu bine, Emy, fii fericita, caci exista soiuri de fericire pe lumea asta pentru tot ce a creat Dumnezeu.

G.D.Ladima

Am crezut ca acum s-a sfirsit... A fost in mai asta, intr-o ghina mizerabila... Stiam ca pe intii iunie sunt concediata de la National. Speram sa intru la alt teatru, particular... L-am pierdut si pe Traian... Si acum se mai supara si Ladima. O luna n-am mai stiut de el nimic... Pe urma am aflat ca e bolnav.

In anul acela, in iunie, am avut si eu un conflict cu el... Era in comitetul unei expozitii de ciini... Pentru ca se stia ca e unul dintre cei mai buni cunoscatiori ai raselor de ciini din tara noastra. Pe maidanul fostei primarii se facuse o curtica prafuroasa, marginita de custi si cotete, cu tot soiul de ciini si catei. L-am rugat sa dea, in loc de premiul doi, premiul intii pentru un pekinois matasos al unei prietene care nu-mi mai da pace.

Nu te supara, domnule Vasilescu, dar premiul intii a fost dat de vreo zece ori pina acum. Asta ma plictiseste... Scuza-ma. Plec acasa. M-am saturat.

Emilia a luat un bilet, care, de altfel, venea la rind.

Ce bilet este asta? si il cercetez mirat.

De la un prieten al lui... de la Cibanoiu. Domnisoara,

Iertati-ma daca interventia mea este inoportuna si deplasata. Dar stiu ce inima buna aveti si sunt sigur ca daca sunteti cauza unei atit de mari suferinte, e ca nici nu banuiti raul pe care-l faceti... De vreo saptamina, domnisoara, prietenul nostru merge spre moarte... Pe caldurile acestea grozave, e singur, fara nimeni linga el, si sunt sigur ca prezenta d-voastra citeva minute linga patul lui... ar fi ca un balsam... Doctorul i-a interzis sa coboare si noi facem, cu rindul, pe paznicii lui, dar avem foarte putin timp liber.

Cibanoiu

- Eu tocmai plecam intr-o excursie cu automobilul prin Ardeal... Dar s-a dus Valeria numaidecit... Ce-a gasit acolo zice ca nu poate spune. El sta tocmai sus, la al treilea, pe Rahovei... Nu era maturat de zile intregi, o gindacime sa te sperii, haine si ghetete murdare, resturi de mincare. Pe carti sta praful de un deget. El avea nevoie de pungi cu gheata pe frunte si seara comprese calde la ficat... Era slabit, neras, rufaria patului murdara, caci era o singura servitoare la toate trei etajele. Venea numai sa mature si sa aduca apa dimineata. Valeria a venit inapoi acasa... A luat un ciocan, cuie, cearsafuri de pat si o perna cu fetele ei, a luat un reso, ca eu am vreo doua-trei, ca mereu se strica si nu vreau sa ramin fara nici unul.

Casa lui era veche, ca o cazarma, dar avea electricitate si priza pentru reso, asa ca tocmai bine putea sa incalzeasca apa.

Impreuna cu Cibanoiu l-au coborit jos din pat... L-au asezat pe saltele in fundul culoarului. A deschis ferestrele, a curatat putin de paijanjeni, a maturat bine, a pus praf pentru plosnite si piine muiata in acid boric pentru gindaci. A dres ea singura patul, ca Cibanoiu nu se pricepea la nimic... A potrivit rafturile de carti. Pe urma a primenit asternutul, a spalat vasele si paharele... Cibanoiu se minuna, nici nu mai recunostea odaia... In fiecare zi, ca eu eram plecata, se ducea la el; de citeva ori, cind avea dureri, a stat si noaptea linga patul lui. Ca era bolnav de ficat, nu stiu ce avea, ca nu avea voie sa bea decit lapte. Spune Valeria ca avea niste dureri ingrozitoare, uneori isi musca miinile ca sa nu strige... Cind ii treceau crizele stateau de vorba... Si ei si lui le placea sa stea la discutie... Spunea Valeria ca despre mine n-a spus o vorba tot timpul... Ea adusese un borcan de dulceata de acasa si pregatea la reso cafele, de trata prietenii cind veneau...

Seara se adunau toate rablele acolo si zice Valeria ca petreceau foarte bine.

De vazut nu ne-am vazut toata vara... Eu fusesem la Birlad tot timpul... El mi se pare ca a fost la un camin de scriitori prin Transilvania... S-a angajat pe urma la o gazeta de la Chisinau, dar nu stiu de ce n-a stat decit doua luni. Pe la sfirsitul verii mi-a venit un angajament de la Teatrul National de acolo. Am banuit eu ca trebuie sa fie ceva cu el acolo... Dar n-am primit... Trebuia sa transportam casa si ne era greu.

Valeria draga,

Nu inteleg de ce te-aigrabit atit sa-mi trimiti cartile imprumutate... imi facea placere sa le stiu la d-ta... Daca vrei altele, oricind, toata mica mea biblioteca iti sta la dispozitie... Stiu ca niciodata cartile pe care le iubesc atit nu vor fi in miini mai bune, mai ingrijitoare si atit de iubitoare ca ale d-tale. Mereu indatoratul,

George Demetru Ladima - In septembrie, cind ne-am intors, Valeria, care imprumutase niste carti de

la el - nu le-a citit, ca nu i-a placut nici una - i le-a trimis inapoi... Despre mine nu spunea nici un rind, nici n-o intreba niciodata... Aflase si el, poate, ca in toamna era sa ma marit cu Arghiropol. Eram ca si logodita...

Arghiropol era un societar al teatrului? Nu l-au scos la pensie? Asa auzisem parca...

Da, si a stat la noi in casa vreo doua saptamini... Decit sa fiu metresa pe degeaba a unui tenor, mai bine nevasta unui societar, ca amanti gasesc eu citi vreau... (Ea nu spune limpede ca vrea un barbat „complezent“.) Arghiropol a si stat aci, vreo trei saptamini... Ladima stia... cind ne intilneam pe strada, ma saluta foarte rece si asa... foarte demn... Ca nu mai venea nici la noi... Ii spusese Valeria ca m-am logodit si ca de Sfintul Dumitru ne mutam intr-o alta casa, mai mare... La National, insa, tot n-am mai putut sa intru... Nici Nae Gheorghidiu nu putea face nimic, ca acum fusese scos de la minister si il ataca mai toate gazetele.

Domnisoara,

Am publicat asta-vara in cea mai de seama revista literara, Cugetul, in care public de obicei versurile mele, trei articole despre decadenta teatrului rominesc, care au avut oarecare rasunet, indeosebi in generatia tinara, dornica de o spiritualitate noua. S-a hotarit sa facem o grupare pentru teatru, i-am spus: Proscenium. Un tinar regizor, Doriadi, care a studiat la Berlin cu Karl Heintz Martin, va pune in scena. inainte de spectacol vom tine conferinte aratind ce vrem. Sunt nadejdi mari ca vom revolutiona in intregime teatrul rominesc invechit, ramas la formule vulgare, bulevardiere. Cea dintii piesa pe care o vom juca va fi inviarea lui Tolstoi, intr- un singur decor, cu proiectoare si recuzita modernista... Te-am propus pe d-ta pentru rolul Maslovei si, dupa oarecare discutii, deoarece se pare ca Doriadi vrea pe altcineva, s-a cazut de acord. Pe barbat il va juca un tinar absolvent al Conservatorului, Priboescu, pe care probabil il cunosti, pentru ca se spun despre el lucruri extraordinare. V. I. Stefanovici, unul dintre cei mai reputati esteti de la noi, va vorbi despre Tolstoi si regia lui Gordon Craig. Spectacolele vor avea loc la Teatrul Popular. Sala va fi decorata in perdele cenusii, iar scena transformata.

G. D. Ladima

Desi nu plateau nimic si stiam eu cit timp se pierde cu repetitiile, am primit... Venea si el, in fiecare zi, la repetitii, sta intr-un stal in intunericul salii, si-mi vorbea foarte politicos. imi placea mult mai mult asa cum se intorsesera lucrurile. Miroseam eu citeodata ca trece anume pentru mine pe la usa regizorului.

Si s-a jucat spectacolul?

De vreo trei ori... Am aci si critica...

A coborit si a scotocit intr-alta cutie, unde erau taieturi din diverse ziare... Afara de Universul, care nu gasea satisfacatoare asemenea incercari si spunea ca singura care a inteles rolul a fost domnisoara Rachitaru, si de Dimineata, care lauda mult pe Doriadi, pe Priboescu si remarca in treacat pe domnisoara Rachitaru, „care a fost in rol“, toate celelalte critici mai marunte vorbeau, asa, calduros despre spectacol si rind pe rind aratau ca mai ales in scenele de betie, Maslova a domnisoarei Rachitaru a cutremurat sala... „Are un temperament coplesitor, scria unul dintre critici, si Teatrul National a facut o greseala de neiertat concediind-o.“ Mai erau citeva reviste, mici probabil, pe hirtie velina, care cereau ca neaparat sa se incredinteze un teatru permanent lui Doriadi.

Eu eram bucuroasa ca asta imi slujea ca sa cer sa fiu reangajata la National, mai ales ca nu mai puteam conta pe Arghiropol... care, dupa ce statuse trei saptamini in casa la noi, rupsese logodna... Si incruntrand, prea putin, centrul de intilnire deasupra nasului, a atitor linii caligrafice: Iar intrigi si anonime... ca stii cum e acolo!... A aflat si de falimentul bancii...

Ce faliment? intreb uimit. Emilia se invineteste, se agita toata.

Sa nu mai vorbim. Pungasii de la „Banca Gompos“... Mi-au mincat un milion... Ca tocmai vream sa iau o casa in parcul Principesa Maria... Ca mereu ziceam sa ne mutam... Acum!... si isi freaca vertical palmele desfacute, cum ar toca banii cu doua talgere de fanfara, in semn de „adio“.

Alta scrisoare, acum cu un scris mai nervos, mai grabit si mult mai oblic, fara titlu.

E peste puterile mele... Trebuie sa-ti scriu... Trebuie sa-ti vorbesc... Pina miine seara trebuie sa se intimple ceva, pentru ca mi se rup zavoarele mintii... De trei luni indur o suferinta care intrece puterea de rezistenta a nervilor mei, depaseste tot ce e capacitate de indurare si rabdare... Orice, Emy... dar vreau sa fiu iar linga tine... Sa te astept jucind tabinet cu Valeria... Ma cuprinde nebunia, mi separe dintr-alta lume

posibilitatea pe care o aveam de a-ti auzi pasii pe scara - oricit de tirziu - de a te vedea intrind pe usa, scotind palaria cu mina stinga si asezind- o peste manusi.

Sa privesc, sprijinit in coate pe fata de masa cu patrate albe si rosii, obrazul tau rotund si rumen, cu ochii mari verzi. Sa ne certam... sa spui ce vrei... Sunt cel mai nenorocit dintre oameni, Emy, cind sunt departe de tine. Prezenta ta, alaturi de mine pe strada, de cealalta parte a mesei, in sufragerie, in aceeasi incapere, fie si intr-o sala de spectacol, mi-e mai necesara ca unui morfinoman doza lui zilnica.

Cel putin inainte te puteam astepta... Sufeream atita... Azi pina si asteptarea aceea, acum cind de trei luni nu mai am dreptul acesta, mi se pare un paradis pierdut. Re-da-mi-l... Pe lumea aceasta e tot ce mi s-a daruit intr-o viata de umilinta, mizerie si suferinta.

George Ladima

Nu pot sa intreb, decit dupa o lunga tacere, in care ma apasa un soi de deznadejde, cu toate ca surid.

Ce i-ai raspuns?

M-am sfatuit cu Valeria si ea a fost de parere sa-l chemam... Mai ales ca acum ma certasem cu Arghiropol si eram libera de tot. Am intrebat-o pe Valeria daca sa mai spun vreo minciuna ca rindul trecut, sa ma dezvinovatesc... Ea a spus sa tac din gura... Ca e mai bine pentru mine ca el sa stie adevarul.

I-am scris o scrisoare ca il astept a doua zi seara, cu mare placere... Si uite ce nebuneste mi-a raspuns.

Era intr-adevar o scrisoare de inebunit. Pe patru pagini nu era scris decit cuvintul „miine”, in coloana, pe fiecare pagina si de cite 10 - 15 ori.

Miine Miine Miine Miine Miine Miine Si asa toate fetele. La urma doar atit: „Va mai fi miine?”

Dupa aceea, ne-am vazut cam in fiecare seara... Avea bilete la cinematograful si teatru luata de la ziare si am iesit impreuna. De citeva ori am stat amindoi acasa de vorba si se ducea Valeria la teatru.

Asculta, ai fost din nou a lui?

Nu... ca nici n-a fost vorba de asta... Stateam numai asa de vorba, ca altminteri era idealist.

Ma uit la ea, e tot senina, mare si goala.

Draga mea,

Toamna tirzie e de aur, parul tau balai e de aur, ochii tai au licariri de aur... Saptamina asta e aurul vietii mele... Sunt un nerod... Un nebun, ca trei luni am suferit atit... Trimit doua locuri din vreme pentru Valeria s-o invite pe prietena ei. Cibanoiu imi spunea azi-dimineata ca ar merge si el bucuros cu Valeria la cinematograful. Noi, care am vazut si Carnea diabolica si Lord Satan, vom ramine acasa...

George

Sa ramii cu Emilia, fara s-o ai !

Ma intreb ce poate fi intimitatea cu femeia aceasta, mai ales cind nu e dezbracata ?

Ce vorbeati, seara ?

Pina noaptea tirziu... Despre teatru... despre actori, stia o multime de lucruri.

Uneori jucam si noi tabinet... Ii placea, asa, sa stea aci.

Emy scumpa,

Ceea ce-ti spuneam aseara epe cale sa se implineasca. Azi m-a chemat prietenul de care-ti vorbeam si m-a prezentat unui deputat, n-ai de unde sa-l cunosti, Nae Gheorghidiu... A ramas sa ne intilnim diseara din nou acasa la el... Prin urmare, nu pot veni... N-am vorbit inca despre conditii... Stiu ca va fi un buget foarte scazut si lefuri foarte mici. Sper sa iau cronica dramatica... Gindeste-te putin la mine diseara.

George Ladima

Cind am primit scrisoarea am ramas trasnita... Nici azi, jur, nu mai inteleg cum de el nu a vazut ca Gheorghidiu este, stii ? arendasul pe care l-a vazut la noi.

Urmeaza apoi o seama de biletele scurte... fie ca Ladima nu mai avea timp sa scrie, caci acum scria aproape singur jumatate din gazeta, si inca articolele cele mai de seama, fie ca nu mai avea nevoie sa scrie,

caci pe Emilia o vedea in vremea aceasta, probabil, cind vrea. Era o activitate infrigurata, politica, razboinica... Poate o fi fost si o diversiune sufleteasca- Nu sunt decit mici bilete:

Treci cu Valeria diseara pe la mine pe la redactie... Ma luati si mergem sa mincam la „Mircea”.

Sat altul, pe hirtie cu antetul Veacului:

Nu te pot astepta... Vino direct la teatru... Eu iau un ceai la redactie... Vezi se, nu pierzi actul I, caci e o scena foarte importanta... Observa ca locul gazetei s-a schimbat, caci, din cauza ca am aparut tirziu, ni-l daduse la fund si l-am trimis inapoi.

G. Ramin din nou indelung pe ginduri... Toata vremea aceasta de vreo citiva ani incoace e a vietii mele, si trebuie sa precizez ca orice data, chiar straina, trece prin existenta mea ca un amestec de vis si realitate... Ceasul care a batut orele regulate pina am implinit 28 de ani e de atunci putin strimbat. Traiesc o viata in care nimic din ceea ce se intimpla nu mai e cu semnificatie simpla... Totul trebuie sa corespunda, ca in vis, la alta situatie, faptele capata intelesuri noi, unele printr-altele. Cuvintele nu mai sunt semne pentru ce e dincolo de ele. Mai inainte viata mea avea zilele saptaminii: luni, marti, miercuri etc, care corespundeau cu zilele cifrate in calendar... cind era ora 12, era ora 12... Daca era cald, mi-era cald. Daca aveam guturai, stranutam... Aveam un program, sau o lipsa de program, care se suprapuneau exact faptelor... Cind cunosteam un domn, era un domn, cind cunosteam „alt domn”, era „alt domn”, cind ma culcam cu o femeie insemna ca am avut-o, cind un cunoscut spunea ca-i plac tigarile Lucky Strike insemna ca-i placeau Lucky Strike. Dar de citiva ani, printr-o acumulare de imprejurari deosebite, care ele insele or fi avind vreun tilc, semnele nu mai corespund continutului lor stabilit, faptele au alte cauze de cum le stiu eu, daca o femeie, care e zodia mea, ride, nu mai insemna ca e vesela; cind un domn e grav, corect si important, nu insemna ca nu depinde in toata soarta lui de un cuvint al meu, cind fug de un suris, poate insemna ca il doresc, iar un domn cu mustati razboinice, pe care-l prelungeam intr-un raion universitar, aflu azi ca ducea pantofii Emiliei la cizmar... Stiu ca asemenea devenire e normala pentru nenumarati alti oameni, dar ceea ce nu e normal e transformarea mea, automobilistul si atasatul de legatie Fred Vasilescu. Iar acum cind eu nu mai sunt cum am fost, ochii mei, prin care vad lumea, sunt, mai mult ca oricind, cum n-au fost niciodata, numai ai mei, si inapoia lor sunt eu, numai eu... Nu pot sa fiu inapoia altor ochi... Notiunea de normal eu nu o am decit comparind existenta mea de dinainte de a intilni pe doamna T. cu existenta mea de acum. Vedeam mai putine colori, doar citeva nuante, mult mai putine fapte, alte bucurii... nici nu banuiam atitea intelesuri cite imi sar in ochi de atunci incoace. Erau chiar mult mai putine intimplari pe lume si semanau, groase, oarecum toate. Mi s-au ascutit simturile ? Nu vedeam mai inainte nimic, ca atunci cind treci pe linga un copac, plimbindu-te fara sa-l vezi macar, desi nu esti distrat, numai pentru ca nici nu-ti inchipui ce ai putea vedea la un copac. Si nici nu-ti pui problema asta. Dar cind tovarasul s-a oprit privind, si te opresti si tu, descoperi nenumarate forme si fapte. Coaja copacului e crapata intr-un anumit fel, care te sperie cu diversitatea lui, sunt flori la radacina lui, de soiuri foarte diferite, e si un musuroi de furnici, pe care daca-l privesti atent descoperi alte intimplari mici, dar neasemeni una alteia.

Femeia aceasta e tovarasul care m-a oprit din drum, numai ca sa priveasca el ceva, si de atunci am inceput sa vad si eu o multime de lucruri. Ma gindesc ca fara doamna T. n-ar fi existat in nici un fel Ladima in viata mea; iar intimplarea de acum, care ma ingheata si mi se pare in amurgul acesta calduros, in camera aceasta, dospita de suferinta si semnificatii, nu m-ar fi oprit in loc nici cit sa fumez o tigara. Fara sa-mi descopere ea anumite rasfringeri de orgoliu si anumite gingasii, fara sa-mi fi aratat savoarea umilintei, nu m-as fi intovarasit niciodata cu un om care m-a facut „gujat” in plina lume; fara ea n-as fi stiut ca a te intilni noaptea cu un astfel de om si a porni cu el apoi la Sinaia poate insemna o bucurie scazuta, grea, mai adinca decit o calatorie la Londra, pe care o asteptam atit cind eram student.

Si daca toate aceste exista, si mai ales exista asa, e pentru ca in toate, in orice lucru, in orice intimplare si neintimplare, de cind am cunoscut-o, dainuie ceva din existenta ei, imaterial, cum vibreaza in orice organ, cit de neinsemnat, energia intregului. Si nimic nu mai poate sa fie altfel, cum riul nu mai poate curge in sus. Mai ales de cind a venit si lovitura cumplita (care m-a facut sa citesc atit si sa caut explicatii), lumea e azi pentru mine ca privita printr-o lupta si impregnata de gindul existentei acestei femei, cum e orice obiect inmuiat vag verzui, cind privesti lumea prin ochelari verzui.

A batut cineva la usa.

Emilia!... si, mai sec: Emilia!... Vino putin afara...

isi arunca una peste alta pulpanele chimonoului rosu, lucitor ca atlazul, si dupa ce a vorbit ceva dincolo, inchizind usa cu grija, se intoarce innodind fisiile pe soldul plin, cu o mutra mieroasa:

Asculta, nu te superi... daca te las singur putin... A venit croitoreasa. Se scuza si nu stie ca asta ma impaca, ma domoleste de parca a sunat de recreatie... fi spun cu un accent de sinceritate, pe care nu l-am avut niciodata in casa asta:

Dar, Emilio, crede-ma... ma simt foarte bine... singur... Sunt obisnuit... imi place. Mi-a fost destul de greu sa-l conving pe Nae Gheorghidiu sa-l ia director la Veacul pe Ladima... El se gindea mai mult la un fost gazetar pamfletar, care schimbuse citeva partide si trecuse cu dezinvoltura pe la vreo cinci gazete de toate nuantele... I-am spus inasa, pentru ca ma consulta foarte adesea, de se mira si tata, mai ales de cind, la Londra, l-am pus in legatura, foarte solid, cu fabrica de arme si munitii cu care ne-am asociat, ca trebuie sa punem in fruntea gazetei un om nou, cu un trecut fara toarta de care sa se poata agata invinuirile, ca sa dam autoritate campaniilor noastre... Nae Gheorghidiu socotea ca fusese „lucrat” de catre colegii de partid si ca numai din pricina aceasta fusese remaniat... Se dusesera impotriva lui citeva campanii foarte sustinute, pe chestia fabricii de munitii din Ardeal si mai ales pe chestia receptiei avioanelor... O gazeta scrisa cu multa verva pamfletara vorbea in fiecare numar despre „cosciugele zburatoare” si de „fleoarta de la Comunicatii”. Gheorghidiu, desi in oras raspundea foarte cinic si uneori spiritual, in birou, acasa, era foarte abatut... De multe ori de la Camera, dupa sedintele de noapte, venea la noi impreuna cu tata si - imi spunea mama

discutau in biroul cu foteluri negre, cu abajur verde, pina tirziu, spre ziua... Aci tata era cel mai curajos si mai cu pofta de lupta: „Coane Nae, asculta-ma pe mine... n-au nici o importanta toate atacurile lor. Cine citeste prostiile de la gazeta?... Asculta-ma pe mine...”

Totusi Nae, nestiind ce crede Ionel Bratianu despre el, parea foarte enervat. De doua ori a incercat sa raspunda prin Viitorul, dar a fost cu neputinta, desi, personal, era unul dintre favoritiile lui Vintila Bratianu... A banuit aci un ordin al lui Ionel. Cind s-a dus sa intrebe cum de i-a putut refuza un articol, lui, fost de doua ori ministru, Ionel Bratianu l-a primit prietenos si absent, avea aerul ca nu-i vine sa creada. Pe urma l-a intrebat cum merge fabrica de munitii, daca spera sa inceapa curind productia... Cind Gheorghidiu a adus vorba despre Viitorul, a spus ca nu citeste nici o gazeta, ca toate sunt proaste si „fara indoiala Viitorul mai proasta decit toate”.

Dupa vreo citva timp, mai ales ca foaia pamfletara il batjocorea ingrozitor, a hotarit sa scoata si el o gazeta... Ca de obicei, mai toti banii i-a dat tata, caci Gheorghidiu socotea ca in afacerile comune el aduce destul inteligenta si influenta lui, urmind ca tata

asociatul fidel de zece ani - sa aduca materialul. George Ladima, om in toata firea, cu reala prestanta, ca sa zic asa, a facut o foarte buna impresie... Mustata blonda, intoarsa in sus, barbatia lui bataioasa, un fel de incredere in sine l-au impresionat pe tata. Eu il sfatuisem sa aduca si un proiect de buget lunar, pe care sa mi-l arate mie mai intii... Am luat masa impreuna in garsoniera mea... Bietul om era foarte mirat cind a vazut la masa pahare de Murano si, timp indelungat, a privit ca un copil cupele joase de forma ghindei, cu muchiiile poligoanelor albastre si cristalul peretilor albastrui, in locul paha- relor albe, drepte sau cu un picior. Abia in anul acela incepuse moda si promisem cadou un serviciu pentru douasprezece persoane, garnitura intreaga, de la o doamna prietena, care niciodata nu vrea sa vie in garsoniera mea, dar spunea rizind ca: „Vegheaza asupra ei”. Bilantul lunar adus arata 280 mii de lei tipografia, 22 de mii localul, 100 de mii de lei cheltuieli de administratie, 300 de mii de lei lefuri redactia si administratia. in total 700 de mii de lei pe luna, in afara de 200 de mii cheltuieli de inceput (mobilier, instalatie, reclama)... Ladima il scrisese pe o coala de hirtie cu foarte multa grija, caligrafic aproape.

Mi s-a parut foarte rezonabil. Tata a intrebat inasa cite exemplare vom trage. I-am spus ca Ladima socoate ca vom putea scoate 10 mii de foi zilnic. Ginditor, si-a aprins tigara si pe urma m-a intrebat, cu privirea putin obosita, fixa, fara ochelarii negri, cu un aer somnoros: „Cite se vor vinde din ele?” I-am spus ca toate, el a fost inasa de parere ca nu vor merge mai multe de sapte mii... „Cit face sapte mii inmultit cu doi?” - „!” - „N-o s-o vinzi cu doi lei bucata?” - „Cit fac paisprezece mii inmultit cu douazeci si sase?” -

„!” - „Pai nu ai douazeci si sase de numere pe luna?” Am inmultit, am adunat... „364 de mii” - „Atita e bugetul. Eu acopar o eventuala pierdere de 100 de mii de lei pe luna.”

Tresar... dincolo a cazut ceva, un obiect... nu-mi dau seama ce, dar e profund neplacut sa te simti, gol cum sunt eu, prizonier intr-o casa necunoscuta. Nu stiu cine e acolo... Nu stiu ce se vorbeste, ce fac cei din camera vecina... As vrea sa trec dincolo sa vad ce e, dar ar trebui sa ma imbrac, iar imbracat nu stiu cum as

mai citi scrisorile. As destepta atentia Emiliei asupra interesului patimas cu care le descifrez. As pierde si comentariile si amanuntele ei. Ramin asa... Aprind o noua tigara si simt ca a gindi, a rememora azi, imi face bine, ca e o circulatie in mine ca o descongestionare. A deslusi, a trai in trecut e ca o voluptate, fie si dureroasa, pe care nu pot s-o intrerup, cum cresterea nici unei voluptati nu poate fi intrerupta prin propria vointa.

A doua zi am mers cu Ladima la noi acasa (ii spuseseam sa vie bine pregatit, aratindu-i ce reducere avea de gind sa faca tata) si a fost o discutie de trei ceasuri.

Domnule Vasilescu, spunea Ladima, gesticulind asezat, cu amindoua coatele pe masa, cu un zimbet binevoitor, e cu neputinta sa scoatem gazeta cu suma asta. Uite aci oferta tipografiei: 60 mii de lei un numar in patru pagini, pe saptamina, socotit un sfert de pagina reclama, 10 mii de foi tiraj. Si, ca in paranteza: 5 mii e zatul si tipul, 5 mii hirtia. Aci nu incapa nici o reducere. (Totusi tata a obtinut cu 50 de mii de lei pe saptamina, la tipografia unui fost ajutor de primar liberal.) Local, in centru, mai ieftin de 200 de mii de lei pe an nu se poate gasi... Nu-i asa?... Deci 16 mii pe luna. Lumina, apa, incalzit 3.000 pe luna, servitorul 3.000... adica 22 de mii pe luna...

Si a ramas, ca la un sfirsit de demonstratie, cu umerii adusi in fata, cu palmele desfacute in laturi, cu buza de jos rasfrinta. Convins.

De ce un local de 200 de mii de lei pe an? Ladima, incurcat, dar cu superioritate, a ridicat bratele:

Un birou pentru dumneavoastra...

Nici eu, nici Fred, nimeni nu va calca pe la ziar... Nici nu se va sti ca am vreun amestec in aceasta chestiune... una directorul, una redactorii, alta administratia... Mai departe... si, infundat in fotoliu, fara sa priveasca, sprijinind cu mina, de prisos, ochelarii negri, tata astepta, oarecum agresiv.

Ladima si-a rasucit mustata, a consultat notele.

3 mii cheltuieli de administratie si expeditie, de numar. Batrinul a ridicat capul, cu ochii pe jumătate inchisi a nedumerire. Asta?

Ladima a insirat profesoral:

Timbre, sfoara, transport, telefon, hirtie de impachetat...

Pune 1.500... de numar... 26 de numere... Si se ingina dupa obiceiul lui, ca sa aiba timp de gindit: a-a-a... da, 15.000... a-a-a... zi 40.000.

Ladima ridica din umeri exasperat, cu mustata blonda bataioasa... Si pe urma sec:

6.000 Rador... Telegrama din strainatate...

N-avem nevoie... aparem la doua dupa masa, le taiem din gazetele de dimineata.

Spun drept ca ma enerva spiritul de specula al tatei.

300 de mii lefurile in administratie si redactie.

Adica? Si tata si-a ridicat ochelarii care-i cazusera pe nas, cu o mina, ca sa priveasca mai drept, mai patrunzator. ¹

Un administrator, 20 de mii.

Tata a sarit din fotoliu, a trintit bratul in camasa, cu manseta burlan pe masa (ca era cald de tot).

20 de mii pe luna?

Ladima a sczut tonul si a luat o maniera domoala de tratative diplomatice.

Domnule Vasilescu, administratorul e tot atit de important la o gazeta cit si directorul. El raspindeste gazeta.

Iti dau eu un om priceput cu 12 mii pe luna...

Cred ca tata vrea sa „dea omul” ca sa aiba si pe cineva de incredere la administratie.

O dactilografa, 6.000.

Ca sa scrie articolele?

Nu, adresele abonatilor, corespondenta administratiei, intors asa, cum sta, a intrebat mirat:

Adresele abonatilor nu se tiparesc?

La inceput, pina se fixeaza, se scriu numai la masina. Tata a miriit, si-a ciupit mustata tunsă...

-«Him! Him!

Cinci mii de lei un expeditor.

Asta ce e?

Expediaza prin posta gazeta, o da in Bucuresti vinzatorilor.

Asta nu poate s-o faca administratorul?... sau servitorul ?...

Nu, aceia au altceva de facut... In redactie: trei redactori a cite 20 de mii pe luna...

60 de mii... doi a cite...

- Ma rog, intii pune un director cu 20 de mii pe luna... Doi redactori, unul cu 10 mii si altul cu 8 mii pe luna.

Lui Ladima nu-i venea sa creada:

¹ Cind fl cunoscusem personal pe Tanase Vasilescu, ma surprinsese ca poarta ochelarii fumurii si seara chiar. Mi-a explicat un prieten ca acesti ochelari erau la el o masca, fn afara de faptul ca il ajutau sa escamoteze drama nestiintei lui de carte, fmpiedicau pe cel cu care discuta sa-i citeasca intentiile in privire, fn schimb el putea examina fn voie pe cel din fata. fi punea de aceea, cind trata afaceri, chiar seara, fn ceea ce priveste socoteala, e de retinut ca de atunci pina acum cifrele au scazut intr-o proportie de 20-25%.

luna.

Domnule Vasilescu, dar e peste putinta sa gasesti redactori cu 8 mii de lei pe

Cum nu? Lasa... Cunosc eu gazetari care pentru 8 mii de lei pe luna iti scriu o gazeta intreaga... ca mor, saracii, de foame...

Ladima s-a sculat din fotelul negru de la birou, unde semana cu Marcel Prévost, luminat de lampa cu abajur verde...

Domnule Vasilescu, asa nu se poate face gazeta. Si tata a simtit ca a mers prea departe.

Domnule, de ce-ti trebuie atitia redactori?

Imi trebuie in fiecare zi: un articol de fond, un articol in mijloc, un articol coloana 6 - 7 in margine, un foileton... Unul dintre acestea il voi scrie eu, celelalte trei, alti trei redactori... Vom face rotatie la fiecare dintre categorii. Mai sunt necesari doi redactori, pentru cursive si pagina literara, ca trebuie s-o punem, citiva cronicari, trei reporteri, un secretar de redactie, un ajutor, doi corectori... E un minimum de personal la gazeta...

Cum vezi, in total 166 de mii pe luna...

Tata a zimbit aproape cu duiosie, ca unui bolnav.

Ta... ta... ta... Asta nu se poate, domnule Ladima... nu se poate... Reporterii, n-ai nevoie de ei, tai din alte gazete.

Ladima a sarit in sus, cu mustata indignata, si ceea ce ma uluieste azi, cind stiu din scrisorile Emiliei ce lipsuri ducea, e indirjirea si hotarirea cu care dicta sutele de mii.

Dar atunci vom aparea cu material trezit, cunoscut din ziarele de dimineata.

Il mai aranjati dumneavoastra... in afara de dumneata, doi redactori si un secretar de redactie ajunge... Patru insi pot scrie foarte bine o gazeta.

Amicul meu a facut ochii verzi mari cit prunele, obrazii porosi i s-au contractat:

Dar secretarul de redactie... nu scrie la nici o gazeta din lume. El numai aduna materialul, il pune in ordine, pagineaza...

De ce sa nu scrie? Va scrie...

Rezultatul a fost ca Ladima a plecat acasa... declarind ca in conditiile acestea el nu poate sa-si „ia raspunderea”.

L-am cautat cu masina... am trimis soferul sus sa-l cheme, caci il luasem dinadins (si pe urma l-am trimis acasa pe jos). Am fost la Sosea si i-am explicat ce greseala ar face sa refuze. Stiu ca tata e in stare sa discute, cu sanse de succes, orice i se prezinta, chiar chestiuni pe care nu le cunoaste, caci aplica principii permanente de conducere in afaceri. La fel a cistigat si acum, caci Ladima a cedat, si bugetul a fost fixat la 336 de mii (adica mai putin chiar decit fixase tata insusi, in cea dintii hotarire a lui) plus o suma de 100 de mii pentru „lansare”. Localul a fost gasit pe strada Matei Millo, la etajul al doilea... Nu stiu cum era, ca n-am fost niciodata...

Usa se deschide fara nici un avertisment, si apare din nou Emilia, care se indreapta spre sifonier. Tresar enervat:

Draga, inchide, te rog, usa bine...

Dar nu e nimeni... Daca-ti spun... e o verisoara a noastra, croitoreasa, care a venit sa-mi probeze rochia. Trebuie sa-i aduc niste garnitura.

Si-adineauri, ce a fost zgomotul acela?

Care zgomot... N-a fost nici un zgomot.

O bubuitura, nu stiu ce-a fost. Cu fata mirat caligrafiata:

A! a cazut un ghiveci cu flori, cind s-a intors Cleo in jurul meu, sa prinda cu ace.

De ce n-ai dormit?... Draga n-am nevoie sa dorm, ma simt bine si asa... Mai fumez... Dar inchide repede usa.

Cauta, intoarsa, in sertarul de jos si cum sta asa, cu buicile pline asezate pe calciie, soldurile si coapsele imperiale, care intind chimonoul lipit ca o piele, desfacute, i s-au dilatat enorm. E un maximum de Emilia, e propria ei statuie.

Vin numaidecit, nu te supara... Mai avem putin.

E o situatie imposibila. Desi m-am acoperit cu cuvertura pina la git, ma simt gol, penibil de stinjenit pentru mine, pentru ele, pentru aceea care e afara si nu se poate sa nu gindeasca, sa nu-si inchipuie ce e inaintea... Dar...

Succesul gazetei, trebuie sa recunosc, a intrecut cu totul planurile dintii. George Ladima, dupa ce s-a ocupat cu pasiune de organizarea ei, o scria - caci el o scria mai toata - cu atita infrigurare si cu un soi de curaj aspru, neastepatat, incit izbutise sa surprinda atentia si interesul publicului. O botezase Veacul, si cind propusese numele acesta, Ladima avea o voce grava si groasa, cu o drojdie de dispret, caci il transformase in simbol. Nae Gheorghidiu, nu numai ca nu aparea in nici un mod la gazeta, dar nu lua parte nici la reuniunile de seara, dupa masa, la noi in biroul cel mare si intunecat, cu foteluri de piele neagra rabufnita, prea mari, cu lampi cu abajur verde, care nu luminau in jos, auriu, decit mescioarele pe care erau asezate... Tata era cel care discuta cu administratorul si cu Ladima. Dar nici tata nu aparea nicaieri ca proprietar, numai la tribunal, unde gazeta fusese inscrisa pe numele lui. Nae Gheorghidiu adusese insa in redactie un fel de prim-redactor, pe care-l impusese anume, cu indicatia ca nu trebuie sa stie nimic Ladima... Marturisesc ca nici n-am vazut vreodata atit devotament, ca la acest gazetar, pentru Nae Gheorghidiu. Discretie, spirit de aparare, umili-tate... El trecea dimineata pe la patronul lui si se ducea la redactie, cu articolele uneori scrise gata. De la inceput am banuit insa ca va fi greu de colaborat cu Ladima, caruia nu i se putea spune clar care va fi directia gazetei. I s-a afirmat numai ca va fi o reactiune impotriva

„conducerii” liberale. El, mi se pare, dupa cele ce au urmat, a inteles ca e vorba de o reactiune impotriva doctrinei liberale, ceea ce era cu totul gresit, caci si Nae Gheorghidiu si tata-meu intelegeau sa faca cel mult un soi de dezidenta in partid.

Inca din primele numere, Mateevici (asa se numea devotatul lui Nae Gheorghidiu) a pornit un atac impotriva foii pamfletare, in care patronul lui era tratat de „fleoarta” si

„negustor de cosciuge”. Din greseala, fara sa stie cine a scris articolul, cel atacat a raspuns cu o nota veninoasa impotriva lui Ladima, personal. Seara, la noi acasa, acesta tremura de enervare. Era uluit ca a putut fi atacat personal si se vedea hotarit pe o polemica violenta, ceea ce convenea fireste lui Gheorghidiu.

Timp de doua saptamini Veacul a dezlantuit o campanie aproape salbatica impotriva celui in care toata lumea vedea un fel de dictator al polemicii rominesti. Acesta nu numai ca atacase pe Gheorghidiu, pentru „afaceri veroase”, dar izbutise sa-l faca sa treaca drept un imbecil ridicol, desi inainte de campaniile acestea, deputatul avea reputatia unui om de spirit (nu-si mai amintea nimeni de asta). Ziaristul acesta, in aparenta violent si dezordonat, nu era lipsit de o judecata rece, retinuta, ca sa zic asa... Cred ca el si-a dat seama ca opinia publica, la noi, e incapabila de discernamint, dar in acelasi timp si mult mai sensibila ca orice alta opinie publica.. De asta sunt sigur. Din pricina acestei lipse, orice scris produce impresie profunda si intotdeauna cel care scrie are absoluta dreptate. Stiu o anecdota care mi se pare ca s-ar aplica foarte bine opiniei publice rominesti. Se zice ca un sultan a vrut sa judece el insusi intr-un proces. I s-au infatisat deci partile si a inceput sa vorbeasca cel cu plingerea... Uluit, sultanul s-a intors catre cadiful, care facea un soi de oficiu de grefier, si i-a spus, ca omul care a descoperit America: „Asta are dreptate... Sa stii ca are dreptate.” Dar a vorbit si piritul, vreme indelungata, dupa cit se pare, caci sultanul s-a aplecat catre cadiu din nou: „Si asta are dreptate!”... Atunci nedumerit, cadiful i-a atras, cu temenele, luarea-aminte ca nu e cu putinta ca amindoi sa aiba dreptate... Si sultanul, uimit de aceasta descoperire, i-a spus min-giindu-si cu intelepciune barba: „Si tu ai dreptate!...” Oricine „injura” pe cineva la noi, in gazeta, „are dreptate” si tulbura. Se intelege

de la sine ca aceasta excesiva sensibilitate a opiniei publice rominesti fata de orice afirmatie insemneaza anularea insasi a oricarei opinii adevarate, capabile de lupta si rezistentă. Pamfletarul acesta extrem de inteligent a inteles acest lucru si atunci a adoptat ca principiu deliberat: bestelirea crincena a celui pe care vrea sa-l combata... Ca urmare a faptului ca nu sunt in stare de o opinie reala si de discernamint, rominii sunt poate si neamul din lume cel mai sensibil la ridicolul exterior. Am inteles asta in timpul cit am fost la legatia din Londra. Nicaieri nu sunt, cred eu, mai putini maniaci, adica in realitate mai putini oameni cu viata interioara ca la noi. As vrea sa fiu limpede, dar cind nu stii sa scrii poti s-o faci boacana; nu vreau sa spun ca toti maniacii au viata interioara, dar tin sa afirm ca, dupa parerea mea, dupa cite am inteles de pe unde am fost, orice om cu viata interioara trebuie sa-si organizeze traiul de toate zilele, sa si-l simplifice pe baza citorva deprinderi sistematice, manii, cum le numesc ceilalti, care-l scutesc de atentie exterioara, de explicatii si de pierdere de timp... daca nu e inca limpede, poate ca am sa mai revin, caci faptul ca englezii, francezii, germanii si nordicii dau cel mai mare numar de maniaci mi-a dat mult de gindit cind eram in'strainatate. Si cred ca e si usor de constatat din istorie ca mai toti oamenii mari au avut manii, adica au avut curajul sa treaca putin drept ridicoli. Un om ridicol e insa un om pierdut intr-o tara incapabila de discernamint si aprofundare. Asta a priceput uluitor de precis pamfletarul acesta care ridicase, ca sa zic asa, la rangul de principiu, besteleala... Gasea fel de fel de calificative oamenilor politici, unele de mare succes, cum a fost, de pilda, acel de „bezofonul” cu care l-a pricopsit pe un sef de organizatie liberala provincial, gros, cu git indesat si vocea piriata. Pe Nae Gheorghidiu, pe care-l botezase „floarta” (ras de mustati, cu obrazii cazuti de primadona de 60 de ani, se cam potrivea ca infatisare), „tirfa”, „negustorul de cosciuge”, timp de un an in fiecare zi, il distrusese. Cred ca daca, dupa demisia cabinetului Stirbey, in care Gheorghidiu, asaturi de alti trei liberali, reprezentase partidul, Ionel Bratianu nu l-a mai luat in noul minister din august, e poate si rezultatul acestei besteleli care uluise publicul si facuse din cel atacat in fiecare zi, in articole si note, o figura populara ridicola. .. Bietul Gheorghidiu astepta la noi acasa, in frac, caci trecuse sa iscaleasca niste hirtii, sigur ca o sa fie chemat sa depune „juramintul” si nu-i venea sa creada cind a aflat din ziare lista noului cabinet liberal fara el. A fost bolnav o saptamiina... Cum am spus, campania dusa impotriva lui nu numai ca infiltrasa tineretului liberal convingerea ca Gheorghidiu a compromis, prin afaceri veroase prin contracte scandaloase, partidul, denuntindu-l in fiecare zi, ca miliardar din furturi si prevaricator, sau ca asasin al aviatorilor, incit toti ii cereau capul in partid, ca pe al lui Motoc; dar il infatisase pe omul acesta, care inainte de razboi trecea drept un om

„sarmant” si spiritual, drept idiot, pur si simplu, chiar puhav, respingator... Am incercat sa arat, si uneori am izbutit, celor cu care am discutat, ca nu e adevarata legenda afacerilor fabuloase a acestui om ... Ceea ce n-am izbutit insa niciodata a fost sa mai creada cineva ca Nae Gheorghidiu e inteligent si spiritual. Si totusi, davada ca e inteligent e faptul ca si-a dat seama de cauza raului si a gasit leacul. Trei saptamiini dupa campania cu accent feroce a Veacului, si numele lui, nici in vreo aluzie macar, nu mai exista in gazeta care-l terfelise atita.¹

Incalzit, clocotitor, cu un soi de rautate, in expresie, Ladima ataca acum intreaga clasa conducatoare ... In gazeta singur Mateevici publica articole de lauda, si acelea priveau intotdeauna, fireste, simpatiile si aranjamentele lui Nae. De asemenea, Mateevici mai ataca, tot fara semnatura, evident, caci gira Ladima, pe toti conducatorii tineretului. Erau loviti cu ciinosie, urmariti personal, unii cu adevarat desfiintati ...

Veacul seamana teroare, mai ales - ceea ce m-a surprins mult - in partidul liberal ... La club, la consfatuiri, Nae Gheorghidiu era acum temut si ascultat ... Mai ales ca tat obtinuse din partea lui Ladima fagaduiala ca nu va ataca personal familia Bratianu (pretexta o indatorire sentimentala din vremea razboiului) si nici partidul insusi (care facuse Unirea etc.). Caci aceste atacuri, se stia, erau singurele pe care nu le iertau niciodata Bratienii.²

Succesul cel mai neasteptat a fost poate cel de ordin material ... Veacul atingea, dupa noua luni, tirajul exceptional de 14 mii de exemplare. Presupunind ca aveau sa se incaseze toti banii, era limpede ca foaia, nu numai ca nu era o sarcina, dar aducea oarecare cistig, mic, ce-i drept. De altfel, era facut si cu o crunta economie. Faptul ca Ladima era absolut invulnerabil - si se facuse investigatii la tribunalul din orasul lui de nastere, detectivii ii urmarisera tot firul trecutului, ii scrutasera viata - facea posibila orice campanie. De el nu se putea agata nimeni ... Nu i se putea riposta cu violenta personala, penibila aproape, cu care ataca el.

Nae Gheorghidiu, miercurea seara, cind minca la noi acasa, suridea cu falcile rase si cazute, de copoi batrin: „Sa stii ca-l fac om pe asta ... Imi place ... Unede naiba l-ai gasit, Luminararule ? Uite, iti dau cuvintul meu ca-l fac om.” Cind Nae Gheorghidiu spunea: „Il fac om”, punea in asta un fel de religiozitate

induiosata, sincera, ceva care venea dintr-un trecut indelungat, ca ma intrebam la urma urmelor, impresionat: „Oare Ladima nu e intr-adevar om ?”³

¹ Cred ca pot sa confirm, si din proprie experienta, in viata noastra gazetareasca, aceasta impresie ca – impotriva asteptarilor – nimeni nu e mai speriat si nu-si pierde capul mai usor, cind e la rindul lui atacat personal, in viata lui proprie, decit un „temut pamfletar” Oamenii acestia sunt in situatia acelor chirurghi care opresc hemoragiile organelor rupte in accident, desfac vintrele oamenilor, dar devin palizi si se zapacesc cind intimplator se inteapa la deget si vad singele propriu aparind in picaturi rosii.

² E de prisos sa mai atragem luarea-aminte ca tot romanul acesta e o fictiune pura. Chiar unele intimplari, aci anonime, sunt nascute prin sugestii dint-altele care s-au intimplat aivea, dimpotriva, toate numele autentice, citate negru pe alb, fie ale autorului, fie dintre cele cunoscute, corespund unor momente strict imagine. Acest „dosar de existenta”, se intelege de la sine, este inchipuit tot si numai unele necesitati de conventional pe care le impune tiparul ne-au facut sa-i dam o forma care poate sa insele.

³ Tinarul Fred Vasilescu, fiul unui industrias de mai bine de o suta de ori milionar, nu stie, pare-se, sensul perfect conturat si fara echivoc al acestui cuvint in romaneste, el care la 22 de ani era atasat la legatia din Londra (probabil ca isi inchipuia ca pe baza meritelor proprii), ca sa fie apoi mutat la Geneva, in timp ce atiti dintre camarazii sai, cu aceeasi vechime si cu plus de examene, faceau oficiul de copisti in Palatul lui Sturza. Prin urmare, nu stie ca romanii se impart in doua clase distincte: oameni si ceilalti. Un om e cel care are existenta civila, adica isi poate valorifica si supravvalorifica orice merit, caci i se face credit prin simpla prezenta, pe cind ceilalti nici nu sunt incercati. El participa din privilegiul unei foarte restrinse categorii. (Sunt vreo citeva mii de oameni in Romania, la 18 milioane de locuitori) Dintre oameni se recruteaza ministri de profesie, deputati din oficiu, personalul legatiilor din strainatate, membrii tuturor celor citeva mii de consilii de administratie, platiti cu tantieme care exchivaleaza titlurile de nobleta, voiajorii speciali in strainatate, sau, scoborind sa zicem, intre altii, directorul Teatrului National, directorul Institutului de radio (cum credeti ca se recruteaza altfel?) si, mai jos, tot soiul de directori si intendentii de muzee si institutii publice, care acorda locuinta, luminat, incalzit etc. Fred Vasilescu, care fusese pe front, numai pentru ca intimplator voise el anume asta, nu s-a intrebat deloc dupa ce criterii s-au recrutat atit de numerosi ofiteri tineri, ai tuturor cartierelor generale? S-a tinut oare vreun concurs pentru sefii de popota? Dar pentru celelalte servicii au fost luati din tren la intimplare? inainte de Revolutia Franceza, privilegiul era favoarea regala: titlu, deci avere (mai totdeauna), dar acum formula e mai simpla: avere, deci titlu, adica privilegiu, fn razboiul pentru-ntregire, soldatul pur si simplu (adica provenit din locuitor) avea dreptul si mai ales datoria sa mearga zi de zi in linia intia de transee si de foc, pe cind soldatul-om avea dreptul si datoria (neinscise, e drept, in Constitutie, dar fixate printr-un ordin al Ministerului de Razboi) sa cumpere un automobil si sa ramina „atasat”, pe linga el, la cartier, la Iasi, Birlad, Bacau, Roman, Botosani, sau Onesti etc. E adevarat ca ordinul publicat in ziare, in mod cinstit, nu fixa nominal pe cei care aveau acest drept si aceasta datorie, dar de vreme ce numai „oamenii” aveau bani sa cumpere un automobil, chiar daca sumele proveneau prin frauda, e de la sine inteles ca restul locuitorilor erau exclusi. Un om are dreptul sa fie unde e, chiar daca altul aduce meritul si solutia. Recent, un ministru nu a invitat oare, de pe banca ministeriala, marturisind ca n-are solutii, pe cei care au solutii pentru remedierea crizei, sa vie sa i le dea, ca sa le aplice el, fiindca el niciodata n-a facut presupunerea ca daca n-are solutii, n-are dreptul sa stea in locul acela, caci el se stia pe sine om? Gheorghidiu avea deci perfecta dreptate si stia bine ce spune: Ladima nu era un om. El nu putea fi numit, de pilda, membru in nici un consiliu de administratie, asa cum sunt numiti si incaseaza jetoane oameni care n-ar putea sa scrie exact titlul mai complicat si mai nuantat al vreunei institutii, in consiliul careia figureaza. El nu putea fi numit nici director de biblioteca la vreun Senat, nici la vreun muzeu, nici atasat de presa, ca atitea zeci, in cine stie ce capitala straina. Nici Eminescu, de pilda, n-a fost om. N-a putut fi facut mai mult decit revizor scolar (si desi a fost un excelent revizor, n-a putut ramine nici acolo). Cu toate ca a gindit, a formulat si a impus doctrina partidului conservator, el n-a fost niciodata deputat, nefiind, cum am spus, om. Toata lumea il compatimeste intelegator pe omul care din pricina vreunei nesanse nu poate „sa traiasca dupa rangul lui”, dar Ladima poate sa crape intr-o mansarda oarecare, in luna iulie, caci toti ceilalti oameni vor gasi asta aproape firesc. Banuiesc ca, pentru inceput, acceptindu-l in calitate de paj intr-ale „omeniei”, Gheorghidiu i-ar fi gasit lui Ladima doua-trei sinecure, mai

tirziu l-ar fi ales poate, cine stie, in vreun consiliu de administratie si, daca ar fi dovedit insusiri si suficienta domesticitate, poate chiar deputat.

P.S. Atragem luarca-aminte ca tot ce e tiparit cu litera mica in josul paginilor, nu e din cuprinsul caietelor lui Fred Vasilescu, astfel ca aceste lungi note, si cele care vor mai urma, pot fi eventual sarite la lectura.

Pot sa spun ca in zilele acestea am vazut inca o trasatura de caracter a lui Nae Gheorghidiu, care m-a impresionat... Veacul ducea o campanie de ecouri si guerilla mai ales impotriva unuia dintre fruntasii liberali, Anibal Dimescu, cel care trecea drept unul dintre conducatorii spirituali ai tineretului si care obtinuse remanierea lui Gheorghidiu... Erau mai mult note de ironie si compromitere politica, fara vreo accentuare morala, caci Dimescu parea inatacabil mai serios. Se vede ca vreun dusman, probabil chiar din cercul familiei, in sfirsit cineva care nu avea curajul sa atace pe fata, dar il ura atat de mult, incit ar fi vrut sa-l vada prabusit, chiar fara ca macar sa tie sa se stie ca de la el ii vine, a trimis la redactie un dosar, a carui publicare scotea pe acest fruntas nu numai din viata politica, ci si din cea publica... Pina in cele din urma, am ajuns la convingerea ca a fost trimis de o femeie, care n-a tinut sa pastreze, pentru folos personal, un asemenea document. Pagina era gata aproape culeasa, cu clisee fotografice si facsimile care ar fi produs senzatie. Ladima, care se inversuna usor cind nu-si vedea victimele in fata, asezase totul cit mai expresiv. Nu stiu daca Gheorghidiu a aflat intim- plator, sau i-a spus Mateevici de acest chilipir polemic, destul ca, dind un telefon acasa la noi, a cerut ca tata sa se duca neintirziat la redactie si sa scoata pagina cu fruntasul liberal. S-o aduca la noi, unde avea sa vie si el. A cerut, framintat de ginduri, cu un zor nervos, si dosarul si corectura foii. Le-a examinat indelung... Pe urma a impachetat-o frumos si a chemat la telefon, chiar de la noi, din birou, pe cel amenintat. Eram si eu acasa... „Alo... domnul Anibal Dimescu?... foarte bine... Aci, Nae Gheorghidiu...” Nu pot sa stiu ce mutra a facut celalalt, dar cel de linga noi avea falcile rase, mari, cazute, dar ochii verzi, stinsi totdeauna, ii avea acum fisci, isi absorbea buzele... M-a uimit ce palid devenise. I se vedeau, mai putine, dar clare ca o stropeala rosie, paienjenisurile vaselor singerii din obrazii cazuti, din spinarea nasului poros si coroiat. Sedea in fotoliul larg, de piele neagra burducata, impartit in romburi molii de uzura. Avea emotia unui debutant... dar, facind o sfortare de bolnav cu vointa, a vorbit cu un aer de familiaritate, de indiferenta si bunavointa de neasteptat: „Uite ce e, draga, una din gazetele de dupa- amiaza pregatea pentru astazi o pagina de necuviinte la adresa dumitale, pe baza unor documente probabil apocrife...” Si se strimba tuguind buzele, ca un dos de gaina, chiar la telefon. A tusit putin, hm... hm!... „Intimplator am aflat, din fericire la timp, si sunt bucuros ca am avut atita trecere ca sa impiedic aparitia... iti trimit foaia, in corectura, ca sa vezi despre ce e vorba si eventual sa iei masuri... Pretinsele documente eu nu le-am vazut.” Cred ca omul nevazut de la capatul firului a lesinat, dupa ce a bilbiit citeva vorbe amarite, la care Nae Gheorghidiu a mai adaugat: „Ti-am telefonat ca sa fii acasa si sa primesti personal corectura, sa nu cada, cine stie, in miinile cuiva. La revedere, la revedere.” Pe urma a ramas o jumătate de ora in fotoliu, emotionat, in lumina verde- galbuie a abajurului, fumind tigara dupa tigara, fara sa stie ca mama i-a dat buna ziua. Abia tirziu a vazut-o, i- a spus cald, multumit, cu o voie buna obosita dupa atita emotie:

„Ce mai faci, spalacito?” si a primit invitatia la masa, caci la el acasa erau obisnuiti sa nu-l astepte. Tata a chemat un servitor, pe care l-a trimis cu corectura. Gheorghidiu a

luat apoi dosarul, l-a bagat in servieta la el. La masa a fost dragut cu toata lumea, parca mereu induiosat, linistit, radios. Au devenit de atunci, el si Anibal Dimescu, cei mai buni prieteni... Nae Gheorghidiu a capatat o sincera afectiune pentru celalalt... I se parea acum, nu stiu cum, mai uman prin greseala lui, mai aproape de sufletul lui, si-l iubea.

A inceput sa-i laude calitatile politice cu o ostentatie exagerata. Au fost mai tirziu mereu alaturi, mai pe toate chestiunile.

Usa se deschide larg... si Emilia apare din nou cu o tava pirogravata, si pe ea o lingurita de dulceata si cafea. Mi-e o sila cleioasa.

Valeria spune ca ti-o fi sete... cu caldura asta... Intreb cu jumatate voce:

Croitoreasa, vara-ta, a plecat?

Nu, mai avem putin.

Sunt stinjenit de parca sunt un caz patologic. Alaturi de mine, in casa asta straina, e o viata de familie

cotidiana. Ma simt, gol asa in pat, ridicol.

Asculta, draga, mi-ai adus cafeaua, asa prin camera cu ea? Stie ca sunt aci? imi raspunde cu buza de sus in piele scurta, firesc, ca si cum ar minca:

Si daca stie?

Cum: si daca stie?

I-am spus ca e un coleg de la teatru cu care repet... si ca tu acum citesti pina ma intorc. Ce vrei sa fie?

E stupid, dar in definitiv poate sa fie si asa.

Da... dar atunci inchide usa repede.

Intr-o miercuri seara venisem pentru masa de seara, caci luni, miercuri si vineri luam seara masa la parinti; cind am vazut din birou, pe fereastra, in lumina felinarului, oprindu-se la poarta Steyrul, lung si inalt, ca un slep vechi, cu cioc, ultimul in Bucuresti, cred, al lui Nae Gheorghidiu, si el apoi a urcat cele citeva trepte, greoi si cu obrazii cazuti sub falcile strinse, cu hainele cu pulpane asa de lungi, ca-l faceau pitic. Cind era necajit, si era cazul, parea mult mai batrin. Era afara zloata si fulguia. S-a oprit obosit in vestibul unde i-a iesit inainte tata, si a ramas pe ginduri, cu paltonul pe el, indelung.

Tirziu, ca din senin: „Tu nu stii ce scriu gazetele?...” Si cum tata, in vesta, dupa vechiul lui obicei, era nedumerit, i-a intins un ziar independent de seara, cu o nota pe care o gasesti la colectie, cautind numarul gazetei, nu mai stiu care dintre cele trei, dar data da, caci era aproape de Sfintul Dumitru, cred 19 sau 20 octombrie. Tin minte data, pentru ca alte intimplari, mult mai personale, din lunile acestea mi-au ramas limpede in minte si imi servesc ca puncte de reper.¹

Isi sprijinea barbia in ambii pumni, pe marginea fotoliului.

Nu-ti miroase?

Pe cine banuiesti?... Vreo incercare a gazetei de a stoarce bani.

Nota e dinafara... E probabil sa fie data de cineva din partid... Asculta, Luminararule, daca apar articolele astea o sa transpiram mult, cu tot frigul de afara...

Sa intrebam la gazeta?

De prisos... Nu e pornita din redactie, iar ei nu dau amanunte. Au discutat indelung, si eu i-am lasat foarte necajiti, caci aveam

treaba in camera mea, ca sa caut niste carti de mecanica vechi. El a mincat la noi, iar a doua zi tata era tare multumit... Nu stiu ce au facut, dar era incintat, caci gazeta de seara intr-adevar n-a mai publicat nici unul din articolele promise „pe miine”.

Nu stiu insa ce cap au facut amindoi, unde se vor fi gasit, cind au citit, in dupa-amiaza aceea, gazeta lor proprie.

Eu am trecut pe la 5 dupa-amiaza pe acasa, ca sa aduc mamei niste cumparaturi, si i-am gasit pe amindoi plimbindu-se prin birou de parca aveau nevralgie. in pagina ultima a Veacului, un articol tiparit cu litere negre si dese denunta „scandalul nemaipomenit al furniturilor de carbuni pentru Calea Ferata”. Un subtitlu pe trei coloane sporea in tarie:

„Statul jefuit cu un miliard anual”.

Gheorghidiu avea din cind in cind cite un suris strepezit, de parca ar fi mincat agurida...

Ce-i de facut?... Si a ridicat receptorul, caci sunase, cu gindul aiurea. A raspuns ca in treacat, in locul lui, tata: „Da... Tanase Vasiles-cu... da eu...” Tata intrea, cu privirea nedumerita, cine e? iar eu il priveam surprins... „Alo... Alo... Cine-i acolo?...” iar dupa un minut de ascultare, cu falcile cazute ca la un copoi, de culoarea tiritelor, sec: „Du-te- n (si asa mai departe...), intelegi? du-te-n...” Si intorcindu-se catre noi: Unul care ne felicita pentru „admirabila campanie din Veacul in chestia combustibilului de la Calea Ferata.”

¹ Iata dupa colectia ziarului nota:

„D. Perieteanu a facut marele act de curaj de a atrage atentia ca adevaratul dezastru de la C.F.R. fsi are obirsia fn combustibilul cu care sunt aprovizionate C.F.R.

Cu venirea d-lui Nicu Teodorescu la Directia Generala a C.F.R. s-a instalat la aceasta directie o conceptie cu totul diametral opusa. Caile noastre sunt furnizate de intreprinderile particulare cu o cantitate de 250 de vagoane de carbuni anual.

Deocamdata, si din primul moment tinem sa se stie, nu avem nici o obiectie de facut fn privinta

sprijinului, intregului sprijin la care are drept industria miniera. De existenta acestei industrii, recunoastem fara inconjur ca sunt legate mari interese de viitor national. Afirmam inasa, pe baza datelor pe care le posedam si care vor fi relevate cu ocazia discutiei la buget, ca foarte usor si fara nici o atingere serioasa a intereselor industriei miniere se pot reduce cheltuielile la

cu mai multe sute de milioane, ba, prin oarecare sfortari, cu miliarde. Despre asta pe miine."

Tata a intrebat apoi la telefon, probabil pentru a doua oara, daca a venit la redactie Ladima... De data asta l-a nimerit si l-a chemat la noi... A venit intr-un palton maron, scortos, cu fular de casa cu patrate galbene-rosii. Cind a sunat, Nae Gheorghidiu a trecut greoi intr-o camera mai mica, vecina cu biroul, si a urmarit, fara indoiala, de acolo discutia. Tata l-a poftit jos, a insistat, cind Ladima voia sa stea in picioare:

Nu, ia te rog loc. Si apoi, indulgent: Domnule Ladima, buna dumi-tale credinta a fost surprinsa, si azi a aparut in gazeta un articol, despre care, ce sa-ti spun?... sunt uimit. Ladima, parca suflecat, cu buzele strinse si mustata ridicata:

Da... care articol?

Cel cu Caile Ferate... cu furnitura de carbuni. A precizat de-a dreptul, oarecum bataios:

Eu l-am scris.

Tata a inceput sa se bilbie... Si-a ridicat ochelarii negri, i-a pus iar... Nu gasea cuvinte... Cred ca dincolo Gheorghidiu fierbea...

Sa stii ca n-ai dreptate... Lovesti prin asta in 15 000 de muncitori si intr-o industrie nationala necesara apararii statului.

Ladima fierbea.

Domnule Vasilescu, e o gluma liberala aceasta industrie necesara statului...

Deocamdata vad ca, pentru moment, ii e mult mai necesar statul ei decit ea statului... Daca s-ar arde pacura, daca s-ar importa chiar carbuni, domnule Vasilescu, statul ar realiza o economie de un miliard anual... Am socotelile in sertar la birou... Acest miliard e bagat in buzunar de citiva escroci, care constituie un consiliu de administratie si clientela lor (presedinte al consiliului de administratie al uneia dintre aceste mine era Nae Gheorghidiu). Nu exista stat in lume mai jefuit decit acest stat rominesc.

Domnule Ladima... Te-nseli... te-nseli grozav. Acolo sunt oameni incercati... cu dragoste de tara...

O dragoste foarte costisitoare... Cunosoc oameni care si-ar iubi tara si pentru mai putin de un miliard... Domnule Vasilescu... eu nu va inteleg... Ceea ce am admirat la dumneavoastra era despartirea de liberali, caci va banuiam dezgustat, fara indoiala, de spiritul lor de jaf in averea statului... Veacul trebuia sa fie - asa am crezut ca doriti - un transeu de protestare impotriva unor metode vechi... O tribuna pentru promovat tot ce e dorinta de reinnoire in moravurile noastre politice... Asa a inteles si publicul si de aceea ne cauta si ne sprijina.

Domnule Ladima... Domnule Ladima... poate ca ne-am inteles gresit. Dar noi nu luam atitudine nici impotriva lui Ionel Bratianu, nici a lui Vintila, nici chiar a partidului.

-Dar parca e cineva care sa vrea asta? Se indoieste cineva de cinstea lui Ioel Bratianu sau a lui Vintila? La urma urmelor nici cu partidul liberii n-am nimic, ca flamura, dar statul lui major e o adunatura de jecmanitori ai statului. De altfel, daca nu ne intelegem... e o solutie foarlt simpla... Va rog sa primiti demisia mea. Si s-a sculat nervos in picioare, a vrut sa faca un gest, pe urma, prea schematic: Buna ziua.

Si a plecat pur si simplu. Tata a ramas in fotoliu, cu miinile moi imprtiinate pe pintec... Si-a scos ochelarii si a inceput sa-i stearga apoi, nedumerit. Nie Gheorghidiu a aparut de dincolo, apasat si asa de ingindurat, incitcapul ii parea si mai mare.

-E nebun... si dupa un rastimp... pentru el insusi: E nebun!...

-Ai vazut?... pleaca de la gazeta...

Cum o sa plece? Moare, fara el...

-Pai atunci?... dupa cum vad nu e nici un mijloc...

Nae Gheorghidiu a fumat pe ginduri, a murmurat apoi, cu mimica si cu sincera parerea de rau:

-Pacat de el... Ce o sa faca? Ramine pe drumuri iar. Si tot mai intrislat: Nu se renunta asa usor la o leafa de douazeci de mii de lei pe luna. Pe urma s-a intors spre mine: Ascuta, Fred, tu esti prieten cu el, tu ni l-ai adus. Na doua mii de lei si da-i diseara sa manince intr-o camera separata la „Chateubriand”, daca mai e deschis.

Am respins fireste banii.

-Coane Nae... lasa banii acum...

-Nu, ia-i de la mine...

E adevarat ca trebuia sa fie o intimplare absolut exceptionala, ca sa dea de la el... Surid, caci ma simt ca leganat, de nedumerire.

-Incerc... Numai ca o sa fie de prisos... E foarte incapatinat...

-Fred, asculta ce-ti spun eu... Fa-i binele acesta, daca tii la el. Ca are talent. Gazeta e bine facuta. Si, ca in paranteza: E ca vaca naravasa, dupa ce a umplut sistarul, da cu piciorul in el si-l rastoarna. Vezi... incepe cu icre negre... Da-i si homar, fripturi in singe si nu uita sampania-. E nedus la dame de multa vreme se pare... Si scurt: Acolo da tu de latine, hai.

N-am avut incotro si i-am telefonat lui Ladima, intrebindu-l daca vrea sa luam masa impreuna... A primit bucurosi...

Dar toate incercarile mele de a-l inmuia au fost de prisos. Statea pe ginduri, rezemat de spatar, fuma tigara dupa tigara. Mi-a spus apoi cu o tristete care m-a uimit si m-a acoperit ca un doliu:

Draga domnule Vasilescu... Nu te supara... Eu sunt un om care scrie... Si daca nu scriu ceea ce gindesc, de ce sa mai scriu? Nu pot altfel.

Totusi, in zorii zilei, am obtinut fagaduiala ca in chestia aceasta a carbunilor va amina campania pentru mai tirziu.

In legatura cu gazda mi s-a intimplat in zilele acelea o neintelegere destul de penibila pentru nervii si demnitatea mea... Era la vernisajul unei expozitii colective a unui grup de pictori si sculptori de avangarda... O expozitie foarte frecventata, cel putin la vernisaj, din pricina ca era moda de a fi ostentativ, de a fi neaparat indreptat impotriva cuiva... Ciudat era insa ca aceasta expozitie era indreptata chiar „impotriva artei” (Jos arta!), mai curind insa impotriva tuturor camarazilor care n-aveau talent, nici unul, pare-se, deloc. Mai venea lume si din pricina ca la vernisaj avea sa vorbeasca un ziarist foarte cunoscut, combativ si revolutionar permanent... Cum luasem obiceiul de a vizita expozitiile de pictura, am venit inca de pe la ora 11. Am gasit-o pe doamna T. acolo, inconjurata cu graba si oarecare emotie de grupul de expozanti care faceau si oficiul de gazde, desi ei o socoteau oarecum de-a lor. Numai faptul ca era ea acolo si pentru mine sala cartonata devenise nucleul Bucurestilor in ziua aceea. Impiedecat sa vorbesc cu ea de atita timp, simplul fapt de a o vedea si de a fi in aceeași sala imi dadea un soi de febra interioara. Pentru ca era toamna tirzie, desi vremea era mereu frumoasa, avea un mantou de stofa de culoarea piersicei palide, cu mincile terminate prin mici mansoane atasate, de lutru castaniu, . aproape negru. Din acelasi lutru, gulerul inalt, croit ca de tunica, desfacut la git, ii incadra obrazii ca intr-o catifea neagra, calda, iar jos, la poale, din aceeași, o banda lata ca de doua palme, de jur imprejur, inrudirea de culoare dintre opalinul stofei si caldura garniturii de lutru era un farmec in plus... O inconjurau toti, poate si pentru ca stia sa se faca ea singura inconjurata, avea un aer de doamna ca o stapina neoficiala, si erau bucurosi de un musafir care sporea interesul salii... Suridea mult, dar cu un soi de rezerva de om care nu tinea prea mult sa se amestece cu ceilalti... Cu un aer binevoitor si absent, ca intotdeauna cind era in lume... De obicei nu poza, dimpotriva, acasa, intre prieteni buni, sta pe scaun strimb, dar aci parca tinea cu orice pret sa evite familiaritatea...

Prin cuprinsul salii (ai carei pereti erau imbracati intr-o pinza de j sac de culoarea cartonului si iluminati de sus de niste jgheaburi mici de j zinc care cuprindeau lampi albe ca rampele de teatru) erau niste fotolii joase de forma celor americane, dar din lemn gros, in intregime si taiate parca in felii negre, alternate cu galbui. Totul avea un aer usor improvizat, de decor de teatru...

Nu scosese manusile mici de piele care ii rasareau din mincile-mansoane si parca sta dinadins cu coatele sprijinite asa ca sa-i sublinieze frumusetea mobila a miinilor inmanusate. Picioarele de la genunchii goi si rotunzi in jos (rochiile erau mereu scurte), in ciorapii de culoarea nisipului, desavirsit intinsi, erau lipite unul de altul, iar din pricina ca fotoliul in care sta era cam jos, lungite oblic. in toata figura ii apareau ochii acum de un safir mai fumuriu, nu albastri intens ca altadata, si dintii albi, descoperiti, de cite ori ridea cu fata in sus, cu gitul sprinten catre cei care o inconjurau in picioare... Cind incepuse sa fie lume tot mai multa, a aparut si Ladima intr-un palton prea larg, cafeniu, cu fular de lina in patratele galbene si rosii... Cum l-a vazut, doamna T. i-a iesit inainte bucuroasa si aproape fara sa se scuza fata de ceilalti i-a luat bratul tirindu-l intr- un colt, cu toate ca el se lasa dus cu oarecare rigiditate orgolioasa...

Am inghetat... si, cu inima stoarsa parca de un pumn nevazut, urmaream nedumerit si cu o teama ca de diagnostic figura ei foarte animata... Ochii ii devenisera de un albastru mat, oteliu, isi tineau cu mina

inmanusata, ca o agrafa minunata, mantoul descheiat de nasturi si ii vorbea viu, cu o intensitate nervoasa... Ma intrebam uluit daca nu e ceva intre ei, daca el n-a jucat un soi de teatru tacut si intens, ascunzindu-mi abil si fara gesturi totul, imi ziceam, de pe alta parte, ca e fireasca inflorirea aceasta de veselie cind isi vede un prieten care a intervenit pentru ea cu atita bravura si loialitate, dar ma intrebam si daca nu cumva gestul lui n-o fi impresionat-o atat de mult, incit sa inceapa sa-l iubeasca. Cu asemenea femeie, pe care tot ce e frumos ca gest si cinste o stupefiaza, o tulbura, esti totdeauna nelinistit. Totdeauna „acuza” primirea, inregistra ca un seismograf fiorul oricarui gest frumos si eram framintat, caci simteam ca nu se poate ca ea sa nu fi fixat bravura lui. Eram pe vremuri melancolizat (parca acum nu?) de orice actor care juca subtil, de un domn care spunea lucruri frumoase intr-un cerc din care facea parte si ea, de un tip prea bine care era dezinteresat amabil cu ea. Mai ales de cei care erau bine, desi nu-i faceau deloc curte, mi-era teama. Sa nu stimuleze in ea orgoliul de a-i impresiona. Urmaream acum mimica ei, fara sa inteleg nimic, cu impresia nedefinita si totusi siciitoare ca acolo se decide ceva care ma priveste, ca o linie care se interfereaza cu linia destinului meu... Nu era intia oara cind o priveam si-i interpretam mimica, atunci cind vorbea departe de mine. Ca si acum, de multe ori ma intrebam exasperat ce poate sa spuie altcuiva decit mie.

As fi vrut sa fiu aproape sa ascult, dar tot ce era barbatesc in mine se cabra...

Pe de alta parte, stiam ca orice banalitate capata din pricina vocii ei timbrate inflexiuni nuanate, ca un tremur de inserare, un inteles sexual care ma dezola. Citeodata, cind el raspundea ceva care o contrazicea vadit, trasaturile fetei ei se relaxau, gura i se arcuia in jos, obrajii i se destindeau dezamagiti. Se vedea ca e nemultumita, enervata. Isi privea mina libera stringindu-i ginditoare degetele inmanusate in podul palmei, pe rind, ca o mina aratatoare intr-un afis. Eram exclus din convorbirea asta, ca dintr-un imperiu pierdut, care se crea din nou fara mine.

Atunci am simtit in mod stupid, ca si cind gindurile mele barbatesti n-ar fi fost luate in serios, de un spirit zeflemist strain, nevazut, ca trebuie sa aflu cu orice pret, chiar al unei umilinte, ce vorbesc cei doi... M-am hotarit sa ma apropiu cu sentimentul de risc incalificabil cu care un tradator se duce la o legatie straina. Nu faptul de a o spiona ma demoraliza, pentru ca de mult, printr-un soi de pact rusinos cu constiinta mea, hotarisem ca trebuie sa-i citesc scrisorile uitate, ca trebuie sa iau informatii despre ea, ba de vreo doua ori o urmarisem si pe strada chiar. Ceea ce sporea mizeria mea era ca spionajul de acum era riscat si ridicol, de o indrazneala de sugestionat, care nu mai poate rationa. Ma strecuram prin asistenta, care acum era foarte numeroasa, calculind sa ajung in spatele lor, imi alesesem chiar tabloul pe care sa ma prefac ca il admir absorbit, cind am fost retinut de o mina solida.

Ce faci, diplomatule?

Era scriitorul cunoscut, voinic si binevoitor, care ma privea cordial si protector...

Ei, cochetezi cu arta? Si intorcindu-se catre un domn care il intovarasea: Domnul Fred Vasilescu, diplomat, sportiv, dansator etc, in flagrant delict de frecventa artistica... Ce femeie te aduce pe aci, spune drept?

Ma intreba, convins ca e cu neputinta ca un tip ca mine sa priceapa ceva din arta, sau, in sfirsit, sa aiba alte legaturi cu arta decit acelea de braconier al amorului. E adevarat ca desi venisem dintr-un oarecare snobism, eram totusi acolo pentru o manifestatie de arta si numai incidental acum arta si tot restul lumii erau trecute intr-o zona de interese limitate, cum era expresia la moda, si intr-adevar numai o femeie polariza toate gindurile mele. Chiar de femeia aceasta el ma departa, tirindu-ma cu seninatate spre un panou maritim, cu jumatati de corabii, cu faruri intrerupte, de parca totul ar fi fost pictat pe sticla, si spart fiind, n-a mai stiut nimeni sa potriveasca bucatile la loc, punindu-le apoi la intimplare.

Ei, pricepi ceva?

M-a intrebat provocator, cu un zimbet voinic si batjocoritor, de parca ar fi asistat la cine stie ce experienta caraghioasa. Eu eram acum insa toropit si indiferent la batjocuri ca un anesteziat cu stovaina, dar cu mintea mai limpede, mai intensa, cu mult mai activa decit de obicei... Doamna T. ruga cu o staruinta nervoasa si excesiva pe Ladima, pindind in privirea lui, cu zimbete luminoase intrerupte, sa vada daca ajunge pina la el, daca atinge in rezistenta lui pedala care sa raspunda afirmativ. El parea foarte incurcat, iar ea, pornita, avea aerul ca depinde de raspunsul lui. Mi-era cu neputinta sa surprind macar vreun fragment din conturul inteligibil al unei fraze, ca sa pot reconstitui convorbirea lor, dar cum il stiam pe el foarte inteligent si pe ea atat de emotiva, simteam ca acolo e o devenire in care eu eram de prisos. Scriitorul insista mereu, fara sa observe cit sunt de nervos, pina cind, surprin-zindu-mi directia privirii, m-a interpelat mirat.

- N-oi fi pus gind rau uritei aceleia care sta de vorba cu Ladima? Sefule, te stiam om de gust.

Parca m-ar fi stropit cineva cu o cana de apa ca sa ma destepte dintr-o reverie stupefianta.

Am ridicat din umeri ca insultat de aceasta presupunere, dar in mine s-a instalat un semn de intrebare, ca gravat cu un stilet acid. Sa fie intr-adevar urita?... E posibil deci ca un scriitor, om presupus de gust, s-o gaseasca urita? E adevarat ca acum, parca scapat de hipnoza, nici mie nu mi se parea frumoasa. Fata ei, care de obicei era absenta si ginditoare, inregistrind interior si lin cele mai mici nuante ale clipei, de ii puteai urmari succesiunea gindurilor doar pe crisparea usoara a buzelor, pe obraji, pe ochii albastriti ca trecerea umbrei unui nor pe apa, era acum foarte vie, prea expresiva, cu un fel de mimica nuanzata, ochii insisi nu mai aveau vioriul-albastru al clipitei de gindire, ci erau pozitivi stralucitori, dar ca de otel, buzele se rasfringeau, de o mobilitate excesiva, pindind raspunsul lui Ladima.

Nu era intia oara cind fata de mine se spunea ca e urita... Mai ales cind era necajita, legata de nemulțumiri practice, pierdea foarte mult... Ochii isi schimbau culoarea si se adinceau in orbite. Corneea i se injecta cu fire rosii si parca devenea de sticla, toata se vestejea subit. Atunci isi neglija si tinuta. Frumusetea ei era foarte sensibila la viata interioara, si cred ca niciodata n-a fost mai frumoasa ca la vreo citeva luni dupa inceputul iubirii noastre, cind parea exasperata de iubire. Si atunci avea ochii intensi, dar de o limpezime care facea cu albul corneei (nu era chiar alb, avea ceva din catifeaua nedefinit verzuie a unei petale de trandafir alb, caruia i s-a injectat artificial culoarea verde...) sa dea o impresie de vis. Ardea toata asa cum nu mi s-a mai intimplat sa simt fierbinte un corp omenesc, de o sanatate mladioasa si sprintena de animal tinar, buzele ii erau intr-o tensiune mica de fiecare clipa, totusi fara rasfringeri tari ca acum... E adevarat, insa, pentru ca depasisem parca limitele, intr-o vreme toate aceste amanunte se exagerasera ca intr-o exasperare... Ochii deveniti prea fiksi ii iesisera putin in afara, albul lor se marise straniu, buzele ii erau aproape crispate. Capatase si un tic foarte nervos, de a duce mina la radacina gitului, in adincimea unde se intilnesc tendoanele. Era in vremea celei mai mari exasperari senzuale dintre noi, cind ne inchideam ca niste dementi in vreo camera de hotel ardelean, de simbata seara pina luni dimineata. Nu-i placea nici o perversiune, nici o „rafinerie” asa-zisa de femeie moderna, dar punea atita iscusinta, stia sa abuzeze de toate posibilitatile posesiunii, sa ceara simturilor prelungiri iscusite, totul pina in pragul nebuniei, cind dezlantuirile brusce, dupa atitea retineri, nu mai stiam de ne vor lasa in toate mintile. De simbata seara pina luni dimineata, arzind mereu, nu era niciodata la fel, cum desigur nu e niciodata la fel capriciul ciocirliei in zbor. Din pricina acestor ore indelungi, petrecute impreuna, intilnirile cotidiene grabite, totdeauna automatizate si deziluzio-nante, nu ne mai interesau. Asteptam tacut si concentrat mica noastra vacanta saptaminala, caci buna negustorita nu lipsea niciodata de la magazin (sau aproape niciodata). Cind starea ei vizibil anormala s-a agravat, cind fixitatea privirii a inceput sa devie oarecum ingrijoratoare, dublata de o stare de neliniste si teama permanenta, cu ticul nervos al ducerii miinii la git, cum altii si-o duc pe inima ca sa-i simta bataile (ea spunea ca isi simte acolo pulsul intens), a trebuit sa consulte citiva specialisti. Eu insumi aveam dureri mari in ceafa si-mi simteam parca ochii de carton. Ruptura, provocata apoi subit si brutal de mine, chiar in vremea acestei exasperari, i-a agravat net patologicul tulburarii, pina cind, nemaiputind umbla pe strada, din neliniste nedefinita, a intrat intr-un sanatoriu la Viena.

Cu toate acestea era frumoasa, cind se consuma ca o facla numai flacare. Astazi, cu tot dramatismul miscarilor ei, sau desigur chiar din cauza asta, era urita. Drept sa spun, vag ma multimea faptul acesta, caci ma magulea gindul de a sti ca e frumoasa numai cu mine si mai ales numai prin mine.

Cind am scapat de scriitori si cind lumea s-a mai rarit, Ladima, despartindu-se de doamna T., a pornit sa cerceteze cu luare-aminte tablourile. Cind a venit in dreptul meu a inceput sa-mi vorbeasca brusc, nervos, simulind totusi, de parca am mai fi stat de vorba in aceeasi zi, convorbirea noastra fiind doar intrerupta... In dreptul nostru erau trei pinze ale unui pictor rus care infatisau citeva scene apocaliptic geometrice, in sa cu o geometrie de raze lungi si de cercuri de culoare de aceeasi nuanta, suprapuse, care-i placeau mult lui Ladima, caci le examina nervos si staruitor.

Mare pictor... Asta da... e un progres in arta.

Ma intrebam daca nu cauta sa afecteze o preocupare periferica, tocmai fiindca simtea ca intre noi a intervenit ceva care nu permitea lamurire, o situatie falsa. Privea, putin teatral, apropiindu-se si depar-tindu-se, ca sa refere parca pentru el insusi.

Pe urma, brusc, fara sa ma priveasca, in clipa cind traiectul lui il apropia de mine.

Doamna Manescu staruie de doua zile ca sa primesc la gazeta pe un oarecare D.

Stii ce buget de saracie avem si m-a enervat ca a trebuit s-o refuz.

Stiam cine e D. si a fost in mine ca o schimbare de cadril in neliniste, caci limpezit brusc din partea lui

Ladima, devenisem nervos din cauza
acestui D.

Spune ca e intr-o mizerie care-ti face mila, ca nu are nici un rost... Acum in iarna l-a dat afara proprietareasa. Sa-i fac macar un loc de corector. A trebuit sa refuz si asta. Pe urma tipul e absolut insignifiant.

acesta era un fel de tinar imbatrinit, care-ti dadea impresie de murdar. Ne intilneam foarte des la doamna T. Marturisesc ca ma irita prezenta lui, pentru ca era de o insistenta de tinar gonit.

Imi aparea destul de nelamurit, ca situatie in legatura cu ea, ma intrebam daca nu cumva e vreun frate de al ei, banuiam cine stie ce drama de familie. Foarte tirziu am aflat ca nu poate fi vorba despre asta, dar tipul nu era mai putin ridicol cu ochii lui tulburi de sluga jignita, aducindu-i flori si venind noaptea la ea.

Evident ca era destul sa ma gindesc serios, ca sa ma linistesc (desi chiar simpla apropierea lui si tot jignea). Era peste putinta ca sa fie ceva fnjfe ei, oricit de mare ar fi fost asa de invocata perversitate femeiasca... Intii era un motiv de incompatibilitate. Femeia aceasta nu putea suporta fizic nici o uritenie. Asta ma facea sa nu mi-o pot inchipui niciodata vinzindu-se, de pilda, chiar in clipele ei de greutate materiale, vreunui batrin flasc, cu carnea invinetita, roasa de eczeme. Nu putea macar sa priveasca asemenea lucruri, fara sa i se irite cu adevarat pielea. Pe corpul ei insusi nu putea suporta nimic. Avea cea mai curata piele pe care am vazut-o vreodata. Nu rabda nici o atingere murdara, nici o rosatura, fara sa nu se furnice toata ... Cred ca aceste aceste continue plimbări nervoase ale miinilor ei in jurul gitului, spre urechi, erau un fel de reflexe nervoase provocate de piele. Nu fusese bolnava niciodata, parca nici microbii nu-i putea suporta... Imi spunea ca o data, la ei acasa, toti copiii se imbolnavisera de scarlatina fara sa se prinda de veste. Ea n-a avut nimic si au si renuntat s-o mai izoleze. De o rezistenta vie, total imuna, ea exagera in sa sensibilitate, organic, toate ... Un simplu guturai o deprima ca o catastrofa, un cos o impiedica sa lucreze. Orice atingere din pricina sensibilitatii avea rezonante in tot organismul ei, incit cei care, voinici, suportau furuncule, fara sa se intrerupa de la activitatea lor, ti se pareau, prin contrast de o nepasare de rinoceri care suporta familiar cuiburi de pasarele in piele. O data a fost intoxicata nu stiu din ce cauza si ea a suportat saptamana de boala ca o agonie, desfiintata de dezgustul vomitarilor, neadmitind cu exasperare sa fie vazuta nici macar de rudele alarmate de suferinta ei si de acest mister, toata saptamana. Cum era sa-mi inchipui ca femeia aceasta curata ca un catel de rasa, care nu bea de doua ori din aceeasi apa din farfurie, care intr-adevar, daca se servea din nou dintr-o mincare de pui, cu sos, schimba iar farfuria, caci oasele si sleiala o faceau sa lesine parca (in case straine, stiu ca tocmai din pricina ca nu putea cere sa i schimbe farfuria nu mai cerea niciodata din acelasi fel), ar fi putut indura aproape parca mirositoare, murdara, a organelor si secretiunilor lui D.? Asta depasea tot ce-mi puteam inchipui.

Astazi inca, unul dintre, sentimentele mele de orgoliu e ca femeia acesta, care arunca apoi pieptenul pe care i-l cerea vreo prietena, a folosit de citeva ori cu mine aceeasi perie de dinti... Am uneori ameteala, ca si cind as fi trecut pe linga un pericol, la gindul ca am avut curajul sa fiu inconstient de natural linga o asemenea femeie) caci e probabil ca mai ale la inceput, pina i-am descoperit cu uimire sensibilitatea - eu o credeam vinzatoare de magazin banala - am fost cu ea aproape inconstient). Nu numai despre D., nu numai despre Ladima, dar despre Marginoiu insusi, care avea un fel de iritatie, furunculoza a pielii pe coapse - stiam de la baia de aer cald - eram linistit cind gindeam, caci il compatimeam dinainte pentru imprudenta de a aparea gol, linga o privire atit de nelinistita si iscoditoare, cu senzatii repulsive ca ale femeii acesteia. Iar

„amor" imbracata, in masina, ca atitea femei, sau dusa de intimplarea unui flirt nu facea cred niciodata, caci stiu dezgustul cu care asculta povestindu-i-se astfel de cazuri. Sincer compatimeam si dispretuiam pe barbatii care s-ar fi aventurat inconstienti in intimitatea acestei femei, ca pe acei gafeuri care intr-o casa mare nu si-ar fi dat seama unde sunt si ar fi fost ca la ei acasa, cu libertati comode sub privirile imperceptibil consternate ale celorlalti musafiri.

Era destul, deci, cu toata iritarea mea spontana, sa ma gindesc serios, ca sa-mi dau seama ca e peste putinta ca intre doamna T. si D. sa fie mai mult decit o stringere de mina (si aceea inca, desigur, greu suportata).

Daca intervenea pentru el atit de insistent, acum, era desigur din bunatate. Era cu adevarat foarte buna, un soi de bunatate spontana, din reactie imediata, parca tot de natura epidermica, din incapacitatea de a suferi raul sau falsul, caci asta i-ar fi cerut sfortari sistematice, de care nu era in stare.

Acasa am gasit pe tata si pe Gheorghidiu - era o zi cind ne intilneam la masa - si cum acesta avea o criza de ficat (din cauza asta purta cred briul lui Iov), n-am putut vorbi nimic. Se trintise in fotoliu si transpira rece, cu ochii tulburi, stersi, cu valuri de zaduf in obraz, mereu cautind, strimb, o pozitie mai comoda. Stiam toti ca sufera si mi se parea, nu stiu, un soi de lipsa de respect sa fac abstractie de durerea lui si sa-i propun angajarea lui D. Mai tirziu n-am mai avut insa nici un prilej sa

intervin.

De altfel si tata si Nae Gheorghidiu erau din ce in ce mai nelinistiti si mai preocupati de soarta colaborarii cu Ladima... El scria gazeta ca si cind ar fi fost a lui si nici nu concepea macar ca ar putea sa scrie altfel... Negresit, aceasta aducea cititori, dar contrazicea prea mult intentiile proprietarilor... Din ce in ce mai mult Veacul devenea un organ dusmanos industriei si comertului, ceea ce in nici un mod nu se potriveau gindurilor tatei, sau lui Nae Gheorghidiu... intr-o zi acesta ne-a aratat enervat un anunt ironic in pagina intia a Veacului, pe doua coloane, in chenar, cu litere groase: „Fabricile de gheata cer sprijinul statului. Gerul excesiv face inutila gheata artificiala, naruind astfel o industrie atit de necesara apararii nationale. Se cere ca statul sa ia asupra sa, cel putin

in timpul iernii, cumpararea intregii productii de gheata, altfel fabricile vor fi nevoite sa inchida, lasind pe drumuri pe lucratori." Pe urma, iesirile impotriva industriei „parazitare" au devenit tot mai numeroase... La inceput, lui Nae Gheorghidiu ii era teama ca aceasta campanie impotriva industriei nationale sa nu supere pe seful partidului... Ionel Bratianu era insa atit de preocupat de problema regentei si a mentinerii „actului de la 4 ianuarie" ¹, incit tolera orice divergenta, pe orice chestie, era gata sa trateze cu orice partid, subventiona chiar gazett care atacau pe liberali, cerind numai atitudine convenabila pe aceasta „chestie inchisa"... Mai cu seama in zilele acestea, ale procesului Manoilescu², ingaduia orice, devenise impaciuitor, parasind cu totul faimosul sectarism, numai in schimbul admitterii

„actului". L-am vazut in ziua proclamarii la Camera; albise, obrazii i se microrasera si se adincisera mult, parul dat peste cap era ca o chica de poet carunt, ciocul era de asemenea schimbat. Nu l-as mai fi recunoscut pe strada. Si asta numai in citeva luni de zile.

La inceput ii fusese teama ca, suparat din pricina remanierii, Gheorghidiu sa nu se adaoge cumva la numarul acelor care, politicieni incercati si abili, stiau ce inseamna „o chestie", si refuzau sa recunoasca „de drept" „actul de la 4 ianuarie", caci de fapt il recunosteau mai toti. ii era teama ca Veacul ar fi putut sa aiba o atitudine echivoca...

Cum, dimpotriva, gazeta parea sa fie anticarlista, caci se facea, vag de tot, e drept, ecoul stirilor defavorabile printului exilat, cu doua sau trei zile inainte de serbarea donatiei Muzeului Simu, cu o saptamina deci inainte de moarte, Ionel Bratianu i-a telefonat pe la 2 dupa-amiaza lui Gheorghidiu, care a primit vestea naucit de uimire si de fericire, ca vrea sa-l viziteze, daca e acasa... Cind a sosit, a fost primit de la portita de fier de Gheorghidiu, iar dupa ce a luat loc in biroul cu usile-oglinzi, impartite in careuri, si cu muchii de aur, linistit ca un stapin acasa la el, a spus ca tine sa-i aduca personal cordonul Coroanei Rominiei (pe care, dupa traditia liberala a remanierilor, i-l daduse drept consolare) si se scuza ca nu avusese timp, din cauza imprejurarilor (moartea regelui, aranjarea practica a regentei etc), sa i-l inmineze... E de prisos sa spun ce sperante - impotriva evidentei - a legat Gheorghidiu de acest „gest" al lui Ionel Bratianu. A crezut ca s-a intors iar roata norocului politic. Venirea peste o saptamina abia la sefie a lui Vintila Bratianu, marele pontif al industriei nationale, 1-a facut sa inghete de teama vreunei imprudente. E usor de inteles ca a avut aproape o sincopa cind a citit chiar in ziua aceea, in Veacul, un articol indrjit impotriva industriei si a bancilor „parazitare". Prabusirea Bancii Elino-Romine de la Galati, urmata de sinuciderea directorului general, ca si prabusirea in aceeasi saptamina a altor banci, iesene, se dovedisera un grav simptom de maladie financiara. La rindul lor, bancile bucestene incepura sa avizeze la masuri de salvare.

¹ Prin actul de la 4 ianuarie 1926, Parlamentul a votat fndepartarea printului Carol de Hohenzollern de la succesiune si recunoasterea fiului sau, Mihai, ca principe mostenitor.

² Mihai Manoilescu (1891 - 1950), economist, om politic, subsecretar de stat (Finante) in guvernul generalului Averescu (30 mart. 1926 - 3 iunie 1927) si ministru de externe fn guvernul profascist Gigurtu (1940). La intoarcerea de la Paris, in noaptea de 23 spre 24 octombrie 1927, a fost arestat, autoritatile descoperind asupra lui 4 scrisori ale printului Carol catre I. I. C. Bratianu (atunci prim-ministru), Iuliu

Maniu, N. Iorga si Averescu, prin care acesta isi exprima dorinta de a reveni in tara. Guvernul a hotarit ca Mihai Manoilescu sa fie deferit imediat Curtii Martiale, fn favoarea acuzatului, la proces, s-au pronuntat Averescu, Iorga, Iuliu Maniu si I. Mihalache. Completul de judecata, dominat de ofiteri procarlisti, la 14 noiembrie 1927, a decis achitarea lui Manoilescu. Fiecare din ele avea imobilizate, in polite dubioase, sume mari de foarte multe milioane, imprumutate de altfel prietenilor politici, pe polite de complezenta, bani dati cu intentia sa nu mai fie achitati vreodata si care nu erau in realitate decit plata unor servicii pe care acestia le faceau, cind erau la putere, bancilor si industriilor lor. Acum acestea incercau sa treaca statului, rind pe rind, aceste „portofolii dubioase”.¹

Nae Gheorghidiu a telefonat indata dupa aparitia ziarului tatalui meu, sa vie neintirziat la el.

I-a cerut sa-i spuie limpede lui Ladima ca Veacul nu numai ca nu poate lua atitudine impotriva comertului si industriei rominesti, dar ca intelege sa le sprijine calduros in orice imprejurare... Sa-i spuie ca orice atac in aceasta privinta, cu tot regretul, va insemna o incetare de colaborare, il ruga insa pe tata sa faca tot posibilul sa-l convinga pe Ladima sa accepte punctul acesta de directie, caci n-ar fi vrut deloc ca el sa plece.

Cind s-a spus aceasta, directorul Veacului a scris o scrisoare de demisie fara sa spuna o vorba... Tata a rupt-o si l-a invitat seara dupa masa la noi. N-a venit.

¹ Articolul din Veacul e intr-adevar de o violenta surprinzatoare de la titlu: Portofolii putrede ti suflete descompuse, pina la afirmatia ca: „ne aflam nu numai in fata unui procedeu de un sadic cinism, care impune astazi statului jefuit sa plateasca, tot el, pagubasul, comisioanele prevaricatorilor in suma probabil de miliarde, dar si a unui act de dementa politica, sortit sa duca la ruina statul actual, prin secatuirea tezaurului si prin distrugerea oricarui prestigiu de guvernament”.

In felul ei redactia Veacului era foarte interesanta. Cu discutii vecinice... cu vizite de actrite, caci Emilia venea des cu prietene de-ale ei. Personal n-am facut parte dintre redactori... intr-o zi insa, iesind impreuna de la o sedinta a comitetului S.S.R., am stat mai mult de vorba cu Ladima si i-am aratat absolut sincer si fara nici o intentie (desi m-as fi simtit bine la o astfel de gazeta, caci am aflat abia mai tirziu ca e a lui Gheorghidiu) cit de mult pretuiam atitudinea si nervul cu care e scrisa foaia... M-a invitat sa colaborez, insa numai dupa un timp de reflexie vaga, mai mult asa ca o politete... N-am putut sa-mi dau seama daca succesul n zapacise intr-atit, incit credea ca nu mai are nevoie de nimeni, sau daca nu era poate cumva faptul ca, desi eram de atitea ori de acord, ma pretuia totusi prea putin. A adaugat mai tirziu, e drept putin cam stinjenit: „Avem un buget penibil... Da-mi din cind in cind cite un foileton... 500 de lei e tot ce putem plati...”

Am primit si ma duceam adesea pe la redactie, unde dupa un timp incepusera sa vie - citeva figuri de „suprafata politica”, daca e permis cuvintul... Excesiv sentimental, Gh. Ladima lua drept prietenie gestul acestora de a-l vizita - poate era si destul de magulit de actul lor, de vasalitate oarecum - iar ei erau bucurosi ca, pentru doua tigari fumate acolo, sa-si asigure prietenia unei gazete atit de temute, unde se puteau face dari de seama interesate, sau publica note, care totdeauna vizau ceva, caricaturi etc. Se facuse astfel un fel de redactie onorifica, facuta din fosti si viitori deputati, secretari generali, ba si vreo doi fosti ministri, care treceau intre 12 - 1 si 6 - 7, ca „sa mai dea buna ziua campionului.”

Birourile ziarului erau tot asa de primitive ca o baraca improvizata... Pe strada Millo, trei camere mici, de apartament banal, la etajul doi. Una pe dreapta cu anunt: „Administratia”... O masa neagra, mare, pe care vesnic erau hirtii fn dezordine si registre incaldate... Expeditia o facea servitorul la o masa rudimentara. Prin colturi, colectii, pe culoar alte teancuri, fn stinga era o masuta cu masina de scris... Alta camera era a secretarului de redactie si a redactorilor... O masa de bucatarie, lunga aproape de la un perete la celalalt si fn jurul ei citeva scaune... Nu era vopsita fn nici un mod... bradul purta fnca urma rindelei... Era doar acoperita cu hirtie alba de ziar prinsa cu pioneze.

E adevarat ca niciodata nu erau mai mult de doi redactori acolo... Altfel n-ar fi fost de ajuns nici scaunele, nici cuierul.

Si mai era biroul directorial... Foarte mobilat in contrast cu saracia improvizata a restului... Dar era usor sa vezi ca mobilierul era adunat cu pantahuza, de la proprietari probabil... O canapea si un fotoliu vechi, de piele, scoase din uz, un birou mare de tot, de stejar captusit cu foite de nuc, scorojite si cazute

ici-colo, ca la o casa peretii leprosi. Pe jos nici un covor... pe pereti originalele caricaturilor care apareau fn gazeta, fnramate englezeste, cu chenar subtire negru... Se aseza fiecare cum putea... Uneori cind musafirul era, de pilda, o fosta excelenta care urca scara numai ca sa spuie „una buna”, o replica picanta sau o anecdota, se antrena povestind, pina se instala de-a binelea fn jumatatea de fotoliu a lui Ladima, care si asa se plimba mai mult prin odaie, iar cind venea baiatul cu manuscrise sau corecturi, lucra fn picioare pe coltul biroului. Am impresia ca toata lumea stia a cui e gazeta si credea ca si Ladima stie, dar cu toti gaseau ca are atita libertate ca sa poata fi de folos oricui.

Caci oricine era binevenit la redactie, fn afara de o singura categorie de oameni: economistii. Orice articol de finante il scotea din sarite... Veacul publica din cind in cind note de batjocura singeroasa... Corbii matematici ai mizeriei sau A venturierii si sarlatanii improvizati medici financiari. O „caseta” grasa cerea pentru economisti o uniforma deosebita:

„Oameni buni, faceti-le o uniforma ca la cioclii... Un soi de frac alb cu sireturi negre, ca sa-i cunoastem din departare pe strada, sa ne putem feri de ei.”

E drept ca atitudinea lui era privita cu indulgenta, caci chiar in redactia onorifica toata lumea era mai mult sau mai putin economista, ca de altfel noua zecimi din rominii in haine negre, intre anii 1918 - 1928. Desi erau inasa de parere contrara, raspundeau directorului cu un suris de acceptare, care parea sa spuie ca, daca nu admit ideile, oricum admira vehementa lor literara... Ceea ce e sigur e ca in aceasta epoca economistii erau foarte pretuiti si, in orice caz, singurii oameni care aveau, in vremuri asa de grele, lefuri princiare. Mai ales ca, asemeni medicilor in timp de epidemie, erau chemati in mai multe locuri o data si nu era unul sa nu fie fn cinci, sase consilii de administratie sau comisii deodata. Conditia ca sa fii economist era sa nu ai nici o profesie si nici cariera marcata, caci atunci erai socotit „diletant”. Faceau bineinteles exceptie de la aceasta inginerii si avocatii, care erau dimpotriva bineveniti. Medicii erau admisi numai daca nu mai practicau. Ceea ce e cert e ca mai ales cei necunoscuti, in nici un fel, si indeosebi tinerii se puteau instala, publicind articole cu cifre, drept specialisti.

Domnule Ladima, cum poti sa sustii asta?

Ladima se-nfuria si suferea cu adevarat ca nu poate convinge. Se plimba furios prin odaie si vocifera. Hainele negre, largi, de pe el, ii dadeau un aer de pledant patetic. Desi gulerul scrobitor era foarte larg, avea ticul de a-l tot largi, cu doua degete, ca si cind tot l-ar fi jenat.

Domnule, toti avocatii fara clientela, toti studentii care nu si-au incheiat studiile acum au devenit, peste noapte, doctori in stiintele economice. S-au impus ca niste intendenti escroci in familii burgheze si timorate. Nu e minister fara un oficiu de studii... Ba unele au cite doua, trei, si pentru directiile generale... Ei bine, asta nu va impiedica statul ca in curind – asculta-ma, in curind - sa faca disperat apel la experti straini.

Un fost deputat, voinic ca un luptator de circ, cu cap de copil, suridea plin de el.

Ha, ha, ha. Experti straini... si-l privea compatimitor. Crezi serios asta, domnule Ladima?

Dumneata stii ca economistii nostri sunt consultati de catre straini? Stii ce impresie extraordinara au facut fn comisiile de la Geneva?

Ladima arunca tocul enervat:

Asta-i...! Lasa-ma... lasa-ma, domnule!... Ascuta ce-ti spun... Vor fi chemati experti straini... Nu e banca fara zece economisti improvizati directori, cu birouri americane, cu zeci de dactilografe, cu portari fn livrea si cinci calatorii pe an la Berlin - Londra - Paris... Nu e banca fara „oficiul ei de studii”. Ei bine, asta nu va impiedica jumatate din ele, cel putin, si se prabuseasca... E un domn director general al uneia, care vrea sa ne invete saptamina trecuta finante, la Fundatie... Ei bine, prabusirea astuia va fi ceva mai tragicomica...

Si, descoperind ceva in gazeta, ridicind miinile cu mansete burlane, a trintit foaia pe birou ca jignit personal.

Uite, domnule, un tartor al economistilor, raportorul general al bugetului, imbecilul de Oromolu.

Uita-te si dumneata. Exprima in raportul lui nadejdea revalorizarii leului... Ai inteles?... Revalorizarea leului! Miliarde se vor cheltui cu asta... Cu aberatia revalorizarii monetei. Uite ziarul... citeste.

In timp ce noi ne gramadisem pe foaie, ca sa cetim raportul, el a inceput sa-si ciupeasca mustata, si-a potrivit gulerul si a redactat o noua caseta, cu rinduri groase de tot, pe doua coloane: Ministrul

„bugetului de asteptare” crede in revalorizarea leului fi bazeaza bugetul pe ea... E naiv, nebun sau de rea-credinta. (A doua zi a aparut „Raportorul” in loc de „Ministrul” - si asta m-a mirat mult, indemnindu-ma spre tot soiul de presupuneri.)

Alta formula care-l scotea din sarite era „criza”, intr-o seara de ninsoare abundenta si domoala, eram in redactie vreo cinci sau sase insi. Fostul ministru care spunea anecdote picante Emiliei si unei alte colege de la teatru (venisera sa-l ia pe Ladima), un deputat, cunoscut avocat liberal. Ladima, care citea ziarele de seara, si-a aruncat ochii pe caricatura dintr-unul, pe care abia il desparturise... infatisa pe Vintila Bratianu stind de vorba cu doi cetateni jigariti. Avea jos urmatoarea legenda: „- Lasati, ca daca facem stabilizarea, o sa treaca si criza...”

Domnule ministru de Finante, sa nu cumva sa se stabilizeze... criza." Ladima a inceput sa trintasca tamponul sugatoarei si tot ce a gasit la indemina, ca un copil infuriat, caci era, cind se aprindea, copilaros, in desenul cu caricatura pe care o zvirlise cu furie pe birou.

Ce crunta prostie... auzi criza!

Deputatul a ramas incremenit, fostul ministru s-a intors si el spre noi, dar cu mina tot pe umarul actritei.

Cum, domnule Ladima, dumneata crezi sincer ca nu e criza?... Poetii astia sunt teribili, domnule...

Caci am auzit ca esti poet... Spunea ieri cineva la „Capsa”... Ladima publica versuri de mai bine de 20 de ani.

oprit din plimbatul in camera, parca avea febra, cu ochii albastri ca un smalt sters, in orbitele prea mari, cu gulerul scrobrit prea larg pentru git, mustata vie.

Ce-i aia criza?

Si deputatul avocat, indesat si minios:

Saracie generala, domnule... Saracie... Ei, dracia dracului. E tara saraca...

Asta e criza dumitale! Ei, atunci e fals... Nu e criza, e o idiotenie economica... Asculta ce-ti spun. Lumea e bogata... e mai bogata ca oricind, orice-ar spune economistii dumitale imbecili. Statul, el, trece insa printr-o criza cumplita. Si asta e cu totul altceva... Nu e o criza economica... e o criza a statului rominesc, domnule deputat si domnule „fost si viitor ministru...” intelegeti!

Fosta excelenta a suris indulgent, ca de o enormitate, si a spus fara emfaza:

Statul e sarac, pentru ca e lumea saraca.

Ladima' striga, gesticulind, de erau sa-i sara mansetele...

Nu e adevarat... E sarac pentru ca nimeni nu-si plateste impozitele. Nimeni, intelegi dumneata?...

Pentru ca toti il dusmanesc.

Aci e un cerc vitios... Daca n-au oamenii, de unde vrei dumneata sa plateasca?

Nu-i adevarat... Dovada ca unii platesc totusi... Culmea e ca platesc cei mai saraci, singurii... functionarii.

Sigur de el, tacticos, ca si cind ar fi facut o intrerupere in Parlament, fostul ministru se oferi sa aduca un argument decisiv cu blindete retorica.

Domnule Ladima... Nu e chiar asa. Impozitul industrial si comercial in 1926 a dat 1.461 de milioane. Anul acesta sa zicem ca va da 1 miliard. Pe urma ai avea dreptate... asa ar fi daca veniturile statului ar fi scazut numai la impozitele directe... Partea grava si care dovedeste criza este ca au scazut veniturile indirecte. Dumneata esti poet, cum spune dumnealui, da-mi voie sa-ti explic pe indelete asta...

Nu-mi explica nimic.

Atunci nu putem vorbi nimic... Eu cum te las pe dumneata? A scazut adica venitul vamilor, al taxelor pe consumatie. Au scazut din cauza saraciei consumatiile... si deci si veniturile statului... Numai la alcool de la 1 miliard si jumătate, au scazut aproape la citeva milioane anual.

Ladima nu se mai putea stapini, si nu continutul discutiei, cit aceasta lipsa de disciplina in discutie era pentru cei doi o indicatie despre superioritatea lor.

- Ei, bine, asta e nemaipomenit... Crezi dumneata sincer ca se consuma azi mai putin alcool decit inainte?... Cu adevarat, crezi dumneata ca azi se consuma numai citeva vagoane de alcool in toata tara romineasca?... Stii dumneata cite fabrici avem? Poate ca mii si mii... Stii dumneata cite platesc impozit astazi? Ma intreb daca vor fi doua-trei care sa nu fraudeze. Stii ca mai toate bancile si industriile lucreaza cu doua rinduri de registre? (Era in 1927, deci cu citiva ani inainte de criza mondiala.) Aci e jaful cel mai sfruntat... intelesi toti cu agentii statului, nimeni nu mai plateste. Fraudele directe... evaziunile fiscale vor narui statul rominesc... Sa-ti spun eu dumitale, un adevar, ca fierul inrosit de viu: Nu exista dusmani mai mari si mai aprigi ai statului rominesc de azi decit ungerii si burghezia romineasca. Statul e sarac, falimentar... Marea industrie ii fura anual, sub pretext de furnituri nationale, citeva miliarde. Prin jocul

taxelor vamale protectioniste, mai jefuieste pe consumatori - am cetit un articol foarte interesant in privinta asta - inca de vreo 8-9 miliarde anual. in schimb, nu stiu daca doua-trei industrii platesc impozite.

Iti spun eu ca niciodata nu au existat un numar mai mare de bogati decit acum... Daca s-ar desface safeurile bancilor ar iesi la iveala miliarde.

Devenise furios si avea in coltul gurii si putin pe buza de jos citeva fire de spuma.

Mustata i se zbirlise.

De unde stii asta... ai darul Mafaldei?

Nu e nevoie sa fii prea inteligent ca sa stii asta... Toata lumea se vaita ca lipsesc banii din circulatie... Da sau nu? E adevarat ca nu sunt destui... Dar si asa... sunt vreo douazeci de miliarde. Ghici ghicitoarea boului: unde se gasesc cel putin 14 miliarde absente din circulatie, azi?... Domnule, daca s-ar publica listele deponentilor, ai ramine uimit de ce ai afla... Daca s-ar deschide safeurile... Baga de seama ca nu vorbesc macar de depunerile fn strainatate, nici de valuta straina pusa la adapost. Acesta e semnul timpului... Burghezia fsi distruge propriul ei stat. Nici de armata, care e pavaza si formula ei psihologica, nu mai ingrijeste. E fn plina criza de inconstienta si iresponsabilitate. Suntem la o raspintie istorica.

Era aplaudat, ca sa zic asa, cu surisuri si glume admirative, fn aparenta mai mult, caci fn fond il gaseau extravagant si-l dispretuiau cu indulgenta. Fostul ministru, rotofei si revarsat, l-a batut pe umar.

Simpatic esti, domnule... Zi-i poet, si-pace. Dar cum iti explici asta... ca toata lumea se vaita?...

Bancile depun bilanturile... concordatele sporesc fn fiecare zi.

Ei si? Ce inseamna asta?... Unul dintre aspectele crizei e si aceasta vaicareala generala, care are cintecul ei. Domnule, sa-ti spun ceva semnificativ si uimitor: a aparut la noi fn Veacul, acum doua saptamini, un articol optimist si asezat, intitulat Sfirsit de criza?, fn care se arata ca un soi de afaceri cunosc o revenire in Ardeal... Ei bine, redactorul nostru a fost apostrofat tocmai de cel pe care credea ca-l obliga: ce vrei, domnule, sa destepti atentia fiscalului?

-Sinuciderile se inmultesc si dumneata gasesti ca nu e saracie? Ai scris ieri un articol care mi-a dat lacrimi, vorba aia, despre muncitorul de la Petrosani care din cauza mizeriei si-a legat un cartus de dinamita de pintece si i-a dat foc... (Fusese o sinucidere care a infiorat toata opinia publica.) Ai scris singur alt articol despre avocatul acela care s-a sinucis din mizerie. Adineaori erai fnduosat de baiatul care a fost prins furind o piine si arestat... Cum poti sa sustii ca nu-i mizerie?

Dar cine a sustinut asta?... E mizerie cumplita, dar numai intr-o parte din populatie, pentru ca suntem imbecili... Nu e saracie generala... criza... E altceva: e o proasta distributie... si ca si cind a facut o descoperire: Uite, mi-am gasit subiect pentu miine... Trecu la birou unde insemna vreo doua rinduri ca sa tie minte.

A doua zi, intr-adevar, Veacul avea in mijloc, cu litera mica, dar neagra, urmatorul articol:

PROASTA CIRCULATIE

Sergentul din mijlocul strazii ridica si coboara batul, parodiind in fata Operei pe dirijorul in frac dinauntru. Automobilele cu fotolii adinci ca mormintele, gatite si iluminate pe dinauntru ca niste budoare, dintr-o lume ireala, se urmeaza, cerindu-si nerabdator, cu tipat aristocratic de claxoane, drum. E asta-seara mare manifestare de arta, v-o spunem serios, si fotoliul, scaldat intr-o baie de lumina electrica, a fost platit cu 1.000 de lei, exact pretul a doua sute de piini.

Iata acum, aliniate ca un parter de flori si plante, femeile cu umerii rotunzi, gituri marmoreane mingiiate de coliere, miinile albe incheiate cu catuse de aur si platina. Suntem, domnilor, o tara bogata, fara indoiala.

Asta a putut constata ieri si baietasul care, flaminzind de doua zile pe strazile capitalei dupa ce a privit vreme indelungata galantarele de la bacaniile impinse pina fn strada si pina fn narile celor flaminzi, s-a decis sa fure o piine de la o ghereta din marginea orasului.

Nu l-au tentat nici homarii si langustele de la Ciobanu, nici salaul cu spinarea lata de o palma de la Teisani, nici rodiile, nici perele invelite in vata ca niste pasari bolnave. El nu vrea decit o piine si e mai greu pentru unii, in aceasta tara, sa aiba o piine, decit pentru altii sa trimita acasa un cos cu icre negre, brinza scump putrezita si pateuri cultivate inca inainte de gituirea pasarii.

Baiatul acesta n-avea decit 16 ani, dar mintea lui neocapta a putut gindi stupid ca e mai bine sa fure, cu peretii stomacului uscati si lipiti de foame, o piine, decit sa astepte si sa incerce a obtine de la stat o

furnitura. Greseala scump platita, caci a fost impuscat de catre simbolul ordinii noastre sociale, domnul sergent din post.

Coliba puturoasa, cu trupuri macinate de mizerie, alaturi de palate cu multe camere, in care pe divanuri, pe mescioare, fiecare obiect, aruncat parca la intimplare, reprezinta o valoare care ar schimba destinul unui om, asta e capitala simbolica a noastra.

E o proasta distributie in tara asta, ca intr-un corp bolnav, distributia singelui. Unele organe plesnesc de congestionate ce sunt, pe cind altele, care lincezesc, se atrofiaza, se descompun, pentru ca pina la ele, in acelasi corp, nu ajunge nici o picatura din lichidul nutritiv.

E neindoios ca daca un aeroplan ar putea zbura deasupra acestei capitale si pilotul ar putea privi, ca in poveste, prin acoperisuri, ar vedea in acelasi timp, alaturi de asternutul cu zdrente in care femeia cu trupul mincat de tuberculoza isi alapteaza copilul, si dormitorul luxos, cu trupul curtezanei neroade framintat de voluptate, dupa ce a fost atitat de bunatati, platite din jaful banului public.

Sufletele copiilor se ofilesc de la duhoarea vietii din jurul lor inca de mici. La 16 ani sunt impuscati adolescenti pentru ca fura o piine, iar la 20 de ani studentii isi string timplele in miini deasupra cartii, nu numai pentru ca ametiti nu mai pricep nimic, dar ca sa-si potoleasca, printr-o crispare, crampele foamei.

Ce viitor ne pregateste aceasta hidoasa congestie a organismului social, ce posibilitati sa putem intrevedea in tara lefurilor de 4 milioane anual, care stau in cintar cu pensiile de 500 lei lunar? Ce suflete pot creste intr-o astfel de mocirla morala?

Lisita tremuratoare, scoici flasce si nuferi, frumosi poate, dar paralitici, cind noi avem nevoie de stejari si brazi, de animale sanatoase, imbatate de aer proaspat.

Trebuie sa luam aminte. Eprea multa suferinta aci si prea multa juisare nerusinata. Organe prea bine nutrite, naclaite de grasime... si inimi prea secatuite si deznadajduite.

Se pare ca fn asemenea maladii chiar si medicina a revenit acum la anumite procedee terapeutice, care fn ultimul timp cereau numai citeva lipitori, dar care fntr-o vreme foloseau si operatii curajoase.

D. LADIMA

P.S. Pentru o mai buna intelegere a momentului, pentru a facerea o justificare a violentelor lui Ladima si pentru a realiza mai verosimil atmosfera acestor intimplari, adaugam, acum, cind se tipareste cartea, la mai bine de patru ani de la moartea lui, si reproducerea intocmai a unei scrisori aparute de curind intr-unui din marile cotidiene, sub titlul gros pe doua coloane:

IN JURUL CUMPARARII FABRICII „ASTRA” DIN ARAD

Din partea d-lui general M. Ionescu, directorul general al Cailor Ferate, primim urmatoarea scrisoare:

Domnule director,

In ziarul Universul, nr. 282, cu data de joi, 13 octombrie 1932, a aparut o nota in care se exprima surprinderea ca in timpurile grele de astazi se cumpara fabrica „Astra” din Arad pentru suma de 360 mii. lei.

Pentru lamurirea acestei chestiuni, socotim necesar sa va dam urmatoarele lamuriri: Calea Ferata, printre alte contracte de reparatiuni de material rulant, incheiate cu diverse fabrici particulare, are si contracte-legi incheiate cu consortiul „Astra” si „Romloc”, in valoare totala de 445 milioane lei anual, cota obligatorie si cu o valabilitate a contractului pina la 1 mai 1936.

Cum in prezent, prin reducerea traficului, s-au redus implicit si necesitatile de repa-ratiuni pe de o parte, iar pe de alta o clauza din contract impunind Cailor Ferate sa plateasca ca beneficiu net 20% din valoarea contractului in cazul ca nu se va da in lucru materialul rulant destinat reparatiunii, desi nu a lucrat nimic, si cum contractul cu fabricile „Astra” si „Romloc” se cifreaza la suma de 445 milioane lei anual, numai prin faptul nepredarii de reparatiuni, Calea Ferata ar trebui sa plateasca anual suma de lei 89 milioane (0,2 x 445 milioane lei), iar pe intreaga durata a contractului ar urma sa plateasca 383 milioane lei (89.000.000 x 4,3 ani) fara a avea nimic in schimb, aceasta fiind o penalitate obligatorie a contractului- lege, care nu se poate modifica sau anula sub nici o forma.

In asemenea conditii, consiliul de administratie a hotarit a se incepe tratative pentru cumpararea

fabricilor „Astra” din Arad si „Romloc” din Brasov, pentru lichidarea acestor contracte, in baza ofertei prezentate in acest sens.

Printr-o comisiune compusa din trei membri ai consiliului de administratie, un subdirector general si un delegat al contenciosului, s-a ajuns la intelegerea ca aceste fabrici sa fie cumparate pentru suma de 360 milioane lei, iar ca rezultat al tratativelor usor se poate vedea ca e mai avantajos sa platim 360 milioane lei si sa dobindim in proprietate cele doua fabrici cu toate instalatiunile lor decit sa platim 382 milioane lei fara a repara nimic, fiind obligati sa respectam clauzele contractului.

Mentionam ca si suma de 360 milioane lei se va plati tot din cotele anuale ce se inscriu in buget pentru reparatiunile materialului rulant in fabricile particulare, modalitatea de plata a acestei sume globale fiind urmatoarea: 120 milioane lei se va plati fabricilor „Astra” si „Romloc” din cota bugetara a anului 1932; 120 milioane lei din cota anului 1933 platibila in patru rate, iar restul de 120 milioane lei sunt datorii ale celor doua fabrici catre Banca Nationala, sume pe care Calea Ferata le va lichida ulterior cu aceasta banca.

Consiliul de administratie, prezidat de d-l ministru al Comunicatiilor, a aprobat tranzactia in forma propusa de acea comisie speciala -18 august 1932 - (procesul-verbal nr. 35), iar tot dosarul s-a inaintat Ministerului de Comunicatii, care urmeaza a supune chestiunea aprobarii Consiliului de Ministri.

In felul acesta, se face o serioasa degrevare a bugetului Cailor Ferate, iar administratia intra in stapinirea a doua importante fabrici, care vor completa nevoile de reparatii ale Cailor Ferate in cele mai bune conditiiuni.

Primiti, va rog, domnule director, incredintarea distinsei mele stime.

Director general C.F.R. General de divizie

IONESCU

B. Publicam aceasta intimpinare primita prea tirziu, rezervindu-ne dreptul sa revenim in numarul de miine cu comentarii, din care se va vedea ca autorul acestei nemernicii este tot faimosul M., pe care regimul de azi l-a mai cocotat si delegat la Societatea Natiunilor.

Nici dupa moartea lui Ionel Bratianu, Gheorghidiu n-a intrat in minister... Dupa ce s-a crezut citeva momente intr-o remaniere, guvernul s-a reconstituit sub prezidentia lui Vintila Bratianu cu aceleasi elemente. Cum se simtea inasa, datorita gazetei si mai ales prieteniei cu liderul tineretului, in buna situatie, Gheorghidiu a cerut alta satisfactie, anume sefia unei organizatii din Banat, caci n-avea nici o situatie politica definita, si-i era teama ca daca partidul trece in opozitie, n-are sa aiba unde candida cap de lista (caci numai sefi de organizatii deveneau in genere capi de lista). I s-a mai oferit de asemeni prezidentia unui „Credit national petrolifer” cu un capital de peste 500 de milioane

lei... Dar adevarata satisfactie a fost triumful lui in Camera... De multa vreme pindea o rafuiala... Il intrebasem adesea pe tata, si eu, de ce Gheorghidiu nu schiteaza nici un gest de aparare - el pe vremuri atit de spiritual si abil¹ - atunci cind il ataca o tara intreaga? si mi-a raspuns asa, ginditor, fara convingere, dar si parca ar fi stiut ceva: „N- au nici o importanta atacurile si... pe urma nu e momentul”.

Acum parca era momentul... Partidul avea pe cap grija apararii actului de la 4 ianuarie, prietenia cu ministrul Dimescu il impacase cu tineretul. Veacul ii adusese si concursul celor care aveau nevoie de gazeta lui, deci majoritatea in Camera ii era asigurata. Ambele partide mici din stinga nu tineau deloc sa aiba o gazeta atit de

„turbata” impotriva lor. A socotit - si nu s-a inselat - ca e momentul sa porneasca batalia cu maximum de sorti de izbinda... Timp de trei ore a vorbit explicind, producind cifre, invocind marturii... Din nou spiritual ca in vremurile bune, a fost foarte adesea intrerupt de aplauze prelungite...

E drept ca ele fusesera aranjate inca din timp.

Tanase, esti sigur de Covaci?... Sa nu lipseasca nici unul!...

Ceilalti nu lipsesc nici unul... Dar Covaci nu poate fi in Bucuresti, are un proces mare la Cluj... pleaca diseara...

Gura mica i se stringea si mai mult, intre falcile mari cu obrajii cazuti, de baba.

Ce proces? Ce proces, Tanase?... Daca pezevenghiul asta nu e miine in Bucuresti, la Camera... il dau afara pe cumnatu-sau de la Credit!... Vreau sa se stie cine umbla in doua luntri... intelegi... unul sa nu lipseasca... Am nevoie sa fiu aprobat zgomotos...

Coane Nae, te mai indoiesti... Toata Camera are sa fie cu dumneata...

Pentru asta e nevoie de cheag, Tanase... Nu se poate face o galeata de iaurt fara o lingura de cheag... Douazeci de insi care sa dea semnalul... sa ma sustie... sigur... sigur, intelegi ce inseamna: sigur?

¹ Da, spiritual si abil, cita vreme nu intrase in marile afaceri, care nu numai ca il amutisera, dar il si demascasera. Evolutia aceasta de la spiritual (aparent) la veros e normala la politicienii romini. De altfel Camera intreaga se simtea supravegheata, si nu numai interpelatorul, caruia i s-a publicat in Veacul un cazier penal, lui si unui fiu al lui, inginer, dar si cei ce l-au aplaudat sau au intrerupt in sensul interpelarii au fost amenintati la gazeta: „Un fost erou al navetelor a gasit ieri de cuviinta sa se ilustreze printr-o intrerupere care a stirnit ilaritatea Camerei”.¹

Seara, dupa sedinta Camerei, acasa la noi a fost un soi de sarbatorire. S-a baut sampanie, s-a comentat in toate modurile sedinta, acuma faimoasa, si s-au facut planuri de viitor. Venisera, invitati de tata, vreo citiva deputati si senatori care, acum dupa succes, isi dadeau un fel de aer de grup, „grupul Nae Gheorghidiu”. in realitate, el exista mai demult, dar componentii lui erau atit de demoralizati de atacuri, incit, solidari prin interese, nu indrazneau sa se afiseze prin convingeri. Ba unii isi pregateau asa, pe dibuite, alte orientari in partid.

In biroul cel mare, de o solemnitate veche si neagra-verzuie, cu toate luminile aprinse, Nae Gheorghidiu era plin de voie buna, desi cu un aer de primadona obosita si amabila. Ascuta bucuros si cu o falsa absenta amanunte si intregiri de felul acesta:

„Coane Nae, cind ai spus ca fabrica de armament si munitii a fost o initiativa si o dorinta a lui Ionel Bratianu, m-am uitat la Duca. S-a intrerupt din citirea unui dosar si a facut o mutra acra catre Tatarascu.” Sau: „A, stii? Chiar Dinu Bratianu a dat semnalul aplauzelor cind ai adus vorba de procesul tramvaielor.” Sau, dupa o alta cupa de sampanie:

Ascuta, Sassu a fost in incinta tot timpul?

L-am urmarit, a stat o bucata de vreme in picioare, linga banca ministeriala, si pe urma cind a vazut ca Vintila Bratianu te asculta atent, s-a dus spre bancile opozitiei. Era otravit rau.

Dar doctorul Lupu? Stii cum asculta? N-a lucrat nici o clipa, tot timpul a fost atent, si cind erai intrerupt de opozitie dadea semne de nervozitate.

Cu falcile impacate si gura de baba, Nae Gheorghidiu confirma:

¹ Succesul lui Gheorghidiu a fost intr-adevar remarcabil... Daca fntr-unele gazete, atit interpelarea, cit si raspunsul n-au luat decit abia citeva rinduri mai mult decit o comunicare despre un pod rupt („d-l Gheorghidiu in chestie personala”), Viitorul si gazetele cu tendinte liberale au publicat coloane fntregi.

Veacul avea fireste titlul pe o intreaga pagina. Spulberarea unui sistem de calomnii... Si in cuprinsul paginii, numeroase subtitluri, pe cite doua sau trei coloane. Evident ca nu e locul sa-l redam aci in intregime, desi ni se pare caracteristic si pentru personaje, si pentru viata politica, si pentru modul in care statul rominesc e servit. Iata totusi citeva fraze si momente de la inceput si altele de la sfirsit:

„Domnule presedinte, domnilor deputati,

Onoratul meu coleg de Galati a pus domnului ministru al Industriei si Comertului citeva intrebari care denota la domnia-sa o curiozitate de invidiat aproape, caci psihologia ne invata, domnilor, ca aceasta insusire e caracteristica inteligentelor dezvoltate... Pestii, de pilda, s-a dovedit stiintificeste, nu manifesta in nici o imprejurare nici un soi de curiozitate. (Mare ilaritate.)”

Ilaritatea era provocata nu atit de calitatea spiritului cit de agresivitatea aluziei... Caci, chiar in ajun, Veacul publicase niste scrisori din care reiese ca interpelatonil fusese in tinerete intretinut de o femeie, pe care azi nici macar nu mai vrea s-o recunoasca, desi era, biata, in mizerie.

„Nemultumit cu raspunsul care i s-a dat, a dezvoltat in fata d-voastra o lunga interpelare, dovedind, cum s-ar zice, grai excesiv (ilaritate), dar, dupa cum va vom dovedi, in detrimentul si al sau propriu... si al intereselor tarii, si - ingaduiti-mi s-o spun - si al bunului-simt.

Mi-a facut onoarea unui capitol intreg din romanul d-sale, atit de specializat in romane... (Ilaritate.)

Domnilor, nu ma supara ca am devenit erou de roman, dimpotriva, aceasta ma flateaza - socot in sa ca si prin caracterul meu, prin gesturile mele, prin coloritul si prin pitorescul meu natural, infatisez destule note pentru un roman, si ca nu e necesar ca fantezia fara scrupule a unui autor prost sa-mi atribuiе altele care dovedesc cel mult un spirit sarac de inventie, bineinteles atunci cind nu e fn beneficiu propriu. (Iaritate.)

Trec, domnilor, peste nota naiva, de soi mahalagesc, ca as fi miliardar. Averea mea e mult mai modesta, din pacate, si nu eu, de pilda, as fi impotriva unui proiect de lege care ar pretinde justificarea averilor. (Aplauze.)

.....

Domnilor, am fost acuzat ca am lovit in interesele tarii, eu, care totusi am putut pune la dispozitia apararii nationale o fabrica de munitii si pentru reparat materialul de razboi, in campaniile pentru eliberarea Ardealului, pentru care actualul prim-ministru mi-a adus multumirile sale... Sunt acuzat eu, care in vremea neutralitatii, cu doua luni inainte de inceperea ostilitatilor, am izbutit sa smulg Germaniei douazeci si cinci de vagoane de arama, care s-au transformat in obuze intoarse impotriva navalitorului. (Aplauze puternice.)

O voce ironica: Dind in schimb o suta de vagoane de griu...

Nu stiu de unde a venit intreruperea, dar banuiesc ca e a unui om de onoare si de constiinta, fi intreb deci loial: „Crede domnia-sa sincer ca a fost o fapta rea acest schimb care sporea cit de putin mijloacele de lupta, asa de putine, ale unei armate viteze, impunind in schimb oarecare lipsa - usor de suportat intr-o tara agricola - celor ramasi acasa? (Aplauze puternice.)

Dupa razboi aceeasi grija pentru stat si neam, inscrisa in traditia partidului nostru, m-a facut sa iau o serie de initiative, toate menite sa sporeasca mijloacele de aparare ale tarii... Ca ma lovesc de critici cu atit mai indirjite cu cit sunt mai nedrepte?... Nu trebuie sa ne sperie aceasta... Nimeni nu arunca cu pietre decit in pomii cu rod... De altfel, domnilor, partidul liberal e obicinuit cu astfel de atacuri... ingaduiti-mi sa amintesc, domnilor, un mic episod din trecutul nostru... (E suparatoare aceasta repetare a unor cuvinte, dar e cu totul obicinuita in oratoria parlamentara, ca un tic, care probabil inlesneste ritmul gindirii, sau respiratia. De obicei, la corectura, oratorul o suprima, dar Gheorghidiu n-a facut-o - N. R.) Domnilor, s-a dus impotriva partidului nostru si indeosebi impotriva actualului presedinte al Consiliului una dintre cele mai salbatice campanii, s-au ridicat cele mai desantate acuzatii de necinste impotriva unui om despre a carui onestitate azi nu e nimeni in cuprinsul Rominiei Mari, oricit de adversar, sa se mai indoiasca.

De ce era denuntat, de ce trebuia infierat cu «fierul rosu» primarul Vintila Bratianu? (Aplauze puternice.) Pentru ca daruise acestei capitale tramvaiele electrice... (Aplauze puternice.) Mai e cineva azi sa nu-si dea seama ce binefacere a fost pentru aceasta capitala minata de razboi, ca sa se gaseasca, dupa incheierea pacii, macar cu o retea de tramvaie, in locul rusinoaselor cotigi cu un cal care ii strabateau strazile. Asta a fost una din crimele partidului liberal. (Aplauze prelungite.)"

Abilitatea lui Gheorghidiu de a trage in rindul atacatilor cu el pe Vintila Bratianu, pe o chestie care a produs la timpul ei dezbateri atit de patimase, a fost incontestabil dintre cele mai reale si mai pline de efect, mai ales ca reportajul indica in fruntea ministrilor prezenti... pe seful guvernului.

Interpelatorul produsese liste intregi de cifre si rapoarte, care dovedeau ca fabrica de munitii al carei presedinte de consiliu de administratie era Nae Gheorghidiu, si acea de avioane, al carei administrator delegat era, nu produc decit foarte putin, de calitate inferioara si mult mai scump decit am putea obtine din strainatate.

Timp de 3 ore Gheorghidiu a citit alte cifre si rapoarte din care rezulta ca fabricile produc, ca produsele sunt de o calitate exceptionala si ca nu sunt deloc mai scumpe decit cele straine, dimpotriva.

Si ca o concluzie...

„Dar eu va intreb altceva... domnilor... Poate fi prea scumpa o industrie nationala, care ne-ar permite fn caz de razboi sa fabricam avioanele si armamentul de campanie fn tara, fn loc sa mai asteptam, asa ca fn 1917, ca ele sa ne soseasca prin Dardanelele fnchise sau prin Arhanghelskul fnghetat - adica sa nu ne soseasca, asa cum nu ne-au sosit? (Aplauze indelungate pe bancile majoritatii.)

Domnilor, daca m-au indurerat atacurile primite in ceea ce priveste persoana mea, m-au revoltat cele aduse impotriva intereselor tarii.

Domnilor, stiu care-c gindul nemarturisit al celor ce ma ataca, dar nenorociri se pot intimpla oricarei familii... Sublocotenentul fn rezerva Stefan Gheorghidiu si-a gasit pedeapsa in fundul ocnei... si nimeni dintre noi, dintre cei de acelasi singe cu el, n-a facut vreodata cel mai mic demers ca pedeapsa sa nu fie

executata pina la ultima ei litera... Gasesc ca este insa o neiertata lipsa de scrupule sa fie atacat, fie si numai prin aluzii perfide, unchiul care a contribuit la inarmarea armatei romine, pentru vina nepotului care a tradat aceasta armata... (Vii aplauze.) Domnilor, am fost atacat cum putini oameni din tara romineasca au fost. Putin imi pasa cind stiu ca actiunea mea e spre folosul obstesc. Nici n-am cautat sa raspund vreodata insultelor, care, recunosc, au devenit, nestinjenite, avalanse... fn ziua insa in care calomnii de cafenea si de club cu cagnota (aplauze vii) au ajuns pina la tribuna Parlamentului, aduse de un om fara raspundere, atunci din respect pentru aceasta adunare m-am simtit obligat sa lamuresc acest caz, chiar cu riscul de a-i rapi din pretiosu-i timp (aplauze prelungite), nu fara speranta ca asemenea usuratice acuzatii nu vor mai fi formulate aci impotriva nimanui. (Aplauze puternice, repetate.)"

Din pricina ca nici o gazeta nu mai indraznea, nu sa-I atace, dar nici macar sa comenteze atacurile altora, succesul lui Gheorghidiu s-a prelungit si in saptaminile urmatoare in cercurile politice. A dat cileva zile impresia ca e un neinteles, un nedreptatit, un element de sprijin al statului, calomniat. „Orice- ai zice, imi spunea un fost ministru, intr-o seara, la teatru, dar statele nu se creeaza si nu dureaza prin oameni ca Stefan Gheorghidiu, ca George Ladima (cred ca ar fi adaugat si pe Fred Vasilescu, daca l-ar fi cunoscut), ci prin contributi pozitive ca Nae Gheorghidiu. Pentru un stat e mult preferabil un constructor, chiar veros, unui individualist oricit de stralucit, dar dizolvant... Nae Gheorghidiu a aparut - asta e impresia mea - fntr-o alta lumina Camerei, a izbutit sa schimbe punctul de vedere, a convins... si asta a fost cauza succesului lui, care a fost realmente foarte mare, si impresia unanima e ca va fi rechemat pe viitor in orice guvern liberal."

Adevarul e ca s-a vorbit din nou, dupa ce inainte se ceruse atit de staruitor, „epuratia partidului", de oamenii de afaceri si de reintroducerea in minister a unor elemente „constructive" ca „deputatul de Oravita".

Cind am coborit de la tribuna mi-a intins cel dintii mina, sculindu-se in picioare si aplecindu-se peste banca ministeriala: „Foarte bine!"

Cineva a intrebat:

Tancred unde era? Nu l-am vazut deloc.

La care tata a jucat cu inteles de nedumerire, nemultumit, degetele miinii stingi, iar Nae Gheorghidiu a clatinat din cap, a privit pe ginduri, in gol.

Tipul e cam suspect. Trebuie urmarit... Am uitat sa spun. Stiti cine m-a felicitat cind am iesit pe culoar? Mirto... Mirto, care ma intre-rupsese tot timpul. Spun serios... Nu s-a oprit in loc, dar mi-a strins mina, asa, grav: „Mi-ai placut... Atit iti spun: Mi-ai placut." Mare pezevenghi!

Altul a observat, mirat si bucuros:

Domnule, Dimescu a fost magnific la intreruperea lui Madgearu... Sa stii, coane Nae, ca a facut o foarte buna impresie ca el de pe banca ministeriala te-a sprijinit asa de frumos.

Gheorghidiu zimbea, impacat cu tot universul.

Dar bietul Dumaroiu?... Ce cumsecade... N-am schimbat in viata mea zece vorbe cu el, si ce frumos m-a sustinut ieri... S-a repezit cind vociferau national-taranistii sa se ia de piept cu ei, si cerea furios lui popa Imbroane ¹ sa cheme la ordine pe Madgearu... Pe urma, timp de vreo saptamina, Nae Gheorghidiu a primit necontentit telegrame si scrisori de felicitare.

Masa de miercuri de la noi, caci Nae se simtea strain la el acasa, de cind ii murise baiatul cel mare, a fost mult mai bogata ca de obicei... Tata l-a invitat si pe Ladima, care, desi se considera demisionat, conducea inca, girind gazeta... Se conta pe o destindere si socoteala n-a fost gresita... Ladima a fost cucerit pur si simplu de verva si cordialitatea lui Nae Gheorghidiu... Desi unele spirite ale acestuia il faceau aproape sa se inroseasca... La sfirsitul mesei, era limpede ca povestea cu demisia va ramine moarta.

Gheorghidiu l-a tachinat afectuos si l-a obligat sa fumeze o tigara de foi.

Ce mai e si asta? Alaturi e un scandal absolut de neinteles... Emilia vocifereaza, ameninta... bate cu pumnul in masa... Nu inteleg tot ce spune, caci nici nu spune nimic in definitiv... Sunt numai apostrofe, care corespund altora mai scazute, dar tot asa de minios ingramadite unele intr-altele. Asta imi mai trebuia, gol cum sunt acum... incep sa regret totul... Am impresia ca am intrat intr-o aventura stupida... Nu trebuie sa te scufunzi in anumite promiscuitati, ispititoare o clipa, dar care te pot tiri fara sa stii unde. Din cind in cind, tonul invectivelor scade ca sa se ridice iarasi - discutia trebuie sa aiba loc acum in antreu - cum se ridica si scade rapaiala rafalelor de ploaie, pe acoperis.

E ora aproape opt. Perdeaua galbuie nu mai pare luminata dinafara, a devenit aproape fumurie. Incep sa ma imbrac si las totul balta.

Emilia intra cu chimonoul strins pe ea, ca o mantie de capitan, cu mina in sold, incrunzata. Cind face pasii mari si energici, piciorul dus inainte iese pina la jumatarea coapsei de sub pulpana de matase. Are o plinatate de modelari de gutuie molateca, si te miri ca babosii de matase cu toc subtire pot suporta atita autoritate.

Nici nu ia nota macar ca m-am sculat sa ma imbrac... E in exercitiul demnitatii ei si nu mai exista nimeni pentru ea.

Ba nu, acum mi se adreseaza de-a dreptul, pasionata, cu un ton de autoritate... Nu mai are nimic din Emilia veche... S-a incalzit.

Asculta, draga, sa-ti dau un sfat... Asculta-ma pe mine... Uite, sa-l vezi pe om ca moare in drum si sa nu-i faci un bine... Sa stii de la mine: azi e o prostie sa ai inima buna.

Filozofia Emiliei are ceva peremptoriu si primar, de fasole prost fiarta.

Dar ce e, draga, ce s-a intimplat?...

Nu poate sa-mi raspunda, clocoteste inca, plina, ca o caldare acoperita.

Aaa... Aaa... Pe mine sa nu ma scoata cineva din sarite... C-oi fi eu buna... Ca dau si bucatica de la gura daca vad ca omu e cumsecade. Da stii, vorba aia, sa nu ma calci pe picioare mult, ca te plesnesc... Auzi colo? Mie mi-e mila de ea, si ea?...

Dar ce e, draga, lamureste-ma si pe mine. S-a oprit din plimbare.

Pramatia de vara-mea... Auzi colo... Eu imi lucrez rochiile la ea numai de mila, ca o stiu nenorocita, parasita de barbatu-sau cu doi copii pe cap... de n-are nenorocita ce sa manince, ca sta tocmai la dracu-n praznic... Pe Raion... Daca am nevoie de ea, trebuie sa- i scriu cu o saptamina inainte ca sa primeasca postala.

Ei si?

Ca sa-i platesc!... Bine, sa-ti platesc, cit face socoteala? Ca „atit si atit"... Cum „atit si atit"? Pai, sa vezi, „doua rochii din nou si doua transformari". Care transformari? Ca, rochia de casa, una, si ailalta frez. Sa-ti platesc pentru rochia frez, ca i-ai pus o garnitura acolo? Ei, stii ca-mi place?... A inceput sa biziie, ba pe urma a devenit si obraznica... Ca ne batem joc de munca ei, ca se trudeste de dimineata pina seara...

Dar cit ii platesti tu pentru o rochie? intreb cu oarecare banuiala.

Cit, necit... vorba e c-o platesc cit n-ar merita ea... Ca sunt proasta de buna... Uite, recunosc singura ca sunt proasta de buna... Ca vezi ca unele se lauda... Eu nu ma laud, da asa e... Cind am auzit-o, mi-a sarit mustaru... „Madam... Madam...! Tine-ti morisca, madam, ca ti-o aduni de pe jos... Ee... Cind mi-oi infige miinile in claia dumitale ti-o fac ondulatie permanenta..." Am dat-o pe usa afara. Sunt indepartat ca un astru.

¹ Avram Imbroane (1880 - 1938), cunoscut de Camil Petrescu in perioada cind politicianul era redactor-sef al ziarului Banatul (1919), transformat in Banatul rominesc si scos la Timisoara. Stabilat la Bucuresti, a colaborat cu articole politice la Epoca, Universul, Adevarul Un timp a fost membru al partidului averescan, dupa care s-a inscris in partidul national-liberal si a fost ales deputat in 1927 si vicepresedinte al Camerei Deputatilor (1931) (n. ed.). M-am uitat in curte, dind coltul perdelei putin la o parte... Radiatia luminii se domolise, spre apus cerul era rosu-galbui... Dintr-un soi de culoar au iesit doi tineri, studenti pare-se, care probabil asteptasera sa treaca dogoreala soarelui. O batrina incovoziata lua apa de la cismea, improscind caldarimul strimb al curtii... Nici ei, nici ea, fara indoiala, nu se stiau priviti in clipa aceea de sus, de dupa perdeaua, si n-aveau in nici un mod reprezentarea interiorului ravasit si goliciunea de aci.

Ce, vrei sa pleci?

Isi sprijina corpul de mine si il simt in toate accidentele lui. Bratul pus pe umarul meu, rotunjimea de fruct a sinului elastic si robust, patul cald al pintecului apasat pe soldul meu, cu greutatea voluptuoasa in plus a micului pintec de grasime si pe urma, lipita de piciorul meu, coapsa ei calda. Simt in mine o vointa incropita si straina, o initiativa de ciudata independenta a salelor, care contrasteaza cu linistea gindurilor si intentiilor mele. Memoria a tot ce e dezagreabil in intimitatea Emiliei mi-a disparut cu totul. O clipa mi-am spus ca, din pricina ca a stat mult in cealalta camera, trupul femeii si-a dobindit iar personalitatea, pielea i s-

a aerisit, are ceva nou, o nedefinita impresie de inceput. Nu, poate sa fie si asta, dar trebuie sa fie si altceva. E o constatare pe care o fac intii oara, dar o simt verificata printr-o serie nesfirsita de experiente anterioare, desi niciodata nu le-am gindit ca atare, e mai mult ca o concluzie a unor amintiri, de imprejurari diferite, dar in acelasi ordin de senzatii. Corpul Emiliei e altul din cauza matasii. E de neexplicat ce acuitate da simturilor mele pipaitul unui trup tinar de femeie printr-o suprafata mobila de matase. Dubla alunecare a miinii care vrea sa prinda, intii pe luciul artificial si, in acelasi timp, pe deasupra trupului insusi, ridica parca senzatia in mod material la patrat. insusi felul tesutului matasii parca prinde capetele nervilor din palma si totodata intareste conturul si plinatatea formelor feminine. E drept ca nu orice matase, ci un fel intermediar intre crepe de chine-ul prea moale si atlasul prea paios, asa cum era chimonoul de acum al Emiliei (si cu adaosul ca pentru mine indeosebi matasea neagra e nesfirsit mai tulburatoare decit celelalte). De altminteri cred ca e mai usor de controlat afirmatia observind ce relief ferm capata orice picior de femeie, prins in teaca diafana si mingiitoare, ideal adaptata, ca o pielita de lux si lucioasa a unui ciorap de matase Cind inainte treceam podul palmei peste sfircul sinului pielea era lipicioasa si senzatia avea ceva naclait Cind acum prinzandu-italia cu stinga, ii trec podul palmei peste invelisul lui intins de matase, ii simt lunecind din ce in ce mai viu, parca frecarea si lunecusul lucios degajeaza cu adevarat un vag curent electric

Si totusi, dupa citeva ocoluri mina se insinueaza, cu o'fatalitate ancestrala, pe sub invelisul matasos, cautind oricum pielea adevarata ca sarpele culcusul. Bratul imi aluneca, simtind totul, pe santul suav ai sirei spinarii m sus spre grumazul voinic...

Mai ramin... Iesim mai tirziu la masa, impreuna...

Dar din nou nu ghiceste nimic, trupul ii e fara antene capabile sa capteze realitatea clipei... Jos, dintr-o intrare sec dreptunghiulara cafenie de tot, apare o femeie paios de blonda, cu fata putin cadaverica ne care nici macar fardul nu poate prinde, si devine de aceea strigator

Uite, vezi pe asta, saraca, e bolnava de rinichi, de nu stiu doctorii ce sa-i mai faca... Nimeni nu poate sa spuna ce are.

Parca ma destept dintr-un somn haotic... Parca se intrerupe circuitul care trecea prin mine si prin femeia aceasta, si recad amorf. S-a sfirsit Gindului de adineaori i se asociau necontentit altele, dublate in acelasi timp cu anumite estompari, caderi in subconstient, pentru ca totul sa ma poarte catre rasturnarea femeii pe pat... Acum totul se asociaza in mine cu sugestii de scursori mirositoare, de membrane vestede negre vinete Asa cum adineaori Emilia devenea femeia unica din lume, acum toate femeile, dupa felul celei de jos, sunt facute din putreziciune in toate organele lor, si scursori.

Cind mi-aduc aminte, reia ginditoare Emilia, ce-am patit si eu cu rinichii... M-am dus si m-am trinitit pe patul larg, cu cearsaful impartit de tavaleala in mici arhipelaguri de cute.

Vino sa mai citim scrisori... Daca s-o mai racori, mergem sa mincam undeva afara... Iau o alta scrisoare. Asta cind ti-a scris-o?...

Emy,

Treci miine pe la Teatrul National... Vezi ca directorul vine pe la 10 dimineata - intelegi? - la zece si te primeste imediat. De altfel am vorbit Si cu Bulfinsky, directorul Teatrului Mic. Mi-a spus ca ei vor juca deocamdata numai comedie si ca viitoarea premiera e sau Antonia sau O luna in paradis, o comedie nemteasca... Ar fi admirabil sa intri in sa la National... Saptamina asta se pune in repetitie invierea... ar fi s-o dublezi pe Marioara Voiculescu.

Scumpa mea, nu fi suparata. Bilete pentru conferinta lui Dekobra diseara nu ne-au venit la ziar. Daca vreti, aveti locuri la cinematograf la Capitol. E Casanova cu Mosjoukine. Concursul de fotogenie al gazetei nu e serios. Mai bine ar fi sa trimetem fotografiile direct la Paris. Spune daca va duceti diseara. Mie mi-e cu neputinta sa viu... E o masa colegiala, cu toti redactorii... N- are nici un sens sa vii si tu, nu vine nevasta nici unuia.

G.

Era asa pe toamna. incepuse el sa scrie critica de teatru. Dar stii, ce critica!... ii speriasse pe toti. Toate fetele se luau bine cu mine, din cauza lui.

Inca o scrisoare fara titlu.

Valeria, spune unchiului tau ca am vorbit la Casa Padurilor... Daca are actele in regula, sa se duca la subdirectorul Stanescu. Spuneai ca vrei tu sa te ocupi putin de camera mea? Dar nu e nimic de aranjat, Valeria... Cum n-am bagaj decit un geamantan, iar cartile le-am si expediat astazi... Camera e mobilata: divan rosu, scaune cu spate de catifea rosie, un birou (scaunul inalt cu catifea rosie parca e jiltul lui Stefan cel Mare). Totul e cam vechi, dar imi convine mai ales ca are si baie... imi place ca nu mai am scari de urcat si, cum iti spun, am si baie. E un fost vestibul, neacoperit, intre doua camere, caruia i-au facut acum un acoperis de sticla... si au instalat baie... Cam scurta pentru mine, nu e vorba, dar merge...

G.D.L.

Pe un bilet dreptunghiular, lucios, cu antetul Teatrului National:

Esti angajata stagiara clasa III pe ziua de 1 decembrie... Vino azi sa ma iei la masa si sa-ti dau amanunte.

G.

- Te-a angajat?

A, pai acum ii stiau de frica. Ce-a fost cu cronica de la Faust. Toata lumea a citit-o si in foaier si la directie.

Nu te supara, dar nu pot veni... Vreo citeva zile sunt ocupat so ziua si seara ... Voi trimite bilete pentru cinematograf. Te-a cautat azi la prinz, credea ca vii pe aci, Gina... Emilia ride cu ochii limpezi ca o cana cu apa, si incearca, fara succes un suris cu gura, mare de saranca de pe Volga:

Imi aduc aminte ... In serile acelea vream sa ma intilnesc cu Stoianovici la el acasa. Ca de, incepusem sa ma feresc... Nu se stie cum aveau sa iasa lucrurile... Imi bateam capul cum sa fiu libera vreo citeva seri... ca acum de cu zi aranjam ce facem in fiecare seara, nu mai era chip sa dispar fara sa-i spun unde ma duc... Mi-am adus aminte ca el, cind se supara, nu mai da pe la noi citeva zile... Nu stiam sa mai inventez. Si am inceput sa-i spun incet la urechi Ginii, care era la noi, o multime de prostii. La inceput n-a intrebat nimic, dar cum eu nu ma lasam, a spus asa in gluma mai mult, intr- o doara:

„ Ce sosotiti, fetelor, acolo ?”

Eu i-am raspuns acru: ”Nu te intereseaza...”

A ramas trasnit. Pe urma, continuam, iar jucind teatru. El s-a sculat in picioare, si a spus intristat: „Atunci plec, daca sunt de prisos...” Fara sa ma uit la el, i-am spus ca n-are decit sa plece, daca nu-i place, ca nu-l tine nimeni... S-a ridicat in picioare, alb ca varul, si n-a mai spus o vorba... Trei zile n-a mai dat pe la noi... Pe urma, cind am vazut ca nu e nimic serios cu Stoianovici, mi s-a facut mila de el si m-am dus la redactie... Era prapadit de bucurie, eu insa faceam pe imbunfata, ca la teatru... S-a apropiat de mine si mi-a spus glumind: „Buna ziua, domnisoara... Ati terminat secretele ?” Stateam bosumflata, pe urma am inceput sa rid cu hohote... Mi-a luat o miina si mi-a sarutat-o.

„Astazi pot sa intreb ce-i spuneai?” „Du-te si intreab-o. Ii spuneam ca eu cunosc un tip bine, care scrie la jurnal...” I se facuse ochii cit pumnul si i se ridicase mustata, in sus toata... „Ii spuneai asta Ginei?” „Te cred... daca ridea ea cu hohote, cind intrebai ce-i soptesc, si eu vream sa-ti spun.” Ridea fericit, si-mi mingia parul: „Ce copil esti! Ce copil nazdravan, care complica totul... „Ma gindeam, zau pe vremea aceea sa ma culc iar cu el... Dar Valeria mi-a spus iar ca e bine sa-l duc asa cu zaharelu, mai ales ca el nu cerea nimic.

In vremea asta, spre Sf. Nicolae, intr-o seara, era si Gina la noi, care imi dadea replica, a venit vorba despre viitor... asa... ca e bine sa se asigure omul... A doua zi, mi-a scris o scrisoare, care trebuie sa fie aci... era chiar pe vremea asta.

Emy draga,

Desi n-am scos o vorba, sa nu crezi ca nu mi-a dat de gindit ce ai spus tu aseara... Emy, iti spun astazi limpede, fara sa mi-o ceara nimeni. Nu am parasit nici o clipa nadejdea ca tu ai sa fii nevasta mea. Daca nu am facut nimic care sa-ti arate cit de adinca si nestramutata e dragostea mea, daca nu ti-am cerut decit cite un sarut, a fost pentru ca te iubesc atit de mult, ca nu doresc sa fii a mea decit ca nevasta... Si daca gazeta prinde, daca voi dobindi posibilitatea materiala, iti voi cere sa fii nevasta mea. Pina atunci, cu surisul tau din

fiecare zi, cu saruturile furisate, sunt cel mai fericit logodnic din lume... iti sarut cu recunostinta ochii a caror lumina imi limpezește turburarile si amaraciunile.

George

Emilia e amuzata, cu dispret, de ideea lui Ladima ca i-ar fi putut fi nevasta.

Asculta, Emilia, la urma urmelor de ce nu te-ai fi maritat cu el? A raspuns, inginind ca o precupeata chibzuita: Ei, pentru ce vrea el!... si fara sa termine revenind cu ocol: Nu se putea... Era si caraghios imbracat... Parca era un tata... Nu-mi venea sa ies cu el, si ca si cind ar goni un gind... nu, nu se putea...

Nu mi-e prea greu de intregit schema gindurilor ei asa: El vrea o nevasta numai a lui... Vrea sa merg cu el la Rimnicul-Sarat, sau mai stiu eu unde... Pentru asta, avea prea putine mijloace... Poate ca ar fi fost bun ca un barbat „intelegator”, care sa stie sa inchida ochii cind e nevoie. Dar nici pentru asta nu era bun, caci era prea putin prezentabil... Se imbraca prost, prea-prea pentru ca sa serveasca drept paravan unei asemenea actrite.

Poate ca acesta a fost si norocul lui Ladima, fara ca hii sa-i treaca macar prin cap. Ii era rusine sa iasa cu el... E drept ca era ceva ridicol in silueta demodata ca o figura dintr-un catalog vechi, prafuit, a lui Ladima... Prea avea aerul unui profesor, inacrit, de geografie, de provincie. Simteam asta si eu, cind ieseam cu el seara la masa la

„Chateaubriand” sau la „Cina”. L-am lasat sa inteleaga o data ce gindesc, ba chiar i-am propus sa mearga cu mine la un croitor.

Intr-o seara, insa, eram la „Elysee”, mi-a spus asa in bataie de joc:

Dumneavoastra, snobii, care urmati moda...

Desi tonul era glumet, nu era lipsit de putina acreala. I-am spus atunci, foarte serios, mai serios decit se astepta el:

Iarta-ma, domnule Ladima, ce gasesti dumneata exagerat in imbracamintea mea?

A suris siret pe sub mustata, poznas ca un copil, care insa vedeam ca nu vrea sa ma supere, ci numai sa ma tachineze.

Hm... hm... Camasa de matase...

Nu e de matase... E o simpla dejalena...

Aaa... deja... cum ai spus, dejalena?...

Da, acum dejalena. De altfel, de obicei port olanda, fireste. Dar as pune orice, cu conditia sa fie de calitate buna; pentru ca revine mai ieftin chiar daca pare altfel. Cum observi, n-am macar gulere cu colturi exagerate. Minecile camasii, e adevarat, sunt strinse pe incheietura miinii... Dar, sau largi, sau strinse, ce sens ar avea din punctul dumentale de vedere?

Ridea, gidilat, convins ca m-a lovit unde. ma doare.

Dar costumele pe care le schimbi mereu?... parca esti cucoana... La cinci dupa- amiaza: hai acasa sa ma schimb.

Vorbesti serios? Mi s-a parut ciudat ca l-a impresionat asta! Garderoba mea e compusa in totalul ei, domnule Ladima, din urmatoarele rinduri de haine: un frac, un smoching, o haina neagra cu pantaloni cu dungii, cenusii. Un costum maron pe care-l pun de dimineata... il schimb in fuga spre seara, cu unul bleumarin, pentru ca nu voi sa atrag luarea-aminte in localurile in care intru printr-o culoare batatoare la ochi. Si nu-i drept ca maron-ul se vede de la distanta?

Zi-i „castaniul”, suna mai romineste.

Daca as fi scriitor, poate ca as zice si eu „castaniu” in loc de maron, dar cind vorbesc nu vreau sa ma deosebesc de cei din jurul meu.

Pe urma, crezind ca m-a prins, sorbea din paharul auriu, masurin-du-ma siret, de jos in sus.

De ce nu pui costumul bleumarin si ziua?

Pentru motivul foarte simplu ca, purtat mult, bleumarinul capata luciul si se invecbeste numaidecit. Decit sa le port 6 luni fiecare, le alternez mai bine pe amindoua in decurs de un an. Isi taia friptura in farfurie cu o pedanterie de copil bine crescut. Lasa, ca vara pui altele. Crezi ca eu nu te-am vazut, si parca denunta un flagrant delict, in costumul acela de flanela cenusie... la moda?

Fireste, ironia era neintelegatoare.

Recunosti ca trebuie sa pun din cauza caldurii un costum usor?... Flanela aceea speciala nu tine cald

deloc... Daca as pune unul de dril, ar trebui sa-l spal in fiecare zi!... Si ipocrit: Nu-mi da mina.

La Tekirghiol purtai pantaloni albi totusi, camasa alba cu mineci scurte, abia de-ti treceau de umeri.

E mai greu sa-ti explic... dar dumneata esti un artist si trebuie sa intelegi asta... Mi-am asezat tacticos cutitul si furculita in farfurie. Am vazut la Movila oameni tineri care, chiar pe caldura aceea, purtau haine negre, camasa cu guler legat, care se inmuia ca o cirpa, de parca aveau, in iulie, bandaje fierte in jurul gitului. Nu gasesti ca era urit lucrul acesta? Nu mai spun ca, acolo in praf, hainele se stricau foarte repede... Eu faceam o economie considerabila, timp de trei luni, de haine, purtind doua perechi de pantaloni, foarte ieftini, de flanela sau tenis, pe cind altfel, in trei luni, asa tavalit, se poate strica un costum bun de stofa scumpa, mai ales la volan.

Dar albul acela care se spala in fiecare zi?... si ridea asa ca si cind mi-ar fi spus: smecherule!

Vara, totusi trebuie sa porti alb... inca o data, dumneata esti un artist, intelegi, asa ca dispozitie: intr-o statie de vara, albul da o impresie de proaspat, de curat, de inviorare si vacanta...

Stii ce mi s-a parut insa caraghios? Am vazut ca prietenii dumitale, snobi si la moda, purtau in jurul gitului o batista rosie, sau, daca vrei, o basma cu nodul intr-o parte... de parca ar fi suferit de gilci...

Da... asta da... Dar, nu-i asa? Eu n-am purtat-o. Nu asa inteleg moda, care are lucruri bune.

Suride ca un profesor indulgent, care, la cafea, vrea sa faca mici pozne protejatului lui.

Da... scrobeala englezeasca, taietura englezeasca, stofa englezeasca... Hm!... M-a intrerupt comic, pipaindu-mi haina, de am devenit livid, caci ne-am fi tradat obiectul convorbirii pentru cei din boxele cu canapele, din fata.

Englezeasca... hm!... hm!... I-am prins mina si i-am dat-o jos.

Acum, te rog, crede-ma... Pot sa-ti spun ca noi - adica tata -suntem actionarii principali la cea mai mare fabrica de postav romineasca... Ei bine, stofa noastra iese la soare, iti transforma minecile in covrigi de stofa, iti face genunchi dupa doua zile, iar dupa alte trei luni se roade. Costa 600 de lei metrul... Cu stofa de pe mine nu se intimpla nimic din toate astea. (Era un bleumarin-inchis, dar cu tesatura in dungi impletite fin, ca brodata.)

E drept ca e foarte frumoasa!

Costa 2000 de lei metrul... Te miri, nu? Ti se pare enorm... De cind crezi ca o am?

A spus asa, intr-o doara, jucindu-se cu servetul, glumind:

N-o fi de anul trecut?

E de acum patru ani, caci iti dau cuvintul meu ca de acum trei ani mi-am mai facut doar un costum, desi dumneata ma faci snob si ma ironizezi ca ma schimb ca o cucoana.

mirat cu un accent sincer.

Dumneata, despre care se spune ca esti cel mai elegant om din Bucuresti? Ei, n- am sa cred asta acum. Te rog sa crezi ca nu fac mai mult de un costum pe an. Mai intii ca n-am bani.

Cheltuiesc prea mult cu pasiunea mea pentru avion. La patru ani o data fac patru-cinci costume pentru patru anotimpuri... pe care le schimb intre ele... Trebuie sa stii insa un lucru... Ca e bine sa lasi stofa sa se odihneasca.

Ei, asta-i acum? Si ironic... pipaindu-si mustata ca sa vada daca e bine rasucita.

Dar daca vrei dumneata, o s-o facem si pe asta.

Vorbesc foarte serios... Purtate prea mult, stofele isi pierd elasticitatea... Ce sa mai vorbesc de pantofi? Un pantof purtat neintrerupt se arde, si arde si piciorul.

Pantofii trebuie schimbati de cite doua-trei ori pe zi.

Nu zau, iti spun drept, am numarat, odata, uimit, la dumneata, in sifonier jos, douasprezece perechi de pantofi.

Ca si hainele, ca si cravatele schimbate des, unele perechi sunt vechi de ani de zile... Dureaza indefinit cind nu-i porti in fiecare zi neintrerupt... De ce surizi? Uite, am citit intr-o gazeta ca la New York se face in fiecare an revizuirea podului de la Brooklyn cu grija, caci se stie azi ca si fierul oboseste. Nu ride... pe mine ma amuza foarte mult almanahurile, si le citesc cu placere... Dumneata stii ca si bateriile electrice, care fireste folosite se descarca, atunci cind isi intrerup serviciul, daca nu sunt cu totul descarcate, adica daca sunt lasate sa se odihneasca, isi revin binisor?

Asculta, toate le inteleg, ca vad ca esti doctor in materie, ma rog, daca esti doctor, esti doctor.

De ce esti ironic?...

Dar explica-mi un lucru... De ce platesti o pereche de ciorapi 350 de lei... iti spun drept ca am inghetat

cind am vazut asta, saptamina trecuta, cind am intrat amindoi la magazinul de linga teatru.

Am sa-ti raspund la asta, spunindu-ti ce-am patit odata... Intr-o zi, intirziind la Roman, intr-o chestie de aviatie, mi-am cumparat de la un magazin de acolo trei perechi de ciorapi, pe care i-am gasit mai buni de altfel... Era vara, alergam mult, ca era vorba sa fixam acolo un aerodrom intermediar. Spre seara, eram extenuat si cu picioarele umflate, mi-era aproape rau... Timp de trei zile am crezut ca sunt bolnav... Am venit in Bucuresti... Aci nu mai aveam nimic... din cind in cind insa mi se umflau picioarele...

Pina cind, asa printr-o asociatie de idei, am descoperit ca de cite ori puneam ciorapii cumparati la Roman, de atitea ori mi se umflau picioarele. I-am aruncat si-am scapat de necaz. Mai tirziu un chimist mi-a explicat ca erau vopsiti, economici, cu vopsea toxica, proasta, neprecipitata, care intra in pielea piciorului, umflindu-l si provocind o transpiratie toxica.

Ladima se facuse palid, in mod comic, ca un sergent major care are lipsa la magazine.

Stii ca eu sufar foarte mult de picioare... Mi se umfla... Am inceput sa rid, eu acum.

La dumneata trebuie sa fie altceva... Asa sunt scriitorii... N-ai vazut ca in scrisorile lui, Eminescu se vaita mereu ca-i sunt picioarele umflate?

M-a privit in ochi, mirat, si foarte serios, asa grav, deodata:

- Asculta, e adevarat, ai citit scrisorile lui Eminescu?

Am ridicat din umeri afirmind nedumerit, am inteles insa ca si el, ca si cealalta lume, ma crede si mai prost si mai incult decit sunt. Nu stiam daca sa ma bucur ca fac o impresie atit de neasteptata, sau sa ma intristez ca daca spun ceva rezonabil, surprind, uimesc. Am socotit ca e mai bine sa nu starui.¹

E drept ca aceste scrisori le citisem pentru ca imi spusese doamna T. sa le citesc.

Caci ea citea memorii si colectii de scrisori cu pasiune. Abia dupa un timp a reluat, incit m-am mirat.

Bine, bine, dar cum se face ca totusi costumele dumatiale nu se demodeaza? Dupa cite stiu, apar in fiecare an modele noi, in jurnalele de moda.

Da, insa diferentele sunt foarte mici... vorbesc de moda barbatesca... Reverurile ceva mai late sau mai inguste, aripioara lui cind in unghi ascutit, cind in unghi drept cu ele. Variaza iar, putin, lungimea vestonului. Alta schimbare priveste spatele. Acum cinci ani, chiar dupa razboi, talia era sus, adica era mai ingusta, ca pe un corset de muschi, ca la ofiterii... Acum doi ani, era talia jos, iar in dreptul spatelui, spre coasta, cobora in doua mici falduri. Acum se poarta spatele hainei de sus pina jos egal de lat, dreptunghiular, peste citiva ani s-ar putea sa se poarte iar cu vreo mica modificare. De altfel, e foarte important la barbat, caci asta da o impresie de ingrijit - l-am privit cu intentie - sa aiba ghetete frumoase si camasa cu gulere care-i vine pe masura lui. Aci am facut o pauza cu inteles, caci el purta niste gulere largi, scrobite, care-i imbatrineau gitul, dindu-i ceva rahitic. De asta vream sa-l dezvat mai intii, facindu-l sa puie gulere moi, de culoare, care ar fi fost mai ieftine si mai usor de spalat.

Domnule Vasilescu... Uite pe tinarul acela care da buna seara cucoanei de vizavi, cela in haine cafenii... Are vesta incheiata cu un sir de nasturi pina la nodul cravatei, ca un abate, de nu i se vede deloc camasa... Haina abia-i trece de solduri, iar pantalonii sunt jos strinsi pe glezna, ca niste pantaloni de pielea dracului, din cei care poarta pic-torii... E sau nu la moda? Sa-ti spun sincer, nu mi se pare o vanitate mai puerila decit aceea de „a fi la moda”. Ce lectie de modestie ar trebui sa li se dea acestor domni!

Domnule Ladima, dar e o gluma... Asta numesti moda? Dar asa se imbraca pe strada citiva dansatori care apar seara, la varieteuri, in frac vargat, de „fantezie”, ca sa-si debiteze numarul si citiva baieti de liceu, care, dezorientati, ii imita. Un mare croitor la Paris mai curind se spinzura decit sa faca asemenea costum. Nici macar la Bucuresti nu are sa accepte vreunul dintre cei doi-trei mari croitori sa „taie” un asemenea costum.

Acestia, in principiu, nici nu lucreaza pentru baie-tandrii de douazeci de ani, oricit de mult ar plati ei. Costumele astea de prost-gust le fac de obicei croitorii de mina doua de pe strada Regala, Academiei, Brezoianu, sau mai stiu eu care...

¹ Aceasta reputatie de prost si incult, de care se bucura Fred Vasilescu „Luminararu”, era una dintre cele mai false din cite se pot inchipui. Am vorbit eu cu el foarte adesea si m-a surprins prin spiritul lui - domol oarecum, e drept - dar foarte aplicat. Nu mai vorbesc de priceperea lui fn motoare, electricitate, sau cai de curse, care era cu totul remarcabila, fi ascultam adesea indelung, explicindu-mi calitati,

particularitati... Dar si asa, cum fusese citiva ani atasat de legatie, calatorise mult, vazuse multe, avea o lectura de tinar diplomat francez si de amator de cai, englez, in acelasi timp, facuta, in afara de cunoasterea oarecum anecdotica a istoriei, ceruta de cariera, si dintr-o lectura de magazin ilustrat englezesc, la curent cu noutatile si curiozitatile practice ale culturii, foarte interesanta... Dar cum lumea arareori admite ca o femeie frumoasa e si inteligenta, hotara ca un monden pieptanat, lipsit de spirit (adica incapabil de „spirite”, glume, jocuri de cuvinte, caci altfel nu era lipsit in convorbire de un umor abia perceptibil, dar patrunzator), blond, ca un amarez de teatru englez, uneori prea tacut, e neaparat prost. Ei, cum, tagaduiesti ca e o moda? L-am privit lung.

O moda barbatesca, de cind lordul Derby a adoptat fracul negru si de cind s-a fixat costumul acesta „nemtesc”, cred ca mrexista... Mici deosebiri de amanunte, fara nici o importanta... E drept ca, in genere, barbatii care au trecut drept faimosi eleganti, care au pretuit in mod deosebit accesoriile, le ramin credinciosi... Sunt asa de mici, incit nu sunt remarcate in genere decit de cei care sunt de obicei atenti la imbracaminte.

Vreau sa spun ca mai toti barbatii ramin la idealul de eleganta pe care l-au avut cind au imbracat primele haine „la moda”, nu fara un dezgust de aristocrati conservatori fata de inovatii. Uite acest superb exemplar, care e Tony Bulandra, a ramas la culoarea verde de dinainte de razboi,¹ care azi nu se mai poarta, la mansetele scrobite, la monoculul cu snur negru, iar cind vine in salon intra cu manusi albe, purtind mereu tocurile inalte. Acesta era maximum de eleganta cind a inceput el sa joace pe cuceritori. Uite regizorul Teatrului National, Soare Z. Soare, care a risipit foarte multe milioane. Nu va renunta decit simtindu-se nenorocit la camasa si gulerul scrobit, la vesta cu tiv de pichet. Cind Pastorel Teodoreanu a terminat liceul, se purta, provincial, la Iasi, haina neagra, pantaloni gri si gambeta. E imbracat foarte luxos, poarta camasa de matase de patru mii de lei, dar nu a renuntat la nimic din felul primului lui costum.

As fi vrut sa-i spun mai multe atunci, dar, desi stiam ce vream, nu aveam gindurile limpezi, nu izbuteam sa ma exprim. Cind scriu insa acum e cu totul altceva. E foarte ciudat cit ma ajuta scrisul sa gindesc. Spun lamurit: sa gindesc. Pina astern o fraza pe hirtie, alta se formeaza, de la sine, in minte, adincind-o pe cea dintii. Cind sunt in fata cuiva, nici nu pot sa gindesc ca lumea, intocmai ca in liceu, cind stiam lectia foarte bine, dar daca ma scotea la tabla, din cauza ca eram in fata tuturor, din pricina profesorului, nu ma puteam concentra si deci nu puteam sa gindesc.

Caci e ingrozitor sa gindesti in fata tuturor... cum nici inca altceva nu poate face cu martori, ca la examen. Am fost unul dintre cei mai prosti elevi ai liceului Lazar, si au trebuit multe interventii ca sa trec. Prin urmare, nici lui Ladima nu i-am spus ceea ce acum imi apare foarte lamurit. Gasesc, impotriva convingerilor obicinuite, ca tocmai a nu urma „moda”, adica a nu fi imbracat ca toata lumea, e o dovada de vanitate puerila... Cei care vor sa fie individuali in imbracaminte, tocmai ei se fac vinovati de lipsa de modestie... Trebuie sa ai o astfel de infatisare, ca sa nu te deosebesti niciodata din jurul tau... Citeodata, ma gindesc pe mine insumi cu barba si ma simt, asa din senin, umflat in pene. E impresionant ce idee inalta trebuie sa aiba un om tinar despre capul lui cu barba... Eu, de cite ori vad unul, asa, impozant, il si rad in gind, iar rezultatul, imaginea realizata astfel, ma amuza enorm. De aceea, cind Ladima a vorbit de vanitatea puerila a modei, imi venea sa-i spun ca mai curind mi se parea puerila vanitatea asta a mustatii lui imperiale, care atragea luarea-aminte, acum cind eram cu el in restaurant. De altfel, tocmai poetii care dispretuiesc moda sunt cei care cauta sa se deosebeasca prea ades printr-o infatisare prea personala, pe care unii o afiseaza ca pe o firma prea indiscreta.

Multa vreme am crezut ca redingota neagra, inchisa la git, cravata lata, tot neagra, gulerul scrobit, militaresc, pe care le poarta profesorii nemti, sunt o dovada de modestie si dispret pentru cele lumesti, de ignoranta simpatica si naiva a „modei” actuale. Cind am fost in Germania, am inteles, cu o uimire pe care nu poti sa ti-o inchipui, ca, dimpotriva, ei sunt foarte mindri de aceasta adevarata tinuta, pe care o cultiva de altfel cu multa grija, ca pe o uniforma de intelectualitate, menita sa-i deosebeasca de restul multimii de rind...

¹ In 1927, fireste. Caci acum, in 1933, a revenit

Daca ma gindesc si ma gindesc, imi vine sa cred ca si o imbracaminte urita, cu o cravata innodata neingrijit, intr-o lume corect imbracata, e o dovada de suficienta... intii, dovedeste ca nu te sinchisesti de parerea celor in mijlocul carora traiesti, iar pe de alta parte, ca nu te stinghereste sa atragi luarea-aminte si sa fii comentat.

Dar atunci nu i-am putut spune lui Ladima nimic din toate acestea, iar el a continuat convorbirea, dupa ce si-a ars romul din ceasca de svart.

Atunci, daca nu fac haine la moda, de ce mai sunt mari croitori? De ce snobismul cutarei firme? Atunci mai bine sa-ti cumperi haine gata.

Nu... nu... Vezi, aici te inseli... E o deosebire hotaritoare. N-ai decit sa privesti atent un rind de haine gata... Au intotdeauna umerii prea ingusti, incit cusatura nu vine ca o trasatura caligrafica de la umar la subsuoara, ci cazut scurt si nesigur, din pricina ca sunt taiate in serie... pentru orice intimplare... De aceea, gulerul nu cade la ceafa, pe gulerul camasii, frumos, ci ramine cascat ca o gura de stiuca. Haina, jos, e totdeauna prea lunga - pentru ca fabricantii presupun ca media cumparatorilor au oarecum burta... Minecile au jos la pumn deschizatura prea mare, pentru orice mina... De pantaloni, ce sa mai spun? in fata, chiar acolo unde, orice ai spune, cade intii privirea, sunt strimti, scotind in relief oasele, in loc ca toate cusaturile sa cada frumos la vale, ei au incheietura trasa intr-o parte si alta, ca sireturile la ghete. De altfel, insasi marginea, conturul hainei de-a gata, are cusatura vizibila, nu e la vreo doi milimetri mai inaintu, acoperita... O haina gata e ca si o haina de imprumut. E facuta pentru un tip mijlociu, standard... pentru altul decit tine. Pe cind un croitor mare e un adevarat artist... El face o singura haina, pentru un singur corp... Atunci haina capata galba ei, unica, asa cum ii e destinatia. De cele mai multe ori, fireste, el aranjeaza natura... Nu mult, caci nu i se poate cere imposibilul, dar cit de cit. Haina lui are cusaturile, de la umeri la subsuoara, asa, cum sa spun, ca niste jumatați oblice de paranteza (nu i-am spus asa, dar asa trebuia sa-i spun), la ceafa gulerul nu casca, reverurile se petrec frumos unul peste altul... Haina cade pe corp, fara sa se agate nicaieri, cum invaluaie, cazind, matasea, rotunjimea unui manechin. Jos e adunata rotund pe pantalon ca sa nu ramiie loc gol sub ea ca sub o umbrela. Pantalonii se fac, cu ajutorul citorva cute, foarte largi sus, ca sa nu sublinieze, ca un tricou de tenor, partea din fata, si sa nu acopere dosul, strins, ca niste cioareci.

Domnule, dar te pricepi... Cind mi-oi face haine te rog sa vii cu mine ca specialist.

Aproape ca jubila ca am cistigat partida. Ma si vedeam la croitor cu el.

Da-mi voie sa-ti spun ca mai toti prietenii mei ma roaga, si nu refuz, sa viu cu ei la probe. De ce n-as face-o si pentru dumneata?... oricind, miine!

Eram convins ca mi-am atins scopul si mi-am impacat mica mea manie. Dar parca necunoscutul i-a aparut plin de pericole.

A devenit ginditor.

Lasa, ca ma intimidezi... si-l speria ideea.

Nu stiu, mi-ar fi facut placere sa-l transform pe acest demodat prieten, intr-o singura zi, ca in filmele americane. Sa-l fac sa-si tunda mustata, sa puie camasi care sa nu-i mai stea independente de corp, scrobite, ci cu gulere care sa-i mingiie gitul, cravate frumos innodate, pantofi englezesti, haine sprintene... Sunt sigur ca ar fi placut mult femeilor. Si fara indoiala ca leafa destul de frumoasa pe care o primea acum i-ar fi permis sa cheltuiasca doua mii de lei, cel mult, pentru imbracaminte.

Va sa zica moda nu e? Ci numai croitor mare? mi-a spus, dupa ce si-a rasucit o tigara, dintr-o tabachera plata de lemn, fapt pe care il intelegeam, caci dovedea pe fumatorul de gust, care stie ca e mai bun tutunul din cutie, si dupa ce a pus-o cu grija intr-un tigaret special, cu vata inaintu.

Nu, nici asa... E moda... in sa priveste mai curind stofele. Asta e drept... Tesatura stofelor si culoarea se schimba destul de des. Nu numai din progresul natural al chimiei si tesaturii, dar si ca sa departeze frauda... in general, stofele bune au pret de productie foarte ridicat, din cauza materialului scump folosit. Din pricina asta, alti fabricanti fara scrupule, din cei ce produc si vind in cantitati considerabile, imita stofele si tesaturile la moda, bune. Totdeauna in sa cu o intirziere de doi-trei ani, ba si mai mult, pina isi lichideaza imensele lor stocuri... Observa vitrinele scumpe, sa vezi ca au mai totdeauna alte culori decit vitrinele bazar. Alte cravate, alti ciorapi, alte camasi, alte stofe... A fost la moda, imediat dupa razboi, un poplin galbui destul de fin. Imediat, dupa ce au terminat vechile stocuri de zefir, marii fabricanti au produs depozite intregi de poplin galben, mult mai vulgar in sa, facut cu multa economie, din spirit de specula... Atunci, poplinul din material bun, produs cu grija, a capatat linii si vargi. Peste trei ani a fost imitat si acesta... Acum magazinele de lux fac camasile de dejalena... Peste citiva ani vom avea si dejalena pentru strada Carol. Daca esti atent la cravate, observi ca - la un interval de trei-patru ani - ti se ofera la coltul strazii o cravata „la fel” cu aceea pe care ai cumparat-o de la magazinul de lux, in sa de zece ori mai ieftina. La adapostul culorii si desenului cauta sa te insele la calitate... De aceea producatorii „scumpi” schimba imediat. De aci, moda tesaturilor.

Era trecut de miezul noptii. Grigoras Dinicu trecuse de la bucati moderne la cintece sentimentale, languroase... Unele mese se goleau, imediat curatite de chelnerii

„eleganti” ca niste diplomati. Femeile, toate interesante, din pricina imbracamintii si a coafurii care le ingaduia sa arate si sa sublinieze ce au mai frumos, camuflind restul, mai formau, in boxe ori pe lavita rosie care era de-a lungul peretelui, sub caderea bogata a luminii, centrul de atentii calde pentru cei de la masa, sau fermecau strict iluzoriu, in parabole largi, pe cei din restul restaurantului, il vedeam limpede pe Ladima ametit de frumusetea lor, dar fara sa izbutesc sa-l fac sa simta, desi era in realitate o problema de stil, adica asa cum inteleg eu, de unitate: cit de grotesca, iar in fapt imposibila (spre sincera mea parere de rau) ar fi fost alaturarea lui, asa cum era, de un trup femeiesc, cu grija si gust imbracat, ca o floare studiată. in realitate, el, care era impotriva atragerii atentiei, izbutea sa izbeasca toate privirile, sa se izoleze intre toti, prin imbracaminte, in acest salon cu oglinzi multe, prea luminate. Am vrut sa-i subliniez asta cu oarecare brutalitate. La masa din fund, spre galantarul casieritei, era un grup mare de oameni tineri si altii mai in virsta... intre ei era unul, un fel de cazac urias, cu barba alba, scurta, razvratita, cu plete, suvite carunte lipicioase, cu un chimir lat, care atragea toate privirile...

Mi s-a parut ca as putea bate saua pentru Ladima.

Crezi ca domnul acela n-ar fi atras mult mai putin atentia, imbracat asa ca sa nu difere de cei din jurul lui?... Moda uniformizeaza... e o lectie pentru amorul propriu.

I s-a coborit mustata pe coltul gurii de spaima, m-a privit cu ochii infundati in orbite.

Taci... taci... E marele poet german Diubler, sarbatorit de redactorii unei reviste literare. Am inghetat, cu sentimentul disperat ca am comis una dintre cele mai crunte gafe din viata mea, si intimplarea m-a vindecat definitiv de a mai da asemenea lectii.

Si totusi Emilia asta nu are dreptate, caci daca l-ar fi privit cu cit de putina sincera simpatie, ar fi trebuit si sigur ca ar fi izbutit ca ea sa-l faca sa-si schimbe imbracamintea. Arunc mukul de tigara surizind si examinez, intii eu, biletul pe hirtie cu antetul Veacului.

Emy,

La regizor nu se gaseste rolul. Trebuie scos din nou. Am rugat pe domnisoarele dactilografe. Treci dupa-masa sa-l iei.

Am retinut pentru revelion o masa de patru ham la „Enescu” Se mai pot pune la nevoie doua scaune... Vreau ca 1928 sa fie inceput cu frenezie-

Acest 1928 vreau sa fie anul vietii mele.

George

Anul mortii lui... Nici o banuiala...

As vrea sa nu mai recad in mine insumi, dar biletul acesta singur stirneste in mine o goana de forme si lumini. incerc sa rezist si n-am punct de sprijin.

Revelionul din 1928... Viata omului acesta ma tiraste in vremea care s-a scurs, cu propria mea viata, cum trage un fluviu apele riului afluent. Nu vorbisem cu doamna T. de un an si jumătate... Amintirea imi ingreuiaza tristetea... Las totul si fumez. Gindul ca venea al doilea revelion pe care nu era sa-l facem impreuna, ma umplea de o disperare care patrundea ca un frig... Trotuarele inguste erau pline de o lume grabita, numeroasa de obicei, dar devenita manifestatie de strada in zilele acestea de tirguieli... Toti oamenii aceia aveau un rost, aveau un ideal macar de douazeci si patru de ceasuri, cautau o betie... Pe Cale Victo zapada se pulverizase, incit se facuse ca un soi de tarite desi ramineau, din cauza pavajului neindreptat de la razboi, mici mormane de gheata stratificate. Parca din cauza atitor respiratii geru se inmuia seaj. Primisem de dimineata telefoane de la prieteni pentru invitatii si desigur ca peste tot orasul ginduri se cautau intr-o circulatie ametitoare, ca miscarea in filmele voit accelerate. Am primit cea dintii dintre acest invitatii, la L.C., pentru ca intelegeam ca e de prisos sa ma rezerv, stiam ca oricite vor mai veni, una singura va lipsi dintre ele.

Fiindca la bacanii tirguia atita lume, pentru ca in blanuri si in sosoni scurți de tot, ca retezati, lasind sa se vada ciorapul de matase intre ei si strinsoarea mantoului, treceau atitea femei... era in mine un neastimpar altoit cu tristete. Mi-a venit si mie o pofta nebuna sa tirguiesc si sa fac bucurii la intimplare... As fi vrut sa stiu ce va face ea seara... cu va ciocni un pahar de sampanie. Buna cum e, cui va ura cu obrazii

rumeniti, cu rombul inflorat al surisului, cu ochii stralucitori si lichizi: "Noroc si an bun..."? Va avea in toata seara un gind bun si pentru mine? Cine-i va lamuri, in minte, ametitor, umerii mobili ca merele in de taiul matasii, si radacina nervoasa a cefei?

Am inceput sa colind magazinele, ca sa vad cum tirguieste lumea.

Pentru nepotei cumparasem de Craciun un cinematograf „Baby”, un aparat de radio si tot soiul de jucarii de pom... Am luat pentru cumnatu-meu o garnitura de birou cu tocure rezervor, pentru sora-mea am gasit la un magazin o lampa minunata, facuta din cuburi, ca s-o determin sa adopte mobila moderna. Micii actrite i-am trimis un aparat fotografic, promis cindva in gluma.

As fi vrut sa-i trimit ei ceva, nu un cadou, un buchet de flori. De sapte-opt ori am trecut, alunecind peste musuroaiele de gheata, prin fata magazinului... Am zarit-o de vreo doua ori inaintea, ocupindu-se de clienti, foarte numerosi pentru lampi, meschioare si obiecte de arta, care isi alegeau singuri si probabil cereau lamuriri, intrebau de cost... Trei sute de mii de oameni, din acest Bucuresti, de la trecatorul in masina, la comisionarul trimis sa ia pachetul, oricine ar fi putut intra s-o vada pe femeia asta in pulover rosiatic si rochie de culoarea cafelei cu lapte, sa-i vorbeasca, sa vada figura putin baieteasca, oricind gata sa se transforme intr-un suris de sora sau „regina care vrea sa se faca populara”, numai eu nu... As fi putut sarbatori revelionul la „Cina”, intre femei pe care altii le gasesc „splendide”, as fi putut colinda cu masina pe la jumatate din locuintele luxoase din Bucuresti, in noaptea asta, cind toate femeile erau decoltate si impodobite... Oriunde as fi fost primit... Dar totul era anulat de faptul acesta, net, ca nu puteam urca doua etaje, in parcul Bonaparte, ca sa ma trintesc pe un divan, eveniment care ar fi corespuns pentru mine cu o de neinchipuit intoarcere, permisa numai de incheierea pacii, dintr-un razboi de patru ani in transee.

As fi fost bucuros, s-ar fi potolit tumultul din mine daca as fi avut macar posibilitatea sa intreb la telefon ce face seara si sa-i spun, fie si cu un suris indurerat:

„Mult noroc... multa sanatate”, dupa ce i-as fi trimis un dar.

Nici macar o floare anonima nu-i puteam trimite... Ar fi stiut de unde vine si asta insemna pentru mine prabusirea.

Experienta unui revelion precedent imi aratase riscurile unei astfel de incercari. Acum doi ani, cel dintii revelion pe care nu-l faceam impreuna ne gasea certati,

despartiti de mai mult de patru luni... imi spuneam totusi ca n-o sa poata trece acest inceput de an fara sa-i fac un dar, care as fi vrut sa fie si o recunostinta, si un cheag de emotie risipita intr-alta vreme departe de ea, si o durere noua, arzatoare. As fi vrut de asemeni sa aiba si o valoare comerciala... Mi-era teama sa nu aiba dificultati materiale... Era singura femeie care ma interesa pe lumea asta, si cum niciodata nu primise, in cei doi ani de dragoste, nimic de la mine, socoteam ca n-ar fi rau s-o scutesc, intr-o masura oarecare, de cine stie ce intimplari viitoare...

Cu o luna jumatate inainte am studiat un catalog de bijuterii si am comandat in Belgia, prin cel mai bun bijutier din Bucuresti, o bratara de platina cu briliante. Era facuta din opt dreptunghiuri de marimea unui mic ceasornic, cu cite un briliant mai mare la fiecare capat... Costase 800 000 de lei... Ma gindeam sa i-o ofer de ziua ei, dar si mai bine de revelion, caci atunci cadourile au un aer mai putin direct si personal... Sau daca nu, eram hotarit sa-mi creez, de la o a la alta, o imprejurare oarecare, anume; sa aiba aerul unei stricte si firesti intimplari fara urmare, ca sa nu fiu nevoit sa dau explicatii.

In cele din urma m-am hotarit s-o astept la iesirea din magazin Banuian ca nu are sa inchida deloc, dar imi ziceam ca tot va merge la masa. Asteptarea asta a fost una din cele mai grele din viata mea... Mi se Darea ca toata lumea stie ce astept, rezemat de bara galbena din vitrina unei drogherii vecine, dar nu chiar din fata magazinului, si credeam ca toti ma compatimesc si ma gasesc ridicol.. Zeci de prieteni, care au trecut pe acolo, vazindu-ma, m-au tachinat, intrebandu-ma daca astept vreo midineta... Mereu trebuia sa gasesc motive si explicatii... Abia pe la doua si jumatate a iesit... Cind a trecut pe langa mine, in mantoul de taupe rotunjit, castaniu-verzui, cald, de simteam o pornire nebuna sa-l mingii, sa-mi lipesc obraji, de el am inghetat. Surprinsa insa dupa iesirea din magazinul cu lumina artificiala, de albul ametitor al namiezii, era probabil putin zapacita si de miscarea curgatoare de pe

M-am urcat in masina lasata pe str. Sf. Ionica si am pornit dupa ea, incet, hotarit sa provoc in dreptul ei o incurcatura care sa ma opreasca n loc Nu era prea greu in ajunul acesta de An Nou... Cind am ajuns, am cerut zgomotos loc... A intors capul tresarind, caci uni cunostea claxonul. Am privit numai cu coada ochiului

Ea a ramas aproape incremenita pe loc si toata figura i s-a strimbat usor ca de durere... Albul ochilor s-a facut mai mare, mai limpede si platina cu reflexe liliachii a pupilelor mai intensa, mai alarmata

Buza de sus, din cauza aurii desfacute intr-un suris de tristete, lasa sa se vada dintu albi din fata ii in florise toata fata, marginita de bordura ca de sapca a palariei clos de gulerul mare al mantoului care-i inconjura capul si-l depasea, de fularul de matase, care era ca un plastron de culoarea caisei, infoiat, pe piept. O vedeam in oglinda de la volan si am intors capul incet... Desi se uita la mine, n-a prins de veste, de parca plutea in nereal - si m-am mirat de asta - caci pe urma privirile noastre s-au intilnit...

Am ridicat pa aria si mi-a raspuns linistit si cald, parca ne certasem aseara de parca S-ar fi trecut patru luni fara sa ne salutam. Am oprit pe dreapta in dreptul Pasajului Romin, desi imi veneau masini in fata... Am coborit si i-am iesit inainte.

Sarut miinile... Si tremurind aproape: La multi ani.

Avea ochii mirat deschisi, mai viorii, cu adevarat ca viorelele, inla-cramati... N-a spus o vorba si mi-a luat apoi bratul. Mi l-a strins, pornind alaturi, lipita de mine ca o stringere la piept, transformata din cauza locului. Simteam parca prin stofa paltonului mingiiera mantoului ei castaniu-verzui.

Unde mergeai?

Nu mi-a raspuns nimic... Tacea, asa, nervos, la bratul meu... fara sa ma priveasca...

Mi se parea ca am febra, nu mai am nici un contact direct cu lucrurile. Pe orice as fi pus mina n-as fi putut prinde bine, vorbele nu veneau singure, iar in jurul meu nu mai treceau oameni, ci mergeau forme... De nervos ce eram, simteam nevoia sa vorbeasca neaparat cautind penibil.

Pot sa te intovarasesc putin?...

Era putin cam caraghios, de vreme ce ea imi luase bratul si mi-l tineva strins. Abia acum m-a privit linistit si voit.

Ma duceam sa maninc ceva la un mic restaurant aci...
in pasaj?

Da... dar acum nu mai pot minca... Hai, pe strada...

Magazinul e inchis?

Nu, a ramas acolo doamna Landrino, care a fost mai devreme la masa.

La Riegler in fata erau tiganci care se instalasera ocazional cu cosuri mari de visc si mimoze; alergau usor dupa trecatori.

A suris limpede, cu fata mereu usor crispata, ca o strimbatura de voluptate si durere in acelasi timp, iluminata de ochii vii, care parca descopereau acum lumea. A luat o ramura de mimoza ca un mugur de salcie, mi-a desfacut paltonul si mi-a pus-o la butoniera vestonului... A desfacut apoi poseta neagra, mare. Am vrut sa duc mina in buzunarul hainei, dar m-a impiedicat, aducindu-mi aminte:

Diseara e Anul Nou.

A, da! E Anul Nou... Atunci primesc... Primesc cu o conditie... Sa-mi dai voie sa- ti fac si eu un dar... Si am scos mimoza ca o amenintare.

I-a inghetat fata si a capitulat frumos.

- Primesc.

Eram chiar in dreptul marelui bijutier... Nici n-a mai avut timp sa protesteze. Pe galantarul acela, care e ca o vitrina de fluturi si serpi albi in muzeu, si-a asezat coatele nervos si a inceput sa caute... A descoperit cel mai cuminte inel... ca un fir de sirna, de aur, cu un safir... de altfel foarte frumos...

S-a intors surizatoare, aratind incintata, jumatate din dintii albi de sus, mai limpezi ca bijuteriile mici de fildes.

Am gasit.

Am privit glumet, scotindu-mi minusile groase de piele si dictind cu o prefacuta energie.

A nu... Cine ofera aci? Eu sau dumneata?

A devenit palida, de i-a ramas numai gura rosie in toata fata si s-a sprijinit de galantar... in clipa aceea, eu am avut, intelegind, ca o declansare fluida... Fara sa ma gindesc, automat, parafrasasem una din glumele noastre cele mai intime, cele mai senzuale: „Ma rog, aici cine iubeste!” spunea uneori, cind o tineam imbratisata, exasperata de dorinta si cind, tiranic, sadic, nu-i ingaduiam nici o miscare, de raminea cu tot corpul intins, incordat, crispat, in asteptare. Am transpirat intreg, ca de un scurt- circuit in artere si abia dupa citva timp am putut vorbi, dar nu catre ea, caci intre noi totul era epuizat, ca dupa o posesiune, ci catre bijutier, intrebindu-l, asa, stupid, ce rezultat stie de la Consiliul de coroana din ziua aceea de la Sinaia, unde fusesera chemati toti sefi de partide si vreo doi jurisconsulti. Pe urma am cautat citeva bratari, am rugat-o sa le incerce, ca sa maschez premeditarea, si privindu-i vinele incheieturii, sub pielea subtire, impletite ca

dorintele, i-am prins in jurul miinii intoarse, care era ea insasi o bijuterie, bratara comandata.

De platit, fireste ca m-am facut ca platesc imediat, dar ma intrebasesm mereu daca sa-i spun pretul bijuteriei, sau sa-l las sa-i fie surpriza... Mi-am spus insa ca e o copilarie... ca ar fi putut sa cada mai tirziu pe mina vreunui sarlatan, si ca era mai bine sa stie pretul adevarat... Am iscalit deci in fata ei un cec, anulat in prealabil, de 800 000 de lei, cit costase bratara. Era cel dintii dar pe care i-l faceam de cind ne cunosteam... Aveam superstitia stupida ca daca ii ofer macar o floare, dragostea noastra se termina... Si, de aceea, luptind cu mine insumi, in doi ani nu-i oferisem nimic. Cu sufletul alterat de sentimentul irevocabilului, cu care, de altfel, eram de acum familiarizat, resemnat dupa nadejdi contradictorii si infringeri definitive, ii pregatisem acest intii dar.

Cind am iesit, aparuse, de dupa norii linosi, iar soarele.

Mai ai o jumătate de ora... Nu ti-e frig? Mantoul castaniu-verzui, desi isi ingusta forma, acoperind cald genunchii, era scurt si nu ciorapii de culoarea nisipului aveau sa-i tina cald, mai ales ca sosenii erau atit de scazuti si mici. Vrei sa mergem sa mincam impreuna la o gradina oarecare?

Am oprit o masina de piata... Niciodata nu primise sa mearga in masina mea... In cei doi ani, iubirea noastra ramasese oarecum secreta... Din cind in cind ne refugiam in cite un orasel de munte, de cele mai multe ori plecind cu trenul: Deva, Sighisoara, Bran, Nehoias sau, cind nu era sezon, pe coasta marii. Chiar la teatru, aveam aerul ca ne-am intilnit acolo, la masa eram impreuna numai la ea, sau numai la mine in garsoniera, unde ne inchideam uneori de simbata pina luni dimineata, ca niste condamnatii ai voluptatii.

Am mincat la un restaurant de pe 11 Iunie, singuri in tot salonul, in acest ajun de An Nou. Era pentru mine o bucurie chiar numai s-o privesc, cercetind-o ca pe un tablou... Femeia asta, care la inceput nici nu mi s-a parut frumoasa, m-a facut sa descopar frumusetea. Cadea pe ginduri uneori si, ferindu-si parca privirea de a mea, raminea in profil. Palaria parea o gluma, iar marginea ei, ca o mica streasina, de fetru castaniu, taia o diagonala sinuoasa ocolind pe deasupra sprincenei stingi, peste ochiul drept, peste obrazul rumenit de trecerea de la frig la cald, pina la lobul urechii, pe urma, arcuit spre ceafa, lasind citeva bucle de un aramiu des, intunecat, afara. Zimbea lumii gindurilor ei, aratind trist dintii albi de sus. Sprijinita in cot, isi rezemase barbia de dosul miinii sucite, cu degetele mingiilor lipite de git. Era intr-o vesta de jerse, cu linii-dungi paralele, roscate, negre, cafenii, pe care o purta, vazusem pe fereastra, si in magazin.

In asemenea clipe, ca si atunci cind era imbracata pentru serata sau bal, frumusetea ei avea in ea ceva absolut nepamintesc, transfigurat, si asta explica de ce atiti barbati vorbeau despre ea cu un soi de emotie pe care ceilalti, care aveau prilejul s- o vada doar intimplator, in momentele ei de plictiseala, necazuri sau nedispozitie, nu o intelegeau.

Am vorbit despre multe, fara sa cerem nici unul, nici altul, explicatii pentru ce a fost.

Ce faci diseara ? am intrebat, nelinistit ca imi va pleca intr-o lume necunoscuta.

Nimic... Vino la mine... si fara sa se gindeasca: Vreau sa bem, diseara, sampanie...

Mi-am simtit obrazii moi si naclaiti de o sudoare rece... Sa fiu cu ea diseara, in dormitorul fara mobila, fara covoare, ca o camera in care azi te-ai mutat, numai cu un pat alb si o mescioara joasa, fara sifonier pentru haine - caci se dezbraca intr-o odaie alaturata in care erau dulapurile si masa de toaleta, dupa ce iesea din baie. Sa fie din nou goala si sa bea sampanie... Ca un sinucigas care da totul pe o clipa, imi vine sa zic... da.

Ce rau imi pare, nu stiam ca te voi intilni si m-am angajat pentru toata seara... M- am gindit la cei care se duc la operatie, fara anestezie... Dar poiimiine, nu la... haide la... Acum e partea cea mai grea... Fireste oriunde, in afara de: la mine sau la ea acasa... Cind iubirea noastra a fost timp de doi ani interioara, va trebui sa fie acum numai pe drumuri. E o schimbare ca o rasturnare in existenta.

E la Cartea romineasca expozitia lui Teodorescu-Sion... Vrei sa vii s-o vedem?

A ramas contrariata, cu surisul trist care ii ridica putin coltul gurii, arcuindu-i buza de jos, facind-o paralela oarecum cu conturul barbiei; caci atunci cind zimbea, gura i se incadra ca intr-un romb instabil, fara cele patru unghiuri, fiindca unul era inlocuit de nas, altul topit intr-o gropita in barbie, iar doua schitate, aproape imperceptibil, in obrazii arcuiti usor.

Si, ridicind din umeri, jucindu-se cu manusile de piele neagra:

La 11 dimineata?...

Ca si cind ne-am fi descoperit o vocatie noua, am vizitat, in cele doua saptamini care au urmat, toate expozitiile si muzeele din Bucuresti... Eu eram intr-o aiureala de fericire continua...

Stiam insa ca totul va avea un sfirsit, deci dupa doua saptamini am inceput sa lipsesc de la rendez-

vous-uri... M-a gasit o data, chemindu-ma la telefon, si am rugat-o sa ma ierte, pentru ca sunt putin bolnav... Sunt nevoit sa stau in casa.

Speriata:

Ce-i asta?... Ce ai?

Nu stiu... putina febra...

Da-mi voie sa vii sa te vad.

Esti prea buna, daca... nu te retine nimic...

am dezbracat numaidecit, am intredeschis buzele ca sa mi le arda putin respiratia, am facut un adevarat exercitiu de paloare... A venit, si-a aruncat mantoul si palaria in fotoliu si s-a asezat doar jumatate linga mine, pe divan, cu picioarele lungi, oarecum paralele cu divanul, cu genunchii lipiti goi si strinsi in matasea ciorapului, caci rochia de serj bleumarin era prea scurta.

Mi-a luat mina, dind o clipa in laturi bucelele aramii care-i cadeau pe fata din cauza ca aproape isi smulsese, preocupata de mine, palaria.

Dar, pentru Dumnezeu, ce ai?

Nu stiu, nimic, putina febra...

Mi-a mingiiat matern parul, m-a privit in ochi, cu zimbetul acela care-i incadra gura intredeschisa in acel romb inefabil, indurerat, cu acea stralucire a ochilor viorii de tot, care facea sa fie vazuta de departe... Si pe urma, hotarit, si-a lipit buzele de ale mele. Am facut o grimasa.

Nu... nu... Cine stie ce am...

A inceput sa ma stringa in brate...

Mi-e totuna, orice ai avea... M-am desprins, moale de deznadejde:

Te rog, astimpara-te... nu... nu...

Si ca sa nu creada ca ar fi altceva, ca n-o iubesc, dupa ce m-am desprins, i-am sarutat miinile ca pe unele frumos asezate dintr-o icoana.

avea totusi mina mica si cu degetele molatece de madona, ci lunga si subtire.

Articulatiile apareau la orice indoitura pe dosul miinii, altfel delicate ca niste vii accente circumflexe, subliniind vilcelusele dintre ele, bune de umezit cu virful limbii. Degetele albe, prelungi, nu se terminau in unghii ascutite, ci mai curind late, ca niste petale mici lacuite rosu, miini fara grasime, nervoase, de printesa, pe care, resfirate, le ducea necontenit, cind ca sa aranjeze o bucla, pe dupa ureche, imaginar cazuta, cind ca sa stringa mica esarfa in jurul gitului, ca un domn care si-ar potrivi cravata.

De ce-mi privesti miinile? Surideam, fara sa stiu ce sa spun.

Am prelungit o saptamina boala aceasta inchipuita, care mi-o daruia pe ea in fiecare dupa-amiaza la ora 7 jumatate precis... Mineam seara impreuna, la mine, linga divanul larg, pe o mescioara joasa, si o priveam fericit cum isi plimba miinile pe olanda fetei de masa, printre cupele joase de cristal albastru de murano, pe tacimurile de argint, caci totul capata viata cind era ea acolo.

Eram din nou ca in liceu, cind visam sa fiu bolnav, numai ca sa vie ingrijorata, sa ma vada, o doamna frumoasa, sotia unui prieten al tatei... N-am mai lasat-o sa ma sarute, spunindu-i ca doctorului ii e teama de un tifos... Isi apasa gura pe a mea cu o dorinta de impartasanie a raului care ma cutremura.

Peste o saptamina, ridicolul situatiei nu mai putea fi prelungit si am anuntat ca plec in Franta sa-mi receptionez un avion comandat.

Intr-adevar, am lipsit o luna de zile... Eliberat de groaza apropierei, i-am scris de acolo, in fiecare zi, scrisori de dragoste smintite, cu voluptatea de a urla in fiecare rind ca o iubesc, de a ma umili in declaratii de robire absoluta.

M-am intors in zbor pe la inceputul lui aprilie si am inceput probele de antrenament si incarcare de benzina... Vream sa bat recordul in linie dreapta fara sa ma decid in ce directie... Banuiam ca pina in cele din urma voi porni spre Capetown.

Veneam pe la ora 3 acasa foarte obosit, mineam, fumam o tigara, si pe urma, imi luasem obiceiul sa ma duc s-o vad la magazin: Era intotdeauna de la 9 - 1 acolo si de la 3

7... Se ocupa foarte serios, isi sfatuia clientii in alegere, lasind fetele sa se ocupe numai de maruntisuri... Studia modelele noi in revistele straine de arta, discuta cu maestrul pe care-l adusesera de la Berlin despre modificari si materiale... Ajunsese foarte priceputa... De altfel, citea toata ziua, si nu numai romane, ci tot soiul de carti: tratate de drept si medicina, colectii de acte, sociologie, dar mai ales istorie... Pina si din cartile mele, si nu numai din cele adunate in cariera, ci si de aviatie, a citit. Reviste de arta si

literatura (de la ea am luat obiceiul sa citesc si eu Nouvelles litteraires si Candide). Dar ceea ce m-a mirat mai mult era ca nu lasa sa treaca, nici o zi, ziarele... O data i-a spus cineva ca asta e o apucatura barbatesca.

Iarta-ma, eu nu ma duc la ceaiuri sa aflu „noutati” de la cucoanele, care stiu atitea; si nici nu ma intereseaza cam ce spun ele.

Cind se mira cineva ca o femeie atit de frumoasa ca ea se ocupa atit de mult de magazin, raminea totdeauna pe ginduri.

Munca aceasta inseamna pentru mine independenta, banii cistigati imi dau dreptul sa fiu eu insami, sa cumpar carti si lucruri frumoase, sa nu fiu jignita de proprietar si sa fiu scutita de oferte necuviincioase.

Avusese norocul ca intreprinderea sa realizeze cistiguri foarte frumoase, incit, dupa doi ani, mai imprumutind bani, izbutise sa cladeasca in Parcul Filipescu, inspre Calea Dorobantilor, o casa mica, dar foarte moderna, cu doua apartamente de inchiriat, in afara de cel mic oprit pentru ea.

Nu a lipsit, in decurs de citiva ani, decit de citeva ori de la magazin, si numai din cauza mea... dar si atunci ruga pe asociata sa fie prezenta... Nici simbata macar, nu facea weekend. Magazinul avea un fel de retragere ca o strana, mare cit o camera... acolo era o masa groasa moderna, cu citeva fotolii joase in jur, o etajera cu carti si reviste. Citea, desena si astepta sa fie intrebata de fete. Mi se pare ca si dumitale ti-a raspuns o data:

„Dar asta e viata mea... Ce vrei sa fac?”

Te impacii cu gindul ca ai sa traiesti 30 de ani asa?...

Uneori n-as vrea sa traiesc deloc... Dar daca ma gindesc bine... nu e chiar asa de rau... Stau acolo intre lucruri frumoase, alese, uneori gindite, mingiate de mine... Daca n-am nimic de facut, citesc toata ziua si tot e un cistig. In fiecare seara merg la cinematograful... O luna pe an calatoresc, dar e cinstit sa adaog ca nu uit interesul magazinului, vreau sa vad ce mai aduce nou modernismul in mobilier.

Dar iubesti?... Nu esti geloasa?... Nu esti nelinistita?...

Nu cred in iubire.

Nu crezi dumneata in iubire? Nu te atrage iubirea?...

Ba da, ma atrage... Poate ca e singurul rost al unei vieti marginite, comune, cum e viata noastra. Si-mi place... dar stiu ca nu dureaza... ca nu corespunde unei realitati... imi place mult sa privesc o noapte cu luna... si uneori stau vreme indelungata la fereastra mea, privind, dar stiu bine ca luna e altceva decit ceea ce pare... Nu intind mina s-o prind... E mult si ceea ce da, fara intentie si sfortare.

Aproape toata luna lui aprilie am fost in fiecare dupa-amiaza in magazin. Era o bucurie linistita, intre mobile noi, frumoase... Retras in firida aceea (incaperea fiind prea mare, de cind cu criza de magazine, se construisese in interior, ca sa zic asa, sau mai bine se impartise incaperea in doua, dar unul dintre magazine, o tutungerie, nu mergea pina in fund, lasind astfel o buna portiune celuilalt) parca ma afundam intr-un vis.

Am invatat o multime de lucruri in aceste trei saptamini. Ce nu-mi explica femeia aceasta! As fi ascultat orice... Ne consumam intr-o iubire rarefiata, prelungita dupa- amieze intregi. Si totusi simteam, nefericit, ca nu e cu putinta ca femeia asta sa nu se intrebe de ce n-o chem la mine, de ce, logic, nu transform in fapt pornirea mea.

In ajunul Sf. Gheorghe... catastrofa atit de temuta luni de zile n-a mai putut fi ocolita... Dupa-amiaza mi-a trimis un buchet de liliac si o mica valiza cu pijama ei, peria de dinti, un alt obiect de toaleta mai intima si papucii, izmeniti ca doi porumbei...

„Astazi este aniversarea iubirii noastre... Voi dormi la tine... E cu neputinta altfel.”

Mi-am dat seama cit de mult ma lasasem tirit de aceasta paralizanta cedare din fiecare zi... Numai un gest disperat putea restabili situatia... I-am inapoiat totul cu doua cuvinte: „Cu neputinta”.

Probabil ca a sosit intr-un automobil, caci peste o jumatate de ceas a fost la mine, fortind aproape usa.

Fred, ce inseamna asta?

Cred ca eram palid ca dr. Tokkeramo din Taifun.

Nimic... Raspunsul meu. M-a certat cald... gutural.

Dar Fred... Fred, esti nebun... Tu ma iubesti.

Am luat, cu o vointa de ghilotinat, o atitudine aproape necuviincioasa:

Doamna, cred ca faceti o confuzie... Va pretuiesc nesfirsit ca inteligenta... si-mi place prezenta dumneavoastra... dar nu ma interesati ca femeie.

A ramas ca paralizata... i-au dat lacrimile... Nu putea sa spuie nimic, scincea.

Dar Fred... Fred... ma iubesti, nu e gest al tau sa nu-mi spuna ca ma iubesti.

Am luat o atitudine de diplomat insultat:

Doamna, gasesc ca e de un gust indoielnic si aceasta presupunere, si aceasta insistenta... De altminteri, tin sa va previn ca astept din moment in moment o femeie... S-a frint toata, parea mult mai mica... Isi musca buzele, cu ochii plini de lacrimi. S-a intors spre fereastră, s-a sprijinit cu cotul de o etajera de carti, cu capul rezemat in palma. Parul scurt si fluturat, din cauza ca isi scosese palaria repede, era tot inapoi, lasind descoperita fruntea si urechea. Ochiu priveau pe jumătate inchisi, indurerati; distanta dintre pleoape si sprincenele chinuitor inaltate se marise mult. Buzele erau trist intredeschise, putin de tot, nu se vedeau dintii. Linia maxilarului de jos se vedea

accentuata nervos. in gulerul de batist al bluzei, gitul ii palpita in gropita de la clavicula.

S-a intors ca sub o povara, si-a luat rar, ca un somnambul, manusile, si-a pus peste tailleur blana de vulpe in jurul gitului si a plecat. Asa au luat sfirsit trei luni de traita nerealitate.

In mai, a avut o legatura de doua saptamini, pe care a rupt-o brusc, pare-se, dupa ce acumulase destul dezgust... Am fost fericit cind s-a imprietenit cu Eleonora Demetriade... Sufar mai putin cind vad ca se intereseaza de o femeie... Cind a plecat la Movila in august, caci la Berlin nu avea sa plece decit in septembrie, m-am dus, bineinteles, dupa ea... ca sa ajung la conflictul cu Ladima, din gradina „Popovici”. Cind nu pot sa-mi inchipui in amanunte, in cadrul ei, viata pe care o duce... mi se aprinde ceva in minte, ia foc totul in mine...

Ar putea fi altfel? De doi ani viata mea e un sir de contraziceri stupide, de hotariri mari si gesturi curajoase, alternate cu actiuni gratuite si greseli mici, infame, de o inconstienta care ma ingheata pe mine insumi si anuleaza totul.

Emilia imi flutura mina in dreptul ochilor, ca si cind ar vrea sa ma trezeasca.

La ce te gindesti atita?

Nu stiu, e atit de bine la tine aci. Afara trebuie sa fie oribil, pina s-o mai racori putin.

A fost azi o zapuseala! Ma mir ca nu ploua.

Plictisita, mai ales ca suporta greu caldura, s-a sculat si s-a asezat pe marginea patului, cu trunchiul putin cam strimb. Picioarele cu coapsele mari, latite de marginea drotului, ii atirna de la genunchi in jos... Pernita mica a muntelui lui Venus ii acopera cu totul, cind sta asa, floarea de matase. Pintecul, desi ferm, mai face inca o cuta ceva mai sus, paralela cu pernita... Siniu par si mai mult doua gutui pline de seva. Fesa din stinga ii e mai turtita decit cea din dreapta, asa cum sta cam aplecata intr-o parte... sprijinita intr-o mina. S-a gindit parca la ceva. S-a dat jos si a cautat o fotografie a lui Stoianovici.

Numai sa vezi...

O cercetez lung, desi nu ma intereseaza, dar ca sa nu imi tradez interesul exclusiv pentru scrisori. Pe urma:

Hai sa mai citim:

Valeria draga,

Imi pare rau, dar nu pot sa te ascult... Nu mai ramin nici un ceas la gazeta... Am primit doua scrisori, de la cine stii, dare de prisos. N-am alt raspuns. E pentru a treia oara cind sunt pus in situatia asta.

Crede-ma, si mie mi-e greu sa renunt la o leafa, care, asa cum e, imi e atit de necesara. Mi-e greu sa renunt la celelalte avantaje - pe care le enumeri - ale gazetei, dar mi-arfi sila de mine daca as continua.

Nu, Valeria, este peste putinta... imi pare rau de camarazii mei... si mie mi-era agreabil sa lucrez cu ei. Toata viata mi-e plina de uriciune. Cind altii au vila si casa si onoruri, pentru ca au renuntat la mindria de a fi ei insisi, mie nu mi-a ramas decit dreptul de a scrie si mai ales de a scrie ce gindesc. Daca nu scrii ceea ce gindesti, de ce sa mai scrii? Sunt alte mijloace de facut bani, mai practice, mai rodnice decit acela de mercenar al condeiuului... La urnia urmelor, pentru ceea ce mi se propune e prea putin leafa de gazetar... Domnii acestia nu ma cunosc. Daca e vorba sa accept asemenea indeletniciri, atunci vreau sa fiu si eu ministru ca ei, vreau mosie si castel in Transilvania. intr-o camera mobilata nu se poate locui bine decit cu o biata constiinta limpede.

G.D.L.

Emilia isi turteste cu regret buzele una de alta, clatina din cap si se lungeste iar, plictisita, linga mine.

- Ce nerozie a mai fost si asta! S-a separat, ca proasta, pe gazeta si si-a dat demisia. Ce-am staruit pe linga el... Valeria s-a tinut de capul lui o dupa-amiaza intreaga. „Nu si nu, ca el pleaca." Abia trecusem revelionul.

Din pricina unui articol in care Ladima denunta vehement un cartel industrial, Gheorghidiu, care se vedea in scurta vreme din nou pe banca ministeriala, si de altfel in intelegere cu tata, au hotarit sa se creeze la gazeta o „directie politica" pe care au incredintat-o redactorului-sef, devotat lor. Toate articolele cu caracter politic trebuiau deci revazute de Mateevici. In realitate nu era prea limpede rostul acestei directii, si mai ales nu era limpede ce rol mai avea in redactie Ladima. Dupa o zi de incercare, cind a vazut ce incurcate sunt atributiile respective, el si-a dat demisia... Cele doua scrisori i le-a scris tata, rugindu-l sa nu se grabeasca, sa fie intelegator si sa ia situatia asa cum e.

L-am rugat si eu sa ramina... Mi-a spus cu un gest dezolat: „Domnule Vasilescu, iti spun cinstit, chiar daca as vrea sa ramin, n-as putea... Nu sunt in stare sa scriu doua rinduri care sa nu vie dintr-o convingere adinca. Stau inaintea paginii albe cite o jumatate de ora si nu gasesc nimic, idiotizat. Ce vrei sa scriu, daca nu scriu ce gindesc?...

Nu sunt Mafalda sa stiu ce ar dori altii." Emilia clatina din cap cu parere de rau.

- Necazul cel mare a fost altul... Peste doua saptamini era premiera mea... Tocmai atunci nu mai era el critic. Eu stiam ce are sa fie... Toti dusmanii lui au tabarit pe mine... Nu mai spun de alea din teatru, care atita asteptau. Nu-i vorba, stiu eu cine mi-a facut-o.

Ma uit la ea, cum sta culcata pe o coasta, intoarsa spre mine. Sinul de jos e sprijinit de bratul de sub el, cel de sus intinde putin pielea la baza lui, ca un fruct greu si se sprijina pe tovarasul lui de jos. Soldul imbelsugat sta arcuit mult si genunchiul plin dedesubt e adus in fata. Din pricina ca ii e cald a dezbracat iar chimonoul.

Nu stiu daca „i-a facut-o cineva", nu stiu daca „dusmanii lui au tabarit pe ea".

Ceea ce stiu e ca intr-o piesa moderna, omeneasca si simpla, intr-o atmosfera de intimitate, ea s-a apucat sa urle ca o disperata. Ceea ce ar fi mers intr-o melodrama sau intr-o drama bulevardiera era aci penibil. Emilia era cu totul alaturi de rol, din care nu pricepuse nimic, si nemaistiind ce sa faca, deoarece nici regizorul nu stiuse ce sa-i arate, a incercat sa plaseze eternul si teribilul ei cuplet din Modelul, desi pe alte cuvinte, procedeu justificat doar de faptul ca si aci era vorba de o femeie parasita. Cum asa faceau pe vremuri, mi se spune, tenorii de opereta, care rugau pe seful de orchestra sa intercaleze undeva un cuplet cu care, cine stie cind si unde, avusesera ei succes.

Nenorocirea a fost ca s-a ris in sala, tocmai cind Emilia se credea mai dramatica. Si n-a fost o colega de vina... Am asistat la premiera si pot sa spun ca risul „era in atmosfera". A fost destul un mic accident... De la galerie, cind ea a terminat, patetica, inclinind capul pe umar, o fraza pe care o credea zguduitoare: „Sa te gindesti din cind in cind la mine", un student, probabil, a confirmat apasat si grav: „Bine!" si sala a izbucnit in hohote. De altfel, intregul spectacol a fost foarte „injurat" de presa.

Emy draga,

Ce vrei? Ce sunt eu de vina... De ce imi trimiti teancul de cronici?... Pe mine nu ma injura toti cei pe care i-a mustruluit pagina literara? Uite Avintul vorbeste de un poet ridicol si agramat: imi citeaza o strofa... Am refuzat revuistilor o cronica facuta de ei insisi, acum Gindacul, uite, scrie despre mine, citeste taietura asta, ca sa vezi cit de spirituali sunt. „Autorul cunoscutului volum de versuri Spanac (celebrul Ladima, il stiti) a intrat ieri sa se tunda, intr-o frizerie din centru. A fost o adevarata panica in personal si mai ales printre musterii. Atunci patronul, care-l stia dupa caricatura, din revista noastra, a avut o inspiratie geniala...

«Domnule, eu cumpar Spanacul d-tale? Nu. Atunci d-ta de ce vrei sa fii clientul meu?...» Mindru, Ladima a scos de sub paltonul ros ca o capra riiiosa, trei volume de versuri: Spanac.

«Le ofer gratis... daca si d-ta ma tunzi gratis...» Stefan, patronul, a cazut lat, in mijlocul pravaliei, si a fost stropit cu toate flacoa-nele de frictiuni din galantare, dar pina la ora la care inchidem gazeta nu si-a revenit."

G.

- E adevarat ca si pe el l-au tabacit rau. Ce si-au batut joc de el! Mereu gaseam in cabina ziare

insemnate cu creionul. Mi le puneau acolo „inimile bune" din teatru. Ca nu s-au lasat pina nu m-au dat afara.

Si, dezgustata, intoarce capul in partea cealalta. Se incrunta si nu se mai intereseaza de mine. Citesc singur citeva bilete.

Emy draga,

E absurd sa-mi repropun mie plecarea ta din teatru... Ce inseamna asta: „Sunt absolut sigura ca daca nu-ti dadeai demisia de la gazeta nu as fi ajuns unde sunt". De ce sa crezi ca eu am atras toate dusmaniile prin „polemicile" mele? Si de ce sa nu admiti ca a fost o gresita distribuire a ta si ca piesa e proasta? Crede-ma, Emy, sufar si eu cind vad ca esti batjocorita prin gazete si reviste. Ai dreptate, in chestia cu scaunul, banuiesc si eu ca e mina vreunei colege invidioase... Ma duc miine la teatru sa vorbesc cu directorul.

G.

Emy... era foarte multa lume si n-am putut intra... voi trece miine. Diseara esti acasa?

G.

Am vorbit cu directorul... Spune ca el n-are nici o vina... Hotarirea a fost luata de comitet, 130 de angajati sunt prea mult pentru Teatrul National... in fiecare zi sunt articole in gazeta pe chestia asta... Si din 130 de angajati 92 sunt femei... E o proportie exagerata... Spune ca a concediat pe cele mai noi dintre angajate. Mi-a adaugat, ridicind din umeri: „Am concediat sase fete, angajate acum doi ani, carora nici nu li s-au dat macar roluri de incercare, ca sa se vada daca au biete de talent... D-ra Rachitaru cel putin a jucat si, in unanimitate, critica cere s-o dam afara... Ce vrei sa fac? Sa indur campanii pe chestia asta? Sa daunam teatrului, ca s-o tinem?..."

Emilia, nu-ti inchipui cit sufar... nu e decit o singura solutie... trebuie sa montam cit mai curind un spectacol de avangarda... Am sa aleg o piesa care sa-ti convie. Gend asta ma exaspereaza si el. Pe Sarindar au desfacut strada ca sa repare canalul sau nu mai stiu ce... Mi-e sila... Scirbos oras. N-am primit nici o stire de la Gina... Daca as putea sa plec. Daca as putea sa ma odihnesc.

George

Emy draga,

Nu stiu de ce tii atat sa mergi la balul acesta... Am auzit ca nici nu mai este ce a fost odata!... inainte de razboi „Balul sindicatului ziaristilor" era un bal la care venea toata lumea buna... Dar acum... E foarte greu de obtinut invitatii... Am cutreierat ieri toate redactiile, desi imi venea foarte greu, ca am alunecat pe zapada inghetata si mi-am scrantit piciond. Nu am intilnit din comitet decit pe Necsulescu... imi spune ca s-au desfiintat biletele de favoare... Ca sa vii la intrare, ca e unul dintre colegi, si ma lasa inauntru... l-am explicat ca e vorba de altcineva... Mi-a spus ca am dreptul sa vii cu o doamna. E tot ce am obtinut... imi pare foarte rau ca nu pot sa-ti fac serviciul asta... Sunt si altfel nespuse de trist, Emy... in viata mea n-am fost atat de trist... Ramii acasa... Sa raminem simbata seara acasa... Vreau sa stam mult de vorba... Ah... dezgustatoare iarna... Mi-e sila de tot... si sunt obosit... E ceva sfirsit in mine, Emy... Vreau sa stau putin linga tine... Citeva cuvinte... ale tale ar fi ca un balsam. Daca ti-as tine o seara intreaga mina in mina mea, poate s-ar mai imprastia gindurile acestea care rotesc deasupra mea ca niste corbi... S-a sfirsit, Emy.

Cu sarutari de miini,

George Dar ce bal era asta?

Balul ziaristilor, tineam neaparat sa merg. Alea din teatru se pregateau toate. Nici macar un bilet nu mai era in stare sa gaseasca.

Imi aprind obosit o tigara. Ma invalui o tristete ca o presimtire. imi scapa scrisoarea din mina, ca o

frunza uscata.

Emy, este imposibil... Desi spui ca ai vazut invitatia la Gina, mie mi s-a spus ca s-au desfiintat... e posibil sa fie altceva, draga... Comitetul sindicatului colinda ministerele si bancile, plasind bilete... Fiecare dintre ministere ia cite-o loja-doua, si douazeci, treizeci de intrari, pe care ministrul si secretarul general le impart apoi la prieteni... Probabil ca Gina are un astfel de bilet... Daca as avea smoching as merge eu cu tine, si ai intra cu mine... insa l-am vindut de acum 5 ani... Dar mai bine asculta-ma, inca o data, Emy... nu face sa mergi... Vine acum acolo o lume imposibila: cocotele si servitoarele, se spune, fac majoritatea femeilor. Dami mie mai bine seara aceea, Emy.

Niciodata n-am fost atat de trist si parasit ca acum. Am incercat sa raspund infamiilor din Semnul, dar mi-au refuzat in toate partile articolul... Necsulescu, pe care il credeam cel mai bun prieten, uite ce scrie:

E alaturat un petec de gazeta, cu un articol pe doua coloane. Un pasaj insemnat cu rosu, sub titlul: Nu e nevoie de o lege a presei.

„O lege de cenzura a presei e o aberatie... Chiar cind intre gazetari se strecoara aventurieri si santagisti, ei sunt repede eliminati si exemplul nenorocitului acela de Ladima, care a disparut din presa in mai putin de trei luni, e destul de elocvent." Prietenii, Emy...

George

Cam la o saptamina dupa plecare, el a venit la Veacul, cu un articol foarte violent, un fel de raspuns uneia dintre gazete, care-l ataca in fiecare zi. Mateevici i l-a adus seara lui Gheorghidiu, care a ridicat din umeri si i-a spus sa nu-l publice: „Ce sa ne mai bagam in chestiile astea?"

Emy, e o copilarie... Frac si nici smoching inchiriat nu pun pe mine... in nici un caz... orice s-ar intimpla...

L.

- Ma mir, atitia inisi imprumuta frac si smoching. Dar n-ai idee ce incapatinat era. O privesc lung, ca pe o haina, si iau alta scrisoare.

Draga Emy, nu inteleg de ce atita insistenta... Dar, in sfirsit, pentru ca tii tu atat... Vin asa in haina neagra si cu un domino... pe care zici ca l-ai gasit... Dar trebuie sa trec mai intii pe la Vasiliu... Pe urma am treaba la S.S.R. Cred ca de acolo scap pe la 8 ½. Mi-e foarte greu sa merg prin ger, ma ustura respiratia. Voi veni la tine imediat dupa masa...

- Tineam sa merg cu orice pret pentru ca stiam de la Gina ca o sa vie acolo Cobilcea, un basarabean, prieten cu Gheorghidiu... Eu mergeam in rochie de seara nemascata... Gasisem si pentru el un domino... In bal, vorba aia, aveam sa ne pierdem unul de altul... de la usa chiar.

Emy draga,

Imi pare bine ca te-ai convins si tu ca a fost o greseala sa mergem la acel bal... Mai intii faptul ca n-am avut nici macar domino si a trebuit sa imbrac o jerpeitura de costum de conspirator de la opera mi-a stricat de la inceput cheful... Pe urma, inghesuiala aceea stupida de la intrare. Sa astepti o ora pina se misca gloata dinaintea ta... Nu mai spun ca eu n-am inteles nimic din tot balul, pentru ca toata seara te-am cautat pe tine... Degeaba spuneai ca sa nu ne pierdem unul de altul, caci era zadarnic... N-am facut decit sa urc si sa cobor scarile Eforiei, inghesuindu-ma intr-un bilci de costume de tot soiul, cautindu-te de la balcon pina pe scena. Era intr-adevar o striveala si o caldura inabusitoare... Abia se gasea cite un colt retras... As vrea sa-ti spun un lucru... De ce te-ai separat aseara cind ti-am spus ca nu e frumos sa vorbești cu tinerii aceia, de la

alta masa? Tu erai nemascata, Emy, eu de asemeni din cauza caldurii mi-o scosesem... in asemenea cazuri nu mai esti in necunoscut. O femeie bine, nemascata, chiar la un bal mascat, nu trebuie sa ingaduie familiaritati... Barbatii acestia sunt de o necuviinta nerusinata... aseara am avut tot timpul impresia ca ne-a urmarit un automobil cu farurile stinse... Cind am coborit, ne-a luminat in sa de doua ori cu farurile bnisc aprinse... Cred ca au vrut sa-ti fixeze casa...

G.

- Vai, ce am mai patit la balul acela. Daca l-ai fi vazut in costum. Ce mutra nenorocita avea... Sa rizi sa te prapadesti... Nu puteam sa ma misc din cauza lui... Aproape ca ma tineam de mina... Si vorba aia, nu pentru el venisem la bal... Cum ajungeam la inghesuiala, si dispaream... Multa vreme nu i-a trasnit prin cap sa ma caute pe culoare, sus la balcon... Acolo am stat de vorba cu un tip foarte bine, caruia i-am spus sa ne despartim si sa ne urmareasca pina acasa la plecare... ca vom pleca la 3 fix... Sa astepte sa plece cumnatul meu... (i-am spus ca Ladima mi-e cumnat) si pe urma am sa apar la fereastra... Am vrut sa nu creada ca sunt singura, ca unor barbati le face proasta impresie asta... Pe urma am mai cautat sa mai fac alte cunostinte... Dar nu puteam scapa de el... Nemascat, ca spunea ca-l inabusa masca, era si mai oribil... Cind i-am spus lui Miti sa-l tie putin de vorba... nici n-a vrut sa auda... Fugi, draga, de aici... Ce vrei, sa ramin de pomina!... Nu vezi, parca-i Donchisote. Naiba sa-i ia pe barbatii de la Opera... Au adus mai multe costume pentru noi, fetele, si pentru barbati... Dar eu m-am dus prea tirziu si n-am gasit decit costumul ala de cavalier, pentru el.

O privesc atit de mirat si de strain, ca o clipa am impresia ca a inteles totul.

Lumina lampii de pe noptiera vine in sa din spatele meu, incit fata imi e intr-o umbra usoara, pe cind ea e luminata in plina fata, iar umerii i-au capatat luciri de sedef.

Emy draga, am venit prea tirziu, am fost dupa-masa cu un prieten aviator, la aerodrom la Pipera. imi pare rau ca nu te gasesc. Diseara esti acasa? Vreau sa-ti vorbesc.

G.

Treceam cu masina de la restaurant spre aerodrom si l-am intilnit pe Academiei.

am intrebat daca vrea sa mearga cu mine si am fost bucuros ca a primit. Zoram acum antrenamentul, caci vream sa plec, cit timpul era favorabil, spre Capetown. Toate incercarile din vara esuasera si a trebuit sa aduc noi transformari Breguet-ului, schimbind rezervorul, care nu putea lua decit 4 000 de kilograme de benzina - cind eu aveam nevoie, ca sa incerc si un record mondial de distanta, de peste 8 000 de kilograme

si aducind unele modificari terenului de aterizare, zborurile de antrenament erau foarte obositoare mai ales din cauza discutiilor si a intrigilor de la aerodromul militar, unde imi aveam adapostit avionul... Sunt o seama de aviatori tineri, foarte curajosi si foarte dornici sa se distinga cu orice risc - prin biruinte rasunatoare... Din pacate, nu sunt incercati decit arareori, caci, si pentru ca sa concurezi la moarte, trebuie, pare-se, protectie. in concursuri internationale, in raiduri de mare importanta, sunt folosite mai totdeauna cam aceleasi elemente, asa cum rolurile se dau la teatru oficial acelorasi actori favoriti ai directiei. Din pricina asta mocnesc mari nemulumiri, iar printre cei mai uriti, in lumea aviatorilor, simt ca sunt si eu. Faptul ca dispun de un avion al meu, faptul ca am utilajul aerodromului la dispozitie, faptul ca am libertatea oricarei initiative indurareaza, ca un memento social, pe cei oropsiti, care nu-si pot oferi, la pret bun de glorie, nici macar viata.

Plecarea mea spre Capetown a fost anuntata in toate ziarele, fara dezvoltare prea mare gazetareasca, dar repetata cu destula staruinta... Fixasem intia data aceasta plecare la 20 februarie, la 1 noaptea, nadajduind sa ajung in zorii zilei deasupra Mediteranei, sa petrec a doua noapte peste Africa si sa pot zbura cea de a treia noapte, peste tinuturile necunoscute ale Transvaalului... Cum se obisnuieste, din snobism mai ales, foarte multa lume mondena si sportiva a tinut sa asiste la plecare... O telegrama de la Constantinopol, anuntind vremea rea, m-a facut sa amin raidul cu doua zile. Desi anuntata la aceeasi ora, lumea n-a mai venit in numar mare, avind aerul ca „s-a pacalit o data". Exasperat in sa, a trebuit sa amin din nou, din cauza unui incident stupid.

Indicatorul de turaj, desi din vreme controlat, acum era gripat. Am crezut ca am sa lesin, asa, de exasperare. Prea era mare ghinionul, prea se amesteca parca un geniu al raului.

Fireste ca am inceput sa fiu ironizat de catre toti cei care, desi nu platisera intrarea, pretindeau spectacolul dupa program. Furios, am decis ca a doua zi voi pleca fara sa anunt pe nimeni, la 4 dimineata, ca sa nu ma mai plictiseasca nepoftitii pretentiosi.

Am dormit toata ziua in ajun (provocandu-mi o insomnie cu o noapte inainte) si am venit cu doua ore mai devreme sa vad daca mecanicul si inginerul fabricii mi-au pus aparatul la punct. Era un sfirsit de noapte cetos, cu un orizont alburiu, cu vagi dungii negre-fumurii... Stele putine, dar reci si stralucitoare. Desi eram inca in iarna, batea un vint caldut, dinspre miazazi. Terenul verde era fara zapada, dar ici-colo cam moale, si gindul ca-l voi strabate cu 8 000 de kilograme de benzina ma irita ca o contrazicere ciinoasa. Prin jurul hangarului, pe linga gheretele sentinelor, erau musuroaie de gheata inzapezita.

N-as putea spune ca nu eram emotionat, dar putea sa fie si din cauza acestor preparative de sfirsit de noapte racoroasa de tot in februarie, care aveau un mister de pornire la atac in zorii zilei. Sau poate ca era si neobisnuita de a fi sculat la o ora atit de mica, asa ca un condamnat desteptat pentru executie. (Ar fi fost altceva daca, nedormind, as fi prelungit o noapte pina in zori.)

In afara de inginer si vreo trei mecanici, de fratele meu, de un capitan care reprezenta Aero-Clubul pentru omologare, mai erau sora mea si vreo trei ofiteri piloti. Aeroplanul fusese scos din hangar si adus pina in lumina lampii foto-electrice.

Globurile electrice din fata hangarelor, din cauza aerului putin cetos, rece, dadeau o lumina difuzata, reverberata, de parca iluminau cavouri aliniate. Imbracasem salopeta ca pe niste nadragi pina la piept, pusesem casca cu ochelarii deasupra si, invatat de incidentul din ajun, caci altfel aveam incredere in mecanic si in inginerul fabricii noastre, am inceput, dind tircoale pasarii mele cu forma de torpila inaripata net, o verificare personala si amanuntita: jocul elicei, cablurile comenzilor, conductele de benzina si ulei. La ampenaj, profundorul imi pare intepenit si tresar, dar respir numaidecit: mecanicul il incearca in acelasi timp cu mine, in sens invers. Benzina era pusa, dupa indictia mea, in trei rezervoare. Unul intre mine si motor, iar doua laterale. Printr-o apasare de pirghie, in caz de pericol puteau fi desprinse de aparat, ca sa evit incedniul sau prabusirea.

De la o vreme, am bagat de seama o masina de piata inchisa, izolata de celelalte masini cu care venisera cei prezenti, si m-a patruns deodata fiorul unei banuieli... Am ghicit, am vazut cu o putere de dincolo de mine, nu stiu, dar am deslusit pe perna din fund ca o aratare, un chip de femeie. Mi-am simtit tot corpul, miscarea singelui in capilare si mi s-a tulburat respiratia... Era linia stiuta a hainei de blana si mai ales gestul miinii intinse, adus pe rever, in manusa muschetar, ca sa acopere pieptul. Asa cum numai unii au vazut pe apostol in noaptea fugii, eu singur vedeam si intelegeam.

Venise, fara indoiala, ca sa participe cu privirea la preparativele plecarii, ca sa aiba ultimele clipe... N-am indraznit sa ma apropiu, dar acum era in mine o povara duioasa, care-mi umezea ochii si, desi era mai apasat, miscarile imi erau mai vii.

Nu ma imbratisez cu nimeni dinadins, de altfel mi se pare si prea teatral. Cind urc in carlinga, cu salopeta la git, piciorul imi luneca pe treapta de aluminiu. Tresar superstitios si ma indirjesc in mine insumi. Aparatele de bord au fost examinate ieri toata ziua, acum mi-arunc ochii doar asupra compasului. Rotesc mansa, apas cu piciorul palonierul: comenzile raspund. In oglinda rotunda, asezata in dreapta, putin intoarsa ca la automobile, pot privi cu atentie limuzina de culoare pare-se, neagra. E nucleul viu al cimpului acesta in sfirsit de noapte.

Contact ! ...

Contact.

Motorul porneste, pocneste, ies scintei. Tresar... Turajul e ciudat... intreb cu privirea pe mecanic. Dar si el asculta incremenit. Inteleg. Am tras prea repede maneta. Reiau progresiv. Motorul prindre si vrambajul lui infioara zarile, ca si vijelia stirnita de elice. Delegatul Aero-Clubului imi inmineaza carnetul de ruta, cu viza plecarii.

Mi-arunc din nou o privire in oglinda si fac gestul de inotator, dind bratele inapoi ca sa se ridice calele. Flutur miina catre sora mea, care e cu fata crispata de emotie.

Aparatul a pornit si iau directia in plin vuiet. Tremur tot. Din pricina incarcaturii nu ma pot desprinde. Merg interminabil pe iarba. Trag furios mansa. Nici un raspuns. Ma cuprinde deznadejdea ca nu voi putea decola. Intorc inversunat, reiau terenul de la capat si astept ca avionul sa-mi ceara singur sa-l decolez. Gata, hagarele cad jos, orizontul se desface... Noroc... Am si pornit spre sud.

Peste cimp alearga dupa mine, ca un catel dupa automobil, o masina deschisa. O recunosc si am un

fior care se adauga la cel al aerului rece. Fac un viraj intins, intorc cu totul cobor in dreptul masinii putin si descriu un cerc larg. Reiau apoi directia... trag usor si sigur de mansa, aparatul cabreaza intins spre ultima stea.

De acum voi fi singur intre cer, pamint si ape, ca porumbelul care a zburat peste pamint dupa potop. Zi si noapte. Solidaritatea femeii cu mine e ca zborul a doua suflute in nesfirsitul lumii. Sunt multumit si de o cincidenta... Nu-mi inchipuisem ca are sa vie, dar daca a venit e de o suta de ori mai frumoas. Unui tinar avocat, fost coleg de scoala, ii lasasem sigilat, inca din ajun, testamentul meu facut in dublu (o copie in caseta de la banca).

„Las tot ce am, to ce mi se cuvine, doamnei Maria T. Manescu. Rog pe parintii mei s-o socoteasca drept-fiica a lor” ...

Vrambajul motorului cutremura toate straturile golului si ma asez ca o sentila in post, fara sfortari mari de atentie la inceput, ca sa-mi crut puterile, cu ceafa pe spatarul de piele.

Cind , m-am intors peste o luna, de la izvoarele Nilului, in cinci-sesa etape fara glorie, cu un aparat reparat de mine insumi, intre atitea articolase, scrisori si depese, din inima unele, atitea ipocrite, era o telegrama care mi-a transformat tot sufletul intr-un suris neintrerupt, citeva zile intregi:

„Nu e nimic, baiat prost, ai sa mai incerci o data.”

Repetam cu voce tare, copilareste, textul telegramei si mereu ma induiosca ca intia data.

Era in cuvintele acestea o familiaritate „oarecare”, daca vrei, dar o prindeau, cum o prindea orice gest. Avea o eleganta fireasca, vie, animalica, daca pot spune asta, care dadea un alt inteles, sau un surplus de inteles, cuvintelor si o facea sa-si poata permite orice gest, cit de riscat, orice greseala impotriva presupunerilor elementare de eleganta, caci in loc sa piarda, dimpotriva, aceste abateri indraznete deveneau la ea noi motive de frumuseti. Putea sa ridice si sa fluture miina intr-un cinematograf ca sa cheme o prietena ca a gasit loc, insa avea miina atit de frumoasa, incit acesta era un gest adevarat de ducesa familiara.

Minca uneori castane pe strada, cu o lipsa de cochetarie mondena desavirsita. Ei bine, si asta o prindea. Totusi cred ca acest cuvint nu e poate cel mai indreptatit. Caci se poate spune ca „il prinde” pe cineva un gest, cind il face intentionat si daca „il prinde” implica si judecata ca „a reusit”. Dar doamna T. numai la examen si la reusita nu se gindea. Era atit de proportionala, atit de subtire si plina femeieste in acelasi timp, timp, incit isi putea ingadui orice atitudine sezind pe scaun si nu avea nevoie sa stea distinsa ca o nevasta de oficiant. Mai ales intre prieteni - caci evita din sensibilitate familiaritatea cu cei straini - seada la masa sau in fotoliu, sucita, incovoata, sau, de multe ori, cu capul pe un brat al lui, cu picioarele trecute peste celalalt, de parca ar fi fost dusa pe brate. Asa cum o pisica, oricum ar sta, e totdeauna eleganta (fara de poza caracteristica din abecedar care e singura urita). Cred ca o femeie, daca are ochi inteligenti, dinti albi, miini subtiri si picioare nervoase, isi poate ingadui orice. E un anume soi de bunavoie eleganta, care e chiar opusul elegantei intentionate si care decurge din principiul superioritatii sufletesti, asa cum as fi vrut sa lamuresc cind vorbeam de Miti Marculeanu si de comediana de la Paris. Acea atentie launtrica, acea permanenta tensiune intelectuala a doamnei T. nu numai ca o scuteau de poze exterioare, dar ii valorificau orice miscare, dindu-i semnificatie, cum un luminat interior pune in valoare frumusetea unui vas Gallé.

Caci pe cind Emilia, de pilda, are ceva dintr-o unealta prost conducatoare de electricitate, sau iti da totdeauna impresia unei baterii descarcate, din pricina proastei fabricatii, doamna T. pare strabatuta necontentit de un fluid, care o face excesiv sexuala, chiar in gesturile de obicei inerte la celelalte femei (de pilda, sa astearna un servet pe o meschioara, sa scrie atent o scrisoare, sa priveasca mirata un tramvai). Cred ca acest curent continuu era de fapt gindire. O gindire adevarata o simti cum simti pulsul cuiva, sau mai exact, cum ar trebui sa constati, atingind, ca un corp e viu, numai din senzatia de circulatie. Mai ca imi vine sa spun lamurit ca inteligenta se poate descoperi si prin pipait. Si cum calitatile la nevoie se cunosc, cred ca inteligenta doamnei T. se vede mai ales in acea grea incercare pentru femei, care e boala. Nimic nu e mai dezgustator decit o femeie proasta, bolnava... iti aminteste, fara induplecare, ca omul e facut din mate.

Sunt unele din acestea care vorbesc despre metehnele lor, fara necesitatea unei confidente macar... In tren, in tramvai, in vizita... „A, eu sufar de multa vreme de rinichi.” „Nu mai spune? Si cum vine? ca eu am piatra la ficat”... „Nu, la mine e numai basica... si la ovare, de la o sarcina...” Si dau lamuriri despre aceste betesuguri, cu o multumire de sine, ca de niste performante. Mi s-a intimplat sa vorbesc uneori cu doamna T. chiar despre purgativ, fireste. Ei bine, nu era nici senzatia de „rusine”, stupida si mahala-geasca, dar nici

vreun fel de publicitate sau aplicatie, ca si cind ar fi fost vorba de cine stie ce isprava, asa cum am vazut de atitea ori. Era ca un fel de intentie-paranteza - ca sa zic asa - cu un suris putin dezolat.

Te doare capul? Va trebui sa iei un purgativ...

- (Plictisita, cu o strimbatura comic jalnica): Vai! (Tocmai cind era bolnava, inteligenta ei era deasupra, delicata, melancolica, de printesa devenita sclava.)

Sa ne intoarcem de la acel Capetown, neatins, fara noroc pentru mine, la aceasta Emilie cu carnea de gutuie moale, la povestea aceasta pe care puteam sa n-o cunosc si totusi o stiu eu singur, in toata dupa-amiaza asta, in tot orasul. Sting tigara si iau un scurt bilet.

Emy, nu pot accepta invitatia... E o copilarie propunerea ta.

George

- Valeria spunea ca de vreme ce Cobilcea il invitase si pe el la masa, dindu-l drept cumnat... putea sa vie... avea sa manince si el o masa buna la „Giordache”. Ii cerusem doar un lucru, sa-si puna un guler curat, ca de cind plecase de la gazeta era intr-o mizerie...

Emy, nu te supararea ieri am plecat si v-am lasat pe voi la expozitie... Mi-am adus aminte ca trebuia sa intreb ceva la fotograf.

inca o data, nu te supara.

George

Ride gros, plin, sanatos.

- Era altceva... El nu stiuse ca se plateste intrarea... Si, cind s-a cerut taxa, s-a facut ca varul de alb... Cred ca desi ne invitase, crezind ca e gratuit, n-avea bani nici pentru el, necum pentru noi doua. A inceput sa bilbie, de-ti era mila de el...

Emy, scumpa mea,

Intotdeauna nevoia de a-ti scrie creste in mine ca o voluptate, dar poate ca niciodata ca acum. Dainuie in mine inca frumusetea orelor de aseara, asa cum dainuie in ghiocul proaspat vuietul haotic al marii. Asemenea seri justifica si scuza toate amaraciunile iubirii. Ce impacare profunda imi da surisul tau asa de cald, cind ma privesti!

Si trebuie sa fie asemenea seri lungi, petrecute impreuna, ca sa-mi dau seama cit de putin te cunosc, ca sa-ti descopar noi insusiri. Niciodata nu ti-am admirat frumusetea mai mult ca aseara, Emy... Nu vorbesc de capul tau, care, ti-am mai spus-o, imi aminteste desavirsit de Lavinia, fiica lui Titian, purtind, in tabloul pe care l-am vazut in singura mea calatorie in strainatate, o tava cu fructe. O impresie de sanatate trupeasca si sufleteasca, de bucurie- luminoasa, buna si sincera. E totul numai armonie in tine, Emy. Te ascultam aseara si te-as fi ascultat inca ore intregi. Regaseam in tine, ca la inceputul de neuitat al iubirii noastre, inteligenta aceea egala, subtila si linistit patrunzatoare ca o mireasma. Niciodata n-am intilnit un mai firesc bun-simt, o judecata mai adinca si asa de frumos domoala. Linistea ta, cind povestesti, iluminata de surisul plin, cinstit, cu care sublimezi unele momente, ma face sa inteleg cit de fara pereche esti in aceasta lume cotidiana si meschina in care traim. Emy, iubirea ta imi sporeste orgoliul de barbat. Cu cel mai cald si mai recunoscator sarut,

G.D.L.

O intreb surprins, uimit, despre ce e vorba. Suride larg amuzata.

Am stat cu el de vorba, saracu, o seara intrega. Ca stii... uneori... cind nu era nimeni de fata (ca sa nu se compromita?) eram draguta cu el. M-a pus sa-i povestesc fel de fel de lucruri. De la Birlad. Din teatru. M-asculta ca un copil. Nici nu-i mai venea sa plece.

Mi-e cu neputinta sa cred ca scrisoarea lui Ladima e sincera, ca toate acele insusiri erau cu adevarat descoperite. E prea mare deosebirea dintre ele si ceea ce arata Emilia, ca sa fie posibil ca un indragostit, fie el si Ladima, sa le si creada, scriindu-le. Socot ca el se amagea, cu oarecare luciditate. Seamana, intr-un anume

fel cu Nd., batrinul care sta de vreo citiva ani la noi la tara. E fiul unui fost ministru de prin preajma razboiului pentru Independenta. A mostenit o avere frumoasa pe care a pierdut-o la carti, toata.

Chinuit pina la dementa de acest vitiu, dupa ce a stors de unde a putut si cit a putut, facind datorii rusinoase, a ramas muritor de foame, prin cafenele, la batrinete. Acum vreo zece ani, tata, facindu-i-se mila de el, i-a spus sa vie la una din mosiile noastre si sa ramiie acolo. Are cel putin casa si masa, fara grija. Ca intotdeauna si acum simte nevoia sa joace, dar vechilul si alti citiva mai rasariti de pe acolo nu vor sa joace carti cu el fiindca n-are parale. Cum face insa rost de bani, de la mine sau de la prieteni, intimplator, alearga sa-si caute parteneri. Acestia, stiindu-i patima, se lasa greu, spunindu-i acum ca ei nu au parale. Pina in cele din urma tot el le imprumuta banii de joc, numai si numai sa poata juca. Dar la sfirsit ramine fara nimic, caci ei daca pierd ii imprumuta din nou intruna, daca dimpotriva cistiga, nu-i dau inapoi decit datoria, dar lui nu-i imprumuta niciodata nimic. Multa vreme am crezut ca experienta asta, macar in zilele cind o incearca, trebuie sa-l dezguste definitiv de asemenea tovarasi de joc. Totusi nu... Mi-a spus-o singur. E multumit ca a jucat chiar si asa.

Ceva din aceasta multumire e si in scrisoarea asta a Lui Ladima, care, patimas, imprumuta insusi Emiliei tot ceea ce-i trebuie ca s-o poata iubi si o iubeste anume, pentru ceea ce i-a imprumutat chiar el.

Emy, sunt nelinistit... Lenuta imi spune ca ea treia zi cind n-ai coborit din pat... Trebuie sa faci sa te vada neaparat un doctor. E ingrozitor... Trei zile am lipsit si eu, si trebuia la intoarcere sa mi se intimple ceva...

Vin miine cu un doctor prieten sa te vad.

George Intorc intrebator capul spre ea, caci tristetea din mine e tot o apa cu durerea omului acesta.

Era un raclaj si, din cauza lui, o infectie care m-a tinut in pat aproape o luna... de doua ori am crezut ca mor... M-am opus, cred si eu, sa vie doctorul lui, sa afle ce am... Cobilcea, care la inceput imi daduse bani pentru operatie, cind a vazut ca s-au cam incurcat lucrurile, n-a mai dat nici un semn de viata... Gheorghidiu nici el, desi i-am trimis o scrisoare. in fiecare zi se ducea Valeria cu cite o scrisoare, ca sa aduca bani, dar mai totdeauna era degeaba... Barbatii sunt scirbosi... Cind esti bolnava, nu existi pentru ei.

Ea a deprins ritmul meu sufletesc, s-a angrenat povestirii insesi, de aceea imi da toate explicatiile firesc si ca o confidenta simpla.

Emy,

Am inteles aseara, dintr-un gest al Valeriei, ca o duceti putin cam greu, ca boala asta cade prost. Sunt sarac, Emy, si sufar ingrozitor ca la virsta mea nu sunt in stare sa fiu de nici un folos femeii iubite, care sufera atit cit suferi... Ieri, dupa ce aplecat doctorul, a carui privire am pindit-o, ca un ciine ochii stapinului, incercind sa ghicesc in ei, am ramas multa vreme sfirsit de oboseala si pustiu sufleteste, in sufragerie... Mi-e sila de mine, Emy... Sa vad cit de greu izbuteste Valeria sa faca fata pentru medicamente, pentru hrana zilnica si sa nu pot nimic! Mai ales ca am si eu necazuri... Am fost recunoscator ieri proprietarului care n-a mai insistat... Ce sa fac?

George

P.S. iti trimit, ca sa-ti mai treaca timpul, cum stai asa in pat, vreo doua carti de citit. iti trimit si Cugetul unde am o poezie.¹

¹ E in numarul de pe martie al Cugetului

SAMARCANDA

Muntele sticlos din fund e la trei nopti Departare cu privirea. Sahi rascopti Pling ce-a fost cu ochii

scosi. Oigurii mei Cresc in vaduri, vaile vuiesc de ei.

Merg spre turnul nalt, cit norii albi de grindeni, Margini nu se stiu, privelistea n-are, Tarile vecine-l vad de pretutindeni, Caravanseraiuri fumega-n hotare.

Sus pe munti spinzuratori cit cerul gol Cheama trecatorii suierind domol. Muste cit gainile rotesc. Leprosii Vamuiesc chervanele, aprind chiparosii.

Curcubeul peste Asia intreaga Cheama-ntelepiciunea voastra sa aleaga. Iata flacari, stele, lumineaza albastre, Nasterea pe scurt a semintiei noastre.

Bajazet fnchis cu amintirea-n cusca Gratiile ca zabalele fsi musca.

Hoarda, hoarda mea de aur peste tot. Prapur cu minciuna, cepeleag despot.

P.S. Am avut foarte adesea, lungi si nervoase discutii cu Ladima, la redactie, la S.S.R. sau la cafenea despre poezie. Dispretului meu, de altfel numai verbal, pentru aceasta falacioasi preocupare, el fi opunea un dispret de mag pentru orice alta forma literara decit poezia, fn acest sens, dupa cite am inteles, folosea el expresia „poezia pura”, voind adica sa frisesme cu ea anume opera acelor poeti care n-au scris si nu vor scrie niciodata nici teatru, nici romane, nici critica, genuri, dupa Ladima, vulgare. El concepea structura sufleteasca a poetului ca o deosebire de speta, nu ca o simpla polaritate. Creatorul de poezie e un profet, un iluminat, e construit altfel decit ceilalti oameni, are simturi fn plus si darul de a transforma orice atinge. Pentru el frumusetea, tradusa prin muzicalitate, era un rit, indeplinea un oficiu esoteric. Ironiilor mele pe care le gasea „lipsite de intelegere”, le opunea esenta imaterialitatii lui.

Il indignau poeziile cu inteles curent, cu „morală” sau chiar cele cu un tilc oarecare.

Atunci esti partizantul „poeziei pure”, asa cum o intelege abatele Bremond, ca o pura incantatie muzicala, indiferenta fata de continutul material al vorbelor, pretuind numai unicitatea lor formala, fncercam eu sa-l determin sa-si formuleze sentimentul interior al ordinii lui poetice.

Spre surprinderea mea, protesta cu indrijire:

Nici vorba, nici vorba! Abatele e un raticit, un impostor. Nu exista o poezie pur formala. E o aberatie. Poezia trebuie sa aiba un continut, trebuie sa exprime ceva.

Dar atunci nu e poezie normala, „impura”, ca sa zic asa? Ridica bratele nervos si indignat de cursa pe care i-o intindeam:

Nu, nu, nu...intelege!... Ceea ce e normal nu poate fi poezie.

Atunci esti intocmai de parerea suprarealistului André Breton, care socoate ca poezia are ca obiect subconstientul, exprimat mai bine in incoherenta paralizicilor generali, frenetici, a caror modalitate suprarealistii cauta s-o realizeze cu oarecare pietate.

Ladima se imbufna si declara ca nu mai discuta cu mine, ca sunt iremediabil neintelegator. Ma prefaceam uimit.

N-ai spus singur ca poezia trebuie sa exprime anormalul?

Da... Nu in sa orice anormal... Nu mai sunt si alte stari, supranormale?

In sensul acesta, un fizician de geniu e si el supranormal... fi inglobezi activitatea in poezia pura?

Hotarit, indignat, misca bratele ca niste visle.

- Nu...

Atunci?

Dupa o lunga pauza, cu emotie, aproape:

-Dar visul?

Conveneam numaidecit, nu fara ipocrizie:

Acum te inteleg. Esti un adept al onirismului... E un punct de vedere care se poate sustine.

Oniricul si orficui au fost delimitate de multa vreme ca perimetre ale poeziei... Dar atunci revii la lipsa de continut. Visul si muzicalul sunt pura incoherenta

Ma privea cu o adevarata oroare, si explica domol:

Nu... Nu... Nici chiar asa... si cautind mereu: Exista indivizi care au anumite vise, un fel de realitate transfigurata. Ca viziunea unei supralumi... Nu stiu daca e construita numai cu elemente din realitatea

normala, sau e viziunea unui alt plan de existenta. E un peisaj deformat, dar nu intr-un mod vulgar, ca intr-un vis de pensionar care a mincat mult, ci dupa un potential superior, care este de esenta poetului.

Da-mi un nume de astfel de poet, pe care-l socoti apropiat de dumneata
De ce nu? Gerard de Nerval, Edgar Pol, Baudelaire, Huysmans, in proza lui.

Da... pare-se ca ne apropiem...

Am sa-ti citez o strofa din Gérard de Nerval, care e, daca vrei, semnul sub care sta destinul versurilor mele : Je suis le ténébreux, le veuf, l'inconsolé, Le prince d'Aquitaine à la tour abolie.

Ma seule étoile est morte. Et mon luh constélé Porte le soleil noir de la mélancolie.

-Da ... in sfirsit, ne apropiem... E intrebarea daca e realizat in opera. Asteptam volumul promis de vreo zece ani... Poeziile duminicale sunt prea risipite prin reviste.

-Nu stiu daca-l voi publica nici zece ani de aci incolo.

Cum iti spun, am suferit foarte mult, ca din toti barbatii care-i vedeam mereu, cit am fost bolnava, unul n-a mai dat pe la mine... Ladima sta toata ziua pe linga casa, mereu speriat de orice paloare a mea... Uneori ma plictisea cu tot felul de intrebari prostesti... Emy, cum te mai simti?... Emy, ia cutare... e foarte bun pentru apendicita... Ca-i spuseseam ca am apendicita... si fetele care stiau ce am - ele veneau, saracele - rideau sa se prapadeasca atunci cind el da zor cu apendicita. Esti de vina, Emy, cind ai fost la masa la unchiul tau, cu siguranta ca ai mincat ceva cu simburi. Nebunele alea rideau cu lacrimi, tinindu-se de burta.

M-am dus ieri la cine ti-am spus, sa vind cinci foiletoane, pe care le-am scris... N-a vrut sa- mi plateasca inainte decit pe unul. A spus ca dupa aparitie... Mai incerc si la Adevarul... Am vorbit cu dr. Nicolaevici-El crede ca se poate.

Zau, saracu, avea jnima buna si noi rideam ca proastele. Tot Valeria a avut dreptate. Intr-o seara, mai de mult, cind avea si el bani, Gina ar fi vrut sa mergem undeva sa supam si astepta ca el sa ne invite, ca fusesem impreuna la cinematograf. El insa nu ne-a invitat si atunci Gina ne-a spus noua ca zgircit trebuie sa mai fie. Dar Valeria ne-a certat rau: „Ia mai taceti din gura cu asta. Fiecare isi stie mai bine socotelile lui decit i le stiu ceilalti... Nu e bine sa judeci pe nimeni”.

Si ai sa vezi ca, saracu, tot a gasit bani.

Emy, uite aci alaturat 5 000 de lei... ti-i trimit mai devreme, caci eu ma duc sa fac corectura la foileton si nu mai e timp – Tin sa stii de ei cu un sfert de ora mai devreme- Nici nu-ti trece prin cap de unde-i am. incercasem in zece locuri sa obtin un gir pe o polita – A fost imposibil... Sub pretexte caraghioase: ca „din principiu nu girez”- sau ca „am avut odata un conflict” si altele, n-a fost unul dintre amicii cu semnatura sa nu ma refuze. Cind, ieri, l-am intilnit mergind pe jos, pe Calea Victoriei, pe Nae Gheorghidiu: de zece ori m-am luat dupa el si de zece ori am renuntat, convins ca ma refuza... La un moment dat, s-a intilnit cu o doamna cu care a stat in loc, mai sus de Biserica Alba, poate un sfert de ora... Daca nu as fi venit pina acolo, as fi renuntat.- Parca aveam tetanos, asa eram de incordat si nehotarit totusi... in fata portii lui, dupa ce am traversat, ca sa am aerul ca vin din fata si ca ne intilnim intimplator, l-am salutat. Am spus ca vreau sa-l rog sa-mi faca un serviciu si i-am aratat ce vreau... N-a spus nici da, nici ba, la inceput... Pe urma m-a intrebat ce mai lucrez si daca l-am mai vazut pe I. Pillat... Mi-a aratat ca el se teme de o noua prabusire a leului. Dezolat aproape, i-am amintit sfios: „Domnule Gheorghidiu, daca tni-ati da girul d-voastra... mi-ati face un enorm serviciu...” A raspuns distrat, cu doua degete in buzunarul vestei ca de obicei, ca ar fi o adevarata nenorocire daca tulburarile antisemite continua. Nu mai stiam ce sa cred. Peste vreo zece minute, i-am amintit iar... Si am ramas uimit cind in modul cel mai firesc, ca o paranteza, mi-a spus: „Sigur, draga, cada... Se poate... Ai polita? Bun. Ai completat-o ? Ei, bun.” Eram tot dezorientat. „Sa merg inaintea s-o semnati ?” „De ce ?E de prisos. Du-te colo, reazem-o de fereastră si trage-i o semnatura pe dos cu numele meu... La ce banca o scontezi? 5000 ? Ce te miri asa- N-ai de gind s-o scoti ? Atunci ce-ti pasa ?... Semneaza acolo cum o fi... Gheorghidiu si pace... La revedere- Du-te, cred, mai bine la Banca Industrială cu care lucrez eu...”

am semnat... M-am dus, am dat polita si in zece minute am luat banii. Emy... in zece minute... mi-a

venit rau... Duceam un petec de hirtie si, pentru ca era semnata N. Gheorghidiu- luam in buzunar cinci hirtii mari de cite o mie... Asteptind, am vazut cum carau acolo, in custile salii mari, cosulete si cosuri chiar, cu teancuri de mii de lei.

Ceea ce arata, pina la uimire si dezolare, cit de complicat este sistemul acesta al relativitatilor in iubire e ca in acest timp eu il invidiam cu emotie si admiratie pe Ladima, care in vremea aceea se ducea foarte des dupa-amiaza sa ia o cafea si sa citeasca reviste la „Arta decorativa”. Cind il intilneam venind de acolo, eu, caruia acest lucru ii era imposibil ca unui condamnat, aveam impresia ca el mai pastreaza pe haine un soi de polen sufletesc. De citit, citeam si eu, acum mai mult ca oricind si cu un neintilnit soi de inversunare, ciutind mereu asemanari, cum cauta unii bolnavi care nu stiu dinguri ce au in cartile de medicina, simptome asemanatoare cu ale lor. Si ceea ce ma impresiona cu deosebire nu erau analogiile de situatie si potrivirile de caracter, oarecum prea tari, prea reliefate care nu-mi spuneau mare lucru, cit un anumit soi de corespondente in sensibilitate, care ma infiorau cind le descopeream. Este uimitor cit de mult seamana, in reactiile simtirii lor, doi oameni care se iubesc, oricit ar parea ca au caracter diferite. (Dar poate ca au acelasi caracter si de aceea iubesc adevarat ?) Determinismul psihologic e atit de mare, incit cu toata iluzia deosebirilor de structura, sunt incidente de asemanare, amanunte care te ingheata. Ca pe drumuri diferite sa ajungi in acelasi punct, iti da emotia pe care o incearca cel care, in padure, vede ca ori in ce directie ar merge drept inainte ajunge mereu de unde a plecat. Si cu cit e mai mare finetea si caracterul de nuanta al intilnirilor, cu atit nedumerirea din noi rasuna mai interior. Ca lucrind fara sa stie unul de altul. Boyle si Mariotte descopera in acelasi timp aceeasi lege, a gazelor, sau ca Newton si Leibniz, mereu fara sa stie unul de altul, au descoperit fiecare calcululu diferential, e mai putin impresionant decit sa sfli faptul ca doi oamei incearca aceleasi simptome psihologice din pricina aceleasi boli fizice, in senzatii pe care le cred de neexperimentat, indicibil personale. De aci vine prestigiul imens al doctorului care stie sa intrebe pe un bolnav nu despre simptomele puternice, ci despre impresii crezute pur subiective. Nu despre durerea „in dreapta”, despre crampe sau despre junghiul din piept si tuse, ci despre cele care trebuie, traduc senzatii, crezute cu neputinta de intilnit la altcineva. Nu-i asa ca uneori ai impresia unui miros de cirpa arsa ?... Nu ai adesea senzatii ca pleoapele sunt de carton ? Simti nevoia sa te intinzi ? Iti face rau carnea cu fibre mari si dimpotriva placere cea cu fibre scurte, dese ?

Adica dintre cele care-ti par, implica la medic sagacitate si deci cunoastere profunda.

La fel te cistiga prin patrunderea lui nu autorul care prezinta in carte cazuri si caractere groase, cam unanim cunoscute, ci anumite nuante considerate aproape secrete, care sunt inasa cu atit mai revelatoare, caci garanteaza ele singure si pentru adevarurile generale de suprafata.

Uimirea cea mare, inspaimintatoare uneori, e sa descoperi cit de total seamana intre ei oamenii prin ce au mai subtil si mai secret, cind se cred asa de diferiti ca aspect.

Cam prin martie am aflat de la Ladima, pe care l-am intilnit venind intr-o dupa- amiaza de la „Arta decorativa”, de oarecare dificultati cu care lupta doamna T. si care se putea sfirsi intr-un mod aproape dezastruos pentru ea. Dar mai intii ar trebui poate sa spun cum a devenit proprietara, asociata, a acestui magazin, caci e in legatura cu citeba intimplari.

Dupa divort, din pricina prabusirilor valutare, care reduceau toata averea parintasca la casa din Cimpulung si la citeva petece de livada, doamna T. a trecut prin clipe foarte grele. Cind mai tirziu i se spunea, in gluma fireste, ca este o excelenta negustorita, raspundea ades pe ginduri: „ De cite josnicii ma scuteste asta”.

Mie mi-a povestit cit de sila i-a fost de ea insasi, cind la vreun an dupa divort, locuia la o prietena si nu se hranea decit cu cite doua oua la pahar pe zi: „ Mi se scilcisera pantofii si-mi ardeau ciorapii de atita purtat, nu puteam sa ma spal in fiecare zi ca lumea ca sa nu deranjez prea mult pe prietena care ma gazduise. Devenisem acra, de dezgust trezit, de umilinte inghitite si neajunsuri. „Pe vremea aceea a incercat ca intre dactilografa la birourile din capitala ale fabricii noastre (am aflat mai tirziu), dar dupa trei luni Gheorghidiu a dat-o afara... probabil inselat in asteptari. Mi-a spus cineva ca era urita pe vremea aceea si prost imbracata. Dupa ce a incercat vreo doua banci, ca dactilografa, i-a venir ideea care a salvat-o. Pe Calea Victoriei, o doamna batrina, dar de familie buna, tinea un magazin de mobilier si obiecte nationale... Fireste, pirogravura si tesaturile satesti erau principalele marfuri ale pravaliei care mergea acum prost. Doamna T., care traise doi ani aproape la Berlin, unde arta moderna facuse inceputuri puternice, si care pastra legaturi frumoase cu casele de acolo, caci fostul ei barbat, fiind inginer al unei fabrici de tractoare, frecventa mult

industria, s-a gindit sa foloseasca aceasta imprejurare.

S-a adresat batrinei doamne, propunindu-i sa faca amindoua tovarasie. Una aducea magazinul cu chiria platita, alta un transport de marfa moderna si serviciul de

„directoare”. Cu putinii bani pe care i-a obtinut de acasa, cu bunavointa prietenilor de la Berlin, i s-au dat o seama de obiecte de arta in comision. La inceput o garnitura de birou, de nuc placat cu lac modern cafeniu, alt birou cu placi groase de stejar sprijinite pe alte doua placi ca un paralelipiped culcat. Etajere mici, asimetrice, scazind ca treptele, capricios... biblioteci cubice, de artar placat si lacuit, tot cu rafturi asimetrice... pe urma lampi ca zarurile mari, mate, si nu mai stiu ce statuete, subtiute, stilizate.

Succesul a fost neintirziat si-au primit comenzi mai ale spenru banci. Cum doamna T. cunostea o multime de reviste de arta, peste putin timp au renuntat complet la pirogravura si tesaturi nationale, introducind noul stil cubist. Au botezat magazinul:

„La Arta decorativa”. (E drept ca au inceput cam in acelasi timp cu un pictor modernist).

Mai tirziu, din pricina ca transportul costa foarte scump si mai ales se sporise vama, doamna T. a adus un specialist din Germania, pentru preparatul placajului de lemn; i-a dat ca ajutoare citva lucratori de la Tirgu-Mures si au instalat pe Soseaua Iancului un atelier de mobila si obiecte moderne.

Ore intregi ea studia retrasa in nisa care semana cu un birou al magazinului, si pe urma, fie ca indica direct modelul, fie ca facea schite proprii, caci invatase admirabil desenul, dadea in fiecare zi, timp de o ora sau doua, indicatii sefului de atelier. De altfel, nimic nu se intimpla in magazin si atelier fara stirea ei... Cind era invitata se scuza, si la mirarea celorlalti adauga, surizind cu amaraciune: „E mai bine totusi decit dactilografa...”

Acum avea cele mai diverse modele si realizari, pe principalul disparitiei oricarui ornament inflorat, si al geometriei chiar in asimetrie, caci luxul sta numai in prepararea si calitatea lemnului. Paturi-divane joase, cu o singura tablita la capatii, plecata, fara nici un fel de zorzoane, alte paturi-divane, cu niste lazi geometrice la un capat, pe care se putea pune vase moderne si statuete stilizate, iar inauntru asternutul. Fotolii ca niste cuburi scobite liniar, sau scaune simple ca acelea taranesti, dar din lemn placat, dadeau o impresie de lux nou. Un paralelipiped, pe el o placa mare patrata, era o masa de sufragerie. Lampi- sfesnice de birou, facute din arcuri negre simplu, sau lampi de tavan, in loc de lustre, cu niste cutii de sticla mari, mate. Covoare colorate impartite geometric si asimetric, impreuna cu draperii de culoare intregau totul.

Cam in vremea asta am cunoscut-o eu. Hotarisem sa-mi montez o garsoniera si, cum nu stiam ce imi trebuie, am intrat asa, la intimplare, la „Arat decorativa”, atras de vitrina. Am fost intimpinat de o vinzatoare simpatica. Purta usor o rochie neagra, serj, cu o floare de piele, neagra, de asemeni, la piept, in stinga. Figura era prea pronuntata in trasaturi, ca de baiat, cu ochii destul de mari, dar cam apropiati... Mai tirziu numai am vazut ca sunt viu colorati. I-am explicat ce vreau si mi-a dat sfaturi cu un aer atit de detasat, atit de indiferent fata de vinzare sau cumparare, ca m-a convins... Se intelege ca si asta e o tehnica negustoreasca mult mai fina si mai abila decit lauda desantata si puerila a marfii, in principiu. M-a intrebat cite camere sunt, ce forma are garsoniera, ce culoare au tapetele, cite ferestre etc. Si cred ca am spus o multime de prostii, caci nu prea stiam ce vreau. Si nu intelegea nimic.

Nedumerit si simtind nevoia sa fac o gluma...

Nu ramine decit sa veniti s-o vedeti.

Se asezase cu coatele pe o vitrina, aducind umerii cam prea rotunzi, ca merele, legati in arc la spate, incovoaiati in fata, caci rochia deschisa sus, in elipsa, descoperea cind pe unul, cind pe celalalt.

Nu vad de ce n-as trimite un maestru in locul meu, dar nu vad iarasi, daca tineti sa vin, de ce n-as veni... Si zimbea cu o amabilitate de vecina, parca, atit de indepartat si indiferent, ca nu stiam ce sa cred.

Ii priveam miinile subtiri, nervoase, care nici un moment nu stau in loc, si contrastau astfel cu imobilitatea limpede si cu absentia ochilor.

Domnisoara, imi este imposibil sa stiu ce vreau. Spun sincer... Dar uite, daca esti buna, spune-mi, suma de 200 de mii de lei, cit vreau eu sa cheltuiesc, ajunge pentru ca sa-mi mobilezi trei camere? Uite, asta e cheia apartamentului... care e intr-o casa noua si e gol. Il poti vizita, poti hotari mobila cum crezi dumneata ca e mai bine... Dupa vitrina, vad ca in orice caz te pricepi mai bine ca mine... La 22 aprilie vreau cheia si apartamentul... Te previn, domnisoara, ca la nota dumitale voi face o reducere de 20 la suta.

M-a privit foarte mirata, masurindu-ma cu capul intors, lung, spre mine.

Da, desigur ca da...

Atunci... Si nedumerita...

In sfirsit... daca dumneata vrei asa...

De ce nu? Tot acolo ajung... A mai sovait putin.

Da... vreau sa spun... stii... se obicinuieste un asa-numit acout ?... Cred ca l-a cerut pentru ca in prima clipa i-am parut neserios.

A, da... N-am insa bani la mine...

Nu face nimic. Veti trimite suma de 50 000 de lei, in cazul acesta, dupa-masa sau miine. „Buna negustorita”, mi-am spus.

Aveti vreo preferinta? - !?

Spuneti-mi cel putin ocupatia? imi ingaduiti sa intreb, nu?

Sunt secretar de legatie in Ministerul de Externe. in prag i-am repetat:

In seara de 22 aprilie dorm la mine acasa. Nu?

Cum as putea sa-ti descriu bucuria pe care am simtit-o intrind in noua mea locuinta... Era si ceva din placerea cu care pui intia oara un rind de haine, dar era de vina si frumusetea locuintei.

Dupa-amiaza era cu soare proaspat de april, cald, cu razele foarte lungi, parca umede si, nu stiu cum sa-ti spun, mai grele decit de obicei, cind am trecut pe acolo. Dar servitoarea, angajata de harnica mea furnizoare, nu m-a lasat sa intru, „ca asa a spus domnisoara”. Este caraghios, insa de-abia asteptam sa vad cum e, asa cum iti dai seama ca e caraghios sa astepti sa vezi daca ti-au reusit niste fotografii, dar tot astepti cu nerabdare.

Trebuia sa ma duc la club, la o partida de bridge si nu m-am dus. Azi ma gandesc de ce putin depind intimplarile esentiale din viata noastra. Am pornit-o cu „rabla” spre Sosea... As fi vrut sa fac o plimbare de o ora pina la Ploiesti, lunecind usor, numai ca sa simt pe ochi, in jurul gitului, pe miini, prospetimea care adia a primaverii. Dar de la aerodrom gropile iti taiau orice pofta de viteza si de ingindurare la volan.

am intors pe la 8 jumatate... Se inserase... Vestiarul nu era gata, n-avea nici macar cuier si am trinit palaria pe parchet, asa copilareste, ca sa fac tot ritualul... Din vestiar o usa, in fata, da in birou, iar alta, mascata, in stinga, da intr-un hol mic... Mi-a deschis ea insasi cind am sunat si, emotionat, am intrat in birou... Dadea o impresie de intunecare geometrica intima. il tapetase cu un fel de sac fumuriu. in loc de birou propriu-zis, o masa foarte lunga, fara sertare, ca o blana groasa, de stejar lacuit afumat... in spate, trona un fel de casa de bani, de stejar lacuit, cu o usa groasa, nu cu sertare...

Peretele opus era ocupat de un divan-coltar, lung si ingust, deasupra cu raft de carti, in laturi cu etajere subtiri, tot pentru carti sau vase de flori. Un alt cufaras lacuit pentru licheururi, o masa din trei blani, doua intretaiate si acoperite cu alta patrata in mijloc. Fotolii mici, cubice. Pe jos un covor de o singura culoare, cafe-nie-verzuie, ca si stofa divanului, ca si draperiile.

Aci ai sa-ti primesti prietenii. Aci, nu in dormitor, si suridea... Un birou mare, fara sertare, ca nu esti profesor. Dosarele diplomatice, te intorci si le pui in dulapul acesta masiv. Prietenii dumitale vor vrea sa stea comod... de aceea divanul lung... N-am pus jilturi adinci, ci jumatati numai, in jurul acestei mese de licheururi, si aratindu-mi dulapiorul: acolo pastrezi sticlele de bauturi. Raftul acesta, jos, e mai putin pentru carti, mai mult pentru bibelouri. Cubul acesta e lampa de birou... Linga divan sunt alte doua mai mici cu abajur de hirtie pergamentata.

Ceea ce ma incinta era simplitatea geometrica, fumuriul acela lacuit pe care luneca privirea... impresia de confort si strict necesar, in cel mai real lux.

Trecind usa subtire:

Cu holul asta mic era mai greu, ca are prea multe usi... Noroc ca trei din ele sunt mai spre capatul acesta. Am pus si aci un divan larg de tot de forma locului si taburete, cuburile astea, cu aceeasi pinza ripsata, caci am impresia ca nu vei primi vizite solemne si oficiale, ci vor fi prieteni care vor sa stea tolaniti. Cind iti vine in birou cineva cu care ai de vorbit mai important, ei pot trece aci. Mescioara asta joasa e pentru lampa, ceasca de ceai, cafea, dar poate sluji si ca etajera de carfi si bibelouri. Dar stii ca iti trebuie tablouri? O mescioara patrata, uitate, daca ei fumeaza, sau beau cafele. Am pus dormitorul acolo, ca sa fie mai ferit. Intri si de aci din hol, dar mai are daca vrei o iesire, sau o intrare, caci prin baie comunica foarte comod cu sufrageria, iar de acolo, cu scara de serviciu. A intregit surizind: Dar e pacat ca si iesirea din fund e tot prin gangul de la intrare. Holul era albastru ca sineala.

Dormitorul, dominat de fumuriu lacuit si de auriu, caci si tapetul era cu patrute de culoarea paiului degradat, avea un pat-divan mare foarte jos, sprijinit pe picioare mici, ca un scaun, scurte si drepte. Pe el o mare cuvertura de catifea paroasa, aurie, jos un puf, cit o roata, de rips albastru. Un dulap care abia imi

vena pînă la piept, dar gros, cu uși laterale, era între capătul patului și peretele din fund.

Sa-ti încapa hainele barbatesti, lateral. La noi, cu rochiile înguste e mai ușor. Deși pare bloc cu patul, se detasează însă ca să se poată curăța ușor. Deasupra e suprafața lacuită, cit o masă de mare, poți pune lămpă, cărți, bibelouri, orice vrei.

Opus dulapului era o oglindă mare dreptunghiulară, cu o monogramă de metal negru în stînga, așezată deasupra unei lazi de artar lacuit, lungă și joasă.

Mobilă asta nedefinită e un fel de cuier dacă vrei, de atîrnat seara hainele, căci nu mai sunt scaune cu spătar pentru haine, ori de pus obiectele pe el.

Mai erau două fotolii joase, largi, cu spate de divan și cu razamatoare laterale de nuc lacuit, arcuite pînă în podea, comode, cu duble perne de mătase înflorată, albastre de tot.

În colțul liber dinspre fereastră, îmi cumpărase, cu o amuzantă competență, aparate de gimnastică de cameră, visle și mingi de box.

Am trecut apoi în sufragerie prin baie, pe care o lăsașe montată cum a fost, adăugase numai o etajeră de sticlă și nichel, în fața unei oglinzi mari de cristal. Sufrageria, cu tapete ca nisipul, avea un dulap scăzut și lung cit peretele, iar în fața lui o masă lungă...

Dacă ai prieteni, ori o așezi în mijloc, ori o transformi în galantărie cu gustări... Cînd maninci singur acasă, ai masă asta patrată, din mijloc. Ți-am pus scaune înalte taranesti, ca formă, dar modernizate. Usa astalaltă da în hol, adică e aproape lipită cu usa biroului, deci cînd le deschizi pe amîndouă, mușafirii duminiceni pot avea biroul, holul și sufrageria la dispoziție, lăsîndu-ți odaia de dormit în pace. De aceea i-am pus și o perdea groasă de stofă... Știi, uneori e bine să nu știe camera din stînga ce face camera din dreapta. Mai lipsesc, firește, multe lucruri... Tablouri... bibelouri... Poate un aparat de radio, patefon, telefonul, pentru ca locurile să devină confortabile pentru dumneata.

Treceam amîntit dintr-o cameră într-alta... Azi, mobilă cubistă s-a generalizat și nu mai face impresie, dar acum patru ani nu erau în București decît extrem de puține locuințe mobilate astfel. Abia dacă începuseră unele bănci. Mie îmi place nespuse de mult și cred că e îndreptățită această preferință a mea... La o masă oficioasă, cînd eram la legăția de la Paris, numaidecît după război, se discuta despre epoca noastră... Pe drept cuvînt, un invitat francez spunea că e o epocă mare, căci are în ea războiul mondial cu întîmplările și forțele manifestate în el. Un scriitor tînar, de la secția de propagandă a Ministerului de Externe francez, susținea însă, dimpotrivă, că e o epocă de imitație și crasă vulgaritate.

„O epocă fără stil - spunea el atunci, în 1919 - o epocă fără spirit de invenție în artă. Nu vezi, casele noastre mari practica stilul vechiturilor? Resturi: Louis XIV, Louis XV, Louis XVI, Empire etc, cumpărate scump la licitație, ceea ce e o rusine. Obiectele uzuale n-au nici o formă, sunt degenerăte din modelele vechi, casele imită tot arhitectura Renasterii, a barocului, a rococoului.” „În schimb - a întregit cineva ironic - avem revoluția în artă: cubismul”, și toți au început să rîdă. Mie se pare însă, dacă mi-e permis și mie, un profan, să am păreri în această privință, că dacă acest cubism e poate caraghios cînd desenează capete din triunghiuri diferite colorate sau alte nazbitii, nu se poate însă tagădui că în artă decorativă (căci e singura artă care se schimbă de la epocă la epocă, pentru că Shakespeare și Racine rămîn permanent valabili), adică în arhitectură și mobilier, cubismul a creat „stilul epocii”, cum se va zice probabil mai tîrziu, dîndu-ne semnul deosebitor de alte timpuri, și deci chiar titlul de noblete pe care îl cerea tînarul scriitor încă din 1919.

Dacă o fi așa, dacă n-o fi așa, eu tot eram plin de bucurie.

Domnișoara, trebuie să bem neapărat un pahar de vin pentru inaugurarea locuinței mele. Și pe urmă, zapacit: Dar mai întîi s-o plătesc.

A zîmbit.

Da, dacă vrei și asta,... nota... este pe birou... Pastrează-o asta-seara, verific-o...

Miine e Sf. Gheorghe. Trece vineri pe la magazin.

Da, vineri... Te rog mult însă, domnișoara, să bei cu mine un pahar de vin.

A aprobat, cu un suris nedecis, cu o ridicare nedumerită a bratelor. Scriam un bilet ca să trimit servitoarea la club, să-mi aducă un meniu și citeva sticle de șampanie.

Citea peste umăr și m-a întrerupt.

Dar bine, asta e un banchet întreg...

Un simplu dineu, meniu-ul clubului. A privit surizînd, rasfatat.

Știi ce? E obișnuită șampania pentru inaugurări... Eu însă prefer un vin francezesc, cu condiția să nu fie „Bordeaux”... Eventual un „Her-mitage” roșu, sau un

„Chateau-neuf-du-Pape", Nu?

Am privit-o, mirat de preferintele atit de precise si oarecum savante. Mi-a cerut apoi lista si a taiat tot ce cerusem, scriind: sunca slaba sau pui rece, brinza alba sau svaiter cel mult...

Un Rocquefort?...

E dezgustator...

O priveam mirat, caci femeile prefera mincarurile si mirosurile complicate. A scris singura abia descifrabil.

O cutie de compot de caise... „Stirbey", caci prajiturile nu merg cu „Bourgogne", si a subliniat marca. Toate acestea se mai pot lua de la bacania de sub „Athe'nee Palace", inclusiv vinul.

Acum venea, fireste, bucuria de a minca in garsoniera mea, despre care in oras se vorbea cu anticipatie, caci anuntasem ca ma mut de acasa. Nu avusesem pina atunci decit o camera mobilata, buna cind intirziam prea mult in oras.

Parca eram un copil care se juca de-a menajul...

Si uite nici azi nu-mi dau bine seama, dar cred ca daca mi-a placut s-o retin la masa, a fost, nu ca femeie, cit ca parte integranta a acestui moment nou pentru mine... Era asa de potrivita acestui interior aranjat de ea, incit mi se parea ca daca o sa plece, are sa plece sufletul casei. Ma gindeam, mai tirziu, indurerat, daca nu cumva, mobilind atitea case, ea nu va mai fi facut cumva parte integranta si pentru alti beneficiari... Stim vreodata?

Culmea era insa altceva... De. obicei nu era nici o femeie care sa nu-mi dea senzatia ca pierd timpul cu ea; in sensul ca mi se parea ca puteam sa fiu, cind eram cu ea, mai bine cu alta mai interesanta, intr-alt loc, la Sosea, acasa la ea, sau aiurea... Ma plictiseam in mod stupid, rivnind mereu, fara sens, ca sa zic asa, la vrabia de pe gard... Mai ales dupa posesiune, era ca un fel de graba plictisita, fara jena, sa plec numaidecit de acasa... Acum, dimpotriva, nu vedeam ce ar fi putut sa fie intr-alta parte mai interesant decit ceea ce aveam; mi se parea ca la ora asta aci trebuie sa fiu, ca nicaieri nu ar putea fi mai bine... dar mi-am explicat atunci ca e din pricina locuintei.

Gustarea a fost delicioasa, de-ti venea sa aduni si firimiturile de pe masa... Are dreptate... Mincarurile acestea simple sunt mult mai bune.

Nu-i asa? mi-a spus ea... Dau o impresie de curat si sanatos... Nu de putred si amestecat.

Nu va plac... preferintele complicate?...

Sedea cu amindoua coatele pe masa, cu bratele tinere si rotunde, imbracate in albul atit de delicat al bluzei, cu miinile subtiri si lungi, crescute parca din mansetele moi de batist si mereu plimbate in jurul obrajilor, sporindu-le feminitatea. Pe degetul aratator drept, avea un inel cu piatra neagra de onix, banal, dar care o prindea, sporindu-i albeata.

Nu, domnisoara, serios, spune-mi ce preferi?

Imi place lumina... apoi pamintul... cartea... rochia... fructele... zapada... tot ce e neprefacut... net.

Si-si ducea mereu mina gracila si nervoasa ca sa-si aranjeze cind bucelele, care nu-i cadeau de altfel, cind rochia care nu i se parea niciodata decenta.

Mai tirziu m-am mirat mai putin, cind am vazut ce ingrozitor de complicate sunt insa aceste gusturi simple, desi, de altfel, tocmai pentru acestea si pentru alte, neasteptat de simple, o botezasem ciobanita, caci avea oroarea oricarui pretins rafinament si dezgustul oricarei perversiuni (ceea ce nu excludea, dimpotriva, epuizarea pina la dementa).

Vinul ii incalzise obraji.

Luam cafeaua in birou?

Nu, in micul hol...

Am rugat-o mai tirziu sa ramiie la mine.

A zimit, privindu-ma cu ochii albastri, putin galvanizati, cum sta asa trinita pe perine in colt, cu mijlocul putin frint, cu un picior intins si cel deasupra indoit de la genunchi, aparind mulat prin rochie, parca era la ea acasa - si gindul acesta ma amuza. Suridea, mereu, cu ochii vioi stralucitori, in albul uneori verzui si mat al corneei.

Vrei sa inaugurezi casa?...

Nu... dar tot esti aici. Esti asa de bine aci... Parca e un cadru pentru dumneata.

A zimit iar, isi rezemase un cot de o perna de catifea albastra de tot, patrata, care infatisa astfel bratul nervos ca pe o decoratie rara. Din cind in cind isi tragea rochia taiorului dedesubt, caci i se descoperea

genunchiul indoit.

Motivul e serios... si lungita acum de-a latul divanului fuma, cu amindoua coatele inapoi, sprijinite nervos si delicat de spatarul albastru si molatec, facut parca numai din perine scumpe de puf. Dar stii ca la mine acasa am cu totul alt cadru?

Pe urma a stat mult pe ginduri; incurajat am revenit.

Ai putea sa pleci de aci?

Vrei sa spui de linga dumneata? si-i sclipeau ochii viorii de ironie.

Nu, de pe divanul acesta...

Am venit linga ea si am rugat-o - jur - frumos cum n-am rugat nici o alta femeie in viata mea.

Ramii aci.

Gura foarte mobila in rombui ei inefabil accentua ironia.

Nu ai impresia ca amorul acesta ia o nuanta conjugala? Daca pleci de aci... plec si eu... ma duc la club... oriunde... nu stiu. A tras din tigara, s-a gindit indelung, mi-a intilnit privirea, care ruga

cu emotie, a examinat parca abajurul de hirtie pergamentata, albastrie, sprijinit pe vasul sferic siniliu care purta lampa. Pe urma s-a intors spre mine, s-a ridicat in picioare.

Bine, ramina... dar cit e ceasul ? 11 ? Ma duc pentru o jumatate de ora si ma intorc.

Ce mai e si asta?

Nu stiu; daca vrei.

Pe cuvintul dumitale ca te reintorci?

Isi pusese peste bluza-camasuta taiorul care-i stringea talia, iar la git vulpea.

Ma reintorc.

Da-ti cuvintul.

oprit din incheiatul manusilor negre care-i veneau peste mineci, si-a ridicat privirea viorie, umeda, spre mine.

Nu mi-l dau, pentru ca e posibil ca jos in strada sa am chef sa nu ma mai intorc, dar... cred ca... totusi voi reveni.

ingrozitoare asteptare... nesiguranta asta... emotia ca o voi vedea dezbracata, desi parea sa aiba corpul mult prea slab... curiozitatea sa stiu cum e in felul ei... cind va fi goala prin casa... cum are sinii... Am fumat tigara dupa tigara. S-a intors peste vreo patruzeci de minute. Cind am auzit-o jos, m-am speriat ca de o halucinatie. Aducea un pachet, ca de carton, in hirtie alba. Am crezut ca e ceva de la vreo cofetarie.

Ce mai e si asta?...

Si-a aruncat vulpea de la git, a pus pe un taburet palaria si manusile negre deasupra.

Lasa-ma sa-l duc in baie... si l-a desfacut pe jumatate surizind comic, ca sa-mi arate...

Erau o perie de dinti, sapun si inca un anume obiect de toaleta.

Da-mi inca un pahar de vin, ca prospetimea de afara m-a trezit... Am cutreierat pe strada cu masina, sa gasesc o farmacie deschisa, servita de vreo femeie... E stupid, dar ma jenez sa cer unui barbat, fie el si farmacist, asemenea cumparaturi.

Ti-e frica sa nu ai copii?...

Nu asta in primul rind, pentru ca un copil mi-ar placea sa am... Dar daca ameteala dintii ma face sa accept un barbat... o clipa dupa aceea mi-e sila de el... As muri, de nu ar fi o camera de baie alaturi. Nici chiar barbatul meu...

Care barbat?

Nu are nici o importanta ca dumneata imi spui mereu domnisoara, ca incasatoarelor de la tramvai, dar am fost maritata... Sunt divortata

acum.

Am ramas mult pe ginduri... Era ceva foarte jignitor in indiferenta asta cu care vorbea.

Dar stii ca e cam dezagreabil pentru un barbat ceea ce spui?

Te simti jignit dumneata?

- Da...

Nu stiu, poate ca as putea fi altfel, cind as iubi un barbat, dar nu l-am iubit nici macar pe fostul meu sot, care m-a dezgustat cel dintii... De ce esti posomorit? Pot sa-ti spun ca-mi placi. Dar nu atit de mult - si a scazut vocea - ca sa te iubesc.

Si-a aprins o tigara si am imitat-o... Ma linistisem cu totul si o simteam acum putin cam straina. Asa a

inceput aceasta intimplare atit de plina de durere, care a urmat. Nu ma iubea si n-o iubeam, nici macar n-as putea spune ca o doream, caci fusese mai mult enervarea ca pleaca, si despre ea cred ca, de asemenea, nu ma dorea. Ostentatia cu care se ametea cu vin ma lamurea cu totul in privinta asta. Hotarisem amindoi, simplu, un fel de posesiune lucida, rece. Eram asa de stins, ca o clipa am avut fiorul ca nu voi putea fi barbat, mai ales ca acum toata curiozitatea de a o vedea goala disparuse, caci imi intarisem asa, fara motiv, din simplul fapt ca se intorsese, banuiala, provocata de faptul ca avea clavicula mladioasa, dar, oricum, vizibila, ca e prea slaba.

Mai e vin?

am turnat din nou. Era pe coltul divanului, cu mina sprijinita pe mescioara, cu genunchii mai sus decit mijlocul corpului si, unul peste altul, picioarele intindeau desavirsit ciorapii, ca si cind ar fi fost cu intentia de a-i prezenta.

Fuma foarte ingindurata, si eu ma intrebam cum sa fac s-o sarut. S-a ridicat hotarit.

Nu ramin.

Am tresarit incremenind, caci vedeam ca se gindise prea mult la ceva si banuiam ca regreta ca a ramas. -De ce?

Gindul ca pleaca imi dadea din nou senzatia ca pierd ceva de pret Si enumerind comic:

N-am nici pijama, nici camasa... Si probabil, n-ai nici dumneata Eu ti-am cumparat numai putina rufarie de pat si de baie... Ma gindeam ca ai sa trimiti servitoarea sa-ti aduca lucrurile personale de acasa.

Mi s-a parut asa de copilaroasa si comica, incit era sa izbucnesc in ris.

Atunci, te duci inainte, te dezbraci si te culci... Ce nevoie ai sub cuvertura de camasa?

S-a gindit, a tras din tigara, iar mina, iesind din manseta de batist alba, mi-a dat repetat impresia unui pistol palid, de crin alb, urias.

Bine, ma duc, dar sa nu vii decit cind te voi chema eu.

Am fumat inca o tigara cu linistea unui barbat care stie ca alaturi o femeie se pregateste pentru el. Faptul ca era o femeie pe care nici nu o sarutasem inca facea totusi stinjenitor de neobisnuita imprejurarea si aproape ca ma intrebam nedumerit ce are sa mai urmeze si mai ales prin ce treceri.

Am fost chemat pe nume si am intrat in odaia de dormit... Cu capul pe perina stringea, cu pumnii viriti dedesubt, cearsaful, pina sub barbie, sus. Am ramas incremenit... in locul femeii atit de sigura de ea, de pina adineaori, atit de constienta de tot, era acum in pat un cap de fetita putin sperziata, cu ochii mari umezi, in care tremura nelinistea, gura ii era crispatata intr-un suris, care putea fi si indurerat si pedepsit de emotie...

M-a induiosat adinc. Mi s-au impurpurat obrajii de uimire. Am ingenuncheat pe puful mare cit o roata, de linga patul scund. Mi-am apropiat capul, privind tulbure ochii limpeziti si totusi plini de neliniste, care cereau o inutila si copilaroasa indurare. Gura sfioasa ar fi vrut mereu sa zimbeasca, dar nu izbutea sa arate decit putin de tot din albul dintilor de sus. Am apasat-o si am simtit-o putin umeda si calda sub buzele mele. I-am petrecut mina stinga sub ceafa, cu mina dreapta i-am prins barbia - si dupa ce i-am desfacut si zdrobit usor buzele ca sa le potrivesc in toata suprafata lor gurii mele, am sorbit toata nelinistea si toata duiosia lor, ca un destin inceput.

Dar cotul miinii mele drepte, ale carei degete imi apropiiau de buze barbia si gura ei, a zdrobit, prin pinza cearsafului, un fruct mic si elastic al pieptului, care m-a infiorat. Am smuls cearsaful, cu toata opunerea sperziata, si l-am aruncat in mijlocul camerei, ca sa nu se mai poata acoperi. Am descoperit atunci un corp de femeie despre care pot spune ca la fel n-am mai intilnit niciodata. Cum statea asa, culcata pe spate, sinii mici, priviti de deasupra, abia se desluseau, se inchega totusi o zona molatica, deasupra careia, simburele mic, inconjurat de un banut de culoarea vinului, odihnea ca pe o pernita discreta. Cind corpul era privit lateral, inasa, forma nedefinita a sinului se unduia cald spre subsuoara intr-o suava intorsatura, pentru ca sa revie intr-o noua rotunjime, dedesubt, a omoplatului, care invita sub el palma... Toate aceste lunecari calde de linii anulau impresia pe care o facea cind era imbracata ca ar fi slaba. Cosul pieptului, lamurit, lasa sa apara ocolul ultimelor coaste, atunci cind porneau lateral, iar pintecele se stringea ca un trup de sarpe. Muschii subtiri, infasind strins talia, creau unduiri sub piele si dau o impresie de sustinut si robust. O linie pornea de la git, se adincea usor intre sini, se mentinea mai larga intre indoiturile spre afara ale ultimelor coaste, cuprindea in ea ochiul micut si gingas din mijloc, asezat ca pe o pernita, usor contractata, si pe urma se pierdea in linistea triumghiului ca matasea porumbului. incheieturile coapselor se ghiceau si ele, razbatind putin in marginea molateca a pintecului, laudind feminitatea calda a bazinului, dar la spate soldurile aveau o rotunjime desavirsita, tare ca de mar, in asa fel, incit iti puteai petrece mina pe sub salele

inguste de copilandra fara sa salti prea mult mijlocul care-ti mingiia el palma cu degetele resfirate de sub el. Ce m-a uimit indeosebi erau insa picioarele, care incepeau nu din dreptul sezutului ca la atitea femei, ci de sus, din sold, lungi, rotunde, robuste, abia ingustate spre genunchi. Inauntru, liniile gingase, cu impletiri de vine usor transparente, care aratau drumul incheieturilor dintre coapsele rotunjite, tari, si pintecul, mic si moale, erau limpezi, tocmai prin aceasta deosebire

de densitate, si lung oblice.

Si sub apasarea buzelor simteai unduirile de floare tare ale acestui corp, sprinten chiar cind era nemiscat. Era ceva cu totul de necrezut in toate acestea, o nedumerire sporita probabil prin intorsatura nesperata, fata de ceea ce banuiam si asteptam, fiindca o credeam prea subtire si slaba.

Ca si cind as fi vrut sa vad din nou ce ochi sunt inzestrati cu un

asemenea trup, mi-am apropiat fata de fata ei. A intors capul cu un zimbet ranit, cu ochii de un albastru umed, intens, pe care pupilele, marite mult, ii faceau aproape negri acum, cautind parca un sprijin in gol. Ardea toata, cum nu mi se intimplase sa intilnesc un trup arzind... Cu silnicie am vrut sa-i stapinesc ochii, dar i-a intors tot mai mult. I s-a rasucit putin si trupul, iar in clipa aceea piciorul dinspre mine cu coapsa lunga s-a indoit, lasind sa se vada, pe sub ea, rotunzimea moale, dinauntru, cu ocoluri de culcus, a celeilalte coapse. Si a fost o intunecare a gindului si a vederii... Ca o rasturnare de oglinda... O arsura a gindurilor. Am adus dintr-un gest cearsaful de olanda, cu suprafata ca de zapada intarita, si l-am aruncat peste ea, peste cap, ca un giulgiu, ca sa nu ma vada dezbracindu-ma. Apoi, torturat de imaginea acelei unduri, launtrice, de coapsa, i-am rastignit in pumni umerii si, scos din minti, m-am incapatinat sa-i privesc silnic ochii si fringerea buzelor, pindind in intredeschiderea si framintarea lor vestea urmarii de uimiri in fringerea trupului, chinuit.

A stat in camera de baie atit de mult, ca am avut timp sa fumez trei si patru tigari, cu o senzatie de impacare, de plinatate, cum n-am avut niciodata in viata mea pina atunci... Era ca o bucurie egala, linistita, peste tot ce a fost si peste tot ce am stiut, in fata a tot ce avea sa vie, in toata existenta lumii... Daca miscam un brat, daca indoiam putin un picior, daca trageam din tigara numai, aceasta senzatie de bunavoie adinca se facea si mai simtita, cum se face mai simtita o voluptate continua cind intervin atingeri mini noi. Cind a deschis, revenind, usa mascata, trupul ei arata o noua frumusetate. Talia si era lunga, incit sinii saltati de tot acum, ca niste nuferi culcati, pareau sustinuti sus de cosul pieptului, daca nu ai fi avut impresia ca ii trag spre umeri muschii lungi ascunsi sub piele. Linia plina a coapsei pornea din mijloc, continuind, din salele inguste si spatele prelungit arcuit, intinsa pina la genunchi, iar de acolo ocolita nervos pe pulpa, spre calciul mic, cu tendoane clare.

Parea putin zapacita de lumina, dar, dupa ce s-a intors sa caute comutatorul ca sa stinga, dindu-si seama ca e mai aproape patul, a fugit fricoasa spre mine. Cind si-a sucit inca putin talia ca sa caute butonul, am vazut intro- clipa ca, privita din profil, linia intreaga a corpului ei, de la crestet la calcii, vie, putin oblica, facea in dreptul salelor un zigzag dulce si rotund.

am vorbit inca multa vreme, iar inceputul, dupa o indelungata framintare interioara, a fost o intrebare a mea, cu un zimbet nedumerit de tot, emotionat.

Asculta, si iar am privit-o uimit in ochii albastri, sfiosi, de ce mi te-ai dat ?

M-a fixat si ea lung si nu mi-a raspuns, avea o liniste induiosata in privire, care ma tulbura.

Am venit peste cuta de cearsaf ccare se formase intre noi si ne despartea corpurile.

O simteam si prin olanda, calda ca un trup de pasare.

Am zimbit nedumerit.

Mi se pare atit de ciudat ca mi te-ai dat. Spune-mi, ma iubesti ?

- Nu...

Atunci ?

Din nou m-a invaluit cu privirea, ridicind pupila spre mine, spre pleoapa ei de sus.

Gura i se marise intr-un zimbet intristat si trebuie sa spun, desi am vorbit despre el adesea, ca atunci intia data mi-am dat seama de acel romb vag care-i incadreaza neasemanat de frumos gura indurerata cind suride.

Nu stiu... n-as putea sa-ti explic. M-a impresionat gestul de a-mi da cheia... A dizolvat totul in mine...

- !?

Traiesc intr-o lume atit de rea... neintelegetoare. Vocea ii pareea inlacramata. Si-a muscat usor buza de

jos.

- !?

O lume cupida, framintata de banuielei meschine... Gestul cam trazit... asa cu voie buna... m-a cutremurat... Simteam ca trebuie sa-ti raspund cu ce e mai bun in mine...

am luat mina calda, i-am mingaiat parul. Mi-a zimbit copilaros.

Ceea ce facusei era dragut, iar lucrurile frumoase sunt putine... daca le lasi fara raspuns e pacat... Si arcuind usor umerii, intorcind iar capul, ca o lamurire mica a gestului ei: Mi-ai cerut asta. Si-a culcat apoi incet obrazul cu o bucurie trista pe bratul dus sub capatii.

De la o vreme, simt ca Emilia ma priveste cu o liniste penibila. Ma examineaza cu o curiozitate de musca plictisita. Dar trebuie sa merg spre destinul gindurilor mele, pentru ca ma duce intr-acolo o memorie care scapa oricarui itinerar al ratiunii, cum viata vegetativa scapa controlului vointei. De altfel, aceasta traire in trecut, aprig si voluptuos dureroasa, tine, fara indoiala, de ordinul vegetativ. N-as putea sa o provoc oricind vreau si nu ma pot sustrage ei orice sfortare as face. intrebarea Emiliei mi-e penibila ca o intrerupere dintr-o imbratisare prelungita.

Ai dormit?

Nu.

Erai cu ochii inchisi...

Ma gindeam... Ma gindeam la bietul Ladima acesta... Ceea ce calculasem cu grija sa nu marturisesc mi se pare ingaduit sa afirm acum cind mint. Pentru intia data, incurajata, Emilia are o vorba afectuoasa pentru el.

Era baiat bun, saracu... Ma mai necajea el citeodata... Dar ii parea grozav de rau...

Venea pe urma sa-si ceara iertare... Ce puteam sa fac?... Mi-era mila de el... Dar... intelegea si el ca nu se poate altfel.

O privesc uimit...

Crezi ca intelegea ?

Daa ... mai ales la urma ... sigur ca intelegea ... Uite ... asa, cam o saptamina dupa ce m-am facut bine ... a fost, aci la noi, o scena grozava ... Iar il apucasera aiurelile.

Asculta, nu stiu daca tu iti aduci aminte ... Ai venit tu odata la mine. Asa cam pe la Bunavestire sau pe la Florii... Nu... nu te-ai urcat sus. A venit singura Gina sa-mi spuie sa ma imbrac si sa viu jos la masina ca sa mergem la masa...

E adevarat ... dar nu pricep absolut deloc... in ce mod sunt amestecat eu in aceasta intimplare...

Sa vezi... El era la noi... Abia ma facusem bine, si saracul, era foarte bucuros...

Adusesse prajitura si hotarisem sa stam impreuna cu Valeria, toata seara, toti trei. Vorbea vesel, ridea, povestea...

Cind a venit, Gina a vazut situatia incurcata si nu stia ce sa faca. Mi-a facut semn si mi se pare ca el a vazut ca are sa-mi spuna ceva... Am trecut amindoua in dormitor si mi-a spus ca tu esti cu masina jos, ca mergeti la masa si ca ea a venit sa ma ia si pe mine, ca tot n-am mai iesit de atita vreme... Drept sa-ti spun, mi-a facut mare placere asta... De o luna si mai bine nu mai mincasem in oras... si am inceput sa ma imbrac numaidecit... Ea a coborit jos, zicea ca ai zis ca ti-e urit sa astepti singur in masina. I-am spus ca vin numaidecit, dar sa astepti dupa colt, caci mi-era frica sa nu vie Ladima... Cind m-a vazut imbracata... el, care amutise, m-a privit galben.

Unde te duci ?

Vorba aia, desi ma plictisea... i-am spus:

Fac doi pasi cu Gina pe jos si ma intorc.

Ce mai e si asta ?... Ziceai ca rami acasa ?... Spune-i Ginei sa ramiie si ea.

Daca-ti spun ca facem doi pasi si ne intoarcem...

Era foarte abatut si-si fringea miinile... Nu stia ce sa spuna. Parca nu mai putea respira.

Asculta, Emilia, te rog nu pleca... Rami ac, rami cu noi asta-seara.

Avea si el hazul lui, ce sa-i faci ? Imi aranjasem lucrurile in poseta, imi cautam manusile... Atunci a venit el spre mine fierbind:

Te rog sa-mi spui cine te asteapta jos in masina ? Cind am vazut obraznicia asta, m-am enervat... Ti-

am spus eu: sunt buna, buna cit vrei, dar cind vad ca cineva se obrazniceste...

Asta nu te priveste pe dumneata...

A ramas asa ca naucit.

Cum nu ma priveste ?

Da de unde pina unde, asta ? S-a apropiat de mine, ca zau, drept sa-ti spun, am crezut ca o sa ma loveasca. Ii ardeau ochii.

Asculta, Emilia nu ti-e rusine sa-mi spui asta ? Imi venea sa-i trintesc poseta in cap, dar mi-era mila de el. L-am repezit scurt.

Te rog sa ma slabesti si sa nu te amesteci unde nu-ti fierbe oala.

Am crezut ca face spuma la gura ... a inceput sa urle la mine, trintind lucrurile pe masa.

Esti o mizerabila ... Acum inteleg mai bine ca oricind. Esti cu adevarat ... Dar ce nu m-a facut: tiritura, tirfa... Eeee ! Eeee ! Cind am vazut asta, am crezut ca-mi vine damblaua... Cind m-am uitat o data la el si cind l-am repezit.

Ia asculta, domnule Ladima... domnule Ladima... si Emilia pune pe silaba dom un accent greu, ca spatele ei, iar repetarea numelui o face cu o ironie suieratoare. Unde te trezesti, domnule ? Dar ce, ai contract cu mine sa ma pisezi atita ?... Auzi, asta-i buna... Da ce, dumneata ai platit chiria aci ? Ai numarat dumneata 30 de mii la Bunavestire ? ... Si pe urma i-am arata tusa, scurt... Te rog iesi afara... A inceput sa urle iar ... balabanind miinile.

De plecat am sa plec... Atita nerusinare m-a saturat. Intelegi, m-am saturat... M- am saturat... Mi-² sila... Ma sufoca dezgustul... Si inca din prag, urla furios... „Mi-a sila!...” Am coborit repede, fara sa ma sinchisesc daca ma asteapta si ma urmareste... dar nu s-a luat dupa mine... A luat-o mergind furios spre dreapta...

A doua zi, pe cine crezi ca a vazut Valeria venind, palid, domolit si pocait, ca un ciine cu coada intre picioare ? Pe Ladima !... Ea buna, l-a primit, i-a facut cafea, si el a stat pe divan, fumind pina pe la cinci, cind am venit eu. Ei, ce era sa fac ?... Am stat imbunfnata in dormitor vreo jumatate de ora... pe urma mi s-a facut mila si ne-am impacat.

Povestea atsa pune intre mine si existenta ca un soi de catifea care impiedica orice contact si control. Imi aminteste organic de toate indigestiile pe care le-am avut. Atit de multe fapte care sunt totusi in clipa noastra nu le putem banui in viata, la doi pasi de noi... Din cauza mea, Ladima s-a rasucit in el. Si nici o fibra n-a tresarit singura in mine.

Emy draga,

Imi ceri sa raspund eu pentru tine la intrebarile puse de tinarul gazetar... Lasa atunci pe miine, Emy, Emy, sunt ingrozitor de obosit. Imt ca se macina ceva in mine. Steaua vinatorilor asta nu ar fi o greutate, desi eu o scriu aproape toata, caci si articolele pe care le primesc de afara trebuie sa le refac in intregime... tot eu o corectez, eu o paginez... Trebuie sa raspund si la corespondenta pe care o trimit cititorii... Si pe ce drumuri de viata si de moarte e gindul meu cind tai un di ca sa pun un de... Sunt obosit... Am si acasa plictiseli... Nu stiu daca am sa ramin, pentru ca atit cit imi dau ei nu scot nici chiria si o cafea cu lapte pe zi... As vrea sa introduc o cronica dramatica, desi e o revista de specialitate, Emy, dar nu stiu daca o sa-mi dea teatrele bilete. in orice caz, la nevoie, cumpar si tot ma duc... Vreau sa continui neaparat ceea ce am inceput la Veacul... imi spui ca ai primit cu posta taieturi din gazeta cu ecouri, in care sunt injurat... nu e nimic... nimic, Emy... Nu stiu daca tu cunosti un vers din Rimbaud, care nu-mi mai iese din cap de vreo doua luni incoace:

Des serpentes gtants divoris par depunaises.

Cu astfel de „oameni" lupta e zadarnica... Anecdota din gazeta lor despre rautatea mea e o stupiditate... Nu cred ca sunt asa cum ma vad ei... Dimpotriva, simt uneori ca e in mine o imensa doza de bunatate inutila... O bunatate cu care nimeni nu are ce face... O bunatate care se trece ca un fruct necules. O bunatate care se resoarbe, descompusa, ca o otrava.

Cu bine, Emy, draga mea.

G.

P.S. -Am trecut ieri pe la cizmar sa vad daca pantofii sunt gata... Trec miine sa ti-i aduc.

Inteleg, intens, ca un surub rasucit in gindul meu, ca va trebui, cu orice pret, sa iau aceste scrisori, care nu trebuie sa mai slujeasca, pentru nimeni in viitor, drept afrodisiac.

Ma intreb insa daca nu va fi nevoie, pentru ca sa cistig increderea Emiliei si sa-i pot cere scrisorile, sa ma culc (ca sa intrebuintez barbarismul si eufemismul acesta) cu ea din nou. Dar numai gindul acesta si ma , descurajeaza... Niciodata n-am avut-o de doua ori pe Emilia... O data da, caci vin ametit de pe drum de imaginea care ma obsedeaza si, oricit de mediocra, intia ei imbratisare nu ma dezmeticeste decit aproape de urma. Dar a doua oara nu, caci incep sa mi se nazare toate lipsurile ei, si nimic nu vine sa-mi contrabalanseze sugestiile de dezgust care urmeaza.

Ceea ce ma surprinde insa e constatarea ca nu corpul Emiliei ma impiedica s-o am inca o data, ci capul. in anume sens, corpul ei nu e lipsit de frumuseti. Asa cum sta pe spate acum, cu miinile sub cap, cu un picior indoit, iar cu celalalt, dinspre mine, intins, nu pot spune ca e urita. Nici un moment carnea nu atirna pe ea, caci e tinara. Sinii s-au inmuiat, dar fara sa-si piarda conturul. Si-au largit numai putin baza... Pintecelile nu coboara brusc, cind se termina coastele, caci are cosul pieptului lat, ci ramine asa intre coaste si incheieturile scurte abia aparente, ale coapselor, ca un vas plin cu citeva ocoluri de gutuie, insa si care se suge putin in dreapta si in stinga. Ochiul mic, inchis al buricului e subliniat de o cuta usoara, dintr-o parte intra-alta, ca un arc de paranteza culcata ce se topeste usor spre solduri. Ceea ce are indeosebi plastic e pernita de carne triunghiulara, care precede cei citva carlioni de matase blonda ai feminitatii ei. Acolo, inca, are o frumuseti proaspata de blonda grasa... E sigur ca acolo e, in felul ei, mai frumoasa decit doamna T., care este acoperita cu un puf aramiu excesiv.

Toate ar fi cum ar fi, daca n-ar avea capul pe care-l are. Rotund, cu frunte limpede de orice cuta, cu nasul frumos, indreptat in jos, cu arcadele geometrice arcuite spre temple. Orbitelile ei sunt fara adincime. Ochii mari, sus, sunt despartiti, cu o indoire, de sprincenele trase, iar jos obrazii pornesc imediat de sub gene, reducind la minimum pleoapa. O frumuste ideala desenata de un profesor de caligrafie, fara nici un mister, care tine in acelasi timp si de acadea si de parfum prost. Ma gindesc iar: cap de pisica de lemn cu coc la spate.

Se spune adesea: femeile nu trebuie sa arate prea mult din corpul lor, caci atunci dispare „misterul atractiei”... Ca si cind misterul unei femei iar sta in sexul ei, iar nu in sufletul ei. Unii merg mai departe si se intreaba cu ingrijorare, auzind despre progresele nudismului. Cum ? sa dispara ceea ce facea misterul femeii, imbracamintea ? Atunci dispare si feminitatea.

Dar sunt femei goale ca un mar, care au mai mult mister decit zeci de femei imbracate pina sub barbie. Numai cine n-a avut numeroase femei in viata lui poate judeca astfel, si mai ales numai ce care au avut femei care din primele trei cuvinte s-au ispravit ca farmec. Astfel ar sti ca sunt femei care fac, dupa-amiaza, din picioarele lor un colan in jurul gitului barbatului, iar seara sunt aceleasi doamne carora el le satura mina cu emotie.

Daca ar fi adevarat ca pe masura ce o femeie se dezbraca pierde din personalitatea ei, ar insemna ca la plaja, de pilda, femeile sa fie mai putin considerate decit pe strada, ceea ce e cu totul fals. Chiar cind e aproape goala si lenes lungita in nisipul cald, i se vorbeste unei femei frumoase cu trup de sarpe si ochii limpezi, fara indoiala mai frumoasa decit imbracata ca si s-ar vorbi intr-un salon. De altfel, pe plaja se flirteaza intocmai ca intr- un salon. Intr-o convorbire cu o femeie interesanta, deci deopotriva de interesanta si in costum de baie, ca si in costum de strada, dupa intieile clipe de examen, ceea ce trece in paranteza, nu e cum s-ar crede, psihicul, ci trupul. Dupa citeva zile mai ales, cind caldura animala, a pielii virgine ca sa zic asa a disparut in plin aer si in bataia soarelui, cind aceasta epiderma proaspata si linceda (careia protectia rufariei fine ii da sugestii de culcus, pastrind in ea acea caldura animala, care e ca o respiratie vie a feminitatii) se ingroasa si se inaspreste putin, trupul se apropie de ineficacitatea statuara. Si pe urma raporturile sunt cu o abstractie mai mult sau mai putin totala de el; caci ramine admirat de cunosculatori ca o noua imbracaminte parca. De altfel, Tekirghiolul-Movila ofera si o alta experienta, pe care am facut-o cu destula uimire.

Asa-zisele bai reci in lac au despartaminte pentru dezbracat, deosebite pentru barbati si femei... Un

gard de uluci, prelungit vreo zece pasi in apa, deosebeste cele doua imperii ale goliciunii totale. In lac inasa, mai ales datorita sotilor care cauta sa-si regaseasca sotiile, despartirea inceteaza, desi nu sunt nici macar maiouri. Privirile aruncate spre mal iti ofera viziuni de paradis. Nici un amanunt nu-ti scapa, si identificarile nu sunt grele. Ei bine, seara dansam cu femeile pe care le vazusem „fara mister”, cu aceleasi sentimente ca la orice bal. Transpusa la alta scara, viata dintr-o statie de mare e absolut la fel cu viata corespunzatoare de la oras: gelozie, prietenie, bucurie, preocupari de interese, admiratie, emotie, pudoare psihologica, daca mi-e permis sa zic asa.

Nudismul nemtesc e camaraderie, cum camaraderie sunt in genere raporturile lor.

Flirt ar fi pentru francezi si tiganie pentru tigani, cum e si cind sunt imbracati (dar nu mai mult, caci dispare atunci o parte din obsesia sexuala).

Se spune ca unii bolsevici, socotind iubirea cu veleitati de alegere si exclusivitate, drept o prejudecata infiltrata de spiritul burghez, au incercat s-o desfiinteze printr-o educatie contrara, tratind amorul ca pe un instinct, asemeni celorlalte, fals impodobit pina acum cu o aureola pasionala. A fost redus la stricta lui importanta prin educatia neipocrita a sexelor laolalta, prin nuduri integrale, pe strada chiar, si prin incurajarea imperecherilor libere. Eroarea cea mare a fost ca au crezut ca amorul in acestea rezida... Dar doi inisi pe o plaja, in care e o invalmaseala de picioare si miini, se gindesc si se simt ei pe ei insisi cu totul deosebiti de ceilalti, care ramin tot atit de numerosi si de asemanatori intre ei ca pinguinii pe mal. Numai ca s-au gindit si au si creat o noua realitate.

Iubirea este preferinta si, posedata - dupa regulament - de opt ateliere intregi, o femeie nu poate fi impiedicata de planton sa prefere in gind si sa surida cu privirea, cum nimeni nu poate impiedica orgoliul de a te sti preferat si recunostinta induiosata pentru asta. Caci daca preferinta insasi poate fi interzisa, gindul preferintei scapa oricarei oprelisti. Mai mult decit atit nu e necesar pentru iubire. In timpul retragerii, am sosit intr-o seara, uniformizati de noroi, nerasi de o saptamina, sleiti, la un conac de pe Ialomita. O doamna a improvizat o masa... Nemincati, o parte din camarazii mei s-au napustit haiduceste asupra farfuriilor... Asistam, privind, sa termine ei, ca sa ma servesc si eu, dar nu mai ramasese nimic. Atunci am simtit indreptata spre mine privirea femeii tinere si frumoase. Mi-a suris intelegator si i-am raspuns zimbind. Mi-am aprins o tigara si am renuntat aproape. Dupa masa, cum se mai schimbau citeva vorbe, m-a intrebat: „N-ai mincat nimic? Vino, pentru ca am spus servitoarei sa-ti prepare ceva...” Si am mincat in camera ei, unde am ramas pina dimineata. E un rationalism excesiv, programatic, in proiectul egalizarii tuturor oamenilor in materialitatea lor, caci deasupra unor mlastini chiar se ridica adeseori jocul flacarilor albastrui, care poate ca pentru animalitatea noastra e actul gindirii.

De altfel, femeile „cu mister” adevarat nu sunt cele care fac „lampa mica”, sau pun abajur de hirtie roza (ca acei negustori de stofa care inadins astupa ferestrele, pentru ca, in semiintunericul pravaliei luminate scazut, sa-ti vinda marfa proasta). Caci femeile frumoase sunt iubite si dupa ce s-au dat, desfacind picioarele ca niste bacante, si dupa ce au inselat, si dupa ce au revenit.

Si oricum, femeile care ineamna destinul unui om, cele adevarate, care sunt foarte putine (caci restul sunt femele), isi incep misterul dupa ce s-au rasturnat in patul barbatului.

„Mister” e acel inefabil care face ca o pereche de ciorapi descaltati, aruncati pe un scaun de o femeie oarecare, sa fie o pereche de ciorapi, dar aceiasi ciorapi sa fie cu totul altceva cind ti se spune ca apartin unei femei adevarate... sa fie ciorapii tulburatori ai doamnei N. sau T.

Mai mult decit o vazusem eu pe aceasta doamna T. nu poate fi vazuta goala o femeie. Doi ani. Si totusi astazi e ca si cind n-as fi vazut-o niciodata astfel. Rasfrinta in trecut, inchipuirea mi-e inca arsa de goliciunea acestei femei. O vad limpede, caci am privit-o cu nerusinare, si nu mi-e un colt al trupului ei necunoscut, as putea sa-i descriu cu amanunte orice clin. Si totusi inchipuirea nu-mi satisface curiozitatea, am impresia ca e ceva care scapa celei mai indraznete investigatii. Atit de chinuit sunt, incit uneori, obsedat de sexualitatea ei, regret ca nu o am fotografiata, rasturnata, intr-una din acele poze obscene, si as vrea-o exasperat de obscena, asa cum se ofera pe sub mina, cu fereala de politie. Dar simt ca si atunci, cu acel document dinainte, nu as gasi ceea ce doresc, cum nu-si poate domoli setea cel cu gura uscata, in vis, oricit ar bea.

O privesc din nou pe femeia de langa mine, asa culcata pe spate, oferita neantului, goala si plictisita. incolteste in mine banuiala derizorie ca din pricina ei, probabil, s-a sinucis Ladima. Din pricina acestei femei lipsite de orice mister launtric, pe care el proiectase toata imaginatia lui ca pe o pinza alba. Mai sunt douatrei scrisori si nu din ele, fara indoiala, voi afla taina mortii lui.

O privesc lung, dezarmat.

Asculta, Emilia, cind s-a sinucis Ladima?

Pare-se ca se gindeste, duce un deget la comisura din dreapta a buzelor, cum altii il duc la frunte.

Pai sa vezi... Era asa cam dupa Sfintul Gheorghe... Asa... in... aprilie... Ba nu... in mai... acum stiu... la 2 sau 3 mai.

Asadar, nu sunt nici patru luni de la moartea lui si vorbeste despre el ca despre un mort de pe aceeasi strada, sau, asa, din acelasi sindicat. Cit de sincer si total indiferent trebuie sa-i fi fost el, daca ea, nici macar dupa moartea lui, nu afecteaza acea prietenie, superflua, usor de acordat mortilor, si nu joaca macar de forma acel teatru ancestral al doliului. Valeria, a fost numai un schimb de cuvinte... N-afost bataie... e inca o magarie gratuita... Nu mai aduna stupiditatile lor... Daca ti le trimit, arunca-le... Spune-i si fetei ca am fost ieri la

„Banca Industriala” sa cer aminarea politiei si mi s-a spus ca a platit-o Gheorghidiu... M-am dus la el sa-i multumesc... nici nu stiam ce trebuie ja fac... mi-a spus ca nu-i nimic ca o sa-i platesc cind oi avea... ca sa nu ma mai gindesc la ea. Eram asa de emotionat, ca nici nu stiam cum sa-i multumesc. in mizeria aceasta... in uriciunea acestor zile, cind dezgustul de tot si de toate ma patrunde ca o umezeala, omul acesta mi-a adus un suris si o lumina. in ceasul cel mai greu al vietii lui, Dumnezeu sa-i tina socoteala de acest ajutor, dat unui parazit si inselat de toata lumea... S-a sfirsit... simt ca s-a sfirsit... Sunt incoltit din toate partile si in curind nici o miscare nu va mai fi posibila. Vin dupa-masa la voi, Valeria. Chiar daca nu-i Emilia... voi mai sta asa... fumind in sufragerie...

- Era foarte necajit. I se promisese un post la o gazeta si se ducea in fiecare zi. Pe urma nu l-au mai angajat. Cum n-avea ce face, scria poezii. Uite, intr-o revista erau doua odata.¹

Cred ca i se crease bietului meu prieten o atmosfera aproape irespirabila, incit intr-adevar era evitat de toata lumea. incepuse in jurul lui, probabil, acel paienjenis de intrigi vagi si insinuari abile, tesut de acei pe care-i maltratase in scris, cu un aer quasi obiectiv, cu o ipocrita indulgenta, dar tocmai prin aceasta absenta de interes vadit era de mare putere de sugestie si se intindea ca o igrasie. Spre uimirea mea, Nae Gheorghidiu, intrebat o data fata de mai multa lume, de catre un deputat care vrea sa scoata o gazeta si cauta sa-si faca redactia, din ce motive a plecat Ladima de la Veacul,

recomandat pe acesta cu o falsa caldura si cu o falsa ironie in acelasi timp.

A... e bun, e foarte bun... Si intorcindu-se spre tata... Nu-i asa, Tanase? Numai vezi sa ai maruntisuri in buzunar mereu, ca-i cam place sa tapeze... Si in orice caz sa nu-i dai mandat sa iscaleasca chitantele de publicitate. Altfel e baiat bun...

Tata a dezmintit cu un aer indelungat si familiar, care a convins mai rau.

Glumeste dumnealui asa ... Da, e baiat bun. Nae Gheorghidiu a suris grav, larg, neconvins.

Ei, daca Tanase zice ca glumesc, asa o fi. Ca el stie. Ca el era cu fondurile.

Eu, care stiam ca de nimic nu are mai multa oroare lumea asta ca de „tapeuri” si care stiam ca Ladima nu numai ca nu cerea niciodata nimic, caci era normal sa-mi ceara mie inaintea tuturor, dar nu ma lasa sa-i platesc nici macar cind mincam impreuna, fierbeam si am intervenit hotarit, aratind ca nici vorba nu poate fi despre asta.

Dar Nae, extrem de amuzat, m-a aprobat cu o perfidie groasa.

Si asta are dreptate... Fred trebuie sa stie mai bine ca oricine ca erau asociati la ... masa.

Toti au ris zgomotos, gasind, de altfel, ca obiectul nu merita prea multa bataie de cap si ca nu va comite nimeni nici un pacat daca il socoteste pe Ladima santajist si tapeur. De la o anumita inaltime poti sa calci rizind pe omizi si gindaci. De angajarea unui tip atit de ridicol evident ca nu mai putea fi vorba.

¹ Sunt doua poezii aparute in Logos, numarul pe martie.

CER FINAL

Dar iezerele unul linga altul sute, Cind rid arhipelagurile lumii mute ? Geyserii lungi lumina descompun,

Cu muntii de cristal si alun.

Iradiaza sorii albi, cirid doi, cind patru, Terasesele de ape vii fn amfiteatru...

Gradinile Semiramidei, lateral, Din rasarit pin' la apus, in sus de val.

Azvirle orgile planetei jerbe grele De innuri spre spiralele de stele... Cind evantalii latescente trec domol, Ca reci comete dincolo de gol.

Fasii de lumina cauta gindind Sfirsitul lumii. Rar se sting si se aprind...
Asa era... asa era intiiul ceas.
De nu m-ar fi chemat pe cruce as fi ramas.

PARAFA...

Marea crincena de plumb viseaza salbe Si resoarbe inveninata spume albe.
Pe deasupra-i sirma-ntinsa intre munti, Pentru pasii mei alaturi, si marunti.

Doamne, din ce gropi, din ce canal, Ma azvirli ca pe un cadavru, sideral, Ce descrie cu picioarele lipite Traiectorii in ocol, de monolite?

Timpul se dilata-n gol si vin prin spatii Catre mine, flaminzite constelatii...
Sorii noi au nimburi tari de sfinti. Eu trec Ca o pasare salvata de inec.

Semnul e de aur, stiu, blestem de soi... Negresit, Steaua Polara. Dar apoi?

Ce-a fost asta, ce s-a intimplat ... ? O cearta ? Se gindeste fara o singura incretitura a fruntii.

Era, nu stiu, cam a atreia zi de Pasti... Ba nu... nu... ca in toate trei zile de Paste fusesem in excursie cu automobilul la Sibiu, cu Micropolu, un tip de la « Banca Generala ». Ladima venise in fiecare zi, de sarbatori, si statuse de vorba cu Valeria... Mai jucau tabinet, mai mincau cozonaci asa ... ca de Paste... El stia ca sunt la tara la Birlad si ca viu miercuri dimineata. Si cum m-am intors, s-a si infiintat la noi... de nu mai puteam scapa de el. La 1 trebuia sa vie grecul sa ma ia la masa... Si Ladima nici nu se gindea sa plece... Atunci am facut pe gentila cu el, ca sa nu banuiasca... Stii, nu mai vream sa mai faca iar scandal... I-am spus ca ca mi-a fost tare dor de el... I-am sarutat ... I-am spus ca tare as vrea sa mergem impreuna la cinematograful ... Ca acum sa ma lase, ca sunt obosita ! Uite ... adorm de-a-n picioarele... Vino la 4 si jumatate la

« Lux »... asteapta-ma in hol. El a primit fericit... Mi-a sarutat miinile... Era foarte vesel ! Dar ca naiba eu am uitat de el si nu m-am dus la « Lux »... Ba a fost si mai boacana ... Pe la 5 m-am dus sa-l iau pe Micropolu de la banca, pe Smirdan, ca lucra si dupa-masa... Am iesit de-acolo amindoi abia pe la 6... si tocmai cautam o trasura prin dreptul « Lux »-ului, n-aveam nici o grija de Ladima, ca il credeam plecat de mult. De unde sa-mi treaca prin cap ca el o sa astepte un ceas si jumatate. Ei bine, era acolo... se plimba prin fata cinematografului... Cind m-a vazut la brat cu grecul i-a venit rau... a venit de-a dreptul acasa. Nici nu putea vorbi de atita suferinta... A stat vreo doua ceasuri , la masa in sufragerie, cu fruntea sprijinita in palma... Valeria a incercat sa-i vorbeaca, dar n-a raspuns nimic... Ei i s-a parut la inceput ca plinge, dar zice ca nu plingea... Sta asa, cu fruntea in palma, trist si gindea ... Pe la 8 a plecat si abia atunci i- a spus Valeriei : « Am vazut-o pe Emy cu un domn la brat ». Zice ca a plecat, surizind singur, ca un nebun. Atunci eu i-am scris a doua zi un bilet, rugindu-l sa ma scuze ca

I-am facut sa astepte si sa suferi ... Asta e raspunsul lui.

Dar nu face nimic, Emy... gasesc ca asa trebuie sa se intimple... Esti prea buna ca te interesezi daca sufar... Fii linistita... De altfel, ca sa sufar, ar trebui sa mai am orgoliu... sa mai fiu in stare de iluzii... Sa te mai iubesc... Dar asta nu mai e cu putinta, desi iti pindesc poarta si gesturile, desi te astept si imi aranjez viata asa cum imi e, dupa tine... Emy, ceea ce simt pentru tine nu e nici dragoste, nici ura... E ceea ce simte somnanbulul pentru luna...

Incolo nimic...

G.

Dar peste o saptamina iar a fost scandal... Era la noi cind a venit Micropolu, care, timpit, se jena de el... Atunci, Valeria i-a facut semn sa plece, ca nu vrem sa-l pierdem pe grec. El a plecat, dar a asteptat un ceas la poarta...

A doua zi, mi – a trimis scrisoarea asta, ultima.

Daca dupa cele intimplate ieri te astepti de la mine, la o scrisoare furioasa, insingerata, ai sa ramii, fara indoiala, din cale-afara de surprinsa... Loviturile din urma gasesc locul amortit. Chiar daca sunt mai tari sunt simtite ca prin pisla... ca intimplate altora... Fireste, imi era greu sa-mi inchipui odinioara ca as putea astepta la poarta unei femei pina i se icheie amantul – probabil intimplator – la pantaloni, dar acum vad ca nu moare nimeni din asta...

Te rog mult, un singur lucru... Inapoiaza-mi astazi chiar, toate scrisorile si, daca le mai pastrezi, versurile pe care ti le-am trimis. Te rog foarte mult asta. Trimite-mi-o inapoi chiar pe aceasta care o primesti acum.

George Demetru Ladima

O privesc uimit ...

Ei bine, vad ca nu le-ai inapoiat ?

Valeria a spus ca sa-i raspund ca le-am pierdut ... A spus ca ce e asta sa ceara inapoi scrisorile ?... Cum poate sa ceara asta un om binecrescut ?... Dar pina la urma nu i-am raspuns nimic... El a venit singur sa le ceara si i-a spus Valeria ca nu mai pastrez nici una.

Si pe urma n-ati mai vorbit ? Nu v-ati mai vazut ? Isi striveste a nedumerire buzele caligrafice.

Nu ... ca ... asa ... cam la doua saptamini s-a omorit. Deci intre 1 si 3 mai.

Se inchide in mine un iris urias, ca peste o vedere pe ecran. Tac ingindurat si pe urma intreb, privind lung, dupa ce am tras din tigara: De ce s-o fi sinucis ?

Nu sovaie nici o clipa, ridicind spre mine ochii ei mari, inutil deschisi.

Mai intreb ? Din mizerie ... Vai de capul lui ... Intr-o vreme nu mai minca poate nici o data pe zi.

Ca scrisorile acestea nu trebuie sa mai ramiie in miina Emiliei, pentru mine e o porunca inexorabila... Daca m-as gasi intr-o expeditie periculoasa si un camarad al meu ar cadea sufocat de nisip, uscat de sete, as cauta cel putin sa-l ingrop ca sa nu-l sfisie sacalii... Mi se pare de prisos orice negociere cu ea. Cred ca ar deveni cu atit mai calculata, cu atit mai prudenta, cu cit as oferi mai mult. As vrea sa-i cer scrisorile sub pretext ca doresc sa le copiez si eu. Si pe urma sa nu i le mai inapoiez. Dar chiar faptul ca as manifesta intentia de a le avea in copie i-ar sugera ei banuiala ca e cine stie ce valoare la mijloc... Mai mult, as face-o foarte circumspecta si n-as mai izbuti sa le fur.

Caci asta-seara le voi fura.

Incep prin a ma arata plictisit... si arunc scrisorile, pe care nu le voi mai pierde din privire, in laturi.

Cit e ceasul ? 10 si jumatatea... Vai, dar mult timp am pierdut... Si mi-e o foame...

Se mira, caci n-am dat nici un semn, in privinta asta, pina acum.

Ti-e foame ?

Si ce foame ... Stii ce, Emilia ?... Hai sa luam si pe sora ta... si sa mergem sa luam masa undeva la o circiuma afara din oras. Am pofta de mititei si momite... Mergem la

„Zahana” (acolo, gindesc eu, nu vom intilni pe nimei).

Pai ce ? Ai masina jos ?... Si e bucuroasa.

Nu, luam un taxi. Imprastii putin scrisorile, ca s-o fac sa le puie la loc imediat... hai, stringe astea, ca vreau sa ma imbrac.

A ingenunchiat si, stind pe cilciie, aduna scrisorile din pat. Coapsele, largite de sprijinirea pe pulpe, aproape s-au lipit in fata si fiecare din ele a facut parca un satelit de pulpa, lipit de-a lungul ei. Cirliontii din mijloc, aurii, au disparut, caci pernita de grasime de deasupra lor s-a lasat putin in jos. La fel si sinii care devin gutui atirnite, iar spatetele i s-a lamurit in desfacerea soldurilor, ca un spate de cal tinar. Stringe foile dintre cutele cearsafului. Sub zodia acestor dungi, adincituri si plenitudini a stat intimplarea acestei dupa-

amieze de august, in intregime. Va veni o vreme cind amorul va disparea, cind cei care sufera din cauza iubirii vor parea ridicoli ? Cine stie ? Dar ce poate face starea de lucruri care va fi cindva, pentru cei de acum... pentru cei care si-au incheiat ciclul revolutiei pe planeta, sub aceasta zodie de azi ?

Dupa ce a strins scrisorile, fara graba, Emilia le-a legat din nou cu panglica roza in cruce, le-a asezat deasupra fotografia, ca eticheta pachetelor de pesmeti, le-a asezat in cutie, iar cutia a dus-o in sifonier, in sertarul de jos. De acolo iau pachetul, cind se duce, rugata de mine, sa-i spuie Valeriei sa se imbrace. Il vir apoi in buzunarul de la spate al pantalonilor, singurul care poate fi mascat. E P I L O G I

Am cautat a doua zi toate ziarele si revistele din saptamina mortii lui Ladima.: Nu mi-era greu, caci faptul intra chiar in colectiile din anul acesta Gindul acesta singur si imi da o tristete grea ca un doliu. Peste sinucidere insasi se trecea cu oarecare discretie. Ziarele de tiraj pastrau un adevarat echivoc in privinta aceasta, caci nu aminteau decit

„moartea unui poet. Era ca un soi de ciudata pudoare, sau ca o intimplare nenorocita in familie, care nu trebuie comentata. Altfel, aceste articolase-necroloage erau surprinzator de elogioase, contrastind cu ostentatia cu care era trecut sub tacere in viata. Dar era un fel de lauda gratuita ca si cind cuvintele ar fi fost tocite de sens si trebuiau umflata: „G.D. Ladima, un stralucit talent”, sau: „a fost unul dintre cei mai laudati (?) poeti de azi”. Una vorbea chiar de „o mare pierdere pentru literatura romineasca”. Era in toate acestea un soi de publicitate indiferenta in ceea ce priveste insusi obiectul, dar binevoitoare si amabila, fiind vorba despre un confrate. Revistele mai mici aveau mai mult accent. Una din ele m-a oprit indelung si mi-a umezit ochii: „Unul dintre cei mai mari poeti ai tipului ... hranit cu otet, fiere si dezgust de contemporani, a dus tacut teava rece pe inima calda si stupida si a demolit-o sfarimind-o. Noapte buna, poet smintit si cumsecade.”

Ceea ce unora li s-ar putea parea de o grotesca absurditate, anume, un om ca Ladima sa se sinucida din pricina unei femei atat de vulgare ca Emilia, mie mi se parea destul de explicabil. N-as putea spune cum... Din capete de experienta proprie, din cercetarea cu oarecare atentie a reportajelor de gazeta, din ceea ce stiu din jurul meu, am ajuns la convingerea ca numai femeile vulgare provoaca „drame din amor”, sinucideri sau crime. Neindoios ca din pricina femeilor superioare se sufera mult mai mult, mult mai adinc si sub forme care tin de un desfiintator sadism psihologic. Dar cind auzi despre vreo sinucidere sau crima, aproape totdeauna constati uimirea celor ce au cunoscut pe eroina: Cum, pentru asta? Dar nu e nici macar frumoasa, e vulgara, are o inteligenta de vinzatoare de maruntisuri, apriga la cistig. Tocmai de aceea, din cite femei despre care se spune ca sunt bine in Bucuresti -cel putin asa stiu - nici una nu a dus la sinucidere vreun barbat. Toate dramele din toti anii, de cind sunt atent la lume, sunt din mahalaua sufleteasca... Cel mai adesea femeile sunt foste prostituate, aventuriere de birja cu un cal. Adevarul e ca suferinta din pricina unei femei, de inteligenta superioara, delicata, sensibila, oricit de capricioasa, e ca o boala lunga, cu remiteri trecatoare, cu anumite voluptati in suferinta, cu o adincire in sine si cu o iluminare a lumii exterioare nebanuite pina atunci. Acele boale despre care un scriitor (pe care l-am citit undeva) spunea ca dezvolta inteligenta. Dar daca suferinta din pricina unei femei „bine” seamana cu tuberculoza, suferinta din pricina unei femei vulgare are ceva din usturimea si exasperarea unei furunculoze, a unei boale rusinoase. E insuportabila... Unii barbati aflati in conditii neprielnice, „pierzind inceputul” si nevoiti sa „marseze” apoi, din lipsa de puncte de control, altii, lipsiti de atentie critica (nu sunt prea multi si nici dramele prea numeroase), cad victime unor asemenea iubite de roman mahalagesc.

(Trebuie sa punem in paranteza cazul foarte numeros al sinuciderilor femeiesti din dragoste, in cele mai numeroase imprejurari e vorba de complicatii, ca sarcina,

„nenorocirea” sau parasirea dupa fuga, fara nici un adapost material, care desi sunt consecinte ale iubirii, nu inseamna totusi ca moartea a fost aleasa numai fiindca sinucigasa nu putea trai fara o anumita persoana, cum e in genere cazul barbatilor, sau al tinerilor care se sinucid impreuna.)

O femeie superioara „intelege” suferinta pe care o provoaca, e inflexibila in cruzimea ei de refuz cind crede ca asa trebuie, dar nu o vulgarizeaza, nu o trivializeaza prin scene de teatru barbieresc... Bineinteles ca de multe ori, vrind sa aline fara sa se angajeze, ea complica totul, adinceste rana, dar pune in toate acestea o stranie noblete pentru care victima ii e inca mai recunoscatoare, caci cunoaste otravuri noi... Cine rezista mult unui asemenea regim tot se vindeca insa. O asemenea femeie nu trimite un barbat care cerseste un suris, o clipa: „opt si cu-a brnzei noua”. Obicinuita sa fie iubita, nu se lauda in tramvaie si nu-l face pe eroul (?) cazut, sa joace public, exasperindu-i suferinta, nu impinge, prin anularea oricarui ragaz de reparatie, pe

un om naucit, la gesturi deznadajduite, exasperate. Focul de revolver de la urma nu e decit, in genere, un moment din seria ocarurilor dintre doi amanti vulgari, a laturilor zvirnite-n fata, a feselor batute-n public, a lui „ma-ta si ta-tu, pricopsitul”.

Anumite matroane, care au o singura servitoare, o maltrateaza in fata musafirilor, ca sa arate tuturor ca sunt stapine... Cine are multi servitori in casa nu are nevoie sa faca asta... Cine e mult iubita nu trivializeaza iubirea, nu ii da publicitate cu orice pret.

Nu mi-a fost greu sa aflu, chiar de a doua zi, cine a fost procurorul de serviciu care a facut sumara ancheta asupra sinuciderii lui Ladima. Dupa citeva cuvinte schimbate, am aflat, de altminteri, ca e si el tot un poet, care insa, mai prudent decit Ladima, a studiat si dreptul. L-am rugat sa-mi povesteasca amanunte si mai ales ce crede despre cauza acestei sinucideri.

Iti spun drept... Am ramas trasnit cind mi s-a telefonat stirea... Eu il socoteam drept unul dintre cei mai de seama poeti ai nostri, de la Eminescu incoace, desi era aproape necunoscut marelui public. Asta a fost insa totdeauna soarta geniilor. Pe la prinz, servitoarea - locuia intr-o curte lunga de pe 13 Septembrie - vazind ca e usa inchisa, impotriva obiceiului, caci, spunea ea, nu inchidea niciodata, a batut in geam, a strigat si cum asta era a doua zi, a chemat pe proprietareasa... In sfirsit, cind m-am dus eu, zacea intr-un pat ingust de tabla, cu capul cazut de pe perina pe umar. Isi trasese un glonte in inima, lipind teava . Piept si inabusind cu patura zgomotul... Nu s-a putut afla de unde si-a procurat revolverul...

De-abia mai puteam respira... Pe peretii biroului (il cautasem pe procuror acasa) erau tot felul de fotografii si obiecte delictive. Cadavre fotografiate, in cosuri sau pe podea, asa cum fusesera descoperite, asasin pociti rebegiti parca unii, falcosi, altii priveau cu pasivitate, dintre jandarmi si politisti. In cadrul acesta, comentariul mortii lui Ladima devenea insuportabil de adevarat si real.

Credeti ca s-a sinucis din cauza mizeriei?

Fie ca se sinucid sau nu, mizeria e mai totdeauna cauza adevarata a mortii poetilor romani, domnule Vasilescu. Cam toti evolueaza intre spital si ospiciu.

Ma apasa ca o mina grea ceva pe inima.

Domnule procuror, credeti ca Ladima s-a sinucis intr-adevar pentru ca nu mincase de citeva zile ?

Cu capul aplecat intr-o parte, ca sa gindeasca parca, probabil un tic, si-a largit gura, putin amara, cu un accent cricomplex de mustata tunsa, intr-un zimbet greu.

De foame ? Asta nu ... In buzunarul hainei, in ziua sinuciderii, avea o mie de lei, in doua hirtii de cite cinci sute. Nu e insa nevoie ca un om de patruzeci si ceva de ani sa indure chiar foamea pentru ca sa se spuna ca totusi a murit din pricina mizeriei.

Domnule Vasilescu, poetul Ladima s-a sinucis insa din cauza unei femei. Am incremenit, intr-o privire intrebatoare. El, fara sa se uite la mine, a mai aranjat putin tocurile si tamponul de pe masa si pe urma, limpede:

A lasat pe masa lui cu carti o scrisoare adresata unei doamne.

- !?

O femeie tinara si eleganta, daca vrei frumoasa, desi mie nu mi se pare.

Astept mereu.

Pare-se ca o iubea de ani de zile, cu un soi de deznadejde inabusita.

Se poate spune cine e aceasta doamna ?

Desigur ca pentru istoria literara nu va fi un secret. Am insa impresia ca, din motive pe care nu le inteleg, doamna aceasta n-a vrut sa se dea publicitatii aceasta intimplare. Cel putina sa am inteles din exagerat de prefacuta ei nedumerire. Avea aerul ca nu stie ... ca nu pricepe absolut nimic.

Nu e o actrita ?

Nu... nu... E cu totul altcineva... E proprietara unui magazin de mobile. Daca imi dati cuvintul dumneavoastra ca veti pastra oarecare discretie, desi in definitiv doamna nu e maritata, va pot spune si numele. Intr-un aviator secret si secretar de legatie cred ca se poate avea incredere.

Avetie cuvintul meu ...

Doamna se numeste Maria Manescu si e o proprietara unui magazin de mobile din Calea Victoriei...

In craniul meu se misca spetezele unei mori de vint.

Aveti motive sa credeti ca era o scrisoare de dragoste ? Cauta intr-un sertar, scoate o cheie si descuie cu ea alt sertar.

Cind va spun ce admiratie am pentru geniul lui Ladima, va inhipuiti ca am avut si dorinta de a pastra

macar o copie fotografiata dupa scrisoarea in care-si lamurea pricina hotaririi de a se sinucide.

Mi-am copiat-o si eu, naucit, cu o absenta de histeric.

Ma gindeam, doamna, ca aceasta parafa a iubirii mele va mai putea fi aminata. Socoteam chiar ca asa cum dragostea mea s-a miscat in apropierea dv. ani de zile, nestiuta, ca o felina domestica, va continua sa se miste ca o umbra vie, indefinit, de aci incolo. Sa viu un ceas, doua, pe zi in refugiul din fundul magazinului, sa va privesc, sa va ascult, retinut, neinteles, era pentru mine strict necesar, ca o grava dieta sufleteasca. Pentru versurile mele, de ce nu v-as spune azi ? aceasta prezenta a fost ratiunea si insusi procesul nasterii lor. Ce demon m-a indemnat atunci spre razvratire, cine mi-a spus ca am dreptul sa pretind si eu bucuria de a mingia o miina subtire, iubita, ca as avea dreptul sa cuprind niste umeri care-mi sunt dragi, sa solicit un zimbet induiosat numai pentru mine. Daca din toamna aceasta am facut atitea incercari de a rupe lanturile nevazute care ma tin in mizeria mea sufleteasca mai rau decit cele de fier, e ca nu mai puteam, crestea in mine, straina de mine, o dorinta mai de neinvins decit orice tarie. Nu m-ati inteles cu adevarat? Toate aceste strigate mute, disperate, sa nu fi fost

intr-adevar auzite, intelese de d-voastra, care aveti mai multe simturi decit celelalte femei, decit ceilalti oameni din lume?

Doamna, versurile mele nu v-au spus nimic, pentru ca ele nu vorbesc niciodata de dragoste, dar substanta lor era, toata, iubirea aceasta eterata si otravitoare, care astazi, neinduplecat, imi apasa teava ucigasape piept.

Caci in ultimul timp cind am vazut cu ce indiferenta dulce, din alt material, raspundeti nebuniei mele, am inteles ca in aceasta tara, in aceasta lume, eu sunt un paria blestemat, a carui simpla atingere obliga la ablutuni, ca am datoria sa va evit. Doamna, in clipa mortii, gindesc halucinat ce-arfifost iubirea aceasta, despre care nu indraznesc sa spun „a noastra", si strig in mine insumi bucuria cumplita ca gestul acesta descreierat va scoate in privirea d-voastra alt gind decit afectioasa indiferenta de printesa indepartata, pe care ati avut-o pentru mine pina acum.

George Demetru Ladima

Am cautat sa schimb imediat subiectul convorbirii. Tot continutul sufletesc mi se clatina in simturi ca apa intr-un vas purtat. Nu-mi raminea decit o capitulare neputincioasa, totala ca un lesin. Parca se despicase o catapeteasma; parca se anulase in deridere o intreaga existenta. Am iesit impreuna si l-am condus cu masina la „Capsa", unde mi-a spus ca-si ia de ani de zile svartul la ora 1 si un sfert. Acum cistigase citeva minute.

Daca la inceput am sovait mult, gindindu-ma ca trebuie sa-i vorbesc doamnei T. - pe urma m-am razgindit cu disperare. Unde as fi putut ajunge?... Unde am fi ajuns?

Dar adevarul, sau o parte din el, trebuia sa-l cunosc. Eram prins ca intr-un remou circular, din care cu toata rezistenta comandelor nu ma puteam desprinde. Am cautat sa cunosc pe cei trei prieteni ai lui Ladima. Citeva zile de-a rindul am luat cite un svart, la

„Capsa" in cafenea, unde nu intrasem pina atunci, cred, niciodata, desi luam in fiecare zi, intr-o vreme, aperitivele cu baietii si fetele, la ora 1, dincolo in cofetarie.

Intrebam la inceput discret, dupa ce asteptam singur, si mai ales incet, pe chelner daca nu e in cafenea domnul Cibanoiu, de pilda, sau intr-alta zi, un altul. Pe urma, cind am intrebat anume, cu oarecare hotarire, chelnerul m-a lamurit prietenos ca acestia nu vin decit intre 8 si 10 seara.

Asa sunt clientii nostri, ai localului... cei adevarati... Fiecare are ora lui. Unii vin dimineata, sa ia cafeaua cu lapte, altii la 10 pentru rendez-vous-urile de afaceri, altii, cei mai multi, intre 12 si 1 la aperitive. Pe urma, cei care intre 2 si 4 isi iau cafeaua si asa mai departe... Aproape ca unii nu s-au vazut niciodata, intre ei, desi vin de ani de zile, chiar la aceeasi masa... Domnul Cibanoiu venea la masa de colo, de sub calon-fer, seara intre 8 si 10, cu domnul Penciuлесcu, cu domnul Bulgaran si cu domnul Ladima... al de s-a sinucis.

Si acum?

Acum, unul e mort, domnul Cibanoiu nu mai vine deloc. Iar domnul Penciuлесcu s-a certat cu Bulgaran.

Si nu mai vine nici unul aci?

Vine, tot intre 8 si 10 seara, domnul Penciulescu.

am cunoscut, caci aci se fac usor cunostinte, chiar a doua zi. Avea un cap negricios de actor batrin, care a jucat numai roluri de senatori romani... El a intrat in vorba cu mine, fara nici o prezentare, dupa ce s-a asezat la aceeasi masa.

Ai tigari?

Am scos tabachera si i-am oferit.

„Bucuresti" cu carton? Are si chelnerul. Nu fumez din astea-Trimate sa-mi ia de la debit „Tomis" fara carton.

Putin cam surprins, am chemat pe piccolo si l-am trimis. Nu stiam de unde sa incep, cum sa aduc vorba... M-a intrebat pe urma el, cu o severitate de judecator de instructie, cu gura latita.

Dumneata cine esti? Cum te cheama?

am spus, dar fireste numele nu i-a spus nimic. Cu falcile strinse, cu privirea autoritara: Vasilescu, Vasilescu... Dar cu ce te ocupi? Ce faci?... Din ce traiesti?... Din joc de carti?...

In sfirsit, dupa ce am lamurit si asta, am cautat mai tirziu sa aflu ceea ce doream.

Domnule Penciulescu... L-ati cunoscut mi se pare pe poetul Ladima?...

N-am cunoscut nici un poet Ladima.

Cum? Nu l-ati cunoscut pe Ladima?

Pe Ladima? Pe dobitocul ala? L-am cunoscut daca vrei... si vag, neglijent, aratind parca lamurit ca n-avea altceva comun cu el nimic-intorcind capul in partea cealalta: Venea pe aici, pe la „Capsa".

S-a sinucis, nu?...

Ce vrei sa faca altceva?

Ramin uimit, cu ceasca de svart la buze, pe urma nedumerit.

Se zice ca era un poet foarte mare.

E indignat, ridica bratele indoite de la cot a uimire, ca sa se apere de un blasfem.

Poet mare!... auzi, Ladima, imbecilul ala, poet mare! Ca si cind as calca in calciie, de nesigur ce sunt:

In sfirsit... unul dintre cei mai de seama poeti de azi. Acru, cu gura arcuita ca o scoica:

Ce-i aia „poetii de azi"? Sunt niste cretini toti... n-au nici unul talent... Nu pot decit sa ingin:

Poate ca... exagerati... in sfirsit... despre unii... Aprig, sec, s-a intors trintit spre mine.

Dumneata stii ce e poezia ?

- !?

Atunci ce tot spui prostii cu poetii de azi ?

Sunt atit de surprins ca nici nu fac gestul sa-i dau cu tava-n cap. Pe urma iau lucrurile asa cum sunt. Asa s-o fi vorbind pe aci. Mormaie mereu cu capul intr-o parte...

„Auzi, poetii de azi ?... au ajuns toti prostii sa aiba pareri despre poezie..." Se intoarce apoi brusc spre mine:

Sa-ti arat eu poezie! Si a inceput sa declame, frumos, marturisesc sincer:

Tacere este totul si nemiscare plina, Un cintec, sau descintec pe lume s-a lasat.

Nici frunza nu se misca, nici vintul nu suspina.

Si apele dorm duse si morile au stat.

Ai auzit? „nemiscare plina" si explica, ridicind lamuritor un deget, „Un cintec sau descintec pe lume s-a lasat"... Ei, iti plac ? Convin sincer:

Sunt intr-adevar foarte frumoase...

Ei, stii de cine sunt ?

Evident, nu mi se pare greu sa ghicesc ca sunt de el, dar intreb cu admiratie voit nesigura:

De dumneavoastra ? Ridica miinile uluit in tavan...

De mine ? si parca nu-si poate reveni. Auzi, de mine! Mama ei de scoala, ca trec prin ea toti prostii... Sunt de Ion Heliade Radulescu, domnule, de Ion Heliade Radulescu... Si decit astea nu s-a scris nimic mai bun in romineste.

A urmat o tacere, caci eu eram literalmente coplesit de aceasta izbucnire a lui, iar Penciulescu asculta, se vede, ce se vorbea la masa lunga din fund, caci cafeaua dreptunghiulara, cu canapele rosii lavitele lungi, de jur-imprejur, cu ferestre mari in ziduri groase de inchisoare, e destul de mica, incit sa se poata

vorbi de la orice masa.

intors catre mine, aratindu-mi cu o privire de mila si de ironie pe cei de la masa din fund si a vorbit ca sa auda toata cafenea:

Auzi! dumnealui, fost deputat si economist! si, rastit, catre Englezii, domnule, au nascocit numai cuvintul warrant. Dar procedeu e vechi si stravechi, poate de la fenicieni... In urma, l-au reintrodus tatarii in veacul al XIII-lea, cind au cucerit lumea, cind au infiintat tehnica postei si au facut si depozitele warrant de-a lungul drumului, Adriatica-Peking. Si indesat, incrunat, cu barba nerasa, aspra: Sa nu te lasi, auzi, sa nu te lasi pina cind nu te faci profesor de economie politica... Asa-i trebuie tarii... mama lui, lui Apolodor din Damasc, ca facut podul peste Dunare sa ne vie toti gusatii din Balcani...

A venit picolul cu tigarile si mi-a adus si restul la 500. Penciuлесcu si-a asezat dinainte cutia cu tigari, ca proprietate.

Eh, cum asta ? Bagi hirtile, asa, in buzunar fara sa te jenezi? Da-mi o suta de lei, ca nu mai gasesc curind tin imbecil ca dumneata... Nici macar n-am zimbit, caci nici cei de la masa din fund nu raspusesera nimic si pe urma aveam atita nevoie de el. I-am impins hirti spre pachetul verzui de tigari.

Domnule Penciuлесcu, vream sa te rog ceva... Aveai un prieten, n domnul Cibanoiu.

S-a incrunat usor si grav, ca un pretorian pe ginduri:

Cibanoiu! ?

Cibanoiu, fost la Externe... pensionar. Si net, convins:

Nu cunosc... Nici n-am auzit de Cionoiu.

Cibanoiu, am rectificat.

Cionoiu, Cibanoiu... nu cunosc.

Dar Bulgaran ?

Asta da... l-am cunoscut.

Mai vine pe aci, pe la „Capsa”? Mi-a raspuns convins:

Nu l-am mai vazut de mult... Trebuie sa fie inchis pentru escrocherie.

A fost intia si ultima mea convorbire cu Penciuлесcu. Adresa lui Cibanoiu am aflat-o de la Niculae, chelnerul cu infatisare de director de minister, al cafenelei. Citeva nopti nici n-am putut dormi de enervare, dorind sa stiu ce-a fost intre Ladima si doamna T. Fostul cancelar de legatie nu e un om cu infatisarea de batrin, desi are mustata caruntita. Sta pe strada General Angelescu, intr-o curte mare cu niste case vechi, care sunt proprietatea lui. Convinsul teozof traieste, dupa cum am aflat, din pensie si din ceea ce-i vine de la cei citiva chiriasi nevoiasi. Cele doua camere-vagon si antreul in care locuieste el personal au peretii literalmente captusiti cu carti, pe mai multe rinduri chiar, cum se asaza lemnele in pivnita. Pe jos, prin colturi, sunt alte carti... Are de asemeni velinte si scoarte rupte, o multime de obiecte vechi, unele de arta... Mi-a servit, pe o tava de alama, turceasca, o cafea intr-adevar foarte aromata.

L-ati cunoscut pe poetul Ladima, domnule coleg, daca-mi dati voie sa va spun asa? il vedeati ades?

Dar, domnule Vasilescu, eram prieteni foarte buni... Ce groaznica nenorocire, sinuciderea lui.

Adaog cu tristete:

Sigur, un poet atit de mare... Poet, poate ca nu era el... desigur... n-avea talent... Scria si el asa... Dar ce om!...

Ce inteligenta!... Parca mi-a murit un frate... Numai ca moartea lui mi s-a parut o nelegiuire...

- !?

Religia condamna sinuciderea, domnule Vasilescu... Nu ne e ingaduit noua sa corijam hotaririle Domnului... Un foarte mare pacat... Din cauza asta eu nici n-am luat parte la inmormintarea lui. Sunt uimit. imi asez incet ceasca filigeana pe tava si-l privesc serios.

Dar eu nu stiam ca sunteti crestin, domnule Cibanoiu, mi se spunea ca sunteti unul dintre sefii miscarii teozofice.

Suride blind, isi mingiie mustata ca a lui Briand.

Nu, nu, nu... E drept ca mai demult m-am interesat de teozofie... Am studiat de asemeni toate religiile. Uite, am aci carti si dictionare de tot soiul, dar am ajuns la convingerea ca tot crestinismul ortodox e suprema impacare a sufletului.

Ceea ce mi-a aratat Cibanoiu m-a ingrozit de admiratie, ca sa zic asa. Niciodata n- am vazut, in felul ei, o biblioteca atit de completa. Carti groase cit ceasloavele, sau colectii mari, legate, ca enciclopediile frantuzesti si nemtesti despre catolicism, despre sfintii filozofi, istorici de-ale conciliilor (lexicon iudaic, am

descifrat pe o serie de tomuri la fel, in limba germana).

Vezi dumneata, domnule Vasilescu, ceea ce are necgalat de frumos ortodoxismul e faptul ca e singura dintre confesiunile crestine intemeiate pe credinta adevarata...

Catolicismul e rationalism curat... Dogmele crestin-ortodoxe, prin cuprinsul lor illogic, si intentionat illogic, mentinut asa dupa lupte de sute de ani in sinoade ecumenice, inlaturind orice intelegere, arata ca ortodoxismul nu e o religie de discutie logica, ci de credinta totala in creatorul lumii...

Dar acest creator cum il intelegeti, cum vi-l inchipuiti? A zimbbit blind.

Daca l-am intelege, daca l-am inchipui, ar mai fi deasupra noastra? Cind esti pe o movila, o vezi toata, o inchipui... dar cind esti pe un munte urias, care trece de nori, nu vezi nimic. Raspica noastra va fi in viata viitoare, cind vom vedea si vom intelege nesfirsit mai mult decit cei care au avut vanitatea stiintei pe lumea aceasta...

Domnule Cibanoiu, dar dupa cite stiu LadimzJ credea in Dumnezeu...

Si, daca ar fi crezut mai departe, daca ar fi ramas un bun crestin, ar fi trait si azi.

Dar a avut nenorocirea sa intilneasca in cale pe diavolul insusi, sub infatisarea unui prieten.

Arunc chibritul, fara sa mai aprind tigara.

Dar Ladima s-a sinucis din pricina unei femei.

Nu, nu, domnule Vasilescu, a suferit din pricina unei femei, dar s-a sinucis din pricina unui mizerabil, Bulgaran.

am nici o tresarire, pentru ca mi se pare de necrezut.

Ingaduiti-mi sa va intreb: Nu s-a sinucis din pricina unei femei, a unei doamne, Maria T. Manescu, pe care a iubit-o, se pare, ca un nebun ?

isi rasuceste, din cutia de „Macedonia" de dinainte, in care sunt puse citeva felii de cartof ca sa pastreze tutunul umed, o pgara groasa, pe care o pune intr-un tigaret de visin.

Ladima a iubit de altfel, domnule, o alta femeie, nu pe aceasta doamna Maria Manescu.

!? Totusi i-a adresat o scrisoare, in clipa sinuciderii, aratind fara echivoc ca din pricina ei se omoara... Face un semn blajin, de negatie, ca derivat dintr-o binecuvintare.

Nu, nu, nu... Si s-a ridicat, s-a dus la birou, din al carui dulap a scos o sticluta, burtoasa ca o eprubeta, de licheur cafeniu, si s-a scuzat, turnindu-mi: ingaduie sa te rog sa gusti acest preparat. Eu ies foarte rareori in oras si asemenea placuta nascocire sporeste mea farmecul cartilor.

Era, intr-adevar, savuros, cu vreo trei soiuri de gust de drojdie si arome deodata.

Domnule Cibanoiu, am vorbit cu procurorul de serviciu... Am vazut fotografia scrisorii lui Ladima.

Nu raspunde nimic, ramine mult pe ginduri, ca si cind, desi stie multe, nu ar vrea sa spuie... Dupa ce termina tigara, scotind mucul din tigaret, se decide:

Domnul Vasilescu, acea doamna, despre care, de alt tel, ara auzit mult bine, nu e pricina sinuciderii lui Ladima... Pricina acestei sinucideri e numai acel nerusinat de Bulgaran.

De ce a scris, atunci, Ladima aceasta scrisoare ?

sculat, s-a plimbat putin prin fata cartilor lui, si pe urma s-a asezat intr-altul din jumatatile de fotoliu cu catifea rosie, cu ciucuri si broderii joase.

Domnule Vasilescu, incepui iarasi cu invocarea numelui meu, ca si celelalte fraze, ma bucura ca va interesati atit de mult de un om ale carui merite, a carui inteligenta si mai ales cuviinta crestineasca il indrituiiau spre stima tuturor. Prin urmare, am sa va spun ce stiu si - datorita prieteniei noastre pina in ceasul sinuciderii - veti vedea ca stiu oarecare amanunte. A dus mina la barbie ca o baba, mi-a turnat din nou din sticla burtoasa ca o eprubeta. Trebuie sa stiti ca nefericitul de Ladima a iubit, cu o patima nepermisa, de om descreierat, pe o femeie fara suflet, o acritra, fire netrebica, in carnea careia infloreau numai ochiul diavolului.

Am rasuflat si totul s-a asezat din nou in mine.

Am acasa, domnule Cibanoiu, scrisorile lui Ladima, pe care le-am furat, ca sa nu mai ramina in miinile ei.

Erau sa-i dea lacrimile, isi agita degetele de la miini, amutit de uimire.

Ah! domnule Vasilescu, daca Ladima ar fi avut acele scrisori...

Vi le voi aduce data viitoare...

Le-a cerut in scris, a fost sa le ia... Am fost si eu de doua ori, dar cum sa poti sta de vorba cu doua femei in care nimic nu aminteste de Dumnezeu ?

Daca ai sti de cind alerg dupa lamuriri... Te rog, nu te supara de intrebarile mele directe, de ce a scris atunci acea scrisoare ?

Nu raspunde numaidecit, pe urma reia, cu o nesfirsita tristeta:

Domnule Vasilescu, prietenul nostru, din pricina acelei iubiri injositoare, era un om pierdut. Si-a dat seama de asta singur. Mai ales in ultimele saptamini din viata, ti- era mila sa-l privesti. Parca se rupsesera in el resorturi, parca organele nu-i mai functionau. Era cu mult mai rau decat bolnav. Se jurase ca dupa o ultima intimplare umilitoare, pentru nimic in lume nu se va mai duce la ea. Era el insusi uimit ca a putut sa iubeasca o asemenea femeie, imi spunea chiar ca i-ar fi rusine daca ar afla si altcineva, afara de noi, prietenii. Isi dadea seama si de aceea i-a si cerut scrisorile inapoi... „Mi-e sila de mine insumi, Nicolae, mi-e sila, de parca am paduchi in suflet." I- am aratat ca numai credinta in Dumnezeu il poate indrepta din asa cadere... Si asa era sa fie, caci era un bun crestin, gasea cuvinte frumoase despre bunatatea Celui-preainalt si cred ca in scurta vreme s-ar fi impartasit din harul impacarii. Negresit ca uneori sovaia: „Niculae, nu mai pot. Sufar ca un ciine greu bolnav. Gindul mortii ma tine ca intr-un cleste zi si noapte." Il mingiiam cum puteam: „George, daca moartea e trimisa de Domnul in intelepciunea lui nemarginata, e o impacare si o binefacere, dar omul nu trebuie sa se gindeasca sa-si ia singur viata". „Dumnezeu ma va ierta, Niculae, ca stie ce mult am suferit si cit l-a laudat gindul meu, dar acest rau, iubirea asta, ma doare ca o buba scirboasa si nu o mai pot indura. Daca nu-mi fac seama singur e ca m-as rasuci de dezgust in sicriu, daca as banui ca lumea crede ca m-am sinucis din pricina acelei femei... sau poate ca din cauza foamei... O asemenea moarte singura ar intrece in rusine uriciunea suferintelor mele... Orice, dar sa nu se stie ca am suferit din pricina acelei nerusinate... sau ca, om in toata firea, am suferit de foame..." Mi-a strins bratul, ca era de felul lui zbuciumat, si mi-a aratat, spre uimirea mea, o hirtie de 500 de lei: „Vezi tu asta, Niculae? Vezi banii acestia? Sunt pretul mortii mele. Cind am rupt cu femeia aceea, am suferit atit de mult, ca din prima seara mi-am spus ca trebuie sa mor. Dar nu trebuie sa se stie ca am iubit asemenea femeie si ca in viata am suferit de foame, nu trebuie sa fie cadavrul meu fara un ban linga el, ca sa creada cineva ca m-am sinucis din pricina foamei. Asa nu ma puteam sinucide. Si atunci am inceput sa adun bani. Am adunat cinci sute de lei, cum se aduna o zestre. Mi-au furat viata, m-au injosit, dar mila lor nu- mi trebuie. Iti pot spune acum, pentru ca de ieri ma simt mai bine, gindul mortii m-a parasit." Pe urma s-a mai potolit, era ca o apa care scadea. Am crezut, domnule Vasilescu, in zilele acelea, ca indemnul mortii l-a parasit si asa era. Seara vorbeam indelunga vreme aci... Regasise calea catre Domnul si - de ce n-as spune-o ? - il ajutase sa se insenineze si convingerea lui ca e un mare poet: „Mi-am dat aceasta viata mizerabila, pentru una infinita, Niculae... Sufletul meu va trai o noua viata, iar poezia mea, pe care ei n-au inteles-o, o vor intelege copiii lor, care se vor rusina de neintelegeria parintilor lor." Negresit ca eu nu l-am contrazis despre asta, de vreme ce poate insasi aceasta credinta era inspirata de Domnul. Din nenorocire, prietenii care trebuiau sa-l ajute cu vorba si cu gestul lor i-au fost dusmani... Tocmai cind, din cauza suferintei lui neinchipuie, avea nevoie de credinta, ei i-au zdruncinat orice convingere. In saptamina mortii ne gaseam toti patru la cafea la Bulgaran, cind au inceput sa-si bata joc de el. Pen-ciulescu, plin de venin, ii spunea tot felul de rautati: „De ce ai tu nevoie de nemurirea sufletului, Gedeme? Religia impune o ordine prestabilita. Ai fost dobitoc in aceasta viata scurta, iubind o femeie de strada... Daca vei trai inca o suta de vietii, nu e nici un motiv ca, fiind tot atit de dobitoc, sa nu iubesti tot femei de strada... Atunci, la

ce-ti trebuie nemurirea?" Nu poti sa-ti inchipui cit punea bietul Ladima la suflet asemenea glume grosolane. Bulgaran, a carui biblioteca de ateu e un adevarat laborator al diavolului, i-a facut lungi teorii ca sa-i dovedeasca inexistentia lui Dumnezeu.

Sunt nedumerit si-l intrerup cu o intrebare:

Iarta-ma, domnule Cibanoiu, il cunoasteti intr-adevar pe domnul Penculescu, pentru ca...

Desigur ca il cunosc, de vreme ce de vreo cinci-sase ani e chiriasul meu gratuit, intr-o camera din fundul curtii, aci.

- !?

Cu cifre, cu pareri de autori, cu poze chiar i-a explicat universul, aratindu-i zadarnicia oricarei credinte intr-o fiinta suprema.

Ai sa ma intrebi ce-am facut eu in aceasta imprejurare, ce am raspuns atacurilor si argumentelor opuse? Nimic... Existenta lui Dumnezeu nu se poate dovedi si e un pacat sa cauti s-o explici cuiva. Crezi numai... si afirmi. Credo in quia absurdum. Ladima insa a prins sa discute si sa apere, asta i-a fost pierderea. Peste vreo doua zile l-am intilnit foarte schimbat... Nesfirsit mai trist, ros parca de un vierme crunt din el.

„Niculae, daca Bulgaran are dreptate?" Era palid si ii sticleau ochii. „Asculta, Niculae, daca sunt tarina din tarina, daca am iesit din haos intimplator si niciodata nu vom cunoaste o noua viata, daca aceasta, pe care am trait-o, a fost singura posibila pentru mine dintr-un miliard de posibilitati, si eu mi-am sacrificat-o indurind lipsuri cumplite, iubind pe Emilia Rachitaru? Arde pielea pe mine ca o camasa de foc cind ma gindesc ca asta ar fi posibil."

I-am spus nedumerit:

Dar Emilia nu exista decit de doi ani in viata ta ?

Dar in acesti doi ani a istovit toate posibilitatile mele sufletesti. Totul e stors sau sfarimat in mine. Daca n-ar fi credinta in arta...

In seara urmatoare au fost noi discutii. Ladima a spus ca, daca nu exista Dumnezeu, el crede in supravietuirea prin arta, a strigat - desi Penciulescu ridea de el - ca totusi a folosit cit putea mai bine aceasta viata, in orice caz mai bine decit oricare dintre ei, creind o opera care va supravietui la nesfirsit. „La nesfirsit ? Ce inseamna la nesfirsit? urla Bulgaran... intr-un numar oarecare de ani pamintul tot va pieri... Ce inseamna ca opera ta va supravietui o suta de ani, un milion, cind tot se va imprastia in haos, impreuna cu praful pamintului si al tuturor operelor, distruse intr-un cataclism cosmic... Asculta-ma pe mine, asta-i singura posibilitate de traire. Asta... Sa te plimbi pe bulevard, sa vezi soarele, sa iubesti, sa citesti... Asta-i tot, intre doua nopti infinite de neant - zece, douazeci, treizeci de ani de viata ireversibila. Artă e o vanitate ca toate celelalte. Zadarnicia zadarniciilor, toate sunt zadarnicii. Nu facem decit sa aminam o scadenta." Ladima era alb ca varul: „Crezi asta, Bulgiran, cu adevarat ?... Am trait patruzeci de ani." Si si-a cuprins fruntea in miini cu ochii in lacrimi: „Am trait patruzeci de ani, inutili".

Bulgaran i-a dat sa citeasca si niste articole de revista, de un ateism blestemat.

Singur, de altfel, i le-a cerut... Pe drum imi spunea: „Niculae, cel putin daca m-ar fi iubit Emy, viata asta n-ar fi fost zadarnica..." Eram ingrozit, caci vedeam ca iarasi se destrama... A doua zi l-am intilnit din nou... Acum era inasa tacut... N-am putut scoate o singura vorba de la el. Mergeam amindoi pe strada. O singura data, la incercarile mele de a redestepta in el credinta, mi-a saptit ingindurat: „Totul e zadarnicie... Nu mai cred nici macar in arta. Bulgaran si Penciulescu au dreptate." I-am cerut sa-mi dea si mie cartile care, picatura de apa ultima, au clatinat si rasturnat un spirit atit de slab, si l-am intovarosit pina acasa sa le iau. A doua zi, era foarte abatut, ne-am dus sa ne plimbam ca era in mai, la Sosea. Cind ne-am intors, prin dreptul Teatrului National a trecut Emilia la bratul unui barbat... El mi-a pus mina pe umar... I s-au inalbit buzele si s-a rasucit ca o frunza... N-a mai fost chip sa vorbeasc cu el... A fugit de linga mine ca un nebun... pe scarile dinspre strada Matei Millo, si a doua zi am aflat ca s-a sinucis... Am rupt si cu Bulgaran si cu Penciulescu... Desigur ca au gasit o materie moale ca o pasta, neinstare de rezistenta... Nu e mai putin adevarat ca traieste in ei un mirsav spirit de distrugere.

Am mai stat aproape doua ceasuri de vorba cu Cibanoiu. Felul intelepciunii lui mi-a placut foarte mult. I-am spus ca eu socot pe Ladima un poet foarte mare si ca voi aduna tot ceea ce-l priveste. Mi-a dat fotografia, vreo doua carti. Ti le alatur la aceste caiete. As vrea sa ma ajuti sa-i publicam volumul. Am luat si niste reviste cu articolele care pare ca l-au tulburat atit. in zilele urmatoare le-am citit si eu. Marturisesc ca mi-au dat un fior continuu. Din nou mi-am judecat tot ce-a fost, toate intimplarile cumplite si zbuciumate in lumina acestui Memento ¹. Dupa cum am vorbit aseara la telefon, iti trimit totul. Eventual voi mai intregi cele povestite, prin amanunte verbale.

P.S. George Demetru Ladima intra cumva si el in vreuna dintre aceste categorii de fiinte, aparent desavirsite, notate inasa prin vreun minus, sau prin vreun adaos, care face viata grea, imposibila ?

Vreau sa spun, talentul sau intransigenta morala au ceva din surplusurile ridicole si periculoase ale unui Rhynchophores, ale unui Macrophthalmes sau ale unui Sophonyophore ? Sa fie intr-adevar poetul un exemplar sortit sa fie fatal si „greu cenzurat de moarte"?

F.V.

¹ Se pot da aci in nota, ca sa poata fi sarite, doua articole, din doua reviste dintre cele imprumutate de la Bulgaran si insemnate cu sublinieri de catre Ladima, si care, de altfel, se pare ca l-au impresionat foarte mult. Cel dintii e o conferinta a savantului sir James Jeans, tinuta la Universitatea din Cambridge, sub titlul Soarele care moare.

„Cunoastem stele care abia de sunt mai mari ca pamintul, cele mai multe sunt atit de mari, ca sute de paminturi ar incapa in fiecare din ele si tot ar mai ramine loc destul; ba ici-colo intilnim cite o stea uriasa care ar putea cuprinde milioane de paminturi. Si numarul total al stelelor este, fara indoiala, invecinat cu numarul total al firelor de nisip de pe toate tarmurile tuturor marilor din lume. Atit e de mica locuinta noastra in spatiu in comparatie cu substanta totala a universului.

Multimea aceasta imensa de stele ratacesta prin spatiu; unele se grupeaza pentru a calatori fmpreuna, dar cele mai multe sunt calatoare solitare. Si ele pribegesc prin universul atit de spatios ca apropierea unei stele de alta e un eveniment de o raritate aproape neimaginabila. Majoritatea lor calatoresc intr-o izolare splendida, ca un vapor pe un ocean pustiu, fntr-un model in care stelele ar fi ca niste vapoare, fiecare vapor s-ar afla in medie la mai mult de un milion de mile de vecinul sau cel mai apropiat, astfel ca se intelege lesne pentru ce asemenea corabie arareori poate ajunge sa se intilneasca cu alta corabie.

Noi credeam, totusi, ca acum vreo doua miliarde de ani acest rar eveniment s-a implinit si ca o stea, in goana sa oarba prin spatiu, s-a nimerit sa se intilneasca cu soarele nostru. Precum soarele si luna provoaca mare pe pamint, lot asa steaua aceasta trebuie sa fi stirnit marea pe suprafata solara. Dar cit de deosebite, fireste, de marea plapinde pe care le ridica masa modesta a lunii pe oceanele noastre! Un val gigantic trebuie sa fi strabatut suprafata soarelui, spre a alcatui in cele din urma un munte de o inaltime prodigioasa, marindu-se necontenit pe masura ce se apropia cauza acestei tulburari. Apoi, mai inainte ca steaua straina sa fi inceput a se departa din nou, atractiunea ei devenise atit de puternica, incit muntele acesta a fost sfarimat si s-a imprastiat in fragmente mici pina la mari departari, intocmai cum coama unui val isi arunca departe spumele. Si de atunci acele mici fragmente graviteaza neincetat imprejurul soarelui, parintele lor. Sunt planetele, cele mari si cele mici, dintre care una e pamintul nostru.

Soarele si celelalte stele pe care le vedem pe cer sunt toate de o caldura imensa -mult prea mare ca viata sa se poata stabili pe ele. La fel erau, fara indoiala, si fragmente expulzate din soare in clipa sfarimarii lor. incetul cu incetul, inasa, ele s-au racit atit de mult, ca azi nu le-a mai ramas caldura proprie, temperatura lor actuala fiind datorita in intregime radiatiei pe care le-o daruieste soarele. Pe urma, nu stim nici cum, nici cind, nici de ce, unul din aceste fragmente in curs de racire a dat nastere vietii. A inceput cu organisme simple, care nu erau capabile a face altceva decit sa se reproduca si sa moara. Din aceste umile inceputuri inasa a izvorit un curent vital care, progresind prin complexitati tot mai mari, a sfirsit prin a produce fiinte ce isi fac un temei al vietii din emotiile si ambitiile lor, din judecatile lor estetice si religiile lor, in care sunt conservate cu evlavie sperantele lor cele mai inalte si aspiratiile lor cele mai nobile.

Nu putem afirma nimica, dar e cu totul verosimil ca omenirea in acest chip si-a dobindit existenta.

Instalati pe microscopicul nostru fragment de fir de nisip, am ajuns a ne sili sa patrundem natura si scopul universului care ne inconjoara locuinta noastra in spatiu si timp. Prima noastra impresie e ceva ce seamana cu groaza. Universul ne ingrozeste prin imensitatea nesocotita a distantelor sale, prin lungimea de neconceput a perspectivelor sale de timp, care reduce toata istoria omenirii la durata unei clipiri din ochi, prin extrema noastra singuratate, prin neinsemnatatea materiala a locuintei noastre in spatiu — a milioane particica a unui fir de nisip dintre toate firele de nisip de pe toate tarmurile lumii. Dar mai presus de toate ni se pare ingrozitor universul, fiindca pare a fi indiferent fata de orice fel de viata asemanatoare cu a noastra; emotia, ambitia si succesul, arta si religia, toate acestea par straine de planurile sale. Ar trebui poate chiar sa se spuna ca universul pare ostil oricarei vietii asemanatoare cu a noastra. Spatiul gol, in cea mai mare parte, e atit de rece, ca distruge prin inghet orice vietate; partea cea mai mare a materiei raspindita in spatiu e, tocmai dimpotriva, atit de arzatoare, ca face

imposibila orice viata; spatiul e brazdat si corpurile astronomice sunt bombardate neincetat de felurite radiatii dintre care multe sunt probabil defavorabile vietii, ba chiar sunt capabile s-o nimiceasca.

Intr-un astfel de univers am picat noi oamenii, fara sa prea stim cum, daca nu cumva din greseala, in orice caz prin efectul a ceea ce se poate numi cu multa dreptate un accident. intrebuintarea acestui cuvint nu inseamna ca ar fi surprinzator ca pamintul nostru exista, caci accidente vor fi totdeauna, si daca universul va mai dura destul timp, e probabil ca toate accidentele ce se pot concepe se vor realiza la timpul lor. Huxley, mi se pare, a spus ca daca am pune sase maimute sa bata, fara nici o noima, la niste masini de scris mai multe milioane de milioane de ani, ele ar ajunge in mod fatal, cu timpul, sa scrie toate cartile ce se pastreaza la British Museum. Daca, examinind ultima pagina compusa de o astfel de maimuta, am constata ca, intimplator, tacaneala ei orbeasca a produs un sonet de Shakespeare, am avea dreptul sa socotim acest accident remarcabil, dar daca am trece in revista milioanele de pagini, produse intr-un numar imens de

milioane de ani, noi putem fi siguri dinainte ca undeva se va gasi un sonet de Shakespeare, produs al jocului orb al intimplarii. La fel e si cu milioanele de milioane de stele ce ratacesc orbeste timp de milioane de milioane de ani prin spatiu; prin firea lucrurilor ele trebuie sa intimpine tot felul de accidente posibile; asa incit vor trebui in mod necesar sa dea nastere, cu timpul, unui numar determinat de sisteme planetare. Totusi, numarul acestora va fi infim in comparatie cu numarul total al stelelor de pe cer.

Raritatea aceasta a sistemelor planetare e un punct important, fiindca, dupa cite vedem, viata, asa cum o cunoastem noi, nu poate lua fiinta decit pe planete ca pamintul nostru. Ca ea sa poata aparea, trebuiesc conditii fizice convenabile, intre care cea mai importanta e tot temperatura care sa permita corpurilor sa existe in stare lichida.

Stelele in seze trebuiesc date la o parte, fiindca sunt prea calde. Le putem socoti ca o imensa multitudine de focuri imprastiate prin spatiu, raspindind caldura intr-un climat care nu trece de circa patru grade peste zero absolut, cam -269 C , si care e chiar mai rece in vastele spatii ce se intind dincolo de Calea Laptelui. Departe de focurile stelare stapineste acest frig inimaginabil de sute de grade; in apropierea lor e in sa o caldura de mii de grade, care face sa se topeasca toate corpurile solide si sa se evaporeze toate lichidele.

Viata nu poate exista decit inlauntrul unei zone temperate ce inconjoara pe fiecare dintre focurile acestea ceresti la o distanta anume. in afara de zonele acestea, viata ar fi ucisa de frig, mai inlauntru ea ar fi arsa de caldura. Un calcul sumar arata ca zonele inlauntrul carora viata este posibila, adunate toate laolalta, formeaza mai putin de o miliardime de milionime a spatiului intreg. Apoi chiar inlauntrul acestor zone viata trebuie sa fie extrem de rara, caci faptul de-a proiecta departe planete, cum a fost soarele nostru, e un accident atit de putin frecvent pentru un soare, incit probabil de abia una la 100.000 de stele posedea o planeta care se invirteste in jurul ei in zona aceasta redusa unde viata e posibila.

Pentru acest motiv pare imposibil ca universul sa fi fost conceput la origine cu scopul de a produce viata; daca ar fi fost asa, ne-am fi putut astepta sa gasim o proportie mai echitabila intre enormitatea mecanismului si rezultatul obtinut. La prima vedere cel putin, viata pare a fi numai un subprodus fara nici o importanta; noi, fiintele vii, suntem intr-un fel alaturi de linia principala.

Nu stim daca niste conditii fizice convenabile sunt suficiente in sine pentru a produce viata. O anume scoala pretinde ca pe masura ce pamintul s-a racit, a fost natural si aproape inevitabil sa se nasca viata. Alta sustine ca un prim accident dind fiinta pamintului, un al doilea a fost necesar pentru a produce viata. Constituantii elementari ai unei fiinte vii sunt atomi chimici cu totul ordinari: carbon, asa cum il gasim in seu ori in funingine, hidrogen si oxigen, asa cum se gasesc in apa; azot, asa cum alcatuieste cea mai mare parte a atmosferei; si asa mai departe. Toate felurile de atomi necesari vietii au trebuit sa existe pe pamintul nou-nascut. Din cind in cind intimplarea a putut face ca un grup de atomi sa se grupeze intocmai in felul cum sunt grupati in celula vie. De fapt, intr-un rastimp suficient de lung, trebuia cu certitudine sa se grupeze astfel, cu aceeasi certitudine cu care cele sase maimute trebuiau intr-un rastimp suficient sa sfirseasca prin a tupa pe masinile lor un sonet de Shakespeare. Dar atunci atomii acestia astfel grupati alcatui-vor oare ei o celula vie?

Cu alte cuvinte, o celula vie este ca o simpla grupare de atomi ordinari potriviti intr-un fel insolit oarecare, sau este ceva mai mult? Este ea numai un ansamblu de atomi, sau ansamblu de atomi plus viata? Sau iarasi, cu alte cuvinte, un chimist suficient de abil ar putea oare crea viata plecind de la atomii necesari, cum un copil creeaza o masina cu piesele din cutia de jucarii, si pe urma sa o faca sa functioneze? Ignoram raspunsul. Cind va veni, el ne va indica daca alte lumi nu sunt locuite ca a noastra si, prin urmare, va influenta considerabil interpretarea noastra asupra sensului vietii; s-ar putea chiar ca acest raspuns sa produca mai mare revolutie in gindirea umana decit sistemul astronomic al lui Galilei sau doctrina biologica a lui Darwin.

Ceea ce stim perfect totusi este ca daca materia vie se compune din atomi cu totul ordinari, aceia din care se compune in mare parte au o aptitudine speciala de a se coagula in grupari, in „molecule” deosebit de voluminoase.

Cei mai multi atomi nu poseda proprietatea aceasta. Atomii de hidrogen si de oxigen, de pilda, se pot combina pentru a forma moleculele de hidrogen (H_2 sau H_3), de oxigen sau de ozon (O_2 sau O_3), de apa (H_2O), sau de apa oxigenata (H_2O_2), dar nici unul din acesti compoziti nu cuprinde mai mult de patru atomi. Adaogirea azotului nu schimba mare lucru: compusii hidrogenului, oxigenului si azotului cuprind toti relativ putini atomi. Dar o adaogire ulterioara de carbon transforma complet tabloul; atomii de

hidrogen, de oxigen, de azot si de carbon se combina pentru a forma niste molecule cuprinzind sute, mii si chiar zeci de mii de atomi. Corpurile vii sunt alcatuite in esenta din asemenea molecule. Cu vreun secol in urma se admitea inca, obicnuit, ca ar fi necesara un fel de forta „vitala” pentru a produce aceste molecule, uriase, precum si celelalte substante care intra in compozitia corpurilor vii. Dar iata ca Wohler, in laboratorul sau si prin proce-deurile firesti ale sintezei chimice, a produs ureea (CO_2) (NH_2), care este un produs tipic animal; pe urma s-a realizat sinteza si altor elemente ale corpurilor vii. Azi fenomenele ce se atribuiu odinioara „forte vitale” se interpreteaza unele dupa altele prin mijlocirea procedeeelor ordinare ale fizicii si ale chimiei. Desi problema e inca departe de solutia ei, devine din ce in ce mai probabil ca ceea ce deosebeste special materia corpurilor vii este prezenta, nu a unei „forte vitale”, dar a acestui element cu totul banal, carbonul, totdeauna in combinatie cu alti atomi, cu care impreuna formeaza molecule exceptional de voluminoase.

Daca este asa, atunci viata nu exista in univers decit pentru ca atomul carbonului poseda anume proprietati exceptionale. Interesul pe care-l prezinta carbonul din punct de vedere chimic rezida, fara indoiala, in faptul ca acest element formeaza un fel de tranzitie intre metale si metaloide, dar pina acum nu se cunoaste in constitutia fizica a atomului de carbon nimic ce ar putea explica aptitudinea-i cu totul speciala de a lega impreuna alti atomi. Atomul de carbon se compune din sase electroni care se invirtesc in jurul unui simbur central ca sase planete gravitind in jurul unui soare; el pare a nu se deosebi de cei doi vecini ai sai mai apropiati in tabloul de elemente chimice, atomii de bor si de azot, decit ca poseda cu un electron mai mult decit primul si cu un electron mai putin decit al doilea. Totusi aceasta usoara diferenta trebuie sa explice in ultima instanta toata diferenta dintre viata si absentia de viata. Fara indoiala, ratiunea pentru care atomul cu sase electroni poseda aceste proprietati remarcabile isi are originea in vreo lege primordiala a naturii, pe care fizica matematica inca n-a ajuns s-o patrunda.

Chimia mai cunoaste si alte cazuri similare. Fenomenul magnetismului permanent apare intr-un grad exagerat in fier si intr-un grad mult mai redus la vecinii sai, nichelul si cobaltul. Atomii acestor elemente posedate cite 26, 27 si 28 de electroni. Proprietatile

magnetice ale celorlalti atomi sunt, in comparatie, aproape negliabile. S-ar parea deci

ca, desi nici aici fizica matematica n-a lamurit inca chestiunea, magnetismul ar depinde de proprietatile particulare ale atomilor cu 26, 27 si 28 de electroni, si mai cu seama de ale celui dintii. Un al treilea exemplu ni-l ofera radioactivitatea care se limiteaza, in afara de exceptii aproape neinsemnate, la grupul de atomi posedind de la 83 la 92 electroni; „ici aici nu stim pentru ce. Astfel singurul lucru ce ni-l poate spune chimia este ca viata trebuie pusa in aceeasi categorie ca magnetismul si radioactivitatea. Universul e construit fn asa fel, incit sa functioneze dupa anumite legi. Dupa aceste legi, atomii care posedate anume numar definit de electroni, adica 6, de la 26 la 28 si de la 83 la 92, au anume proprietati speciale care se manifesta in fenomenele vietii, ale magnetismului si ale radioactivitatii. Un creator atotputernic, pe care nu l-ar fi impiedicat nici o limitare, n-ar fi fost redus la legile care guverneaza universul actual; el ar fi putut alege sa construiasca un univers conform cu oricare din infinita multiplicitate de grupuri de legi posibile. Daca ar fi adoptat un alt ansamblu de legi, alti atomi particulari ar fi putut posedate alte proprietati speciale legate de constitutia lor. Nu putem spune care anume, dar ca viata, Ea sj magnetismul si radioactivitatea, poate sa nu fie decit o consecinta accidentala a gj-upului particular de legi care cirmuieste universul actual.

Este adevarat ca cuvintul „accidental” se preteaza la discutii. Caci pentru ce creatorul universului n-ar fi ales un grup special de legi, tocmai pentru ca aceste legi aveau sa traga jupa ele aparitia vietii? De ce n-ar fi fost acesta felul sau de a crea viata? Atita timp cit consideram pe creator o fiinta antropomorfa, animata de sentimente si de interese asemanatoare cu ale noastre, nu se poate raspunde la obiectia aceasta decit cel mult prin observatia ca, o data admis postulatul unui astfel de creator, nici o discutie nu poate adauga mare lucru la ceea ce s-a acceptat dintru inceput. Dar daca alungam din spiritul rtostru orice urma de antropomorfism, nu mai avem nici un motiv sa presupunem ca legile ctuale ar fi fost alese inadins pentru a produce viata. Ar fi fost tot atit de rational, de jlda, sa gindim ca ele au fost alese pentru a produce magnetismul sau radioactivitatea ba chiar mult mai rational, fiindca, dupa toate aparentele, fizica joaca in natura, ncomparabil, un rol mai mare decit biologia. Daca o consideram dintr-un punct de edere strict material, extrema neinsemnatare a vietii ar putea contribui mult la distrugerea opiniei ca viata aceasta ar fi putut interesa cindva deosebit pe marele arhitect al universului.

O comparatie familiara va limpezi poate mai bine situatia. Un marinar fara imaginatie, obicnuit a face noduri, nu ar putea crede in posibilitatea trecerii oceanului daca n-ar exista posibilitatea de a face noduri. O

funie inasa nu se poate innoda decit intr-un spatiu cu trei dimensiuni: nici un nod nu e susceptibil de a se realiza intr-un spatiu de 1,2, 3, 4, 5, sau orice alt numar de dimensiuni. De aci marinarul nostru fara imaginatie ar putea deduce ca un creator binefacator trebuie sa fi luat pe marinari sub protectia sa deosebita; ca acest creator a voit ca spatiul sa aiba trei dimensiuni, anume pentru ca in universul creat de dinsul sa se poata face noduri si sa se treaca oceanul - cu un cuvint, ca spatiul are trei dimensiuni pentru ca sa poata exista marinari. Acest rationament pare a avea aceeasi valoare la argumentul de mai sus; intr-adevar viata, considerata in ansamblul ei, si facultatea de a face noduri au cam aceeasi importanta; si una si cealalta nu alcatuiesc decit o fractiune cu totul fara insemnatate a activitatii totale a universului material.

Deci, dupa actualele date ale stiintei, in acest fel surprinzator»am ajuns sa existam. Iar mirarea noastra nu poate decit sa sporeasca, indata ce cautam sa trecem de la foblena originilor la aceea a scopului existentei noastre, adica daca incercam sa prevedem ce rezerva rasei noastre destinul.

Viata, asa cum o cunoastem, nu poate exista decit fn conditii convenabile de lumina si caldura; noi insine nu existam decit pentru ca pamintul primeste de la soare exact cantitatea necesara de radiatie; daca s-ar rupe echilibrul intr-un sens sau altul, exces sau lipsa, viata ar disparea inevitabil de pe globul nostru. Si trasatura esentiala a situatiei este ca echilibrul se poate rupe foarte lesne.

Omul primitiv traind in zona temperata a pamintului a trebuit sa vaza cu un fel de groaza epoca de gheata coborind peste asezarile lui; in fiecare an ghetarii ajungeau mai jos in vai; in fiecare an soarele parea mai putin capabil de-a furniza caldura pe care o reclama viata. Pentru el, ca si pentru noi, universul parea a fi ostil vietii.

Noi, care traим acum in zona ingusta temperata din jurul soarelui si care cautam sa strabatem departarile viitorului, vedem ca suntem amenintati de o epoca de gheata cu totul diferita. intocmai precum Tantal, stind in picioare intr-o apa destul de adinca incit aproape sa-l inece, era totusi condamnat sa moara de sete, la fel este destinul tragic al rasei noastre de a fi condamnata sa moara de frig in timp ce cea mai mare parte a substantei universului va ramine atit de arzatoare ca in ea viata nu se va putea adaposti. Soarele, neavind nici o sursa exterioara de caldura, va emite fatal din ce in ce mai putine radiatii generatoare de viata si prin aceasta chiar zona temperata a spatiului in care viata poate exista va trebui sa se reduca incetul cu incetul si sa alunece spre frig si spre intunecimile exterioare.

Pe cit putem prevedea ele vor continua sa activeze pina cind frigul va fi ucis viata pe pamint afara daca vreo ciocnire sau vreun cataclism nu vor interveni si nu vor distruge viata mai curind printr-o moarte mult mai rapida. Acest destin in perspectiva nu e rezervat numai pamintului nostru; alti sori vor muri ca si al nostru si viata care ar putea exista pe alte planete va avea si acolo acelasi sfirsit fara glorie.

Fizica ne tine acelasi limbaj ca si astronomia. Caci independent de orice consideratie astronomica, principiul general al fizicii, cunoscut sub numele de a doua lege a termodinamicii, prezice ca universul nu poate avea decit un singur sfirsit, o „moarte termica”, atunci cind energia totala a universului va fi distribuita uniform si cind toata substanta sa va avea aceeasi temperatura. Temperatura aceasta va fi inasa atit de joasa, ca va face imposibila orice viata. N-are importanta pe ce cale se va ajunge la aceasta stare finala; toate drumurile duc la Roma si sfirsitul calatoriei nu poate fi altul decit moartea universală.

Dar atunci la atita se reduce viata? A cadea aproape din greseala intr-un univers care n-a fost facut pentru viata si care, dupa toate aparentele, ii e complet indiferent sau chiar hotarit ostil. A ramine cramponati pe un fragment de fir de nisip pina ce frigul mortii ne va fi nimicitor; a ne pavana un rastimp de o ora pe teatrul nostru minuscul, stiind foarte bine ca aspiratiile noastre sunt toate condamnate la un esec final si ca tot ce vom fi facut va trebui sa piara impreuna cu rasa noastra, lasind universul ca si cind noi n- am fi existat?

Astronomia pune intrebarea, dar cred ca raspunsul trebuie sa-l cerem fizicii. Caci astronomia poate sa ne demonstreze aranjamentul actual al universului, vidul si imensitatea spatiului si neinsemnatatea locului ce-l ocupam noi intr-insul; ea poate chiar sa ne spuie cite ceva si despre natura schimbarilor produsa de trecerea timpului. Dar trebuie sa patrundem adinc in natura fundamentala a lucrurilor inainte de a putea spera un raspuns la intrebarea noastra. Iar aceasta nu mai tine de domeniul astronomiei; dimpotriva, ancheta aceasta ne duce de-a dreptul in inima fizicii moderne."

Fragmentul de mai jos e scos din celalalt articol imprumutat de Bulgaran, publicat intr-o mare revista franceza, si intitulat Evolutia e oare revoluta?

„Fiintele vii sunt departe de a fi toate capodopere. Cum notase deja Theophraste d'Eresos, sunt in natura multe lucruri rau facute, sunt multe note false in pretinsa «simfonie a adaptarilor», care ar fi lumea animata.

Se cunosc animale care se impiedica in ghearele lor prea lungi, altele care pot abia sa se miste, abia sa manince, sau abia sa se reproduca; in sfirsit, animale atit de defectuoase si de gresit facute, cit pot sa fie, asa cum sunt ele. Nedintatele si cetaceele sunt, spune Guye'not, «colectii de monstruozitati»; furnicarul merge greu pe cioatele lui cu gheare. Mezoplodonul are dinti mediani si indoiti inauntru, care ii inchid aproape cu totul gura; Lenesul are gheare asa de mari, ca nu poate sa mearga si e silit sa ramiie agatat de ramurile arborilor.

Iata pasari daruite cu ciocuri straniu de incomode: Rhyncops, a carui mandibula inferioara intrece cu mult pe cea superioara; Anastomus, cu ciocul deschis, Cataoul, cu ciocul prea masiv, Avocetta, cu ciocul prea subtire. Iata tritonii Molge, Waltalii si Tylotriton, ale caror coaste sunt asa de ascutite, ca le gauresc pielea. Iata Cetoniile crematosilide si clavigeride, pe care o gura prea astupata le face incapabile sa traiasca fara ajutorul furnicilor. Iata fluturi, frigani si efemere care n-au trompa. Iata larve de monstrilide lipsite de tub digestiv. Alaturi de aceste fiinte, care abia traiesc, iata inca fiinte baroce prevazute cu structuri fanteziste inutile si jenante: Rhynchophores, cu gitul peste masura de mare, Macrophtalmes, cu ridicole peduncule oculare, Sophonyphore, cu uimitoare excrescente frontale, Acanthocines, cu antene nedefinite.

In prezenta acestor creaturi schiloade, pocite, caricaturale, cum sa nu convii cu ipoteza mutationista care face sa iasa lumea vie dintr-o serie de intimplari greu cenzurate de moarte ?"

EPILOGII

Povestit de autor

De la intilnirea din dreptul Cercului Militar, cind, aratindu-mi o trecatoare banala si gindind la poetul nefericit, Fred Vasilescu simtise un gol in propria lui existenta, nu ne mai intilnisem. Ades ii telefonam ca sa vad daca isi tine fagaduiala data.

Pina la inceputul lui octombrie, nu se decisese sa-mi scrie intimplarea aceasta, din august, care-l tulburase atit.

Poimiine e 1 octombrie... incep la 1 octombrie.

am aratat ca acesta e pretext de scolar lenes... Numai scolarii lasatori, lenesi, se decid sa invete bine „incepind in ziua intia a trimestrului”, sau isi fac frumos temele numai cind inaugureaza caiete „noi”.

Poate ca e adevarat... Dar mai e si altceva... E un reprezentant al unei fabrici engleze de avioane in Bucuresti si trebuie sa ma ocup de el. La sfirsitul lunii pleaca... intr-adevar s-a apucat sa scrie. Mi-a aratat, tot la telefon, ca „merge greu”. Ca frazele se fac mai mari decit ar vrea el, si-si incurca pro-pozitiunile. I-am recomandat procedeul excelent al parantezelor si, la nevoie, al frazelor fara sfirsit. A ris si mi-a promis ca asa o sa faca.

Pe la jumatatea lunii ne-am intilnit la curse. Cistigase un premiu insemnat cu un cal in care pusese mari sperante si era aproape fericit... Venind de la cintar, dupa cursa, distrat de bucurie, m-a luat de brat si mi-a spus ca „trebuie” sa ne intilnim, ca vrea sa-mi vorbeasca... Era oarecare incoherenta in tonul lui, din pricina ca era asteptat de un grup de tinere doamne, si eu il tineam in loc. Dar pentru ca mi se parea totusi ca intr-adevar vrea sa-mi vorbeasca, am staruit.

Cum merge subiectul?

Fluid, plutind deasupra momentului...

Nu stiu... daca e bine sau rau... Nu-mi dau seama daca-ti va fi de folos, dar de-abia astept in fiecare zi sa ma vad in odaia mea de lucru, la masa de scris... E o adevarata voluptate... Dimineata nu scriu, numai zbor... Cum sfiriesc masa, de la restaurant ma duc de-a dreptul acasa... intre 3 si 9 seara, caci numai atita scriu pe zi... nu sunt acasa pentru nimeni... De multa vreme n-am mai fost atit de multumit... Ascuta, „trebuie” sa-ti vorbesc... Da-mi miine un telefon... Si facind un gest putin pripit: Nu cunosti pe doamna Demetriade?... Hai sa te prezint... Am in | eles ca banuia ca il tiu in loc anume ca sa ma prezinte, cum fac unii vizite riscate in timpul mesei, si am refuzat, multumindu-i. M-a batut cineva pe umar si ra-am intors. E un fost colaborator al ziarului Le Progrs, de citeva ori deputat, care m-a apostrofat, amical si mirat:

Esti prieten cu Fred Vasilescu?...

Destul de surprins am fost eu de aceasta mirare.

Da... e un prieten foarte agreabil...

Ei, ce spunea?... Era radios ca a luat doua sute de mii de lei?

M-a luat de brat, protector si cordial, si am pornit spre ghereta alba si spinzurata a potoului... Desi era o zi de toamna frumoasa, cu albastrul inalt, era lume putina... Mai mult obisnuitii, ca sa zic asa...

M-a surprins acreala cu care fostul deputat si secretar general m-a intrebat despre prietenul meu. Cred ca daca Fred Vasilescu ar urmari sa cistige., bani... in primul rind n-ar tine grajd de cai de curse, nu?

Mi-a raspuns cu un ton indiferent si ironic:

Crezi?

Cum sa nu cred... Un grajd de curse costa si nu aduce nimic. Mi-a repetat automat si poros:

Crezi?

Fara indoiala ca da...

A inceput sa-si insemneze cu creionul in program.

De unde stii ca Fred Vasilescu nu urmareste ceva... cu grajdul lui?

Ambitia puerila de a figura printre proprietari?

E adevarat ca oarecare diferenta de virsta putea ingadui convorbitorului meu un ton de superioritate, exagera insa in maniera lui condescendent cordiala.

Draga prietene, Fred Vasilescu tine cu orice pret ca la patruzeci-cincizeci de ani sa devina membru al Jockey-Clubului.

Mi s-a parut o gluma dintre cele mai nazdravane din cite puteam auzi.

Cum? incelepe cu cai de curse, la douazeci si cinci de ani ca sa pregateasca o alegere peste un sfert de veac?

Da, si nici atunci nu va reusi.

Mi se parea cu adevarat poznasa afirmatia, iar nedumerirea mea era atit de evidenta, atit de profund sincera, ca fostul deputat s-a tulburat.

-Asculta, dumneata nu tii de pe acum sa fii membru al Academiei?Tot asa Fred Vasilescu isi pregateste de pe acum alegerea la Jockey-Club.

Imi venea sa rid.

Trebuie sa-ti spun mai intii ca nici prin cap nu-mi trece sa ajung la Academie.

Dar in sfirsit, Academia e Academie... fie ea si romaneasca... Dar Jockey-Clubul... rominesc? iarta-mi expresia! Si inca sa-ti faci un ideal din el? E, orice ai spune, putin comic. Mai virstnicul meu prieten era foarte iritat acum.

Dumneata stii ca membri ai Academiei au cazut la alegerea de la Jackey-Club?

N-am stiut... si, ingaduie-mi sa ti-o spun, nu cred nici acum Mi-a citat atunci nume care m-au nedumerit si a trebuit sa convin...

Bine, inteleg, ati refuzat un scriitor, sunteti oarecum consecvent cu dumneavoastra. Dar Fred Vasilescu e un monden, ca sa zic asa in sfirsit, unul din ai dumneavoastra?...

Fara sa ma priveasca, in timp ce ocoleam tribuna spre paddoc, mi-a spus cu o profunda convingere, cu un accent neasteptat si inexplicabil de grav si de hotarit:

Dragul meu, baiatul Luminararului, orice ar face, nu va fi niciodata membru al Jockey-Clubului.- De altminteri, ce mai vrea? E imens de bogat, adica tata-sau... E tinar, frumos, are femeile cele mai bine din Bucuresti... Ce e prea mult strica...

Marturisesc ca asa inteleg lucrurile, si oricit de comica mi se parea ambitia de a fi membru al Jockey-Clubului, conveneam ca fostul colaborator al lui Marghiloman are dreptate.

Isi nota acum calaretii, desi nu juca, fiindca era ruinat.

Si pe urma, noi nu intelegem staruinta lui, acum cind la Aero-Club a devenit un factor important...

De altfel, cred ca niciodata Fred Vasilescu nu s-a gindit mai putin la Jockey-Club decit in aceasta luna. Din citeva convorbiri la telefon am inteles ce uimitoare descoperire a fost pentru el posibilitatea de eliberare prin scris. Refulind ani de zile un mister ca pe un germen distructiv, in adincul organic, inchis cu taina lui in el insusi, ca si cind ar fi fost incarcerat cu un dement, expresia devenita posibila capata pentru el sensul unei evadari.

Scriu, ma plimb prin casa, gindesc, ma trintesc pe divan, fumez iar scriu... E o bucurie pe care nu ti-o pot povesti... Ma lamuresc pentru mine insumi... si, asa vazute, chiar suferintele trecutului capata un soi de

indulcire care le face suportabile... O durere povestita e o durere nu diminuata, dar armonioasa, asa ca un soi de operatie pentru care esti pregatit cu cocaina. Bucuria scrisului e mai tare ca heroina insasi. Si chiar la telefon, i-am simtit prin voce fringerea de injunghiat: Ah, daca s-ar putea povesti totul...

Caietele, pagini mari de coala, mi le-a trimis tocmai o zi sau doua dupa cincisprezece noiembrie ... Mi-a dat un telefon la gazeta...

Diseara la noua vine soferul meu sa-ti aduca o mapa cu toate prostiile pe care le- am scris.

I-am raspuns cu promptitudine:

Asta-seara, pina miine dimineata la nevoie, citesc tot ce mi-ai trimis.

Da ? vrei sa ne vedem miine ? ... sa-mi spui daca notele iti pot fi de folos ? Hai sa luam masa impreuna miine seara...

-Negresit.

-Unde ? ai vreo preferinta ?...

Si am fixat un restaurant in oras.

-Vii la timp ?

Miine de dimineata zbor, dupa-masa dorm, iar la 9 seara vin sa stam de vorba pina dimineata, daca vrei... Voi fi absolut punctual.

La 9 seara n-a venit si nu va veni niciodata. La Camera se anuntase un discurs la mesaj de mare rasunet, dar un pisalog lungise oratoria lui provinciala, amenintind sa ocupe toata sedinta de dupa-masa. Celalalt a trebuit sa fie aminat deci pentru a doua zi.

Culoarele circulare, cu fotolii si draperii verzi de-a lungul peretilor, erau somnolente, iar la bufet plictiseala incolora. Mi-am cumparat tigari si am coborit de pe dealul Mitropoliei prin santul in fundul caruia era aleea. Toamna tirzie era frumoasa, insa in ziua aceea era o lumina galbuie, cetoasa, un cer scamos si scazut, care nu lasa fumul si mirosul de benzina al masinilor sa se ridice. Nu era frig... Abia putina umezeala. Ici-colo; prin magazine, desi era numai ora patru, se aprindeau lumini...

In dreptul bulevardului Regina Maria, plin de larva in vehicule de tot soiul, vinzatorii de ziare strigau editie speciala ... Oricint au abuzat citeva ziare mici de aceste editii, cind unul dintre cele doua cotidiene mari de informatii scoate o editie speciala, nu poti sa-ti stapinesti un fior, ca pentru o intimplare, uneori imens dinamica, in care dainuirea sau vointa sunt atinse ca de aripi mari nevazute.

Erau patru rinduri, cu litere cit nucile negre, cu o cerneala groasa care se lua pe degete.

GROAZNIC ACCIDENT DE AVION

Aviatorul Fred Vasilescu a capotat, voind sa aterizeze, din motive necunoscute inca, linga Ciulnita. Autoritatile au plecat la fata locului. Cadavrul zvirlit din nacela si decapitat e pazit de jandarmi. S-a deschis o ancheta pentru cercetarea cauzelor. Si cu litere mult mai mici urma, jos, o telegrama externa fara importanta.

Se intimplase in devenirea lumii ceva care nicicind nu se va mai intimpla. Gindul brutal, aprig, ca nu-l voi mai vedea niciodata pe Fred Vasilescu, orice as face, de s-ar fringe tot fierul din lume, de s-ar prabusi sorii, ma coplesea si ma inspaiminta ca infinitul sensibilizat. Fred Vasilescu nu banuia ca el insusi, chiar prin ce avea mai bun in el, era un exemplar menit „sa fie cenzurat prin moarte”.

Ziarele de a doua zi au adus coloane intregi de amanunte si numeroase fotografii care, de altfel, erau ele insele un fel de moarte, caci, asa cenusii, poroase si cu liniile simplificate, nu mai infatisau nimic din tinarul blond, cu obrazul limpede, cu trasaturi regulate si evidente ca un cap de statuie greceasca, doar cu fruntea putin cam boltita deasupra ochilor verzi adinci. Cu atit mai putin aminteau de acel corp vinjos din sportivitate diversa, complementara, cu miscari mladioase de haiduc tinar, afemeiat si ginditor. incercase, profitind de toamna prelungita, sa bata recordul lumii de viteza pe 500 kilometri, pe un avion rominesc din propria lor productie. Desi vremea era putin schimbata, nu renuntase la zbor. Avea de facut trei cireuituri deasupra Baraganului, ca sa totalizeze kilometrii necesari. Dupa intiiul, s-a rasturnat incercind sa aterizeze din motive nebanuite, pe care avea poate sa le lamureasca ancheta. Impresia produsa de moartea lui a fost adincita si de faptul ca, abia cu doua saptamini inainte, se prabusise un tinar locotenent, alt as stralucit al aviatiei rominesti.

Toate ziarele subliniau cu o dureroasa uimire ca aviatia romineasca intrase intr-o adevarata serie indoliata.

Cortegiul mortuar, intr-o dupa-amiaza fara soare, dar nu rece, nici umeda, a scos lumea din casa, ca o inmormintare de tenor. A luat parte si unul dintre membrii regentei, prieten al familiei.

Eu nu citisem, asa cum ii fagaduisem, caietele trimise, chiar in noaptea aceea. Le-am descifrat cuprinsul numai in zilele urmatoare, intr-o fierbere sufleteasca de batalie. Nu stiu daca vreodata as fi putut sa aflu ceea ce constituia dubla lui existenta, denuntata aci din capete de marturisiri, din intorsaturi de fraza, involuntare ca lapsusurile, sau, cine stie, voite de el cu tensiunea de neinlaturat a unei fatalitati.

Abia in primavara, dupa lungi dezbateri sufletesti, m-am hotarit sa aduc la cunostinta doamnei T. manuscrisul lui Fred Vasilescu. Teancul -acesta care inchidea in el, calde inca de zbucium, doua existente, imi dadea un vag fior si prin aceasta coincidenta, care facea ca a doua zi dupa ce l-a incheiat, Fred sa se prabuseasca... A fost, parca, o moarte aminata pina la realizarea unui mod de perpetuare... Frenesia cu care el transpunea, in aceste pagini, ceea ce era transmisibil din existenta lui ma infiora... De ce n-as spune ca gindul unei sinucideri aminate indelung nu mi se pare incompatibil cu intimplarile din urma. (Si mai e si faptul ca e foarte greu sa stii daca un aviator, dintre acestia, care incearca totul, definitiv, la inceput de tot nu e indemnata cumva si de isonul unui gind de sinucidere. Caci Fred Vasilescu incepuse pilotajul din 1926.) Dar in sfirsit, nu e decit - si e mult mai logic sa fie asa - o simpla ipoteza dintre atitea cite se pot face in asemenea imprejurari... Si ar trebui sa-i atribui un soi de duplicitate - fie si dezinteresata

dar duplicitate, prea brutala... presupunind ca, desi hotarise sinuciderea, tot mi-a dat intilnirea, cu atita voie buna, la masa de seara.

Totusi pe doamna T. n-am pulut-o intilni decit peste o jumatate de an, la inceputul lui iunie. A doua zi dupa incinerarea lui Fred Vasilescu (asa ceruse inca de pe cind era in viata), plecase la Viena. Cind i se comunicase ca e legata lui - si numaidecit a fost pe sotite sfatuita sa se intereseze de averea si mai ales de obiectele ramase, ceea ce a refuzat - fara sa spuna o vorba, cu ochii dusi, s-a multumit sa dea procura unui avocat. In citeva ceasuri a aranjat totul pentru plecare, lasind pe asociata ci, si mai ales pe ajutoare, la conducerea magazinului si atelierelor.

Trecusem pe la ea pe acasa de citeva ori si nu promisem decit lamuririle vagi ale servitoarei, o femeie aproape batrina, cu un aer de guvernanta. imi lasasem adresa, cu rugamintea de a fi inslinlat indata ce se inloarce. intr-adevar, am fost vestit printr-o scrisoare a doamnei T. chiar, care-mi da si ora la care pot veni.

De doua saptamini ploaia intruna si pavajul orasului era necontenit spalata de rapaieli relativ linistite. Spre seara ploaia inceta, iar crepusculul tirziu avea inutile luminisuri de sidef; ochiurile de apa prin baltoace masurau golurile pavajului, iar noaptea se anunta umeda, caci si vegetatia, imbelsugata dupa atitea zile de ploaie, raminea apoasa.

Revederile acestea sunt penibile prin inceputurile convorbirii... in masina aveam un trac de actor. Ti-e necontenit teama ca n-ai sa gasesti tonul just, gestul potrivit. intia privire e ca un joc de loterie. Te intrebi daca ai sa aduci vorba despre cel mort, daca e locul sa ici o mutra indurerata, sau esti obsedat de ideea de a nu juca, dimpotriva, teatru.

Am urcat sovaind treptele inguste de beton pina la etajul al doilea al casei din Parcul Filipcsu... Mi-a deschis singura, fara sa-mi spuna o vorba, dar zimbindu-mi cu prietenie, cu o miscare nervoasa de identificare. Dupa ce mi-am lasat trencicotul in vestiarul ingust ca o celula, am trecut in camera mare cit un hol, aranjata nepotrivit gusturilor comercializate ale proprietarei de magazin de mobila moderna... Un divan larg, in colt, asternut cu un covor caramanliu, o masa joasa, facuta dintr-o tipsie cit o roata de car - de arama batuta. Deasupra, etajere negre, nelacuite, ocolind peretii, intesate de carti... Alte etajere tot negru-mat umpleau si ceilalti pereti. Pe ele, fel de fel de obiecte, amintind probabil cite ceva. Camera ar fi avut infatisarea unui birou daca in mijloc n-ar fi fost o masa de sufragerie patrata, acoperita cu un sal mare de toi, din cele cu care se acopera pianele. In schimb, biroul era un soi de miniatura, abia mai inalta de o jumatate de metru... La care se sta pe un taburet ca de pian. Un bufet mare de tot reprezenta sufrageria propriu-zis. Un „ucenic fierar" de Ressu, un portret de Marius Bunescu si un „pod in munte" de Sion erau printre alte tablouri. Dupa ce ra-am instalat intr-un mic fotoliu de lemn negru, funinginos parca, m-a intrebat nedumerita de ce imi rotesc privirea atit de mirat.

Mi se pare atit de ciudat si atit de conform unui proverb, ca dumneata, care esti socotita printre cei care au introdus mobila cubista la noi, sa pastrezi mai departe mobilierul vechi... imi inchipuiam ca voi gasi aci totul schimbat intr-un adevarat studio, acel gen de camera moderna care foloseste de sufragerie, odaie de lucru, odaie de primire, in sfirsit de toate, in afara de odaie de dormit.

Zimbea cu fluiditate si cu o participare totala, vag indurerata, ca de obicei.

Daca vrei, e un studio, in intentie, caci corespunde definitiei dumi-lale prin arhitectura... Dar mobila n-as putea s-o schimb niciodata.

Am privit-o mirat, luind din cutia cu tigari oferita.

Niciodata ? Si de ce ?

Nu stiu, mi-ar parea ca am murit.

Dar nu inteleg deloc.

Nu pot sa ma explic... Dar din interiorul acesta, care c viata mea, nu as putea schimba niciodata nimic.

N-ai fost ispitita sa-l inlocuiesli cu acea minunata decorativa moderna ? Si mie imi pace nesfirsit mobila moderna - si s-a completat ca in paranteza - bineinteles cind nu e de prisos strimbata si impovarata, in loc de ornamentatia veche de flori, cu muchii inutile si cu temelii greoaie, care nu inseamna nici un cistig pentru frumuseti. Dar poti sa-ti schimbi familia, chiar daca o gasesti putin demodata ? Poate ca e si o slabiciune a mea... Nu stiu daca e un fel de oroare de necunoscut si nou, sau mai mult o inradacinare in ceea ce a fost... Sufar cind se strica un obicei vechi, sovai nesfirsit cind trebuie sa inlocuiesc o slujnica obraznica sau lenesa, numai la groaza ca nu voi mai vedea un obraz care mi-e familiar, fie si in rau.

Credeam la inceput ca va trebui sa ma explic asupra vizitei mele -si era ceea ce ma preocupa pe drum, dar i s-a parut foarte fireasca, si n-a fost nevoie de nici o justificare. Am intrebat-o pe unde a calatorit.

V-a fost dor de Bucuresti ?

Parea foarte incurcata si putin iritata.

Uite, trebuie sa ma contrazic numaidecit... Nu-mi place tot ce e al meu... chiar si orasul acesta, de pilda... Nu... In strainatate e lotul larg... poti respira in voie... Nu-li impiedica prea mult privirea, sa zicem, case iesite in mijlocul strazii. Nu te apasa nimic... Totul e curat... inalt... spatios... Si pe urma noutatea straina e totala, nu e ca o spartura sau ciritura in ceea ce a fost. Nici o clipa nu m-am gindit la Bucuresti... Dar de odaile acestea ale mele, si de lucrurile de aci, imi era un dor stupid.

O privesc si sunt sub obsesia descrierilor lui Fred Vasilescu. Sta de-a curmezisul divanului... Parul, desfacut in plete scurte, de un castaniu strict, ii acopera urechile si ii subliniaza fruntea putin prea dreapta, perpendiculara pe temple. Cu adevarat linia de jos a maxilarului, de la barbia rotunda la ureche, este de o desavirsire usoara de arc destins. Orbitalele putin neregulate, cam adinci si intunecate, sunt inviorate de albul catifelat al corneei, iar albastrul viu al irisului e acoperit uneori de genele lungi. Gura putin severa, regulata, dar fara puritatea conventionala a desenului, e usor contractata si mobila.

Poarta o rochie neagra incheiata cu nasturi mari intr-o parte, care-i lasa gitul gol, bine inradacinat in bust, vinjos ca un trup de sarpe cind il privesti din fata. Din profil, gitul acesta e si mai Inimos, caci pare scurt la ceafa si prelung sinuos dinainte. Jocul vizibil al tendoanelor incheiate limpede la capatul pieptului il fac sa arate foarte tinar. Umerii rotunzi ii sunt adusi in fata, acum cind a incrucisat miinile peste genunchii fara nodozitati, de la suprapunerea carora picioarele cad unul linga altul drept in jos, cu pulpele suav inaltate, in ciorapii intinsi, fumurii, care ingaduie sa se stravada pielea.

Rochia cade dedesubt, la marginea divanului, drept in jos, lasind putin descoperit din coapse, cit ajung ciorapii, fara insa ca de la mine sa le pot vedea pielea. Si aceasta libertate ghicita a coapselor dinspre podea e ca o inradacinare a feminitatii ei in materie si in viata care curge cu legile si instinctele ei.

Ai de gind sa pleci din nou ?... Mi se pare mai buna formula asta. Simt ca un plural ar parea scrobit in fata acestei femei adevarate.

Cred ca da... Nu mai e atit nevoie de mine, aci... Magazinul si atelierele au inceput sa se resimta de concurenta, caci toate fabricile de mobile si-au modernizat productia - si pe urma totul se resimte de stagnarea aceasta.

Trebuie sa ajung, chiar Iara tranzitie, de vreme ce testamentul e de domeniul public acum.

Cu familia lui Fred Vasilescu ai avut dificultati ?

Protesteaza jignita, fara nici un gest, numai privirea albastra i s-a intunecat, mistuita.

Nu... nici urma de dificultate... Chiar in seara inmormintarii... O intrerup nervos: Ai fost la inmormintare?

Genele au capatat un soi de miscare de deschidere... sprincenele s-au inaltat in accent circomflex... Si pe urma ma priveste cu recunostinta oricarua dintre cei care au iubit, pentru cei ce se intereseaza cu simpatie de dragostea lor. in schimb vocea ii e acum ceva mai taiata de respiratia retinuta parca.

Am fost.

Si, dupa ce ramine un timp indelung rasfrinta in ea insasi, reia cu un ton de marturisire:

Am suferit mult ca n-am putut fi linga sicriu tot timpul, nici urmari de aproape convoiul... Eram intr-o masina inchisa cu ferestre mici, alergind si asteptind dricul la fiecare raspintie... Gindul ca el e intins acolo, acoperit, ma fringea... ma exaspera... Cred ca daca ar fi fost inmormintat si nu incinerat, n-as fi putut pleca acasa, lasandu-l singur, parca fara aparare, paralizai, in cavou...

Vorbeste rar de tot, prin fereastră larg deschisa patrunde inserarea umeda de afara. Rochia se lamureste vag in umbra, dar fata apare palida in penumbra. Se ghicesc de asemeni miinile si micile reflexe matasoase ale ciorapilor.

E mai bine asa... S-a ridicat in fum... Tot i-a placut atit de mult sa zboare.

Cind au aflat ai lui de testament?

Nu raspunde numaidecit, simt material ca gindeste in sa.

Se vede ca dupa intoarcerea de la cimitir, caci seara au venit, in doliu mare la mine, mama si sora lui. Servitoarea nu vrea sa lase pe nimeni in austru... Spunea ca sunt bolnava... Stateam cu fata in jos pe divan, plingind tot ce nu putusem plinge pe strada. Ele au staruit sa intre si cind m-au vazut naucita de durere, au incepu si ele sa plinga din nou. Si cu o nesfirsita parere de rau: Daca m-ar iubit putin !...

Crezi ca nu te-a iubit?

Nu m-a iubit... Ma parasise de doi ani... Ma evita... Ma umilea...

Totusi testamentul?... Desigur ca nu avea o avere personala prea mare. Oricum... sa desprinzi din lumea intreaga pe cineva... sa alegi din tot, o fiinta anume.

Averea pe care a lasat-o e destul de marc: un avion, automobilul, caii de curse, un teren mare in apropierea orasului, pe care-l cumparase nu stiu de ce... Dar asta nu dovedeste nimic... Era prea bun... avea remuscari, stia cit il iubesc. Uneori imi parea si mie ca in ceea ce simtea el pentru mine e si altceva decit bunatate si recunostinta de barbat iubit fara limita... incercam sa ma conving si ma loveam ca de o bara de fier... insultata, uneori bruscata de el... Mai tirziu renuntasem.

Tac indelung, intelegind cit de putin banuic cuprinsul caietelor pe care le-am adus infasurate sul... si sunt ispitit sa-mi inchipui, printr-o anticipare, framintarea si uimirea ei cind le va citi. Ii voi lasa, desigur, originalul. Dupa un timp, intoarce comutatorul si o lumina tare readuce la suprafata din noapte acest studio demodat si pe femia de pe potecile neexistentei.

S-a intors de la usa si s-a asezat acum intr-un fotoliu jos. Sta cu picioarele unul peste altul, cu talia putin sucita, caci se reazema in cotul drept si isi sprijina capul in palma. Sub rochia neagra de la sold la genunchi i se lamureste coapsa tare intinsa. Desi rochia e ceva mai lunga decit cele scurte impuse de moda, totusi abia trece de genunchi, acum cind sta jos.

Picioarele in ciorapii de matase fumurii sunt lungi si de o forma cu totul deosebita. Nu sunt nici groase, nici subtiri si nici gradat rotunjite ca niste popice. Sunt vinjoase si parca din planuri diferite, cu muchiiile topite si nici un moment fixate intr-o forma anume. Jos, la glezna mica si nesigura, conturul ar putea fi vag si delicat trapezat, pe care sa-l prinzi intre aratator si degetul mare, cit ai urca in sus trapezul s-ar largi treptat rotunjiindu-si formele. Parca in forma lui dintii, de la jumatare in jos, sculptorul a taiat cu lopatica un plan mai lat in afara, unul mai scurt in austru pulpei, un al treilea si scurt si ingust inapoi. Numai in fata o linie alearga lung de la genunchi la virful pantofului, ca un picior de T dictando. Apropiat, as spune ca pulpa inalta, calda, e oferita intr-un cornet de muschi, vag dreptunghiular, usor sucit, vag paralelipedic, largit sus cu finete. Da o impresie de robust si mladios ca un picior de salbaticiune. Jos, unde, cambrat, e gata sa intre in adapostul pantofului, doua vine mari si incerte, pe care le vezi cum au pornit din glezna, tradeaza prin ciorap un animal de rasa.

Imi ofera o noua tigara, pe care o iau ingindurat. Imi amintesc apasator toate descrierile amantului ei si staruitoarea mentiune ca e mereu fierbinte. Imi zimbeste, cu acel romb, pe care l-a identificat el, incadrindu-i gura indurerata.

Nu numai indiferenta si trupul dar si duioasa ei de sora, privirea si atentia ei, modul in care intinde tigarile, pina si melancolia si bunatatea acestei femei sunt sexuale.

„Femeie iubita de toti barbatii.”

Nu stiu de ce acum simt nevoia sa folosesc pluralul de politete ca sa-i incerc sufletul, cum ai incerca apa adinca aruncind in ea o pietricica.

Doamna, stiti ca in ultimul timp am fost prieten cu Fred Vasilescu. Din cite am inteles - cred ca va iubea mult ... foarte mult.

A ridicat neincrezator din umeri.

Stii ... vreodata ? Ai dumneata impresia asta ?

E pentru mine o certitudine ...

Nu poate sa fie adevarat... Uneori si mie mi se parea ca ma iubeste... Erau gesturi care tradau parca - acesta e cuvintul adevarat - o iubire patimas ascunsa.

Si cum va explicati atunci faptul ca va ocolea?

Dar ce ipoteze n-am facut? Cit nu mi-am ars mintea in indoieli de tot soiul. Nu stiu ce ar» fi putut sa fie...

- !?

M-a chinuit uneori pina si banuiala stupida, rascolitoare, ca intr-un accident de automobil sau avion, vreo rana i-a interzis pentru totdeauna sa mai poata fi barbat.

Imi vine greu sa-i spun: „Te rog, spune-mi sincer, ce-ai fi facut atunci", dar imi dau scama, ca, lipsita si de solemnitate si de familiaritate, femeia aceasta e totusi mladiaoasa psihologicesle ca o pantera ginditoare.

L-ai mai fi iubit atunci?-si surid, imi raspunde fara pic de sovaiala:

Da, iti marturisesc ca m-am gindit de multe ori... Ei bine, l-as fi iubit si atunci...

Oricum... Daca ar fi privii cu admiratie alta femeie, as fi suferit si atunci. Iubirea mea era asia si mai era si altceva, cu neputinta de inteles.

Sufletul omenesc este alcatuit in afara de instincte si dintr-o functie creatoare de iluzii, despre care nu poti sa stii cind devin autosugestii, si orice sinceritate trebuie suspectata numai cu masura.

Imi aduc aminte si imi filfiie in gind, ca un refren amintitor, pasaje din conferinta citata a lui sir Jeans:

„Universul ne inspaiminta prin imensitatea nesocotita a departarilor lui, prin lungimea de neconceput a perspectivelor de timp, care reduc toala istoria omenirii la durata unei clipiri din ochi, prin extrema noastra singuratate, prin neinsemnalatca materiala a locuintei noastre in spatiu - a milioane particica dintr-un bob de nisip, printre loate boabele de nisip ale tuturor tarmurilor din lume. Dar mai presus de loate ni se pare universul ingrozitor, pentru ca pare indiferent fata de orice fel de viata, la fel cu a noastra. Emotie, ambitie si succes, arta si religie, toate par deopotriva de straine planului lui.

...Pentru aceste motive mi se pare imposibil ca universul sa fi putut fi conceput la origine cu intentia de a produce viata..."

Femeia aceasta tinara, din care radiaza patrunzatoare unde nervoase, de parca c invaluita intr-o aura a sexualitatii, va mai fi rasturnata pe pal, picioarele acestea, cine slie, desfacute, se vor mai fringe de voluptate, iar miini barbatesti vor mai tresari de caldura acestor coapse care dau fiori fluizi, poate tocmai pentru ca simti ca firul viu al gindirii acestei femei trece si prin radacina lor gingasa. Negresit, toale acestea sunt posibile numai pentru ca „atomul de carbon are sase electroni, unul mai mult decit cel de bor, si unul mai putin decit cel de azot". Ceea ce e poate mai greu de explicat e cum electronul acela, al saselea, se poate gindi pe el insusi si iubirea lui. Caci aceasta e voluptatea, constiinta voluptatii insesi.

Ma ridic si ma duc pe scaunul din colt, pe care am pus sulul caietelor. Alaturi e un aparat de radio ca o colivie ermetica.

Imi spune cu vocea scazuta, banuind ca vreau sa umblu la el:

Nu merge... l-am sfarimat.

- !?

Eram in timpul mesei si din cutia aceasta am aflat vestea mortii lui. O fraza spusa raspicat si indiferent culeasa parca din vazduh. De atunci niciodata nu l-as mai putea asculta.

Li aduc caietele si ma priveste nedumerita.

Doamna, pentru un roman al meu, Fred Vasilescu mi-a scris citeva amintiri din viata lui... Cred ca va vor interesa.

A devenit alba ca varul. Nu mai poate respira.

Toate caietele astea... intregi ?

Da.

Le-am pus pe coltul mesei si m-am asezat pe scaun. Le-a luat cu miinile crispate si intrebarile mele nu o mai gaseau.

Pina cind mai ramineti in Bucuresti ?

Nu stiu, foarte putin...

Dintre prieteni ati mai intilnit pe cineva ?

- Nu...

Acum vreo doua saptamini m-a intilnit doamna Demetriade si m-a intrebat daca v-am vazut... Spunea ca vrea...

S-a ridicat frematind in interior, cu miinile chinuite, cu privirea mistuita de nerabdare.

- Te rog, fii bun... lasa-ma cu caietele acestea. Si-i tremura mina pe ele. De trei ani n-am vorbit cu el...

M-am ridicat, si in prag mi-a strins recunoscatoare mina in mina ei fierbinte. Cred ca nici n-a inchis bine usa si s-a napustit asupra textului. Pe potecile lunecoase ale amanuntelor si ale interpretarilor va gasi reazem si o mai adinca dezlegare? Va afla ceva mai multa impacare decit acea sete, care nu se poate potoli in vis? De altfel, cind e un acord aproape unanim asupra relativitatii spatiale, de ce n-am crede ca sistemul de repercutare al cauzelor nu poate afla nicaieri un punct absolut. Taina lui Fred Vasilescu merge poate in cea universala, fara nici un moment de sprijin adevarat, asa cum, singur a spus-o parca, un afluent urmeaza legea fluviului.